EcoPro
Ochrona Środowiska, Budownictwo Wodne
ul. Żeromskiego 21, 58-200 Dzierżoniów, tel./fax. 74 645-23-33; tel. 74 817 17 15; tel. kom. 609 33 22 60

Temat:

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018 - 2021

Branża:

Ochrona Środowiska

Zleceniodawca:

Gmina Dzierżoniów
ul. Piastowska 1
58-200 Dzierżoniów

Opracowanie:

	Imię i nazwisko	Podpis	
Opracował	mgr inż. Piotr Furtak		
Opracował	mgr inż. Magdalena Kroczak		*(pieczęć nagłówkowa)*

Dzierżoniów, wrzesień 2014 r.

Spis treści:

1. Wstęp ... 8
1.1. Wprowadzenie ... 8
1.2. Podstawa formalno-prawna opracowania ... 9
1.3. Wykorzystane materiały ... 10
1.4. Cele i zasady polityki ekologicznej ... 12
1.4.1. Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016 12
1.4.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020 ... 16
1.4.3. Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko" perspektywa do 2020 .. 17
1.4.4. Narodowa Strategia Spójności 2014-2020 ... 17
1.4.5. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 ... 19
1.4.6. Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku ... 19
1.4.7. Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Dzierżoniowskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem lat 2016 -2019 ... 49
1.4.8. Strategia Rozwoju Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2020 ... 51
2. Ocena dotychczasowej polityki ochrony środowiska ... 57
3. Charakterystyka Gminy Dzierżoniów ... 58
3.1. Położenie gminy ... 58
3.2. Struktura użytkowania i własność gruntów ... 60
3.3. Sytuacja demograficzna i gospodarcza ... 61
3.3.1. Ludność ... 61
3.3.2. Gospodarka ... 63
3.4. Warunki klimatyczne ... 66
3.5. Infrastruktura techniczna ... 67
3.5.1. Infrastruktura komunikacyjna ... 67
3.5.2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna ... 69
3.5.3. Sieć gazowa ... 69
3.5.4. Sieć elektryczna ... 70
3.5.5. System ciepłowniczy ... 70
4. Ocena aktualnego stanu środowiska ... 71
4.1. Budowa geologiczna regionu ... 71
4.1.1. Uwarunkowania prawne ... 71
4.1.2. Geomorfologia oraz budowa geologiczna regionu ... 71
4.1.3. Surowce mineralne gminy ... 73
4.1.4. Podsumowanie ... 74
4.2. Środowisko przyrodnicze ... 75
4.2.1. Uwarunkowania prawne ... 75
4.2.2. Obszary przyrodniczo cenne ... 76
4.2.3. Obszary leśne ... 82
4.2.4. Podsumowanie ... 82
4.3. Gleby ... 83
4.3.1. Uwarunkowania prawne ... 83
4.3.2. Charakterystyka gleb ... 84
4.3.3. Ocena jakości gleb ... 85
4.3.4. Podsumowanie ... 90
4.4. Wody powierzchniowe ... 90
4.4.1. Uwarunkowania prawne ... 90
4.4.2. Charakterystyka wód powierzchniowych ... 93

4.4.3. Wody stojące ... 95
4.4.4. Ocena stanu czystości wód powierzchniowych ... 95
4.4.5. Podsumowanie ... 98
4.5. Wody podziemne ... 99
4.5.1. Uwarunkowania prawne ... 99
4.5.2. Warunki hydrogeologiczne ... 99
4.5.3. Zasoby wód podziemnych ... 103
4.5.4. Ocena stanu czystości wód podziemnych ... 103
4.5.5. Podsumowanie ... 106
4.6. Gospodarka wodno-ściekowa ... 106
4.6.1. Uwarunkowania prawne ... 106
4.6.2. Zaopatrzenie gminy w wodę ... 107
4.6.3. Sieć kanalizacyjna i oczyszczalnie ścieków ... 109
4.6.4. Stan fizykochemiczny odprowadzanych ścieków ... 111
4.6.5. Podsumowanie ... 116
4.7. Powietrze atmosferyczne ... 116
4.7.1. Uwarunkowania prawne ... 116
4.7.2. Źródła emisji zanieczyszczeń ... 117
4.7.3. Ocena jakości powietrza ... 121
4.7.4. Podsumowanie ... 131
4.8. Środowisko akustyczne ... 132
4.8.1. Uwarunkowania prawne ... 132
4.8.2. Źródła emisji hałasu ... 133
4.8.3. Ocena klimatu akustycznego ... 137
4.8.4. Podsumowanie ... 138
4.9. Gospodarka odpadami ... 139
4.9.1. Uwarunkowania prawne ... 139
4.9.2. Postępowanie z odpadami ... 141
4.9.3. Utrzymanie czystości i porządku na terenie gminy ... 147
4.9.4. Podsumowanie ... 149
4.10. Promieniowanie elektromagnetyczne ... 149
4.10.1. Uwarunkowani wstępne ... 149
4.10.2. Źródła promieniowania ... 151
4.10.3. Ocena stanu środowiska w zakresie PEM ... 151
4.10.4. Podsumowanie ... 152
5. Cele polityki ekologicznej oraz kierunki działań ... 154
5.1. Cel nadrzędny ... 154
5.2. Priorytety ekologiczne ... 154
6. Podstawowe instrumenty zarządzania realizacją programu ... 166
6.1. Instrumenty realizacji programu ... 166
6.1.1. Instrumenty prawne ... 166
6.1.2. Instrumenty finansowe ... 167
6.1.3. Instrumenty społeczne ... 168
6.1.4. Instrumenty programowo - planistyczne ... 168
6.2. Zarządzanie środowiskowe ... 169
6.3. Monitoring realizacji Programu Ochrony Środowiska ... 170
6.4. Finansowanie programu ... 172
7. Analiza oddziaływania POŚ na środowisko ... 189

Spis rysunków:

Ryc. 1. Gmina Dzierżoniów na tle powiatu dzierżoniowskiego ……..…… 58

Ryc. 2. Położenie Gminy Dzierżoniów…… 59

Ryc. 3. Średnia temperatura roczna - izotermy co1ºC……...…… 66

Ryc. 4. Opady roczne - izohiety co 100mm ……...…… 66

Ryc. 5. Średnia roczna liczba dni z pokrywą śnieżną - izolinie co20mm ……..... 66

Ryc. 6. Sieć komunikacyjna gminy…… 68

Ryc. 7. Jednostki geologiczno – strukturalne regionu dolnośląskiego…… 73

Ryc. 8. Obszar specjalnej ochrony siedlisk …… 81

Ryc. 9. Schemat regionalizacji hydrogeologicznej …… 100

Ryc. 10. Regionalizacja hydrogeologiczna wód zwykłych……... 101

Ryc. 11. Lokalizacja JCWPd nr 113 …….. 102

Ryc. 12. Rozkład stężeń 1-godzinnych SO_2 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. ……..... 122

Ryc. 13. Rozkład stężeń 24-godzinnych SO_2 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. …… 123

Ryc. 14. Rozkład stężeń 1-godzinnych NO_2 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. …… 124

Ryc. 15. Rozkład stężeń średniorocznych NO_2 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. …… 125

Ryc. 16. Rozkład stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. …….. 126

Ryc. 17. Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. …….. 126

Ryc. 18. Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM 2,5 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. …….. 127

Ryc. 19. Rozkład stężeń 8-godzinnych CO na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. …… 127

Ryc. 20. Rozkład stężeń średniorocznych benzenu na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r. …….. 128

Ryc. 21. Lokalizacja punktów kontr.–pom. monitoringu hałasu w pow. dzierżoniowskim..... 137

Spis wykresów:

Wykres. nr 1. Procentowy udział gruntów na terenie Gminy Dzierżoniów …….….. 61
Wykres. nr 2. Struktura wieku ludności Gminy Dzierżoniów w 2013 r. ..……..….. 62
Wykres. nr 3. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2013 r. ……... 63
Wykres. nr 4. Udział % podmiotów gospodarczych wg poszczególnych sekcji w 2013 r. 64
Wykres. nr 5. Bonitacja gruntów ornych na terenie Gminy Dzierżoniów …… 84
Wykres. nr 6. Bonitacja użytków zielonych na terenie Gminy Dzierżoniów ..……..….. 85
Wykres. nr 7. Zawartość przyswajalnego fosforu w glebach użytkowanych rolniczo w Gminie Dzierżoniów (w % powierzchni użytków) …… 88
Wykres nr 8. Zawartość przyswajalnego potasu w glebach użytkowanych rolniczo w Gminie Dzierżoniów (w % powierzchni użytków) …… 88
Wykres nr 9. Zawartość przyswajalnego magnezu w glebach użytkowanych rolniczo w Gminie Dzierżoniów (w % powierzchni użytków rolnych) ……..….. 89
Wykres nr 10. Zestawienie wielkości emisji zanieczyszczeń z podmiotów gospodarczych ……... 120
Wykres nr 11. Zmiany poziomu stężeń SO_2 …….. 122
Wykres nr 12. Zmiany poziomu stężeń NO_2 ……. 124
Wykres nr 13. Selektywna zbiórka odpadów na terenie Gminy Dzierżoniów w latach 2011-2013 ……. 143

Spis tabel:

Tabela nr 1. Struktura użytkowania gruntów (stan na dzień 01.01.2012 r.) 60
Tabela nr 2. Struktura ludności w gminie wiejskiej Dzierżoniów 61
Tabela nr 3. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym 62
Tabela nr 4. Ruch naturalny ludności w latach 2009-2013 63
Tabela nr 7. Podmioty gospodarcze na terenie gminy w poszczególnych latach..... 64
Tabela nr 8. Podmioty gospodarcze na terenie Gminy Dzierżoniów wg liczby pracujących..... 64
Tabela nr 9. Zestawienie złóż surowców mineralnych 74
Tabela nr 10. Ocena spełnienia wymogów dla JCWP na obszarach chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych za 2013 r.. 96
Tabela 11. Ogólna charakterystyka geologiczna i hydrogeologiczna JCWPd nr 113..... 102
Tabela nr 12. Ważniejsze eksploatowane ujęcia wód podziemnych..... 103
Tabela nr 13. Ocena jakości wyników monitoringu diagnostycznego wód podziemnych ujęcia w Uciechowie w latach 2006-2011..... 104
Tabela nr 14. Ocena jakości wyników monitoringu operacyjnego wód podziemnych ujęcia w Uciechowie w latach 2010-2013..... 104
Tabela nr 15. Ocena jakości wyników monitoringu diagnostycznego wód podziemnych ujęcia w Jodłowniku w latach 2008-2012 105

Tabela nr 16. Ocena jakości wyników monitoringu operacyjnego wód podziemnych ujęcia w Jodłowniku w latach 2004-2011 105
Tabela nr 17. Ocena jakości wyników monitoringu diagnostycznego wód podziemnych ujęcia w Kiełczynie w roku 2004, 2008 i 2010 106
Tabela nr 18. Ocena jakości wyników monitoringu operacyjnego wód podziemnych ujęcia w Kiełczynie w roku 2012 106
Tabela nr 19. Sieć wodociągowa Gminy Dzierżoniów 109
Tabela nr 20. Sieć kanalizacyjna Gminy Dzierżoniów 109
Tabela nr 21. Najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń lub minimalne procenty redukcji zanieczyszczeń dla oczyszczonych ścieków bytowych i komunalnych wprowadzanych do wód i do ziemi[1)] 112
Tabela nr 22. Jakość ścieków odprowadzanych z oczyszczalni ścieków w Mościsku do potoku Gniły w km 2+210 113
Tabela nr 23. Wartości średnie redukcji zanieczyszczeń ścieków w oczyszczalni ścieków w Mościsku w latach 2011-2013 113
Tabela nr 24. Jakość ścieków odprowadzanych z oczyszczalni ścieków w Jodłowniku do rowu melioracyjnego 114
Tabela nr 25. Wartości średnie redukcji zanieczyszczeń ścieków w oczyszczalni ścieków w Jodłowniku w latach 2011-2013 114
Tabela nr 26. Jakość ścieków odprowadzanych z oczyszczalni ścieków w Piławie Dolnej do rzeki Piławy w km 37+490 115
Tabela nr 27. Wartości średnie redukcji zanieczyszczeń ścieków w oczyszczalni ścieków w Piławie Dolnej w 2013 roku 115
Tabela nr 28. Poziomy dopuszczalne dla niektórych substancji w powietrzu 118
Tabela nr 29. Lista zakładów posiadających pozwolenia na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza [stan na 01.10.2014] 119
Tabela nr 30. Wyniki pomiarów SO_2 w stałej stacji pomiarowej 121
Tabela nr 31. Wyniki pomiarów NO_2 w stałej stacji pomiarowej 123
Tabela nr 32. Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM 10 w stałej stacji pomiarowej 125
Tabela nr 33. Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu - z wyłączeniem hałasu powodowanego przez linie elektroenergetyczne oraz starty, lądowania i przeloty statków powietrznych wyrażone wskaźnikami LAeqD i LAeqN, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska, w odniesieniu do jednej doby 133
Tabela nr 34. Wykaz zakładów posiadających decyzję o dopuszczalnym poziomie hałasu w środowisku 135
Tabela nr 35. Zbiórka odpadów prowadzona w placówkach oświatowych z terenu Gminy Dzierżoniów 144

Tabela nr 39. Zakres częstotliwości pól elektromagnetycznych, dla których określa się parametry fizyczne charakteryzujące oddziaływanie pól elektromagnetycznych na środowisko, dla terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych, charakteryzowane przez dopuszczalne wartości parametrów fizycznych, dla terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową 150
Tabela nr 40. Zakres częstotliwości pól elektromagnetycznych, dla których określa się parametry fizyczne charakteryzujące oddziaływanie pól elektromagnetycznych na środowisko, dla miejsc dostępnych dla ludności oraz dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych, charakteryzowane przez dopuszczalne wartości parametrów fizycznych, dla miejsc dostępnych dla ludności 150
Tabela nr 41. Wykaz punktów pomiarowych w Gminie Dzierżoniów oraz średnie arytmetyczne zmierzonych wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych w tych punktach..... 152
Tabela nr 42. Harmonogram zadań z zakresu ochrony środowiska 157
Tabela nr 43. Wskaźniki efektywności Programu 171
Tabela nr 44. Lista zasadnicza projektów inwestycyjnych Gminy Dzierżoniów..... 187

Spis załączników:

1. Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Dzierżoniów (aktualizacja)

1. Wstęp

1.1. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.), polityka ochrony środowiska ma na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Polityka ochrony środowiska jest prowadzona na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych, o których mowa w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1649). Jest również prowadzona za pomocą wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska.

Organ wykonawczy gminy, w celu realizacji polityki ochrony środowiska, sporządza gminny program ochrony środowiska, uwzględniając cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach, o których mowa w w/w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r.

Mając na uwadze powyższe zapisy w przedmiotowym programie uwzględniono m.in. cele zawarte w strategii „Europa 2020", w której przewodnia inicjatywa dotycząca ochrony środowiska brzmi *Europa efektywnie korzystająca z zasobów* czyli wsparcie zmiany w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów środowiska oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego. Nowy system zarządzania rozwojem zakłada prowadzenie polityki rozwoju w oparciu o długo- i średniookresową strategię rozwoju kraju, a także 9 strategii zintegrowanych, realizujących cele rozwojowe strategii rozwoju kraju. Kluczowe priorytety w zakresie ochrony środowiska formułuje *Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko" – perspektywa do 2020 r.*

Szczegółowa struktura wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska, nawiązująca do struktury Polityki Ekologicznej Państwa, określona została w przyjętym przez Ministerstwo Środowiska 21 grudnia 2002 roku dokumencie „Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym". W związku z powyższym niniejsze opracowanie uwzględnia między innymi takie elementy jak:

- racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych (zmniejszanie materiałochłonności, energochłonności i wodochłonności gospodarki, ochrona gleb, racjonalna eksploatacja lasów, ochrona zasobów kopalin),

- poprawa jakości środowiska (ochrona wód, ochrona powietrza, gospodarowanie odpadami, hałas, pola elektromagnetyczne, bezpieczeństwo chemiczne i biologiczne, poważne awarie, ochrona przyrody i bioróżnorodności),
- narzędzia i instrumenty realizacji programu (wzmocnienie instytucjonalne, ramy prawa – w zakresie prawa lokalnego i decyzji organów samorządowych, planowanie przestrzenne, powiązania formalne i merytoryczne z analogicznym programem niższego i wyższego szczebla administracyjnego w celu zapewnienia regionalnej spójności programów, mechanizmy finansowania ochrony środowiska, dostęp do informacji i udział społeczeństwa),
- harmonogram realizacji i nakłady na realizację programu (terminy realizacji, wielkość nakładów i źródła finansowania, jednostki odpowiedzialne za ich wykonanie),
- kontrola realizacji programu (procedury kontroli, mierniki realizacji programu, procedury weryfikacji programu).

Program ochrony środowiska dla Gminy Dzierżoniów swoim zakresem rzeczowym obejmuje następujące zagadnienia:

- gospodarkę wodną;
- gospodarkę ściekową;
- gospodarkę odpadami;
- emisję zanieczyszczeń do powietrza;
- emisję hałasu;
- emisję pól elektromagnetycznych;
- ochronę środowiska przyrodniczego.

Zaktualizowany dokument obejmuje założenia realizacji zadań na lata 2014-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2021.

1.2. Podstawa formalno-prawna opracowania

Podstawą formalną wykonania niniejszego Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów jest umowa zawarta pomiędzy Zleceniodawcą a Piotrem Furtakiem, prowadzącym działalność gospodarczą pod nazwą EcoPro Ochrona Środowiska, Budownictwo Wodne z siedzibą w Dzierżoniowie przy ul. Żeromskiego 21.

Zgodnie z *art. 17 ust 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.)* wszystkie szczeble administracji samorządowej zobowiązane są do sporządzenia programów ochrony środowiska, w celu realizacji polityki ochrony środowiska. Pierwszy Program ochrony środowiska dla

Gminy Dzierżoniów został przyjęty uchwałą Rady Gminy Dzierżoniów Nr XVIII/204/2004 z dnia 2 września 2004 r. Jego aktualizację stanowi Program ochrony środowiska dla Gminy Dzierżoniów na lata 2009-2012 z perspektywą na lata 2013-2016, przyjęty przez Radę Gminy Dzierżoniów uchwałą Nr XI/61/11 z dnia 21 kwietnia 2011 r. Dokumenty wytycza cele, kierunki działań oraz zadania z zakresu ochrony środowiska na terenie gminy Dzierżoniów. Przedmiotowe opracowanie pn.: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2021" stanowi kolejną aktualizację gminnego programu ochrony środowiska. Obejmuje okres czterech lat i uwzględnia działania na kolejne cztery lata.

Projekt przedmiotowego programu ochrony środowiska zgodnie z art. 17. ust 2, pkt. 3 *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska* podlega zaopiniowaniu przez organ wykonawczy powiatu (w przypadku projektów gminnych programów ochrony środowiska).

Zgodnie z art. 18, ust. 1 w/w ustawy program ochrony środowiska uchwala rada gminy, natomiast organ wykonawczy gminy co 2 lata przedstawia radzie gminy raporty z wykonania programu – zgodne z art. 18, ust 2. Po przedstawieniu raportów radzie gminy, raporty są przekazywane przez organ wykonawczy gminy do organu wykonawczego powiatu.

1.3. Wykorzystane materiały

Program Ochrony Środowiska wykonano w oparciu o otrzymane od Zleceniodawcy materiały, dostępne dane o środowisku i materiały archiwalne, literaturowe oraz prace i doświadczenia własne autorów niniejszego opracowania m.in.:

- Polityka ekologiczna państwa na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016;
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020",
- Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko" perspektywa do 2020,
- Narodowa Strategia Spójności 2014-2020,
- Wojewódzki Programu Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku,
- Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Dzierżoniowskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019,

- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów, EKO-TEAM Sebastian Kulikowski, Zgorzelec 2011 r.;
- Raport z realizacji Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów za lata 2011-2012; Październik 2013 r.;
- Strategia rozwoju Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2020,
- Inwentaryzacja przyrodnicza Gminy Dzierżoniów, KRAMEKO Sp. z o.o., 2010 r.;
- Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Wiejskiej Dzierżoniów, Dzierżoniów 2011 r.;
- „Program ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego", Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwała nr XLVI/1544/14 z dnia 25 lutego 2014 r.,
- Ocena jakości środowiska na terenie województwa dolnośląskiego w poszczególnych latach 2005 - 2013, WIOŚ;
- Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2011 r.; Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2012 r.;
- Opracowanie ekofizjograficzne dla województwa dolnośląskiego, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, Wrocław 2005 r.;
- Badania punktowe poziomu skażenia gleb na terenie powiatu dzierżoniowskiego, Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza we Wrocławiu, Wrocław 2011 r.,
- Program Małej Retencji Wodnej w Województwie Dolnośląskim, Wrocław 2006r.;
- Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Bystrzycy, IMGW we Wrocławiu, 2006 r.;
- Strategia rozwoju na lata 2011-2016, „Wodociągi i Kanalizacja" Sp. z o.o. w Dzierżoniowie 2011;
- Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2010 r.;
- Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych dla Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2016;
- Dane GUS;
- strony internetowe: http://pow.dzierzoniow.pl/; http://www.ug.dzierzoniow.pl/ https://www.maps.google.pl, http://wroclaw.stat.gov.pl/, www.zdp.dzierzoniow.pl, http://wroclaw.rdos.gov.pl; http://www.psh.gov.pl/, http://natura2000.gdos.gov.pl; http://www.wroclaw.pios.gov.pl/,http://mjwp.gios.gov.pl/; http://www.nfosigw.gov.pl; http://www.fos.wroc.pl, http://www.wik.dzierzoniow.pl/;
- Informacje i materiały otrzymane od Zleceniodawcy.

1.4. Cele i zasady polityki ekologicznej

Polityka ekologiczna gminy powinna być całkowicie zgodna z polityką ekologiczną państwa i odzwierciedlać kierunki poprawy stanu środowiska oraz racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych sformułowane w Wojewódzkim Programie Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego. Dodatkowo Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018 -2021, winny być zgodny z innymi nadrzędnymi opracowaniami planistycznymi i programowymi m.in.:

- Polityka ekologiczna państwa na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy do 2016;
- Strategia Rozwoju Kraju 2020;
- Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”,
- Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” perspektywa do 2020,
- Narodowa Strategia Spójności 2014-2020;
- Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku;
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020
- Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Dzierżoniowskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019.

Celem głównym polityki ekologicznej państwa jest, przyjęta w Konstytucji RP, zasada zrównoważonego rozwoju. Zasada ta oznacza przyjęcie modelu rozwoju, w którym zaspokajanie bieżących potrzeb społecznych oraz potrzeb przyszłych pokoleń będzie traktowane równoprawnie i będzie udziałem wszystkich grup społecznych, a racje społeczne, ekonomiczne i ekologiczne traktować należy równorzędnie.

1.4.1. Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016

Polityka ekologiczna państwa oparta jest na konstytucyjnej zasadzie zrównoważonego rozwoju, dlatego zasada ta musi być uwzględniona we wszystkich dokumentach strategicznych oraz programach opracowywanych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. W praktyce zasada zrównoważonego rozwoju powinna być stosowana wraz z wieloma zasadami pomocniczymi i konkretyzującymi tj.:

- **zasada przezorności** - zasada ta przewiduje, że rozwiązania pojawiających się problemów powinny nastąpić wtedy, gdy pojawi się uzasadnione

prawdopodobieństwo wystąpienia problemu, a nie dopiero wtedy, gdy istnieje pełne tego naukowe potwierdzenie,

- **zasada prewencji** (zapobiegania) oznacza przede wszystkim zapobieganie powstawania zanieczyszczeń, recykling a także wprowadzanie pro - środowiskowych systemów zarządzania środowiskiem,
- **zasada „zanieczyszczający płaci”** wskazuje jednostki użytkujące środowisko jako podmioty odpowiedzialne za skutki zanieczyszczeń i innych zagrożeń środowiska,
- **zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego** - traktowana w 3 kategoriach: *sprawiedliwości międzypokoleniowej* (czyli zaspokajania potrzeb obecnego jak i przyszłych pokoleń), *sprawiedliwości międzyregionalnej i międzygrupowej* (czyli równoprawne zaspokajanie potrzeb ogólnospołecznych oraz potrzeb społeczności lokalnych i jednostek ludzkich), *równoważenia szans pomiędzy człowiekiem a przyrodą (*czyli zapewnienie zdrowego i bezpiecznego funkcjonowania jednostek ludzkich przy zachowaniu trwałości podstawowych procesów przyrodniczych wraz ze stałą ochrona różnorodności biologicznej);
- **zasada integracji** oznacza uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi,
- **zasada regionalizacji** oznacza ona między innymi: rozszerzenie uprawnień dla samorządu terytorialnego i wojewodów do ustalania regionalnych opłat, normatywów, ulg i wymogów ekologicznych wobec jednostek gospodarczych; regionalizowanie ogólnokrajowych narzędzi polityki ekologicznej w odniesieniu do obszarów silnie przekształconych i zdegradowanych lub zagrożonych degradacją, o wysokich walorach przyrodniczych oraz obszarów pośrednich. Zakłada dostosowanie krajowych narzędzi polityki ekologicznej do specyfiki obszarów,
- **zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej** oznacza potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu ekologicznego,
- **zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT)** - zasada ta oznacza, że najbardziej efektywny i zaawansowany poziom rozwoju technologii i metod prowadzenia danej działalności stanowi podstawę wyeliminowania lub ograniczenia emisji i wpływu na środowisko,
- **zasada subsydiarności** -zasada ta oznacza, że kompetencje ochrony środowiska zostają przekazane na szczebel regionalny, możliwie najbliższy obywatelom oraz że Unia Europejska podejmuje działania nie należące do jej kompetencji tylko

wówczas, gdy cele proponowanych działań nie mogą być osiągnięte przez państwo członkowskie,

- **zasada uspołecznienia** oznacza dostęp ludności do informacji o środowisku.

W polityce ekologicznej zostały określone działania pozwalające na osiągnięcie następujących celów:

w zakresie działań systemowych:

- doprowadzenie do sytuacji, w której projekty dokumentów strategicznych wszystkich sektorów gospodarki będą, zgodne z obowiązującym w tym zakresie prawem, poddawane procedurze oceny oddziaływania na środowisko i wyniki tej oceny będą uwzględniane w ostatecznych wersjach tych dokumentów,
- uruchomienie takich mechanizmów prawnych, ekonomicznych i edukacyjnych, które prowadziłyby do rozwoju proekologicznej produkcji towarów oraz świadomych postaw konsumenckich zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- jak najszersze przystępowanie do systemu EMAS, rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie,
- podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie", prowadzącą do:
  - proekologicznych zachowań konsumenckich,
  - prośrodowiskowych nawyków i pobudzenia odpowiedzialności za stan środowiska,
  - organizowania akcji lokalnych służących ochronie środowiska,
  - uczestniczenia w procedurach prawnych i kontrolnych dotyczących ochrony środowiska.
- zwiększenie roli polskich placówek we wdrażaniu ekoinnowacji w przemyśle oraz w produkcji wyrobów przyjaznych dla środowiska oraz doprowadzenie do zadawalającego stanu monitoringu środowiska,
- stworzenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwości wystąpienia szkody oraz zapewniającego, że koszty szkód w środowisku oraz koszty zapobiegania powstaniu tych szkód ponosić będą sprawcy,
- integracja problematyki środowiskowej i planowania przestrzennego.

w zakresie ochrony zasobów naturalnych:

- ochrona i zachowanie bogatej różnorodności biologicznej przyrody na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym), wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego,
- racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie właściwej struktury gatunkowej i wiekowej,
- rozwijanie zróżnicowanej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej,
- racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi,
- ochrony powierzchni ziemi, a w szczególności dla ochrony gruntów użytkowanych rolniczo poprzez:

  - rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego,

  - przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno - błotnych przez czynniki antropogenne,

  - zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą,
- racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych oraz ich ochrona przed ilościową i jakościową degradacją,

w zakresie poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego:

- dalsza poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi w kraju instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych powodujących zanieczyszczenie środowiska,
- dążenie do spełnienia przez RP zobowiązań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz z dwóch dyrektyw unijnych LCP oraz CAFE,
- utrzymanie lub osiągniecie dobrego stanu wszystkich wód, w tym również zachowanie i przywracanie ciągłości ekologicznej cieków,
- utrzymanie tendencji oddzielenia ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju (mniej odpadów na jednostkę produktów, mniej opakowań, dłuższe okresy życia produktów itp.),

- znaczne zwiększenie odzysku energii z odpadów komunalnych w sposób bezpieczny dla środowiska,
- zamknięcie wszystkich składowisk, które nie spełniają standardów UE i ich rekultywacja,
- sporządzenie spisu zamkniętych oraz opuszczonych składowisk odpadów wydobywczych, wraz z identyfikacją obiektów wpływających znacząco na środowisko,
- eliminacja kierowania na składowiska zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz zużytych baterii i akumulatorów,
- pełne zorganizowanie krajowego systemu zbierania wraków samochodów i demontaż pojazdów wycofanych z eksploatacji,
- takie zorganizowanie systemu preselekcji sortowania i odzysku odpadów komunalnych, aby na składowiska nie trafiało ich więcej niż 50% w stosunku do odpadów wytworzonych w gospodarstwach domowych,
- dokonanie wiarygodnej oceny narażenia społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i promieniowanie elektromagnetyczne oraz podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe.

1.4.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Jest ona skorelowana z europejskim dokumentem programowym – Europa 2020 oraz 9 strategiami zintegrowanymi.

Przedmiotowy dokument odnosi się do 3 obszarów strategicznych:

I. Sprawne i efektywne państwo,

II. Konkurencyjna gospodarka,

III. Spójność społeczna i terytorialna.

W ramach każdego obszaru określono cele i priorytety interwencji państwa. Dla realizacji celów ochrony i kształtowania środowiska szczególnie istotne będą cele określone w dwóch obszarach strategicznych:

- Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo – cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem m. in. poprzez I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego - jednym z ważniejszych wyzwań w tym obszarze jest zapewnienie właściwego gospodarowania wodami, jako elementu różnorodności biologicznej, ale i podstawy rozwoju regionalnego i gospodarczego. Zrównoważone gospodarowanie wodami ma również znaczenie dla ochrony

przeciwpowodziowej.

- Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka – cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko realizowane poprzez takie obszary interwencji państwa jak: II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami, II.6.2. Poprawa efektywności energetycznej, II.6.3. Zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii, II.6.4. Poprawa stanu środowiska, II.6.5. Adaptacja do zmian klimatu.

1.4.3. Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko" perspektywa do 2020

15 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę nr 58 w sprawie przyjęcia Strategii "Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - perspektywa do 2020 roku". Wpisuje się ona w założenia unijnego dokumentu pn.: *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*.

Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko" perspektywa do 2020 obejmuje dwa kluczowe obszary: energetykę i środowisko, w ramach których formułuje reformy i niezbędne działania. Z założenia powinny one zostać podjęte w perspektywie do 2020 roku.

Celem głównym Strategii jest *„(…) zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz stworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju nowoczesnego sektora energetycznego, zdolnego zapewnić Polsce bezpieczeństwo energetyczne oraz konkurencyjną i efektywną"*. Będzie on realizowany przez następujące cele szczegółowe:

- *Cel 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska;*
- *Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię;*
- *Cel 3. Poprawa stanu środowiska.*

1.4.4. Narodowa Strategia Spójności 2014-2020

Narodowa Strategia Spójności (NSS) określa priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2014–2020

Celem strategicznym NSS jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Obok działań o charakterze prawnym, fiskalnym i instytucjonalnym cele NSS są realizowane za pomocą programów (tzw. Programów Operacyjnych - PO), zarządzanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, programów regionalnych (tzw. Regionalnych Programów Operacyjnych - RPO), zarządzanych przez zarządy poszczególnych województw i projektów współfinansowanych ze strony instrumentów strukturalnych.

Wśród Programów Operacyjnych, z punktu widzenia ochrony środowiska, wyróżnia się PO Infrastruktura i Środowisko – PO IiŚ, którego celem jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Bardzo ważną rzeczą dla rozwoju i poprawy warunków życia społeczeństwa jest tzw. infrastruktura techniczna. Składa się na nią szereg elementów, takich jak:

- energetyka;
- dostarczanie wody;
- usuwanie ścieków;
- usuwanie odpadów;
- transport.

Poprawa stanu dróg, wody pitnej, sieci energetycznej służy dwóm podstawowym celom – poprawie atrakcyjności Polski dla inwestorów oraz polepszeniu poziomu życia mieszkańców. PO IiŚ kładzie bardzo duży nacisk na sprawy ekologii i ochrony środowiska. Za pomocą dofinansowania z PO IiŚ można również sfinansować projekty z zakresu promocji kultury, nauki oraz zdrowia (m.in. na ochronę zabytków i innych obiektów o dużej historycznej wartości, na działalność i wyposażenie szkół artystycznych oraz innych uczelni, a także na polepszenie warunków szpitalach oraz na poprawę jakości usług pogotowia ratunkowego).

W ramach programu realizowanych jest 8 priorytetów:

1. Zmniejszenie emisyjności gospodarki;
2. Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu;
3. Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej;
4. Zwiększenie dostępności do transportowej sieci europejskiej;
5. Poprawa bezpieczeństwa energetycznego;
6. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego;

7. Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia;
8. Pomoc techniczna.

1.4.5. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 została przyjęta uchwałą nr XXXII/932/13 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2013 r.

Strategia jest narzędziem stymulowania i projektowania rozwoju, które kierunkuje działania władz oraz wskazuje obszary wymagające regulacji i finansowania. Aby strategia była skuteczna, musi być adaptacyjna, pozwalając na płynne dostosowanie się do zmiennych warunków, jednocześnie pozostawiając niezbędną swobodę do tworzenia programów i projektów wykonawczych.

Celem głównym dokumentu jest Nowoczesna gospodarka i wysoka jakość życia w atrakcyjnym środowisku. Strategia wyznacza również 8 celów szczegółowych, w tym cel 4.: Ochrona środowiska naturalnego efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa.

Osiągnięcie założonych w Strategii celów, będzie możliwe dzięki skupieniu prowadzonych działań w kluczowych grupach, nazywanych makrosferami, skierowanych na wzmocnienie rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska i kierunkujących racjonalny dobór przedsięwzięć, tj.:

- infrastruktura,
- rozwój obszarów miejskich i wiejskich,
- zasoby,
- turystyka,
- zdrowie i bezpieczeństwo,
- edukacja, nauka, kultura, sport i informacja,
- społeczeństwo i partnerstwo,
- przedsiębiorczość i innowacyjność.

1.4.6. Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 roku

Niniejszy Program stanowi aktualizację Programu Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015, przyjętego przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr LIV/969/10 z dnia 29 kwietnia 2010 r. Obejmuje okres czterech lat i uwzględnia działania na kolejne cztery lata. Jest dokumentem kompleksowo traktującym zadania ochrony środowiska poprzez określone priorytety i najistotniejsze kierunki działań.

Jako jeden z głównych punktów w strukturze Programu, przyjęto „Strategię działań dla województwa dolnośląskiego na lata 2014-2017 wraz z perspektywą do roku 2021 uwzględniającą zasadę zrównoważonego rozwoju w województwie dolnośląskim". W ramach Strategii wyznaczono Cel nadrzędny, który brzmi: „Nowoczesna gospodarka (efektywne wykorzystanie zasobów), harmonijny, zintegrowany rozwój przestrzenny oraz społeczno-gospodarczy w atrakcyjnym środowisku naturalnym" oraz priorytety ekologiczne w zakresie 5 obszarów, do których odpowiednio przyporządkowano cele długo i krótkoterminowe. W ramach celów krótkoterminowych do roku 2017 wyznaczono kierunki działań:

Obszar strategiczny I - Zadania o charakterze systemowym

Aspekty ekologiczne w planowaniu przestrzennym

Cel długoterminowy do roku 2021:

Kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa z zachowaniem równowagi ekologicznej pomiędzy wykorzystaniem walorów przestrzeni, a rozwojem gospodarczym (poprawa jakości życia i zachowanie wartości środowiska).

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Zwiększenie efektywności prac związanych z planowaniem przestrzennym, w szczególności dotyczy to opracowań ekofizjograficznych oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które powinny być podstawą lokalizacji nowych inwestycji.
2. Prowadzenie racjonalnej polityki przestrzennej (kształtowanie przestrzeni), uwzględniającej wartości przyrodnicze i ład przestrzenny.
3. Uporządkowanie zarządzania przestrzenią.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Opracowanie bądź aktualizowanie opracowań ekofizjograficznych.
2. Wprowadzanie precyzyjnych zapisów dotyczących terenów zielonych przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
3. Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zasad ochrony przyrody przy eksploatacji złóż na terenach cennych przyrodniczo.
4. Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego złóż eksploatowanych i nieeksploatowanych, w tym także obszarów perspektywicznych i prognostycznych występowania kopalin.
5. Wprowadzanie obszarów zagrożenia powodziowego do planów i studiów zagospodarowania przestrzennego wynikających z przyjętych studiów ochrony przed powodzią.

6. Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego zalesień gruntów porolnych.
7. Uwzględnianie w procesie planowania przestrzennego ograniczeń związanych z zaopatrzeniem w wodę.
8. Właściwe planowanie przestrzenne, uwzględniające problemy związane z uciążliwością komunikacyjną (zagrożenie hałasem).
9. Stworzenie systemu planowania przestrzennego z uwzględnieniem aspektu krajobrazowego i wykorzystującego system informacji przyrodniczej i kulturowej.
10. Określenie zasad zmiany przeznaczenia terenu zapewniających bezpieczeństwo inwestycyjne przy uwzględnieniu wymogów ochrony środowiska i dóbr kultury.
11. Wdrożenie mechanizmów monitorowania i utrzymania ładu przestrzennego.
12. Opracowaniem dokumentów planistycznych określających granicę rolno-leśną.
13. Wdrożenie wytycznych metodycznych dotyczących uwzględnienia w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w szczególności wynikających z opracowań ekofizjograficznych, prognoz oddziaływania na środowisko z uwzględnieniem oddziaływania na krajobraz, map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego, programów ochrony powietrza itp.

System transportowy

Cel długoterminowy do roku 2021:

Budowa i modernizacja dróg o podwyższonym standardzie technicznym ze szczególnym uwzględnieniem aspektu ekologicznego.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Budowa i modernizacja dróg o podwyższonym standardzie technicznym ze szczególnym uwzględnieniem aspektu ekologicznego.
2. Rozwój regionalnego zintegrowanego podsystemu rowerowego, stanowiącego element zrównoważonego systemu transportowego województwa dolnośląskiego.
3. Wdrożenie zasad transportu intermodalnego (wykorzystującego co najmniej dwie gałęzie środków transportu przy zastosowaniu tylko jednej jednostki ładunkowej).
4. Zmiany w inżynierii ruchu drogowego (w tym poprawa organizacji ruchu drogowego).

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Budowa i modernizacja dróg oraz całego układu komunikacyjnego przy zastosowaniu nowoczesnych, innowacyjnych technologii, minimalizujących

negatywne oddziaływania na środowisko.

2. Wsparcie działań związanych z budową terminali intermodalnych.
3. Promocja innowacyjnych rozwiązań logistycznych zgodnych z europejską ideą „zielonych korytarzy".
4. Modernizacja taboru, w tym rozwój energooszczędnych i niskoemisyjnych form transportu.
5. Działania ograniczające uciążliwość hałasu komunikacyjnego.
6. Poprawa funkcjonowania przyjaznej dla środowiska komunikacji zbiorowej i alternatywnej.
7. Prace związane z opracowaniem Dolnośląskiej Polityki Rowerowej.
8. Wdrożenie spójnej polityki parkingowej, minimalizującej negatywny wpływ ruchu samochodowego na środowisko.
9. Edukacja ekologiczna w zakresie ograniczania wpływu systemu transportowego na środowisko.
10. Budowa przejść dla zwierząt *(„zielone mosty"*).

Przemysł i energetyka zawodowa

Cel długoterminowy do roku 2021:

Ograniczenia negatywnego oddziaływania procesów przemysłowych na środowisko poprzez wdrożenie prośrodowiskowego modelu produkcji oraz zasad planowania przestrzennego i obowiązujących przepisów prawnych.

Cel krótkoterminowy do roku 2017:

1. Rozpropagowanie zasad zarządzania środowiskowego wśród przedsiębiorców.
2. Tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji realizujących systemy zarządzania środowiskowego.
3. Wdrożenie systemów zarządzania środowiskowego.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Ograniczanie negatywnego wpływu działalności przedsiębiorstw na środowisko.
2. Wdrażanie systemu ekozarządzania i audytu (EMAS) w organizacjach oraz zbudowanie systemu rozwiązań legislacyjnych i finansowych wspierających powyższe działanie.
3. Promocja zrównoważonych wzorców produkcji i systemów zarządzania środowiskowego.

Budownictwo i gospodarka komunalna

Cel długoterminowy do roku 2021:

Ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko mieszkalnictwa i przemysłu.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Poprawa jakości powietrza atmosferycznego poprzez ograniczanie niskiej emisji.
2. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez ograniczenie ładunku i ilości ścieków.
3. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Kierunki działań do 2017 roku

1. Opracowanie i wdrożenie programów niskiej emisji.
2. Ograniczania niskiej emisji poprzez likwidację lub zmianę sposobów ogrzewania w szczególności na korzyść energii ze źródeł odnawialnych.
3. Zmniejszenie strat energii, zwłaszcza cieplnej w obiektach mieszkalnych i usługowych poprzez poprawę parametrów energetycznych budynków.
4. Budowa sieci kanalizacyjnej na terenach nieskanalizowanych.
5. Prowadzenie działań mających na celu zmniejszenie zużycia wody w gospodarstwach domowych i przemyśle.
6. Edukacja ekologiczna mieszkańców i przedsiębiorstw w zakresie niskiej emisji, gospodarki nośnikami energii, wodą.

Rolnictwo

Cel długoterminowy do roku 2021:

Zrównoważony rozwój rolnictwa z poszanowaniem walorów środowiska i różnorodności biologicznej województwa.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Racjonalne gospodarowanie zasobami środowiskowymi w produkcji rolnej.
2. Ochrona środowiska naturalnego w sektorze rolniczym i różnorodności biologicznej na obszarach wykorzystywanych rolniczo.
3. Rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych, zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju.
4. Przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych przez czynniki antropogeniczne.
5. Racjonalna organizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
6. Adaptacja rolnictwa do zmian klimatu oraz udział w przeciwdziałaniu tym zmianom.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Wdrażanie programów rolno–środowiskowych, uwzględniających działania prewencyjne w zakresie ochrony gleb.
2. Prowadzenie działań rolno-środowiskowych, szczególnie w obszarach cennych przyrodniczo i krajobrazowo.
3. Prowadzenie szkoleń rolników w zakresie zmian klimatu (w tym metod zapobiegania i ograniczania ich skutków) oraz upowszechniania dobrych praktyk rolniczych.
4. Racjonalne gospodarowanie nawozami w aspekcie ochrony środowiska.
5. Optymalizacja wykorzystania potencjału biologicznego gleb poprzez dostosowanie rodzaju i wielkości upraw.
6. Optymalizacja wykorzystania potencjału odpadów pochodzących z produkcji rolnej zwierzęcej, np. biogazownie.
7. Zmniejszanie procesu degradacji gleb.
8. Wzmacnianie restrukturyzacji i wielofunkcyjnego rozwoju wsi przy uwzględnieniu zasad ochrony środowiska.
9. Promowanie inwestycji umożliwiających wzrost wydajności i efektywności energetycznej w produkcji rolno-spożywczej wraz z ograniczaniem emisji.
10. Rozwój rolnictwa ekologicznego w obszarach wiejskich, objętych różnymi formami ochrony przyrody oraz w strefach ochronnych ujęć wód.
11. Działania ograniczające wymywanie składników pokarmowych (azot, fosfor) do wód gruntowych.
12. Zapewnienie zbilansowanego stosowania nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin.
13. Edukacja i fachowe szkolenia operatorów opryskiwaczy oraz ludzi pracujących w placówkach i magazynach handlujących środkami ochrony roślin.
14. Stosowanie zmianowania, metod mechanicznych i biologicznych w walce z chwastami, chorobami i szkodnikami (zmniejszenie zużycia środków ochrony roślin.
15. Przywrócenie właściwego znakowania opakowań ze środkami ochrony roślin, informującego o potencjalnym zagrożeniu i toksyczności preparatów.
16. Stosowanie odpowiednich praktyk agrotechnicznych m.in. wsiewki poplonowe, międzyplony, racjonalne nawożenie w oparciu o plan nawozowy.
17. Działania polegające na wsparciu rolniczego użytkowania obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania – ONW i obszarów o wysokiej

wartości przyrodniczej - HNV.

18. Upowszechnianie upraw mniej wrażliwych na występowanie zjawisk suszy i podtopień.
19. Wprowadzanie skutecznych mechanizmów zarządzania ryzykiem w produkcji rolnej.
20. Działania ograniczające i redukujące emisję gazów cieplarnianych z rolnictwa (głównie metanu i podtlenku azotu) i łańcucha rolnożywnościowego.
21. Upowszechnianie wiedzy w zakresie praktyk przyjaznych klimatowi wśród konsumentów i producentów rolno spożywczych.
22. Rozwój systemów monitoringu i wczesnego ostrzegania o możliwych skutkach zmian klimatycznych dla produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Turystyka i rekreacja

Cel długoterminowy do roku 2021:

Rozwój turystyki i rekreacji z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Wspieranie zrównoważonego rozwoju turystyki regionalnej.
2. Optymalizacja wykorzystania potencjału turystycznego regionu.
3. Ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko rozwoju turystycznego.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Promowanie regionu jako atrakcyjnego miejsca dla uprawiania zrównoważonej turystyki (w tym rozwój ekoturystyki).
2. Rozwój ponadlokalnych i lokalnych inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju turystyki.
3. Przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w procesie rozwoju infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej.
4. Rozwój inwestycji niezbędnych do uprawiania turystyki kwalifikowanej, (w tym narciarskiej, górskiej, rowerowej, pieszej, konnej i wodne) przy poszanowaniu walorów przyrodniczych.
5. Edukacja ekologiczna organizatorów turystyki i wypoczynku, osób korzystających z tych usług oraz ludności zamieszkującej tereny atrakcyjne pod względem turystycznym (promowanie idei proekologicznych).
6. Aktualizacja/opracowanie strategii rozwoju turystyki z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska.
7. Promowanie turystyki przyjaznej środowisku poprzez rozwój inicjatywy tzw.

zielonych szlaków (greenways).

8. Włączanie tematyki proekologicznej do programów nauczania w szkołach w zakresie potrzeby zrównoważonego rozwoju turystyki i poszanowania zasobów przyrodniczych (w tym wdrażanie programów edukacji m.in. organizowanie „zielonych szkół").

Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska

Cel długoterminowy do roku 2021:

Kształtowanie proekologicznych postaw konsumpcyjnych.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Rozwój produkcji towarów proekologicznych.
2. Eliminacja z rynku wyrobów szkodliwych dla środowiska.
3. Promowanie zachowań ekologicznych oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Uwzględnianie w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego organizowanym przez administrację rządową i samorządową wymogów ekologicznych.
2. Kształtowanie równoprawnych warunków konkurencji przez pełne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci", wraz z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych.
3. Wprowadzenie etykiet informujących o produktach ekologicznych i ich promocja wśród społeczeństwa województwa.
4. Przeprowadzenie kampanii społecznej kształtującej zrównoważone wzorce konsumpcji.
5. Aktywizacja podmiotów do realizacji działań w zakresie ochrony środowiska.
6. Wspieranie powstawania tzw. „zielonych miejsc pracy".

Obszar strategiczny II - Poprawa jakości środowiska

Poprawa jakości powietrza atmosferycznego

Cel długoterminowy do roku 2021:

Trwała poprawa jakości powietrza atmosferycznego.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Utrzymanie wartości stężeń poszczególnych zanieczyszczeń powietrza co najmniej na poziomie określonym prawem lub poniżej tego poziomu.
2. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł przemysłowych, komunikacyjnych i komunalnych tzw. niskiej emisji.

3. Ograniczenie występowania przekroczeń dopuszczalnych i docelowych poziomów stężeń zanieczyszczeń.
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Wdrażanie programów ochrony powietrza oraz opracowanie i wdrażanie takich programów dla obszarów przekraczania norm jakości powietrza, nie ujętych w obowiązujących POP.
2. Monitoring jakości powietrza oraz podejmowanie działań wpływających na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, celem dotrzymywania standardu jakości powietrza w związku ze zmniejszającym się corocznie marginesem tolerancji.
3. Wspieranie działań inwestycyjnych w zakresie ochrony powietrza podejmowanych przez podmioty gospodarcze.
4. Eliminowanie emisji zanieczyszczeń przemysłowych w obrębie aglomeracji miejskich.
5. Opracowanie programów naprawczych ochrony powietrza dla stref przekroczeń dopuszczalnych i docelowych substancji w powietrzu.
6. Zmniejszenie niskiej emisji poprzez budowę i rozbudowę systemów ciepłowniczych i gazowniczych w obszarach o dużej gęstości zaludnienia oraz miejscowościach turystycznych i uzdrowiskowych.
7. Wprowadzenie energooszczędnych rozwiązań (transport, budownictwo) oraz wspieranie gospodarki przyjaznej środowisku.
8. Poprawa niezawodności i zapewnienie dywersyfikacji dostaw energii (elektrycznej, cieplnej i gazowej).
9. Wspieranie rozbudowy i modernizacji obiektów i sieci gazowych oraz elektroenergetycznych oraz systemów ciepłowniczych zgodnie z zamierzeniami przedsiębiorstw energetycznych.
10. Wspieranie działań mających na celu zwiększenie niezawodności dostaw energii w województwie dolnośląskim.
11. Budowa i rozbudowa systemów ciepłowniczych w miastach o gęstej zabudowie, zwłaszcza w obszarach górskich i o złej wentylacji, połączona z likwidacją lokalnych źródeł niskiej emisji.
12. Działania związane z inwestycjami w zakresie ograniczenia emisji i obniżenia zużycia energii w obiektach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym.
13. Budowa systemów gazowniczych połączona z likwidacją lokalnych źródeł niskiej

emisji w górskich miejscowościach turystycznych i uzdrowiskowych.

14. Wdrażanie strategii niskoemisyjnych.

Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Cel długoterminowy do roku 2021:

1. Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii co najmniej do poziomu 15% w 2020 roku oraz dalszy wzrost tego wskaźnika w latach następnych.
2. Osiągnięcie w 2020 roku 10% udziału biopaliw w rynku paliw transportowych oraz zwiększenie wykorzystania biopaliwa II generacji.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Znaczne zwiększenie odzysku energii z odpadów w sposób bezpieczny dla środowiska.
2. Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
3. Zwiększenie udziału rozproszonych źródeł odnawialnych (głownie energetyki wiatrowej, biogazowi, instalacji na biomasę i solarnych), w tym małych i mikroźródeł.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Rozwój energetyki odnawialnej, przy uwzględnieniu uwarunkowań związanych z potencjałem i istniejącymi ograniczeniami rozwoju poszczególnych rodzajów źródeł energii odnawialnej
2. Wykorzystanie odnawialnych niekonwencjonalnych źródeł energii, w tym budowa małych i mikroźródeł energii.
3. Zwiększenie (z zachowaniem racjonalnych proporcji w stosunku do posiadanych zasobów) udziału odnawialnych źródeł w produkcji energii, ze szczególnym uwzględnieniem energetycznego wykorzystania rzek poprzez uruchomienie małych elektrowni wodnych.
4. Wspieranie działań w zakresie budowy systemu małych zbiorników piętrzących o funkcji energetycznej, elektrowni wiatrowych, solarnych, biogazowych oraz innych odnawialnych źródeł energii.
5. Wykorzystanie do produkcji energii elektrycznej istniejących urządzeń piętrzących stanowiących własność Skarbu Państwa.
6. Powołanie struktury organizacyjnej odpowiedzialnej za koordynację i prowadzenie działań z zakresu energetyki, w tym opartej na odnawialnych źródłach energii, szczególnie poprawy efektywności energetycznej, sprawności sieci przesyłowej

i dystrybucyjnej, zwłaszcza na terenach wiejskich.

7. Utrzymanie potencjału regionu w zakresie wytwarzania i magazynowania energii.
8. Realizacja polityki rządowej w zakresie wspierania inwestycji dotyczących odnawialnych źródeł energii.
9. Stymulowanie prac projektowych i badawczych w zakresie oddziaływania odnawialnych źródeł energii na środowisko i warunki życia społeczności lokalnych oraz realizacja polityki wspierania inwestycji związanych z produkcją energii z OZE.
10. Wspieranie działań mających na celu zwiększenie niezawodności dostaw energii w województwie dolnośląskim.
11. Zwiększenie stopnia dywersyfikacji źródeł dostaw oraz stworzenie optymalnych warunków do rozwoju energetyki rozproszonej opartej na lokalnie dostępnych surowcach.
12. Organizowanie kampanii edukacyjnych dla społeczności oraz administracji związanych z problematyką OZE oraz współpraca z organizacjami skupiającymi przedsiębiorców z dziedziny OZE.

Poprawa jakości wód

Cel długoterminowy do roku 2021:

Dążenie do osiągnięcia dobrego stanu i potencjału wód powierzchniowych i podziemnych pod względem jakościowym określonych przez Ramową Dyrektywę Wodną (Dyrektywę 2000/60/WE).

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Osiągniecie celów ochrony JCW.
2. Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych ze źródeł komunalnych, przemysłowych i rolniczych.
3. Zachowanie zasobów i zapewnienie wysokiej jakości wód.
4. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód oraz związanych z nimi ekosystemów.
5. Realizacja monitoringu JCW.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Zwiększenie ochrony wód powierzchniowych poprzez likwidację niekontrolowanego odprowadzania ścieków w tym inwentaryzację źródeł zanieczyszczeń dopływających do wód powierzchniowych.
2. Zapewnienie ochrony wód podziemnych przed degradacją (zanieczyszczeniem) zwłaszcza głównych zbiorników wód podziemnych oraz stref ochrony ujęć wód

podziemnych.

3. Ograniczanie i eliminacja zrzutów zanieczyszczeń z zakładów do wód powierzchniowych.
4. Ograniczenie i eliminacja zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych w rejonie terenów poprzemysłowych.
5. Ograniczanie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa.
6. Uregulowanie systemu odprowadzania wód opadowych.
7. Kontrola przestrzegania przez zakłady przemysłowe norm prawnych i warunków pozwoleń wodno-prawnych.
8. Monitoring jakości wód powierzchniowych i podziemnych.
9. Zachowanie i przywracanie ciągłości ekologicznej cieków.
10. Wprowadzenie ochrony obszarów zasilania Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) zgodnie z planem gospodarowania wodami w obszarze Odry.
11. Tworzenie obszarów ochronnych dla GZWP.

Postępowanie z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest

Cel długoterminowy do roku 2021:

1. Wyeliminowanie wyrobów zawierających azbest ze środowiska,
2. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Przeprowadzenie pełnej inwentaryzacji rodzaju, ilości oraz miejsc występowania wyrobów zawierających azbest oraz jej coroczna aktualizacja zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa,
2. Zwiększenie świadomości społeczeństwa województwa na temat szkodliwości azbestu i konieczności jego eliminowania ze środowiska,
3. Sukcesywne i bezpieczne dla środowiska oraz zdrowia mieszkańców usuwanie wyrobów zawierających azbest z obszaru województwa,
4. Zapewnienie finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest,
5. Zapewnienie na terenie województwa wystarczającej pojemności składowisk do składowania odpadów zawierających azbest.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Informowanie społeczeństwa o zagrożeniu zdrowia ludzi przy samodzielnym usuwaniu wyrobów zawierających azbest.
2. Monitoring usuwania oraz prawidłowego postępowania z wyrobami zawierającymi

azbest.

3. Rozbudowa i modernizacja i/lub budowa składowisk przeznaczonych do składowania odpadów zawierających azbest oraz stosowanie innych, dozwolonych prawem metod zagospodarowywania odpadów zawierających azbest.
4. Przeprowadzanie akcji informacyjno-edukacyjnych dla wykorzystujących azbest, użytkowników wyrobów zawierających azbest.
5. Wytworzenie mechanizmów dofinansowania usuwania azbestu.
6. Przedstawienie społeczeństwu sposobów postępowania, gospodarowania, bezpiecznego usuwania oraz transportowania odpadów zawierających azbest
7. Opracowanie programów usuwania wyrobów zawierających azbest umożliwiających m.in. pozyskiwanie środków finansowych w celu usuwania azbestu.

Cele długo- i krótkoterminowe oraz kierunki działań dotyczące pozostałych grup odpadów ujęto w *Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012*.

Ochrona powierzchni ziemi

Cel długoterminowy do roku 2021:

Ochrona gleb przed degradacją oraz rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Ochrona gleb użytkowanych rolniczo.
2. Rozwój monitoringu środowiska glebowego w województwie.
3. Zwiększenie zakresu rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, (przywracanie funkcji przyrodniczej, rekreacyjnej lub rolniczej).
4. Racjonalne wykorzystanie zasobów glebowych.
5. Zapobieganie erozji gleby i poprawa gospodarowania glebą.
6. Minimalizowanie zagrożeń wynikających z ruchów masowych ziemi.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Rekultywacja terenów powojskowych oraz innych gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w szczególności przemysłowych, kopalnianych itp.
2. Racjonalne użytkowanie środków ochrony roślin i nawozów.
3. Utrzymywanie prawidłowych stosunków wodno-powietrznych w glebach.
4. Prowadzenie rejestru obszarów, na których przekroczone zostały standardy jakości

gleby i ziemi.

5. Monitoring gleb użytkowanych rolniczo i gleb na obszarach bezpośrednio zagrożonych zanieczyszczeniami (w tym ujednolicenie systemu monitoringu).
6. Obserwacja terenów zagrożonych ruchami masowymi oraz terenów, na których występują te ruchy, a także prowadzenie rejestru zawierającego informacje o tych terenach.
7. Prowadzenie racjonalnej gospodarki terenami, na których występują ruchy masowe ziemi lub możliwe jest ich wystąpienie.
8. Stosowanie zrównoważonych i ekologicznych metod gospodarowania (stosowanie poplonów i międzyplonów).
9. Promowanie ekstensywnego sposobu użytkowania łąk i pastwisk, tworzenie zalesień (funkcja wodo- i glebochronna na terenach zagrożonych erozją.

Ochrona przed hałasem

Cel długoterminowy do roku 2021:

Poprawa klimatu akustycznego na obszarach, gdzie zostały przekroczone wartości normatywne oraz zabezpieczanie pozostałych obszarów przed zagrożeniem wystąpienia ponadnormatywnej emisji hałasu.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Ograniczenie występowania przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu komunikacyjnego.
2. Ograniczenie występowania przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu przemysłowego.
3. Kontrola poziomu hałasu pochodząca od obiektów przemysłowych oraz monitoring poziomu hałasu pochodzącego od ośrodków komunikacji.
4. Utrzymanie aktualnego poziomu hałasu w obszarach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Obniżenie lub eliminacja uciążliwego hałasu.
2. Wyznaczanie „obszarów ciszy” na terenach aglomeracji miejskich oraz innych terenach.
3. Realizacja zadań przewidzianych dla poprawy infrastruktury drogowej i kolejowej oraz organizacji ruchu w celu obniżenia emisji hałasu komunikacyjnego (w tym modernizacja sieci drogowej wraz z towarzyszącą infrastrukturą).
4. Modernizacja taboru transportu zbiorowego.

5. Promocja komunikacji zbiorowej, która jest alternatywą formą podróży dla osób korzystających z samochodów/rozwój alternatywnych rodzajów transportu.
6. Wprowadzenie pasów zieleni przy drogach, zieleni niskiej i wysokiej do wnętrz osiedlowych, instalowanie zabezpieczeń akustycznych przy trasach o największym natężeniu ruchu.
7. Działania modernizacyjne, m.in. stosowanie dźwiękochłonnych elewacji budynków, stosowanie stolarki okiennej na okna o podwyższonym wskaźniku izolacyjności akustycznej w budynkach narażonych na ponadnormatywny hałas i nowobudowanych obiektach.
8. Właściwe kształtowanie linii zabudowy i brył powstających budynków w celu zminimalizowania wpływu hałasu drogowego.
9. Kontrola przestrzegania przez zarządców dróg, kolei i zakłady przemysłowe poziomów hałasu określonych w decyzjach administracyjnych.
10. Opracowanie i wdrożenie programów ograniczeń hałasu dla miast lub aglomeracji zagrożonych ponadnormatywnym hałasem i podjęcie działań naprawczych.
11. Promocja właściwego planowania przestrzennego, które uwzględnia zagrożenia hałasem.
12. Ograniczenie aktualnego poziomu hałasu emitowanego przez środki transportu w obszarach wiejskich i wzdłuż głównych dróg.
13. Wyeliminowanie z użytkowania środków transportu, maszyn i urządzeń, z których emisja hałasu nie odpowiada przyjętym standardom.
14. Kontynuacja programów edukacyjnych uświadamiających problemy ochrony przed hałasem.
15. Opracowanie przez zarządców dróg, kolei i lotnisk map akustycznych podległych im rejonów oraz realizacji ewentualnych programów naprawczych.
16. Rozwój infrastruktury rowerowej.
17. Lokalizowanie parkingów na obrzeżach miast.

Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym

Cel długoterminowy do roku 2021:

Ochrona przed negatywnym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Stała kontrola źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego.
2. Utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co

najmniej na tych poziomach.

3. Edukacja społeczeństwa dotycząca rzeczywistej skali zagrożenia emisją pól elektromagnetycznych.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Prowadzenie badań pól elektromagnetycznych i gromadzenie danych o źródłach promieniowania elektromagnetycznego.
2. Wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed promieniowaniem elektromagnetycznym.
3. Preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych.
4. Dalsze prowadzenie ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne.
5. Edukacja społeczeństwa dotycząca rzeczywistej skali zagrożenia emisją pól elektromagnetycznych w szczególności oddziaływaniem stacji bazowych telefonii komórkowych.

Obszar strategiczny III - Racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych

Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi

Cel długoterminowy do roku 2021:

Tworzenie spójnego i nowoczesnego systemu zarządzania gospodarką wodną z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenie ich ochroną przed ilościową i jakościową degradacją.
2. Zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej.
3. Dążenie do maksymalizacji oszczędności zasobów wodnych na cele przemysłowe i konsumpcyjne.
4. Zreformowanie struktur gospodarki wodnej i dostosowanie sektora gospodarki wodnej do zmian klimatu.
5. Wdrożenie systemu zintegrowanego zarządzania zasobami wodnymi i gospodarowania wodami.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Racjonalizacja gospodarki zasobami wód w regionie.
2. Badania potencjału wód leczniczych i termalnych do ich wykorzystania.
3. Zrównoważona aktywizacja i zagospodarowanie dolin rzecznych, wykorzystanie ich potencjału rekreacyjnego i zdrowotnego.

4. Budowa infrastruktury służącej ochronie i zagospodarowaniu zasobów wodnych.
5. Wprowadzenie regulacji prawnych wprowadzających zasadę pełnego zwrotu kosztów za korzystanie z wody.
6. Kontrolowanie i zmniejszenie strat wody w systemach wodociągowych do wielkości akceptowalnych pod względem technicznym i ekonomicznym.
7. Działania edukacyjne promujące oszczędzanie wody w celu osiągnięcia trwałej świadomości wszystkich użytkowników wód o potrzebie racjonalnego i oszczędnego korzystania z zasobów wodnych.
8. Wdrożenie nowych technologii służących oszczędzaniu wody i powtórnemu wykorzystywaniu wód zużytych (tzw. szarej wody).
9. Wdrożenie rozwiązań wykorzystujących dla celów lokalnego zaopatrzenia w wodę zasoby wodne pochodzące bezpośrednio z opadów.
10. Wdrożenie zasad proporcjonalnej partycypacji w utrzymaniu urządzeń wodnych,
11. Opracowanie bilansów zasobów wód powierzchniowych i podziemnych (statyczne i dynamiczne) oraz wdrożenie Systemu Informatycznego Gospodarki Wodnej, pozwalającego analizować sytuację w zakresie zasobów w zlewniach.
12. Opracowanie warunków korzystania z wód zlewni i na ich podstawie wydawanie pozwolenia wodno-prawne.
13. Wdrażanie zrównoważonego i zintegrowanego zarządzania zasobami wód w układzie zlewniowym.
14. Wdrożenie mechanizmów wartościowania usług ekosystemów do sektora gospodarki wodnej.
15. Weryfikacja skuteczności funkcjonowania przydomowych oczyszczalni ścieków.

Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

Cel długoterminowy do roku 2021:

Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin w zakresie ich rozpoznania, wydobycia i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Ograniczenie presji wywieranej na środowisko w procesie pozyskiwania kopalin i zapobieganie konfliktom społecznym wynikającym z eksploatacji i magazynowania surowców.
2. Maksymalne wykorzystanie zasobów kopalin w granicach udokumentowania – ochrona nowych zasobów.
3. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.

4. Ochrona zasobów surowców energetycznych województwa dolnośląskiego.
5. Kontynuowanie rozpoznania występowania surowców energetycznych i stworzenie możliwości oraz wskazanie złóż strategicznych.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Uwzględnienie w koncesjach na wydobycie surowców racjonalnego gospodarowania zasobami geologicznymi.
2. Ograniczanie naruszeń dotyczących ochrony środowiska towarzyszących wydobywaniu kopalin (w tym prowadzenie kontroli w zakładach górniczych, przestrzeganie realizacji obowiązków wynikających z koncesji oraz zapobieganie szkodom górniczym i ich usuwanie).
3. Zakaz uruchamiania eksploatacji nowych złóż kopalin na terenie istniejących i planowanych nowych powierzchniowych form ochrony przyrody, o ile przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała znaczące negatywne oddziaływanie na przedmiotowe formy ochrony przyrody.
4. Zwiększenie efektywności wykorzystania udokumentowanych i eksploatowanych złóż kopalin (w tym stosowanie sprawnego sprzętu urabiającego, wdrażanie linii technologicznych do uszlachetniania kopaliny gdy jej jakość na to pozwala oraz poprzez wybieranie kopaliny do spągu złoża, zgodnie z wyliczonym wskaźnikiem wykorzystania złoża).
5. Rekultywacja i zagospodarowanie terenów powydobywczych.
6. Budowa nieuciążliwego systemu eksploatacji i wywozu surowców.
7. Opracowanie wykazu złóż o strategicznym znaczeniu dla kraju podlegających ochronie przed zabudową.
8. Zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż kopalin.
9. Waloryzacja niezagospodarowanych złóż surowców z uwzględnieniem aspektów społecznych.
10. Identyfikacja potencjalnych obszarów występowania złóż kopalin w wyniku prowadzenia prac geologicznych.
11. Inicjowanie badań rozpoznawczych surowców energetycznych.
12. Opracowanie ekspertyzy na temat występowania kolizji między miejscami zalegania złóż surowców energetycznych, a obszarami chronionymi i korytarzami ekologicznymi.
13. Promowanie nowoczesnych technologii w sektorze górnictwa węgla dla poprawy ochrony środowiska.
14. Promowanie możliwości pro środowiskowego pozyskiwania energii z węgla (np.

zgazowanie podziemne).

15. Zapobieganie nieracjonalnej i nielegalnej eksploatacji kopalin.
16. Rozwój działalności informacyjnej w odniesieniu do ludności lokalnej w zakresie prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin.
17. Wspieranie prac badawczych i rozwojowych nad technologiami zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko procesów pozyskiwania energii z węgla oraz w zakresie węglowych ogniw paliwowych.
18. Ochrona georóżnorodności poprzez tworzenie stanowisk i parków geologicznych (Sudety i Przedgórze Sudeckie).

Efektywne wykorzystanie energii

Cel długoterminowy do roku 2021:

Zrównoważony rozwój sektora energetycznego zmierzający do poprawy efektywności energetycznej we wszystkich sektorach gospodarki w województwie dolnośląskim (bezpieczeństwo energetyczne).

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Osiągnięcie do 2016 roku oszczędności energii o 9% w stosunku do średniego zużycia energii finalnej z lat 2001- 2005.
2. Zapewnienie bezpiecznego i efektywnego wykorzystania zasobów energii.
3. Dążenie do utrzymania zeroenergetycznego wzrostu gospodarczego, tj. rozwoju gospodarki bez wzrostu zapotrzebowania na energię pierwotną.

Kierunki działań do 2017 roku

1. Tworzenie kompleksowych programów edukacyjnych poprawy efektywności energetycznej.
2. Tworzenie mechanizmu wymiany informacji, doświadczeń i najlepszych praktyk dotyczących poprawy efektywności energetycznej.
3. Tworzenie możliwości dokonywania działań proefektywnościowych przez osoby prywatne, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe oraz wspieranie budownictwa efektywnego energetycznie.
4. Organizowanie szkoleń na temat możliwych środków poprawy efektywności energetycznej.
5. Upowszechnianie wiedzy nt. norm efektywności energetycznej jak PN 16001, ISO 14001 i ISO 5001.
6. Promocja działalności firm ESCO (firm oferujących usługi w zakresie finansowania działań zmniejszających zużycie energii).

7. Poprawa efektywności energetycznej w transporcie.
8. Systematyczne wspieranie rozwoju wysokosprawnej kogeneracji i ciepłownictwa.
9. Opracowanie i wdrożenie mechanizmów wsparcia dla budownictwa efektywnego energetycznie.
10. Rozwój technologii zwiększającej efektywne wykorzystanie energii.

Obszar strategiczny IV - Ochrona przyrody i krajobrazu

Ochrona zasobów przyrodniczych

Cel długoterminowy do roku 2021:

Ukształtowanie spójnego przestrzennie systemu obszarów podlegających ochronie prawnej oraz pozostałych terenów zieleni.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Rozszerzenie i umocnienie regionalnego systemu obszarów chronionych i jego zintegrowanie z systemami krajowymi i europejskimi.
2. Ochrona i zwiększanie powierzchni terenów zielonych przy zachowaniu dotychczas istniejących obszarów.
3. Ochrona różnorodności biologicznej.
4. Tworzenie warunków ochrony korytarzy ekologicznych.

Kierunki działań do 2017 roku

1. Realizacja działań na rzecz optymalizacji regionalnego systemu ochrony przyrody i krajobrazu (w tym wprowadzanie nowych form ochrony w porozumieniu z samorządami).
2. Powiększenie obszarów Parków Narodowych (w trybie wymagającym uzgodnień z zainteresowanymi gminami).
3. Tworzenie/powiększanie parków krajobrazowych i rezerwatów.
4. Uzupełnienie wiedzy o przedmiotach ochrony obszarów sieci Natura 2000 i wdrażanie ustaleń planów zadań ochronnych i planów ochrony obszarów Natura 2000.
5. Opracowanie planów ochrony lub planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych oraz obszarów NATURA 2000 z uwzględnieniem zmian warunków klimatycznych.
6. Weryfikacja i przystosowanie aktów prawnych dla wszystkich form przyrody podlegających ochronie w kontekście obowiązujących przepisów.
7. Utworzenie, wdrożenie i konsekwentne, okresowe aktualizowanie baz danych o dziedzictwie przyrodniczym i krajobrazowym (ze szczególnym uwzględnieniem

terenów zieleni urządzonej).

8. Ochrona, uzupełnianie i rozbudowa terenów zielonych w miastach i ich otoczeniu, a także na terenach wiejskich (w tym systematyczne uzupełnianie dotychczas wycinanych drzew przydrożnych i nasadzanie drzew wzdłuż nowych szlaków komunikacyjnych).
9. Opracowanie i wdrażanie programów rozwoju i ochrony zieleni urządzonej na terenie poszczególnych jednostek administracji samorządowej województwa dolnośląskiego.
10. Właściwe kształtowanie zieleni miejskiej - preferowanie nasadzeń gatunków roślin rodzimych i roślin o mniejszych właściwościach uczulających (w tym robinie akacjowe, graby, klony, bzy, świerki, sosny, jaśminy).
11. Wprowadzanie stref zieleni izolacyjnej wokół obiektów uciążliwych środowiskowo i krajobrazowo.
12. Wdrażanie koncepcji zintegrowanego systemu terenów zielonych.
13. Wprowadzenie ograniczeń związanych z udostępnieniem terenów cennych krajobrazowo dla działalności inwestycyjnej.
14. Prace nad opracowaniem polityki krajobrazowej województwa dolnośląskiego.
15. Przeprowadzenie waloryzacji krajobrazu lokalnego i opracowanie studiów dla jego ochrony.
16. Ukształtowanie sieci korytarzy ekologicznych (w tym części Południowo -Centralnego i części Zachodniego).
17. Ochrona i wzmocnienie roli dolin rzecznych jako ważnych korytarzy ekologicznych.
18. Utworzenie obszarów chronionego krajobrazu głównie dla ochrony wybranych korytarzy ekologicznych.
19. Koordynacja działań dla zintegrowania systemu terenów chronionych w województwie z systemami ochronnymi w województwach i regionach sąsiednich (w tym na terenach pogranicza polsko-niemieckiego i polsko-czeskiego).
20. Wspieranie odpowiednich systemów użytkowania cennych siedlisk z uwzględnieniem procesów i zjawisk wynikających ze zmian klimatu.
21. Wspierania działań w zakresie ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt.
22. Wsparcie dla tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime oraz zapewnienie niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną

siedlisk przyrodniczych i gatunków.

23. Realizacja projektów dot. udostępniania lokalnych zasobów przyrodniczych m.in. na cele turystyczne z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska.
24. Prowadzenie inwentaryzacji przyrodniczych (w tym ich aktualizacje).
25. Usuwanie, kontrola i przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się gatunków obcych, które zagrażają rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym.
26. Uwzględnienie aspektów zmian klimatu w dokumentach programowych związanych z ochroną przyrody.
27. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych.
28. Przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej.
29. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej.
30. Przyrodnicza rewaloryzacja niekorzystnie przekształconych ekosystemów, w tym ekosystemów wodnych, bagien, mokradeł i torfowisk.
31. Prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych nt. efektywnego korzystania z zasobów, w tym z zasobów NATURA 2000.
32. Stworzenie spójnego system informacji opartego o technologie informatyczne o zasobach gatunków i siedlisk przyrodniczych kraju wraz z wyceną wartości środowiska przyrodniczego.
33. Wspieranie działań na rzecz uruchomienia geoparków oraz turystycznego udostępniania obiektów dawnej eksploatacji górniczej o wysokich walorach poznawczych i przyrodniczych znajdujących się na trasie tzw. Geostrady Sudeckiej. Rozwijanie współpracy międzynarodowej w tym zakresie.

Ochrona i zwiększenie zasobów leśnych

Cel długoterminowy do roku 2021:

Rozwijanie zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej z zachowaniem bogactwa biologicznego.
2. Ochrona, powiększanie i udostępnianie zasobów leśnych.
3. Wielofunkcyjna gospodarka leśna.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Zwiększania lesistości regionu oraz poprawa zdrowotności lasów.

2. Wprowadzanie do gospodarki leśnej zasad leśnictwa ekosystemowego.
3. Monitoring lasów pod kątem reakcji drzew na zmiany klimatyczne.
4. Zalesianie gruntów niskiej jakości lub zdegradowanych poprzez: uzupełnianie zalesień w korytarzach ekologicznych.
5. Utrzymanie lasów stanowiących własność komunalną.
6. Przeciwdziałanie zagrożeniom, w tym m.in. zagrożeniu pożarowemu, poprzez stały monitoring obszarów leśnych pod kątem ewentualnych zagrożeń.
7. Regulowanie form i intensywności użytkowania zasobów leśnych, tj. pozyskiwania drewna i użytków niedrzewnych oraz świadczenia przez las funkcji socjalnych i ochronnych.
8. Aktualizacja ewidencji gruntów rolnych i nieużytków pod kątem możliwości ich zalesienia lub przeznaczenia na tereny rekreacyjne.
9. Uaktualnienie lub opracowanie planów urządzania lasów.
10. Dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów do siedliska oraz zwiększenie różnorodności genetycznej i gatunkowej biocenoz leśnych.
11. Poprawa struktury wiekowej drzewostanów.
12. Tworzenie spójnych kompleksów leśnych szczególnie w obszarze korytarzy ekologicznych i wododziałów (zmniejszanie fragmentacji).
13. Realizacja programu małej retencji w lasach, w tym na obszarach objętych siecią Natura 2000.
14. Rozbudowa funkcji leśnych banków genów.
15. Zalesienia gruntów porolnych i monitoring realizacji zalesień.
16. Opracowanie programu zwiększania lesistości.
17. Opracowanie programów adaptacji leśnictwa do zmian klimatycznych.

Obszar strategiczny V - Kształtowania postaw ekologicznych

Edukacja ekologiczna

Cel długoterminowy do roku 2021:

Kształtowanie prawidłowych wzorców zachowań wszystkich grup społeczeństwa w odniesieniu do konkretnych sektorów środowiska w ramach podejmowanych inicjatyw z zakresu edukacji ekologicznej.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców województwa dolnośląskiego, zgodnie z zasadą "myśl globalnie, działaj lokalnie"
2. Rozwój systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

3. Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Aktualizacja programu edukacji na terenie województwa.
2. Kształtowanie prawidłowych wzorców zachowań poszczególnych grup społeczeństwa w kontekście ochrony środowiska.
3. Edukacja i zwiększanie świadomości w zakresie: zmian klimatu i sposobów minimalizowania ich skutków.
4. Wprowadzenie lub kontynuacja edukacji z zakresu ochrony środowiska w szkolnictwie wszystkich szczebli.
5. Kontynuacja włączania tematyki ochrony środowiska do działań i projektów realizowanych przez różnego rodzaju grupy społeczne i podmioty gospodarcze.
6. Kontynuacja włączania tematyki ochrony środowiska do artykułów prasowych i różnego rodzaju publikowanych biuletynów.
7. Realizacja przedsięwzięć dotyczących rozbudowy sieci ośrodków edukacji ekologicznej.
8. Rozwój dolnośląskiego systemu wspierania nauczycieli.
9. Wsparcie modernizacji i uzupełnienie materialnej infrastruktury bazy edukacyjnej (w tym rozwój portali internetowych i oferty e-learningu w zakresie ekologii i zrównoważonego rozwoju – stosowanych w środowisku edukacji formalnej i innej niż formalna).
10. Prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych w obszarach priorytetowych, wykreowanie mody na ekologiczny styl życia oraz kształtowanie zachowań zrównoważonej konsumpcji.
11. Uwzględnianie zagadnień zrównoważonego rozwoju na wszystkich poziomach kształcenia
12. Promowanie edukacji pozaformalnej na rzecz zrównoważonego rozwoju.
13. Wpieranie badań i rozwoju w zakresie nowych metod uczenia się i nauczania oraz wymiany dobrych praktyk w zakresie edukacji dla zrównoważonego rozwoju,
14. Pogłębienie współpracy wszystkich grup interesariuszy, w szczególności przedstawicieli pracodawców, organizacji pozarządowych, administracji publicznej w tworzeniu treści kształcenia i określaniu standardów kompetencji w zakresie edukacji dla zrównoważonego rozwoju.
15. Tworzenie programów edukacji ekologicznej wynikających z założeń Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej oraz zadań Narodowego Programu Edukacji

Ekologicznej.

16. Promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.
17. Prowadzenie szkoleń zawodowych w zakresie prawa, zarządzania, technik ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego, źródeł finansowania ochrony środowiska.
18. Działania prawne w zakresie wyraźnego przypisania obowiązków dotyczących edukacji ekologicznej do zadań administracji rządowej stopnia terenowego wraz ze wskazaniem źródeł ich finansowania.
19. Zwiększenie szeregów odpowiedniej kadry dydaktycznej dla potrzeb szkolnictwa na wszystkich jego poziomach. Wprowadzenie elementów nauki o środowisku do wszystkich form kształcenia nauczycieli
20. Stworzenie systemu zajęć terenowych prowadzonych w ramach edukacji ekologicznej w szkolnictwie.
21. Włączenie w realizację Programu Edukacji Ekologicznej Dolnego Śląska Dolnośląskiego Festiwalu Nauki.
22. Promowanie aktywnych na polu edukacji ekologicznej placówek oświatowych także niepaństwowych.
23. Organizowanie corocznych i cyklicznych konkursów, konferencji, warsztatów (w tym warsztaty terenowe i kameralne dla nauczycieli), seminariów, (przedsięwzięć promocyjnych na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju).
24. Rozwój, modernizacja i utrzymanie obiektów oraz infrastruktury edukacyjnej w wymaganym standardzie technicznym (w tym tzw. terenowe „zielone klasy" i punkty edukacyjne).
25. Powołanie Dolnośląskiego Międzysektorowego Forum Ekologicznego
26. Wspieranie podnoszenia kwalifikacji edukatorów.
27. Upowszechnienie informacji wśród instytucji oświatowych organizacji pozarządowych i innych beneficjentów o zasadach korzystania z funduszy ochrony środowiska (gminnych, powiatowych, wojewódzkich, ogólnopolskich, unijnych).
28. Upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia.
29. Wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej.

Udział społeczeństwa w postępowaniu na rzecz ochrony środowiska i udostępnianie informacji o środowisku

Cel długoterminowy do roku 2021:

Upowszechnienie i zapewnienie każdemu mieszkańcowi dostępu do informacji z zakresu ochrony środowiska i wynikających z tego korzyści zdrowotnych, ekologicznych oraz ekonomicznych oraz zapewnienie udziału w postępowaniach na rzecz ochrony środowiska.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Aktywny udział społeczeństwa w postępowaniach na rzecz ochrony środowiska.
2. Rozwój infrastruktury dostępu do informacji o środowisku.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Konsultowanie społeczne strategii, planów, polityki i decyzji dotyczących ochrony środowiska; powołanie instytucji mediatora społecznego.
2. Aktywne konsultacje społeczne w zakresie planowanych inwestycji.
3. Cyfryzacja, rozbudowa i udostępnienie informacji instytucji publicznych województwa dolnośląskiego.
4. Budowa dolnośląskich platform internetowych, w tym platformy informacyjnej e-Dolny Śląsk.
5. Budowa Dolnośląskiej Infrastruktury Informacji Przestrzennej.
6. Rozwój e-usług, m.in. w zakresie monitorowanie i prognozowanie skutków nadzwyczajnych zagrożeń dla środowiska.
7. Edukacja samorządów w zakresie udostępniania informacji o środowisku.
8. Działania w zakresie utrzymania istniejących i racjonalnego tworzenia nowych placówek do spraw informacji i edukacji ekologicznej.
9. Upowszechnianie informacji i promocja edukacji ekologicznej prowadzonej poprzez publikacje, opracowania, strony internetowe i inne
10. Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska w województwie.

Obszar strategiczny VI - Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego

Przeciwdziałanie poważnym awariom

Cel długoterminowy do roku 2021:

Ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń środowiska spowodowanych przez potencjalne źródła awarii przemysłowych.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Zapobieganie poważnym awariom, mogącym mieć wpływ na środowisko oraz zdrowie i życie mieszkańców.
2. Zmniejszenie zagrożenia oraz minimalizacja skutków w przypadku wystąpienia awarii.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Kontrola zakładów – potencjalnych sprawców poważnych awarii, w tym zakładów dużego i zwiększonego ryzyka pod względem przestrzegania przepisów prawa.
2. Kontynuacja prowadzenia corocznej aktualizacji rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii.
3. Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zasad postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii.
4. Doposażenie jednostek straży pożarnej w sprzęt ratownictwa techniczno -chemiczno-ekologicznego, a wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska w urządzenia i sprzęt do szybkiej oceny ryzyka.
5. Prowadzenie akcji edukacyjno-szkoleniowych dla służb zakładów przemysłowych i pracowników administracji publicznej w zakresie zapobiegania awariom oraz skażeniom środowiska.

Ochrona przed powodzią i suszą

Cel długoterminowy do roku 2021:

Ograniczenie negatywnych skutków powodzi i suszy oraz minimalizowanie ryzyka występowania sytuacji nadzwyczajnych z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju oraz poszanowaniem zasobów przyrody i niepogarszania stanu środowiska.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Podniesienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego (poprawa osłony przeciwpowodziowej).
2. Zwiększenie retencji zlewni (w szczególności cieków o dużym zagrożeniu powodziowym) – w tym budowa i modernizacja infrastruktury niezbędnej dla zwiększenia retencji zasobów wodnych i poprawy ich jakości oraz poprawy bioróżnorodności
3. Usprawnienie systemu zarządzania ryzykiem powodziowym - wspieranie inwestycji i dobrych praktyk ukierunkowanych na przeciwdziałanie klęskom suszy i powodzi, zapewniających odporność oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi

4. Modernizacja Wrocławskiego Węzła Wodnego.
5. Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Zwiększanie retencyjności zlewni oraz efektywności urządzeń zabezpieczenia przeciwpowodziowego i struktur organizacyjnych ograniczających skutki powodzi (budowa, modernizacja, zarządzanie).
2. Właściwe zagospodarowanie przestrzenne terenów zagrożonych zjawiskami przyrodniczymi, w tym powodziami i suszami oraz uwzględnienie wymagań zawartych w ocenach zagrożenia i ryzyka powodziowego.
3. Poprawa odbudowy biologicznej cieków i innych akwenów wodnych - renaturalizacja cieków.
4. Budowa zintegrowanego systemu alarmowego i informacyjnego (o zagrożeniach).
5. Organizacja systemów wczesnego ostrzegania i prognozowania zagrożeń.
6. Udoskonalenia systemu prognozowania powodzi w celu zapewnienia funkcjonalności obecnie wdrażanego Systemu Monitoringu i Osłony Kraju (SMOK).
7. Zwiększenie przepustowości koryt m.in. przez modernizację kanałów powodziowych, czyszczenie i udrożnienie koryt rzek i międzywali.
8. Utrzymanie w sprawności technicznej istniejących obiektów infrastruktury przeciwpowodziowej i zbiorników (wałów, koryt rzecznych, potoków i kanałów oraz zabudowy towarzyszącej).
9. Uwzględnianie rezerwy powodziowej w zbiornikach programu małej retencji.
10. Opracowanie Studium ochrony przed powodzią dla większych zlewni.
11. Opracowanie i wdrożenie dokumentów wynikających z dyrektywy powodziowej: w tym map zagrożenia i map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym.
12. Realizacja kompleksowego systemu retencji (zbiornikowej, polderowej i małej retencji), połączonej z ochroną ekosystemów poprzez budowę/rozbudowę/ modernizację zbiorników retencyjnych (w tym zbiorników małej retencji), budowę polderów.
13. Realizacja działań przestrzennych zatrzymujących wody deszczowe w miejscach ich opadu, poprzez: podnoszenie lesistości zwiększającej retencyjność; przekształcanie gruntów ornych w użytki zielone; racjonalną gospodarka wodami opadowymi na terenach silnie zurbanizowanych.
14. Umocnienie systemu obwałowań, w tym: budowa wałów cofkowych na dopływach rzeki Odry i kanałów przerzutowych (ulgi) oraz modernizacja koryt

rzecznych, zwłaszcza w miejscach szczególnego ryzyka: w obszarach silnie zurbanizowanych, przy obiektach mogących stworzyć wtórne zagrożenie, w rejonach górskich.

15. Ochrona przed powodzią terenów o podwyższonym ryzyku powodziowym (Kotliny Kłodzkiej, Kotliny Żytawskiej i Sudetów Zachodnich).
16. Rozbudowa osłony przeciwpowodziowej.
17. Rozbudowa systemu prognozowania i wczesnego ostrzegania przed powodzią.
18. Wsparcie inicjatyw lokalnych dla realizacji lokalnych systemów ostrzegania i ochrony przed powodzią.
19. Rozwój działań prewencyjnych na terenach zagrożonych powodzią zw. z: określeniem zasięgu zagrożenia powodziowego i obszarów wymagających ochrony przed powodzią zwiększeniem ochrony przeciwpowodziowej zwłaszcza na terenach zurbanizowanych ograniczaniem rozwoju zagospodarowania dolin rzecznych i dostosowanie ich zainwestowania do stopnia zagrożenia powodziowego.
20. Wprowadzenie monitoringu działań przestrzennych, prowadzonych na terenach zagrożonych zalaniem.
21. Uzgadnianie, koordynacja oraz ujednolicanie działań i zasad gospodarowania przestrzenią w dorzeczu Odry.
22. Realizacja i uwzględnianie ustaleń Programu dla Odry 2006 oraz Masterplanu dla dorzecza Odry (od 2015 r.) w dokumentach opracowywanych dla kolejnych okresów programowania, sektorowych i regionalnych programach operacyjnych.
23. Wsparcie jednostek ratowniczych (m.in. zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych).
24. Inwestycje przeciwpowodziowe (mające na celu ochronę obszarów ze średnim ryzykiem powodziowym) - pod warunkiem zapewnienia ich pełnej zgodności z wymogami prawa UE (w tym tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Powodziowej).
25. Zbudowanie systemu biernego i czynnego zabezpieczenia przeciw-powodziowego.
26. Modernizacja Wrocławskiego Węzła Wodnego.
27. Opracowanie strategii osłony i ochrony przeciwpowodziowej.
28. Wykorzystywanie Systemu Informacji Przestrzennej Dorzecza Odry dla osiągnięcia zamierzonych celów

29. Prowadzenie monitoringu powodziowego wraz systemem przetwarzania informacji.
30. Opracowanie scenariuszy powodziowych.
31. Stworzenie modeli rozwoju powodzi.
32. Utrzymanie i odtwarzanie naturalnych ekosystemów retencjonujących wodę, szczególnie w obszarach górskich.
33. Wdrożenie nowoczesnego systemu zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym realizacja oraz koordynacja pośredniej i bezpośredniej ochrony przeciwpowodziowej.

Ochrona przeciwpożarowa

Cel długoterminowy do roku 2021:

Dążenie do minimalizowania ryzyka pożarowego.

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Propagowanie zasad ochrony przeciwpożarowej.
2. Doskonalenie systemu ochrony przeciwpożarowej.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Utrzymanie w gotowości Powiatowych i Gminnych Centrów Reagowania Kryzysowego.
2. Utrzymanie w pełnej gotowości jednostek prewencyjno-ratowniczych (w tym zapewnienie odpowiedniego wyposażenia przeciwpożarowego).
3. Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zasad postępowania w przypadku zagrożeń pożarowych.
4. Monitoring zagrożenia pożarowego lasów.
5. Określenie stopnia zagrożenia pożarowego obszarów leśnych.
6. Modernizacja dróg pożarowych.
7. Tworzenie pasów przeciwpożarowych w lasach.
8. Prowadzenie specjalistycznych szkoleń pracowników zajmujących się ochroną przeciwpożarową.
9. Wdrażanie planów ochrony przeciwpożarowej lasów.

Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych

Cel długoterminowy do roku 2021:

Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych poprzez zastosowanie efektywnych i sprawdzonych rozwiązań (minimalizacja ryzyka).

Cele krótkoterminowe do roku 2017:

1. Wypełnianie wymagań transportowych w przypadku przewozu materiałów niebezpiecznych.
2. Kontrole transportu substancji niebezpiecznych.

Kierunki działań do 2017 roku:

1. Stosowanie zasad bezpieczeństwa na podstawie obowiązujących przepisów (m.in. prawidłowe oznakowanie pojazdów transportowych, adekwatne do rodzaju przewożonego towaru).
2. Wyznaczenie tras przewozu materiałów niebezpiecznych (w tym odpowiednie ich zagospodarowanie i wyposażenie w obiekty/urządzenia umożliwiające podjęcie skutecznych działań minimalizujących skutki potencjalnych awarii).
3. Ograniczenie przewozów materiałów niebezpiecznych po drogach publicznych na rzecz przewozu transportem kolejowym.
4. Wprowadzenie ograniczeń dotyczących godzin, tras i sposobów przewozu materiałów niebezpiecznych autocysternami.
5. Kontrola nad załadunkiem i rozładunkiem materiałów niebezpiecznych w celu zapobiegania potencjalnym poważnym awariom.
6. Kontrole sprawności technicznej pojazdów i warunków transportowania materiałów niebezpiecznych.
7. Odpowiednie wyposażenie pojazdów transportujących substancje niebezpieczne (m.in. środki gaśnicze, znaki ostrzegawcze).
8. Organizowanie szkoleń w zakresie obowiązujących przepisów związanych z transportem substancji niebezpiecznych.

1.4.7. Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Dzierżoniowskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem lat 2016 -2019

W Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Dzierżoniowskiego określono następującą hierarchię celów:

W zakresie ochrony wód

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych ze źródeł komunalnych, przemysłowych i rolniczych
- Rozwój i modernizacja infrastruktury techniczno-inżynieryjnej w zakresie wodociągów i kanalizacji

- Zaspakajanie potrzeb mieszkańców w zakresie dostarczania odpowiedniej jakości i ilości wody pitnej

Cele długoterminowe do roku 2019:

- Dążenie do osiągnięcia właściwych standardów wód powierzchniowych i podziemnych pod względem jakościowym poprzez ich ochronę przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł, komunalnych, przemysłowych i rolniczych

W zakresie ochrony powietrza

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł komunalnych, szczególnie tzw. niskiej emisji
- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł przemysłowych
- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł komunikacyjnych
- Sukcesywny wzrost wykorzystania alternatywnych źródeł energii

Cele długoterminowe do roku 2019:

- Utrzymanie wartości stężeń poszczególnych zanieczyszczeń powietrza co najmniej na poziomie określonym prawem lub poniżej tego poziomu

W zakresie ochrony klimatu akustycznego

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- Ograniczenie występowania przekroczeń normatywnych hałasu komunikacyjnego
- Ograniczanie występowania przekroczeń normatywnych hałasu przemysłowego

Cele długoterminowe do roku 2019:

- Poprawa klimatu akustycznego na terenie powiatu

W zakresie promieniowania elektromagnetycznego

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- Rozpoznanie stanu zagrożenia oddziaływania pól elektromagnetycznych

Cele długoterminowe do roku 2019:

- Kontrola i ograniczenie emisji niejonizującego promieniowania elektromagnetycznego do środowiska

W zakresie ochrony gleb

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- Rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych
- Ochrona gleb użytkowanych rolniczo
- Zmniejszenie degradacji wynikającej z zakwaszenia gleb

Cele długoterminowe do roku 2019:

- Ochrona gleb przed degradacją oraz rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych

W zakresie ochrony lasów i terenów chronionych

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- Ochrona dziedzictwa przyrody i zachowanie bioróżnorodności
- Ochrona lasów i utrzymanie lesistości powiatu na dotychczasowym poziomie

Cele długoterminowe do roku 2019:

- Ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu

W zakresie ochrony zasobów kopalin

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- Racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenia ich ochroną przed ilościową i jakościową degradacją

Cele długoterminowe do roku 2019:

- Ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych

W zakresie gospodarka odpadami (szczegółowe cele i zadania w zakresie gospodarki odpadami zawarte są w Planie Gospodarki Odpadami dla Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego).

W zakresie zarządzania środowiskowego

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- Usprawnienie wdrażania zarządzania środowiskiem

Cele długoterminowe do roku 2019:

- Stworzenie mechanizmów stymulujących przystępowanie przedsiębiorstw i instytucji do systemów zarządzania środowiskowego

1.4.8. Strategia Rozwoju Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2020

Priorytety wyszczególnione w Strategii wynikają z przyjętej wizji gminy Dzierżoniów do 2020 roku i przeprowadzonej analizy SWOT. Wyodrębniono siedem priorytetów, które są względem siebie równoważne i wzajemnie się uzupełniające:

I. WIELOFUNKCYJNY ROZWÓJ GMINY W OPARCIU O ROLNICTWO I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

II. ROZWÓJ TURYSTYKI POPRZEZ WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

III. BUDOWANIE SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

IV. KOMPLEKSOWE DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA

V. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA, BEZPIECZEŃSTWO ORAZ SPRAWNA ADMINISTRACJA

VI. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

VII. PARTNERSTWO DLA ROZWOJU

PRIORYTET I - WIELOFUNKCYJNY ROZWÓJ GMINY W OPARCIU O ROLNICTWO I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Cel strategiczny I.1. - Kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Cel operacyjny I.1.1 Budowa, przebudowa oraz remont dróg transportu rolnego

Cel operacyjny I.1.2. Scalanie gruntów

Cel operacyjny I.1.3. Odbudowa i konserwacja cieków wodnych oraz urządzeń melioracyjnych

Cel operacyjny I.1.4. Zalesianie gruntów rolnych o niskiej wartości dla produkcji rolnej

Cel operacyjny I.1.5. Tworzenie i wspieranie spółek wodnych

Cel operacyjny I.1.6. Wspieranie innowacji w rolnictwie, nowych specjalizacji, rolnictwa ekologicznego

Cel strategiczny I.2. – Kształtowanie krajobrazu i ładu przestrzennego na terenach wiejskich

Cel operacyjny I.2.1. Aktualizacja dokumentów planistycznych do nowych potrzeb zagospodarowania przestrzennego obszaru

Cel operacyjny I.2.2. Wysoka estetyka poszczególnych miejscowości gminy z wyodrębnieniem centrów wsi

Cel operacyjny I.2.3. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Cel operacyjny I.2.4. Urządzona, uporządkowana i zadbana przestrzeń publiczna

Cel strategiczny I.3. – Wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości

Cel operacyjny I.3.1. Współpraca z organizacjami wspierającymi przedsiębiorczość

Cel operacyjny I.3.2. Poprawa konkurencyjności i atrakcyjności miejscowego rzemiosła i drobnych usług

Cel operacyjny I.3.3. Stworzenie systemu zarządzania informacją przestrzenną

Cel operacyjny I.3.4. Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych

Cel operacyjny I.3.5. Wspieranie organizowania się rolników i przedsiębiorców w grupy producenckie czy związki branżowe

Cel operacyjny I.3.6. Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej

Cel operacyjny I.3.7. Promowanie idei przedsiębiorczości

PRIORYTET II - ROZWÓJ TURYSTYKI POPRZEZ WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Cel strategiczny II.1. - Rozbudowa potencjału turystycznego

Cel operacyjny II.1.1. Rozwój istniejących i kreowanie nowych wydarzeń kulturalnych i produktów turystycznych

Cel operacyjny II.1.2. Stworzenie nowych i modernizacja istniejących szlaków turystycznych, tras i ścieżek rowerowych

Cel operacyjny II.1.3. Budowa i modernizacja infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej

Cel operacyjny II.1.4. Promocja walorów turystycznych

Cel strategiczny II.2. – Podejmowanie inicjatyw na rzecz rozwoju kultury

Cel operacyjny II.2.1. Budowa i modernizacja obiektów służących rozwojowi kultury

Cel operacyjny II.2.2. Wspieranie działalności artystycznej

Cel operacyjny II.2.3. Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych

Cel operacyjny II.2.4. Rozwój i promocja oferty kulturalnej

Cel operacyjny II.2.5. Kultywowanie tradycji

Cel operacyjny II.2.6. Wyeksponowane i utrzymane miejsca pamięci

PRIORYTET III – BUDOWA SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Cel strategiczny III.1. – Zwiększenie poziomu uczestnictwa obywateli w życiu publicznym

Cel operacyjny III.1.1. Wzmacnianie Partnerstwa Lokalnego

Cel operacyjny III.1.2. Regionalna i lokalna edukacja obywatelska

Cel operacyjny III.1.3. Rozwijanie dialogu obywatelskiego jako formy partycypacji w życiu publicznym

Cel operacyjny III.1.4. Wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej

Cel operacyjny III.1.5. Kreowanie i wspieranie lokalnych liderów

Cel operacyjny III.1.6. Powołanie Młodzieżowej Rady Gminy

Cel operacyjny III.1.7. Włączanie seniorów do życia publicznego

Cel strategiczny III.2. – Wzmacnianie sołectw i organizacji społecznych

Cel operacyjny III.2.1. Rozwijanie mechanizmu wspierania inicjatyw sołeckich i obywatelskich

Cel operacyjny III.2.2. Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych

Cel operacyjny III.2.3. Budowanie oferty wsi, w tym rozwijanie wsi tematycznych

Cel operacyjny III.2.4. Rozwój przedsiębiorczości społecznej

Cel operacyjny III.2.5. Udostępnianie i ulepszanie infrastruktury dla działań obywatelskich

PRIORYTET IV – KOMPLEKSOWE DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA

Cel strategiczny IV.1. – Potencjał ekologiczny

Cel operacyjny IV.1.1. Uporządkowanie i rozbudowa infrastruktury wodno-ściekowej

Cel operacyjny IV.1.2. Utrzymane w czystości środowisko naturalne

Cel operacyjny IV.1.3. Monitoring i ewaluacja wdrożonego systemu gospodarowania odpadami

Cel operacyjny IV.1.4. Ograniczenie degradacji gleb

Cel operacyjny IV.1.5. Ograniczenie energochłonności budynków

Cel operacyjny IV.1.6. Wyeksponowanie i zabezpieczenie obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo

Cel operacyjny IV.1.7. Zwiększona retencja wodna

Cel operacyjny IV.1.8. Edukacja ekologiczna wśród mieszkańców i turystów

Cel operacyjny IV.1.9. Wprowadzanie rozwiązań innowacyjnych służących poprawie jakości środowiska

Cel operacyjny V.1.10. Ograniczenie emisji gazów, pyłów i hałasu

PRIORYTET V - INFRASTRUKTURA TECHNICZNA, BEZPIECZEŃSTWO ORAZ SPRAWNA ADMINISTRACJA

Cel strategiczny V.1. – Modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej

Cel operacyjny V.1.1. Budowa, przebudowa i remont dróg gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą

Cel operacyjny V.1.2. Wsparcie działań na rzecz budowy obwodnic

Cel operacyjny V.1.3. Doskonalenie systemu komunikacji publicznej

Cel operacyjny V.1.4. Poprawa dostępu do Internetu i sieci telefonii komórkowej

Cel strategiczny V.2. – Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

Cel operacyjny V.2.1. Ograniczanie zagrożenia powodziowego

Cel operacyjny V.2.2. Wzmocnienie systemu zapobiegania zagrożeniom

Cel operacyjny V.2.3. Wspieranie działalności Straży Pożarnej, Policji oraz innych służb zapewniających bezpieczeństwo

Cel operacyjny V.2.4. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym

Cel strategiczny V.3. – Urząd przyjazny mieszkańcom

Cel operacyjny V.3.1. Modernizacja sprzętu teleinformatycznego w siedzibie urzędu w celu sprawnej obsługi klienta

Cel operacyjny V.3.2. Rozwój e-administracji

Cel operacyjny V.3.3. Szkolenie kadr administracji samorządowej

Cel operacyjny V.3.4. Transparentność działania administracji

Cel operacyjny V.3.5. Modernizacja siedziby Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych

PRIORYTET VI – POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

Cel strategiczny VI.1. – Pomoc mieszkańcom zagrożonym marginalizacją społeczną

Cel operacyjny VI.1.1. Wzmacnianie systemu pomocy społecznej

Cel operacyjny VI.1.2. Organizacja aktywnych form zwalczania bezrobocia

Cel operacyjny VI.1.3. Redukowanie zjawisk ubóstwa i marginalizacji

Cel operacyjny VI.1.4. Przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii

Cel operacyjny VI.1.5. Wzmocnienie polityki prorodzinnej

Cel operacyjny VI.1.6. Wspieranie budownictwa socjalnego

Cel strategiczny VI.2. – Działania na rzecz edukacji i wyrównywania szans dzieci i młodzieży z terenów wiejskich

Cel operacyjny VI.2.1. Monitoring sieci placówek oświatowych oraz efektywniejsze wykorzystanie bazy szkolnej

Cel operacyjny VI.2.2. Modernizacja infrastruktury oświatowej i bazy dydaktycznej

Cel operacyjny VI.2.3. Rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych

Cel operacyjny VI.2.5. Innowacyjność i regionalizm w edukacji dzieci i młodzieży

Cel strategiczny VI.3. – Upowszechnienie sportu i rekreacji

Cel operacyjny VI.3.1. Modernizacja obiektów sportowo-rekreacyjnych

Cel operacyjny VI.3.2. Wspieranie działalności lokalnych stowarzyszeń sportowych

Cel operacyjny VI.3.3. Świadome uczestnictwo mieszkańców gminy w aktywnych formach spędzania czasu wolnego

Cel operacyjny VI.3.4. Atrakcyjna oferta aktywnego spędzania czasu wolnego

PRIORYTET VII - PARTNERSTWO DLA ROZWOJU

Cel strategiczny VII.1. – Intensyfikacja współpracy w ramach partnerstwa

Cel operacyjny VII.1.1. Współpraca międzygminna, regionalna i krajowa

Cel operacyjny VII.1.2. Współpraca transgraniczna

Cel operacyjny VII.1.3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i społecznymi oraz podmiotami gospodarczymi

2. Ocena dotychczasowej polityki ochrony środowiska

Cele i zadania wyznaczone w poprzedniej edycji Programu ochrony środowiska są realizowane planowo. Gmina Dzierżoniów podejmuje liczne działania związane z szeroko pojętą ochroną środowiska, mające poprawić ten stan lub nie dopuścić do jego pogorszenia. Realizacja zadań ma na celu również dalszą poprawę warunków życia w gminie. Poniżej wymieniono najważniejsze zadania, jakie były realizowane w ciągu ostatnich lat na terenie gminy:

- budowa wodociągu na terenie objętym MPZP w miejscowości Jodłownik;
- budowa nowej oczyszczalni ścieków w Piławie Dolnej;
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy w ramach realizowanego „Programu budowy kanalizacji zagrodowej na terenie Gminy Dzierżoniów” oraz w ramach uruchomionego dla mieszkańców dofinansowania z budżetu gminy;
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Mościsku oraz modernizacja przepompowni i montaż studzienek kanalizacyjnych na sieci kanalizacyjnej;
- współpraca przy realizacji projektu pn.: „Uporządkowanie gospodarki wodno - ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego”;
- prowadzenie prac związanych z wdrożeniem nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi;
- wspieranie działań z zakresu selektywnej zbiórki odpadów,
- likwidacja nielegalnych składowisk odpadów;
- usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy;
- realizacja inwestycji z zakresu infrastruktury drogowej;
- budowa lamp solarnych;
- prowadzenie prac scaleniowych dot. gruntów wsi Dobrocin;
- prowadzenie prac mających na celu właściwe utrzymanie rowów melioracyjnych oraz cieków wodnych znajdujących się na terenie gminy Dzierżoniów;
- opracowanie „Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Wiejskiej Dzierżoniów" m.in. w celu oceny aktualnego zapotrzebowania na energię na terenie gminy, określenia prognozy zapotrzebowania na nośniki energii, określenia przedsięwzięć racjonalizujących wykorzystanie energii, oceny możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- prowadzenie edukacji ekologicznej, w szczególności współpraca ze szkołami, organizacja konkursów, akcji itp. związanych z tematyką ekologiczną.

3. Charakterystyka Gminy Dzierżoniów

3.1. Położenie gminy

Gmina Dzierżoniów jest gminą wiejską położoną w powiecie dzierżoniowskim, w południowej części województwa dolnośląskiego. Według fizycznogeograficznego podziału regionalnego Polski wg J. Kondrackiego gmina leży w obrębie podprowincji Sudety z Przedgórzem Sudeckim, w obrębie makroregionu Przedgórze Sudeckie, w ramach którego wyodrębniany jest tu mezoregion Masyw Ślęży i Obniżenie Podsudeckie oraz makroregionu Sudety Środkowe, w ramach którego wyodrębniany jest tu mezoregion Góry Sowie. Obszar gminy obejmuje powierzchnię 141 km^2, co stanowi ok. 0,70% powierzchni całego województwa dolnośląskiego i ok. 29 % powierzchni całkowitej powiatu dzierżoniowskiego. Od strony zachodniej otaczają ją Wzgórza Niemczańskie, natomiast od północnego zachodu Wzgórza Kiełczyńskie i Masyw Ślęży.

Gmina graniczy z następującymi jednostkami administracyjnymi województwa dolnośląskiego:

- powiat dzierżoniowski: miasto Bielawa, miasto Dzierżoniów, gmina Łagiewniki, gmina Niemcza , gmina Pieszyce, gmina Piława Górna
- powiat świdnicki: gmina Marcinowice, gmina Świdnica,
- powiat ząbkowicki: gmina Stoszowice
- powiat kłodzki: gmina Nowa Ruda

Ryc. 1. Gmina Dzierżoniów na tle powiatu dzierżoniowskiego

źródło: www.pow.dzierzoniow.pl

System osadniczy Gminy Dzierżoniów tworzą 23 miejscowości zorganizowane w 15 sołectw: Dobrocin, Jędrzejowice, Jodłownik, Kiełczyn, Książnica, Mościsko, Myśliszów, Nowizna, Ostroszowice, Owiesno, Piława Dolna, Roztocznik, Tuszyn, Uciechów, Włóki.

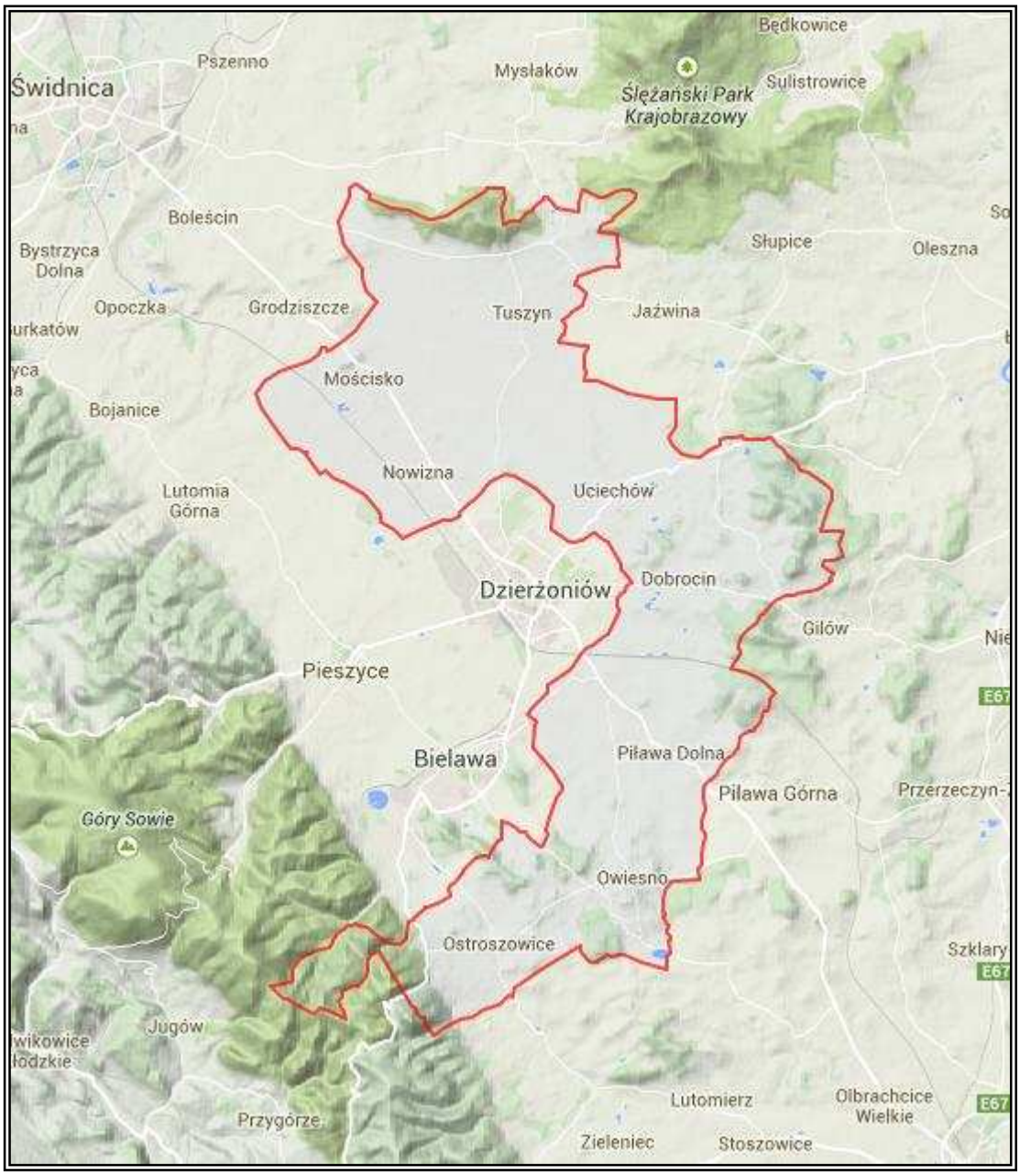

Ryc. 2. Położenie Gminy Dzierżoniów

źródło: https://www.maps.google.pl

3.2. Struktura użytkowania i własność gruntów

Całkowita powierzchnia Gminy Dzierżoniów wynosi ok. 141,0 km^2 (14106 ha). W strukturze użytkowania gruntów przedmiotowej gminy dominują użytki rolne, a także użytki leśne. Użytki rolne stanowią 79,56 % powierzchni gminy natomiast użytki leśne 15,5 %, pozostałe grunty, tj. tereny zabudowane i zurbanizowane, wody powierzchniowe oraz nieużytki wynoszą 4,94 % W poniższej tabeli szczegółowo przedstawiono strukturę terenów Gminy Dzierżoniów.

Tabela nr 1. Struktura użytkowania gruntów (stan na dzień 01.01.2012 r.)

Wyszczególnienie	Wielkość [ha]	Udział procentowy [%]
Powierzchnia gminy	14106 ha	100 %
Użytki rolne w tym:	**11222**	**79,55**
- grunty orne	9290	65,85
- sady	90	0,64
- łąki trwałe	591	4,19
- pastwiska trwałe	731	5,18
- inne	520	3,69
Grunty zabudowane i zurbanizowane w tym:	**568**	**4,03**
- tereny mieszkaniowe	21	0,15
- tereny przemysłowe	13	0,1
- inne tereny zabudowane	32	0,23
- zurbanizowane tereny niezabudowane	2	0,01
- tereny wypoczynkowe	17	0,12
- tereny pod drogami	423	3,00
- tereny kolejowe	40	0,28
- użytki kopalniane	20	0,14
Grunty pod wodami w tym:	**68**	**0,48**
- powierzchniowymi płynącymi	36	0,25
- powierzchniowymi stojącymi	32	0,23
Grunty leśne oraz zadrz. i zakrz. w tym:	**2187**	**15,50**
- lasy	2122	15,04
- grunty zadrzewione i zakrzewione	65	0,46
Nieużytki	**60**	**0,43**
Tereny różne	**1**	**0,01**

źródło: Starostwo Powiatowe; opracowanie własne

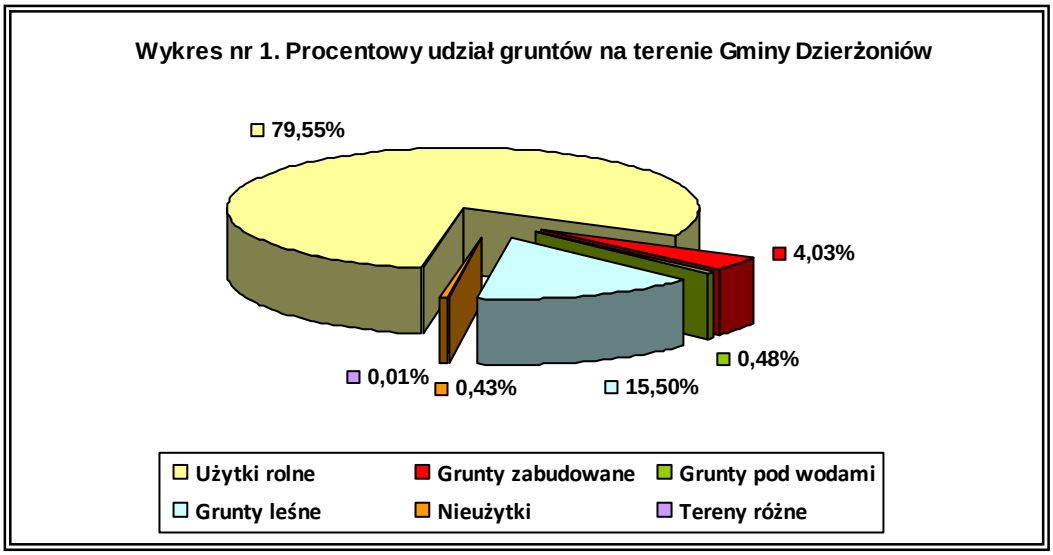

źródło: Starostwo Powiatowe; opracowanie własne

3.3. Sytuacja demograficzna i gospodarcza

3.3.1. Ludność

Stan ludności Gminy Dzierżoniów na dzień 31.12.2013 r., wg Głównego Urzędu Statystycznego, wynosił 9339 mieszkańców, w tym 4696 kobiety i 4643 mężczyzn. Z powyższych danych wynika, iż Gminę Dzierżoniów zamieszkuje o 0,5 % więcej kobiet niż mężczyzn. Przewaga kobiet wynika głównie z uwarunkowań biologicznych. Kobiety żyją dłużej i mniejszy jest wskaźnik umieralności kobiet w młodszych grupach wiekowych. Stąd też przewaga kobiet rośnie wraz ze wzrostem grupy wiekowej i jest szczególnie drastyczna w grupie najstarszej. Z kolei przewaga osobników płci męskiej w najmłodszych grupach wiekowych wynika z większej liczby urodzin chłopców niż dziewczynek. Średnia gęstość zaludnienia w gminie wynosi 66 os/km^2. Strukturę ludności w latach 2009-2013 przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 2. Struktura ludności w gminie wiejskiej Dzierżoniów

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców		Mężczyźni	Kobiety
1.	Stan w dniu 31.12.2009	Gmina Dzierżoniów:	9214	4521	4693
2.	Stan w dniu 31.12.2010	Gmina Dzierżoniów	9395	4654	4741
3.	Stan w dniu 31.12.2011	Gmina Dzierżoniów	9413	4678	4735
4.	Stan w dniu 31.12.2012	Gmina Dzierżoniów	9353	4647	4706
5.	Stan w dniu 31.12.2013	Gmina Dzierżoniów	9339	4643	4696

źródło: GUS, opracowanie własne

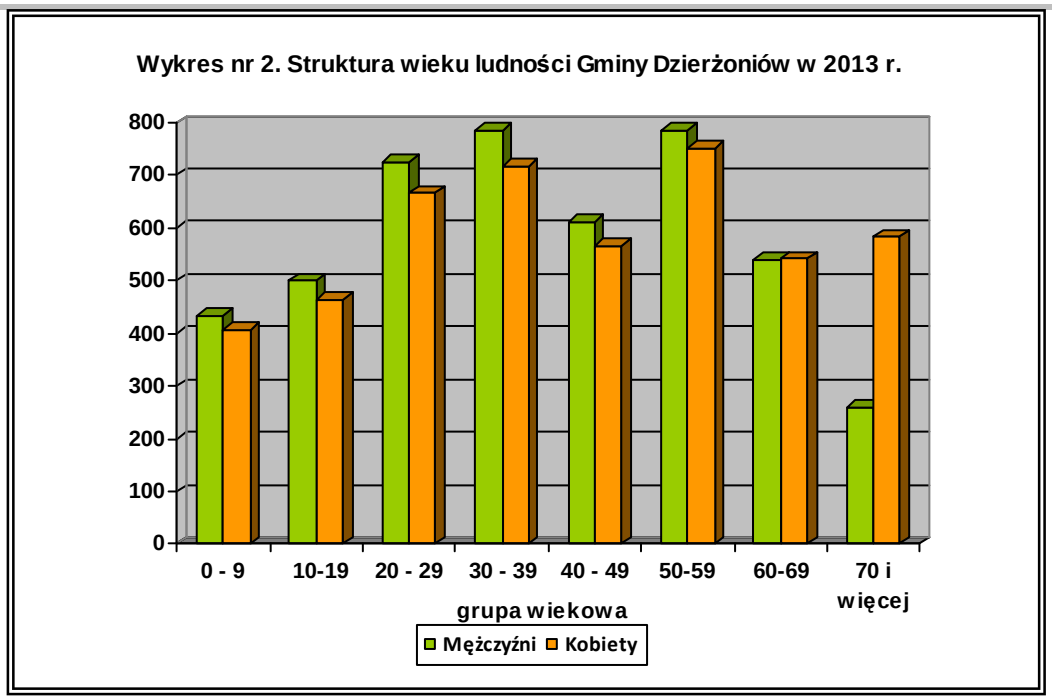

źródło: GUS, opracowanie własne

Na przestrzeni ostatnich lat w przedmiotowej gminie, jak również w pozostałych gminach powiatu dzierżoniowskiego, obserwuje się sukcesywny spadek liczby ludności. Jak wynika z tabeli nr 3 oraz wykresu nr 3, które przedstawiają strukturę wiekową ludności Gminy Dzierżoniów, 66 % mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym zatem należy stwierdzić, iż społeczeństwo gminy, zamieszkują osoby młode.

Tabela nr 3. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym

Lata	Wyszczególnienie		W wieku					
			przedprodukcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym	
			razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
2009	Gmina Dzierżoniów:	9214	1676	796	6138	2876	1400	1021
2010	Gmina Dzierżoniów:	9395	1703	805	6275	2898	1417	1038
2011	Gmina Dzierżoniów:	9413	1671	792	6281	2883	1461	1060
2012	Gmina Dzierżoniów:	9353	1617	771	6227	2845	1509	1090
2013	Gmina Dzierżoniów:	9339	1583	756	6169	2815	1587	1125

źródło: GUS

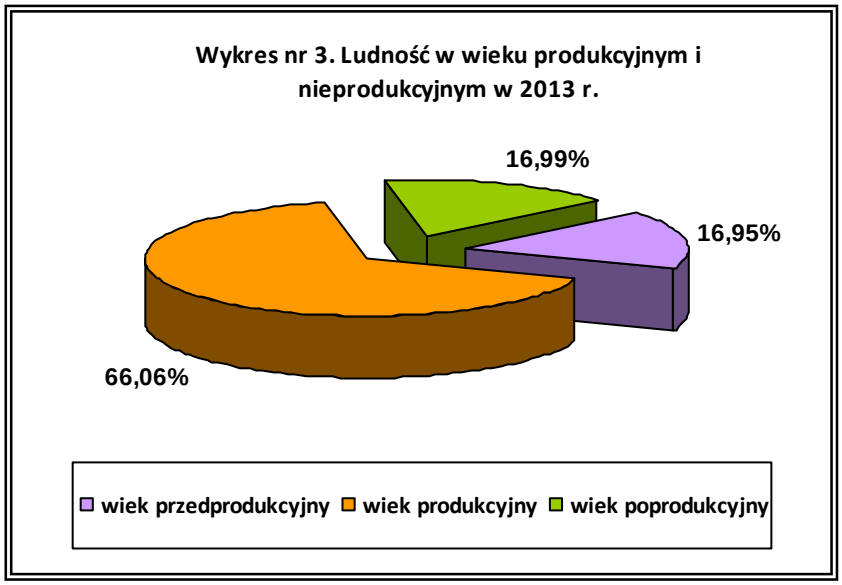

źródło: GUS, opracowanie własne

W ostatnich latach na terenie Gminy Dzierżoniów notuje się przyrost naturalny, którego stopa oscyluje wokół wartości ujemnej. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest nieregularna stopa urodzeń przy względnie sukcesywnym wzroście stopy śmiertelności. Występuje również względnie niewielki ruch migracyjny, z przewagą odpływu ludności.

Tabela nr 4. Ruch naturalny ludności w latach 2009-2013

Lata	Wyszczególnienie	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
2009	Gmina Dzierżoniów:	57	77	112	-35
2010	Gmina Dzierżoniów:	43	94	103	-9
2011	Gmina Dzierżoniów:	40	81	93	-12
2012	Gmina Dzierżoniów:	45	90	99	-9
2013	Gmina Dzierżoniów:	45	68	97	-29

źródło: GUS

3.3.2. Gospodarka

Według danych GUS na terenie Gminy Dzierżoniów pod koniec 2013 roku zarejestrowanych było 760 podmioty gospodarcze, z tego ok. 29 % prowadziło działalność handlową i naprawczą natomiast ponad 16 % prowadziło działalność z zakresu budownictwa. W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg wybranych sekcji.

Tabela nr 7. Podmioty gospodarcze na terenie gminy w poszczególnych latach

Lata	Wyszczególnienie	Razem	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	Przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel i naprawy	Transport, gospodarka magazynowa	Obsługa rynku nieruchomości	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Pozostała działalność usługowa i gosp. dom. zatrud. pracow.	Inne
2010	Gmina Dzierżoniów	711	47	104	106	205	35	46	20	42	106
2011	Gmina Dzierżoniów	712	46	100	110	201	34	47	23	40	111
2012	Gmina Dzierżoniów	738	51	100	116	200	37	46	27	43	118
2013	Gmina Dzierżoniów	760	47	98	123	217	31	46	30	47	121

źródło: GUS

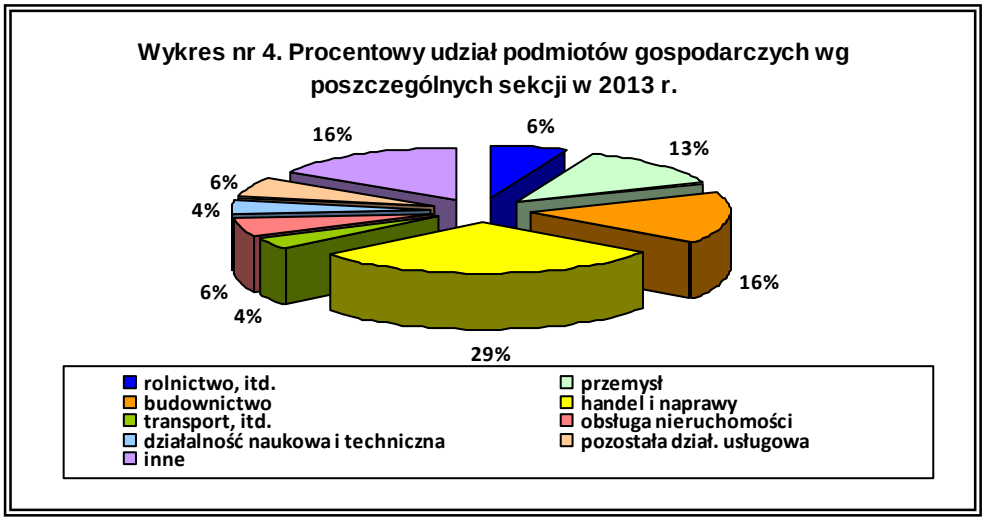

źródło: GUS, opracowanie własne

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON według liczby pracujących w poszczególnych latach.

Tabela nr 8. Podmioty gospodarcze na terenie Gminy Dzierżoniów wg liczby pracujących

Lata	Wyszczególnienie	Razem	Podmioty o liczbie pracujących		
			9 i mniej	10-49	50 i więcej
2010	Gmina Dzierżoniów:	711	686	24	1
2011	Gmina Dzierżoniów:	712	689	22	1
2012	Gmina Dzierżoniów:	738	717	20	1
2013	Gmina Dzierżoniów:	760	737	22	1

źródło: GUS

Na podstawie powyższych danych GUS można oszacować, że 97 % wszystkich podmiotów stanowią jednostki niewielkie zatrudniające do 9 pracowników.

Podmioty o liczbie pracujących od 10 do 49 stanowią 2,9 % zarejestrowanych podmiotów, natomiast podmioty o liczbie pracujących 50 i więcej – 0,1 %.

Na terenie Gminy Dzierżoniów funkcjonuje wiele podmiotów gospodarczych o różnych profilach produkcji m.in.

- Zakłady Kamieniarskie w Piławie Dolnej,
- Ostroszowicka Fabryka Mebli S.A.,
- STOLMARK w Jodłowniku - producent drewnianych stelaży krzeseł.

3.4. Warunki klimatyczne[1]

Przeważająca część Gminy położona jest w obszarze Przedgórza Sudeckiego. Obszar ten charakteryzuje się korzystnymi warunkami klimatycznymi oraz wysoką jakością gleb, co sprzyja rozwojowi rolnictwa. Południowy kraniec Gminy obejmuje fragment Gór Sowich, natomiast północny opiera się o Masyw Ślęży.

Według regionalizacji klimatycznej Schmucka na terenie Gminy Dzierżoniów można wydzielić dwa regiony klimatyczne: Podgórski i Wałbrzyski.

Region klimatyczny podgórski – obejmuje tereny położone do wysokości 350 – 400 m n.p.m., charakteryzujące się mało zróżnicowanymi warunkami klimatycznymi. Jest to region najcieplejszy o średniej rocznej temperaturze 7,5 – 8,0 ℃, średnim okresie trwania zimy 50 – 70 dni, lata 50 – 75 dni.

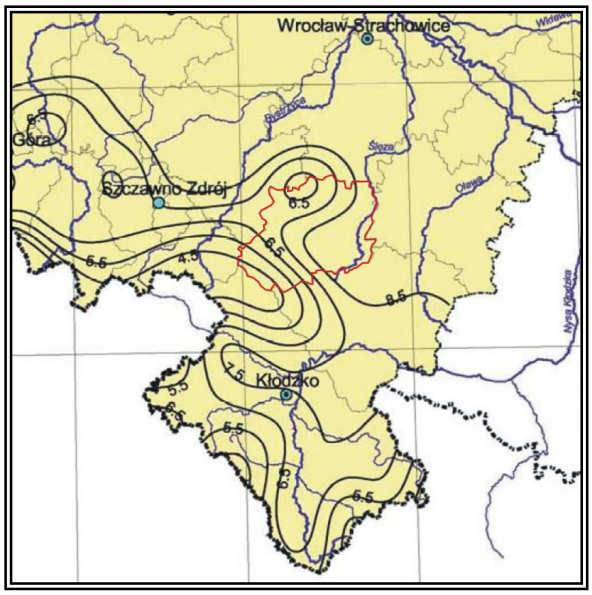

Ryc. 3 Śr. temperatura roczna - izotermy co1ºC (WBU Wrocław 2005 r.)

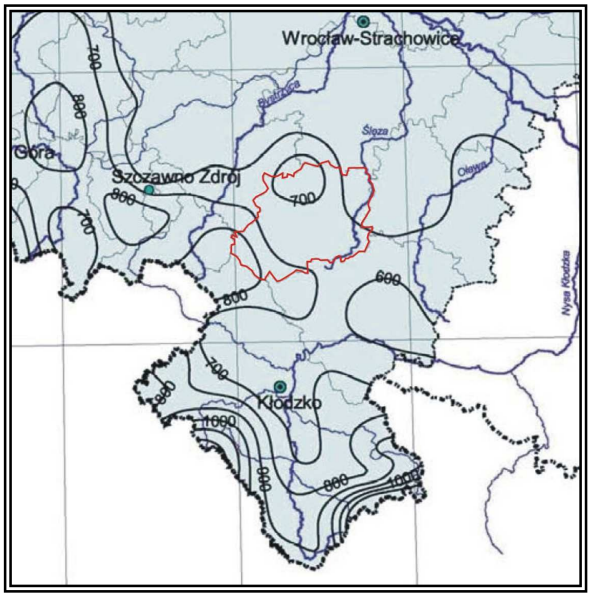

Ryc. 4 Opady roczne - izohiety co100mm (WBU Wrocław 2005 r.)

Opad roczny wynosi około 600 – 700 mm. Okres wegetacji trwa około 210 – 220 dni, a średnia temperatura okresu wynosi 14 ℃. Długość pokrywy śnieżnej wynosi 60 – 80 dni, a dni przymrozkowych jest od 100 do 120.

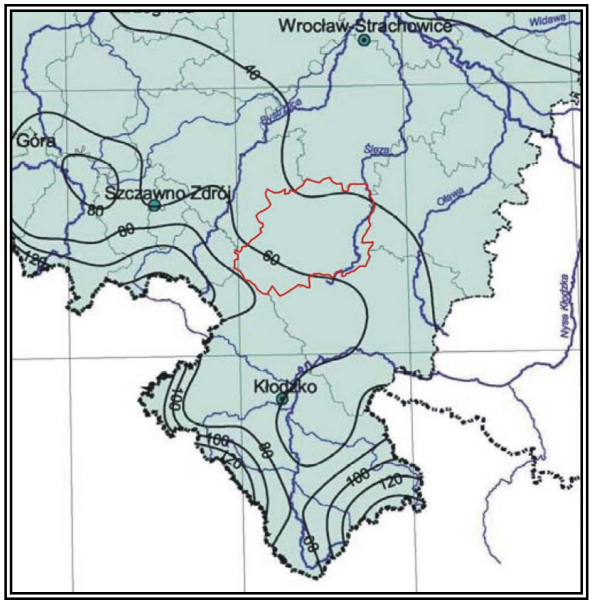

Ryc. 5 Śr. roczna liczba dni z pokrywą śnieżną - izolinie co20mm (WBU Wrocław 2005 r.)

[1] Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów, EKO-TEAM Sebastian Kulikowski, Zgorzelec 2011 r.;

Rejon klimatyczny wałbrzyski – obejmuje Góry Sowie. Średnia roczna temperatura wynosi tu 4,5 – 6,6 ℃ (w zależności od wysokości), dni przymrozkowych jest średnio 200, mroźnych – 100 dni. Roczna suma opadów wynosi od 700 do 1200 mm. W zależności od wysokości zaznaczają się tu trzy piętra klimatyczne:

- piętro „b" – obejmuje fragmenty Gór Sowich do wysokości 600 m n.p.m. Średnia roczna temperatura wynosi 6,0 – 6,6 ℃, a okresu wegetacyjnego 11 – 12,5 ℃. Występuje tu także tzw. „lato termiczne", tzn. okres z temperaturą powyżej 15 ℃. Okres wegetacyjny zaczyna się w połowie kwietnia i trwa 200 dni. Suma rocznego opadu wynosi 700 – 850 mm. Liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi 80 - 100 dni,
- piętro „c" – na wysokości 600 – 800 m n.p.m. o średnich rocznych temperaturach wynoszących 5,0 – 5,5 ℃, a w okresie wegetacyjnym 10-11 ° C. Suma rocznych opadów wynosi 850 – 1000 mm. Dni z pokrywą śnieżną to 100 – 120. Okres wegetacji zaczyna się od końca drugiej dekady kwietnia, lato termiczne nie występuje,
- piętro „d" – zostało wydzielone poprzez analogię do „regionu jeleniogórskiego". Obejmuje ono tereny o wysokości 800 – 1000 m n.p.m. Średnia roczna temperatura wynosi tu 1,5 ℃, a suma rocznych opadów 1200 mm. Pokrywa śnieżna utrzymuje się 120 - 130 dni.

3.5. Infrastruktura techniczna

3.5.1. Infrastruktura komunikacyjna

Przez tereny Gminy Dzierżoniów przebiegają drogi wojewódzkie, powiatowe oraz gminne. Do najważniejszych szlaków komunikacyjnych na obszarze gminy zaliczamy:

- droga wojewódzka nr 382 - Paczków-Ząbkowice Śląskie-Piława Dolna- Dzierżoniów -Świdnica-Stanowice;
- droga wojewódzka nr 384 - Łagiewniki-Uciechów-Dzierżoniów-Bielawa-Jodłownik-Wolibórz;
- droga powiatowa nr 3004D - Jodłownik – gr. pow.(Ciepłowody), klasa G;
- droga powiatowa nr 3005D - Dzierżoniów–Dobrocin–Byszów–Niemcza, klasa G;
- droga powiatowa nr 3006D – Bielawa-Ostroszowice-gr. Pow. (Stoszowice), klasa Z;
- droga powiatowa nr 3007D – Bielawa-Owiesno, klasa Z;
- droga powiatowa nr 3008D – Piława Dolna – Owiesno – gr. pow. (Różana), klasa L;
- droga powiatowa nr 3009D – Kiełczyn – Dzierżoniów, klasa Z;

- droga powiatowa nr 3010D – Słupice-Kołaczów-Byszów-skrzyż z dr. pow. 3005D, klasa L;
- droga powiatowa nr 3011D – Dobrocin – Dobrocinek, klasa L;
- droga powiatowa nr 3012D – Jaźwina – Dobrocin, klasa L;
- droga powiatowa nr 3017D – Bielawa – Piława Dolna, klasa L;
- droga powiatowa nr 3018D – Mościsko – Dzierżoniów, klasa D;
- droga powiatowa nr 3019D – Mościsko – Jaźwina, klasa L;
- droga powiatowa nr 3029D – Owiesno – gr.pow. (Koziniec), klasa Z;
- droga powiatowa nr 2878D – (Boleścin) gr.pow. – Sieniawka, klasa G;
- droga powiatowa nr 2904D – (Lutomia Dolna) gr.pow. – Mościsko, klasa L.

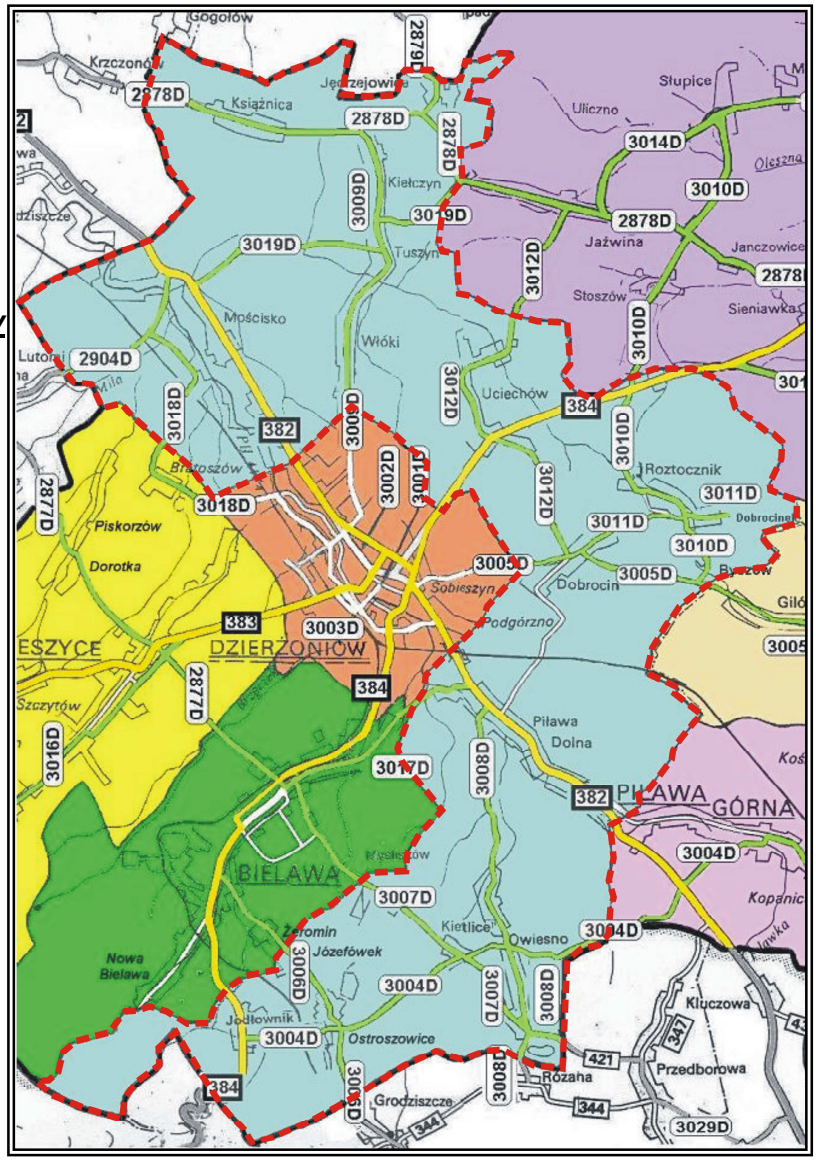

Ryc. 6. Sieć komunikacyjna gminy
(źródło: www.zdp.dzierzoniow.pl)

Uzupełnieniem dróg powiatowych są drogi gminne, służące głównie rolnictwu, gospodarce leśnej oraz zabudowie mieszkaniowej o parametrach klasy D lub poniżej w większości o nawierzchni gruntowej. Drogi gminne publiczne stanowią łącznie 35,9 km w tym o nawierzchni bitumicznej 26,82km. Poza drogami publicznymi Wójt Gminy zarządza drogami wewnętrznymi i drogami transportu rolnego o łącznej długości około 413 km. Stan dróg publicznych wymaga częściowych remontów i przebudów (wyposażenie w chodniki i ścieżki rowerowe). Ruch rowerowy odbywa się w większości drogami samochodowymi stwarzając zagrożenie bezpieczeństwa.

3.5.2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Na terenie Gminy Dzierżoniów głównym problemem z zakresu gospodarki wodno -ściekowej jest przede wszystkim dysproporcja między długością sieci wodociągowej (98,6 km), a sieci kanalizacyjnej (52 km), powodująca zagrożenie środowiska poprzez odprowadzenie do ziemi i wód nieoczyszczonych ścieków. Ponadto Gmina Dzierżoniów charakteryzuje się rozproszoną zabudową, co utrudnia objęcie jej kanalizacją zbiorczą, nie tylko ze względów technicznych ale i ekonomicznych.

Gmina Dzierżoniów zaopatrywana jest w wodę z wodociągu grupowego, administrowanego przez „WiK" Sp. z o. o. Dzierżoniów jak również z ujęć indywidualnych.

Zgodnie z danymi GUS z roku 2013 woda w gminie rozprowadzana jest siecią rozdzielczą o łącznej długości 98,6 km. Ogólna liczba połączeń z siecią do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkiwania wynosi 1023 sztuki.

W gminie zgodnie z danymi GUS z roku 2013 długość kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki bytowo-gospodarcze wynosi 51,9 km. Liczba połączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania z siecią wynosi 632 sztuk. Pozostała część gminy wyposażona jest w przydomowe oczyszczalnie ścieków bądź zbiorniki bezodpływowe (szamba).

Na terenie gminy funkcjonują trzy oczyszczalnie ścieków w miejscowościach Mościsko, Piława Dolna i Jodłownik.

Więcej informacji dotyczących funkcjonującej na terenie Gminy Dzierżoniów infrastruktury wodociągowo – kanalizacyjnej zostały przedstawione w dalszej części opracowania (pkt.4.6.).

3.5.3. Sieć gazowa

Gmina Dzierżoniów jest w niewielkim stopniu zgazyfikowana. Częściowo zgazyfikowane są miejscowości: Jodłownik, Ostroszowice i Piława Dolna. Pozostałe miejscowości Gminy Dzierżoniów zaopatrywane są w gaz systemem bezprzewodowym (butla na gaz płynny propan - butan).

Operatorem sieci gazowej na terenie Gminy jest Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A.

Przez teren Gminy przebiega gazociąg DN 300 n/c z kierunku północno - zachodniego na południowy - wschód.

3.5.4. Sieć elektryczna

Cały obszar Gminy Dzierżoniów jest zelektryfikowany. Teren przedmiotowej gminy zaopatrywany jest w energię elektryczną przez firmę TAURON Polska Energia S.A., Oddział w Wałbrzychu.

Gmina Dzierżoniów zaopatrywana jest w energię przez sieci napowietrzne średniego napięcia 40 kV i 20 kV oraz system trafostacji. Główne Punkty Zasilania znajdują się na terenach miasta Dzierżoniów i Bielawa. Przez Gminę przebiega linia Ząbkowice - Świebodzice 220 kV.

3.5.5. System ciepłowniczy

Na obszarze Gminy nie występuje scentralizowana gospodarka cieplna. Ogrzewanie obiektów i produkcja ciepłej wody użytkowej odbywa się indywidualnie w oparciu o rożne źródła energii (węgiel, drewno, w niewielkiej ilości gaz ziemny, gaz płynny, olej opałowy, energia elektryczna oraz kolektory słoneczne). Obiekty nowo wznoszone w otulinie Ślężańskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego Gór Sowich są ogrzewane paliwami ekologicznymi, takimi jak gaz, olej itp. Podobne rozwiązania zarysowują się również na pozostałym obszarze Gminy.

4. Ocena aktualnego stanu środowiska

4.1. Budowa geologiczna regionu

4.1.1. Uwarunkowania prawne

Ochronę kopalin w Polsce reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.), a także Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 613, z późn. zm.).

Złoża kopalin podlegają ochronie polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin, w tym kopalin towarzyszących.

Eksploatację złoża kopaliny prowadzi się w sposób gospodarczo uzasadniony, przy zastosowaniu środków ograniczających szkody w środowisku i przy zapewnieniu racjonalnego wydobycia i zagospodarowania kopaliny.

Podejmujący eksploatację złóż kopaliny lub prowadzący tę eksploatację jest obowiązany przedsiębrać środki niezbędne do ochrony zasobów złoża, jak również do ochrony powierzchni ziemi oraz wód powierzchniowych i podziemnych, sukcesywnie prowadzić rekultywację terenów poeksploatacyjnych oraz przywracać do właściwego stanu inne elementy przyrodnicze.

4.1.2. Geomorfologia oraz budowa geologiczna regionu

Przeważająca część gminy Dzierżoniów znajduje się na obszarze bloku przedsudeckiego. Jedynie niewielki fragment w południowo-zachodniej części w rejonie Jodłownika znajduje się na obszarze Sudetów Środkowych i zaliczany jest do jednostki geologicznej Metamorfiku Gór Sowich.

Skały budujące Metamorfik Gór Sowich, zaliczone zostały do utworów proterozoiczno-staropaleozoicznych i zbudowane są z migmatytów oraz gnejsów warstewkowych warstewkowo-oczkowych. Również podłoże bloku przedsudeckiego w obrębie gminy Dzierżoniów zbudowane jest z utworów proterozoiczno-staropaleozoicznych reprezentowanych przez migmatyty i gnejsy warstewkowe smużyste z lokalnymi soczewami amfibolitów drobnoziarnistych laminowanych i średnioziarnistych masywnych. Na obszarze gminy obserwuje się liczne wychodnie tych utworów tworzące Wzgórza Bielawskie w południowej części gminy, Wzgórza Gilowskie w pasie Dobrocin - Piława Górna, Wzgórza Krzyżowe w rejonie Roztocznika i Kołaczowa i Wzgórza Krzczonowskie w rejonie Mościska. W północnej części gminy gnejsy i migmatyty sąsiadują z serpentynitami Masywu Gogołów – Jordanów

pochodzącymi również z okresu proterozoik-starszy paleozoik.

Na powierzchni utworów krystalicznych (migmatytów) lokalnie w południowej części gminy oraz na północy w rejonie Kiełczyna stwierdzono występowanie regolitów, czyli trzeciorzędowych zwietrzelin ilastych. W centralnej i północnej części gminy na regolitach zalegają neogeńskie iły zawierające wkładki węgla brunatnego oraz w części północnej gliny kaolinowe i żwiry serii Gozdnicy. Miąższość utworów trzeciorzędowych wynosi od kilku metrów w części południowej do około 90 m w rejonie Kiełczyna.

Powyżej zalegają utwory czwartorzędowe przykrywające znaczną powierzchnię gminy Dzierżoniów. Profil utworów czwartorzędowych rozpoczynają plejstoceńskie gliny zwałowe pochodzące ze zlodowacenia południowopolskiego osiągające maksymalną miąższość około 50 m. Ich występowanie stwierdzono w centralnej części gminy oraz w rynnach erozyjnych w rejonie Uciechowa i Kiełczyna. Na nich zalegają żwiry i piaski rzeczne stanowiące osad płaskich stożków napływowych rzeki Piławy dominujące w północnej części gminy oraz piaski i żwiry wodnolodowcowe. Lokalnie na utworach piaszczysto-żwirowych występują gliny zwałowe zlodowacenia środkowopolskiego oraz mułki zastoiskowe.

Najmłodszymi utworami zalegającymi na obszarze gminy Dzierżoniów są holoceńskie piaski, żwiry oraz gliny dolin rzecznych towarzyszące współczesnym ciekom powierzchniowym. Lokalnie na obszarze gminy obserwuje się również występowanie namułów wypełniających zagłębienia bezodpływowe oraz mad napływowych.

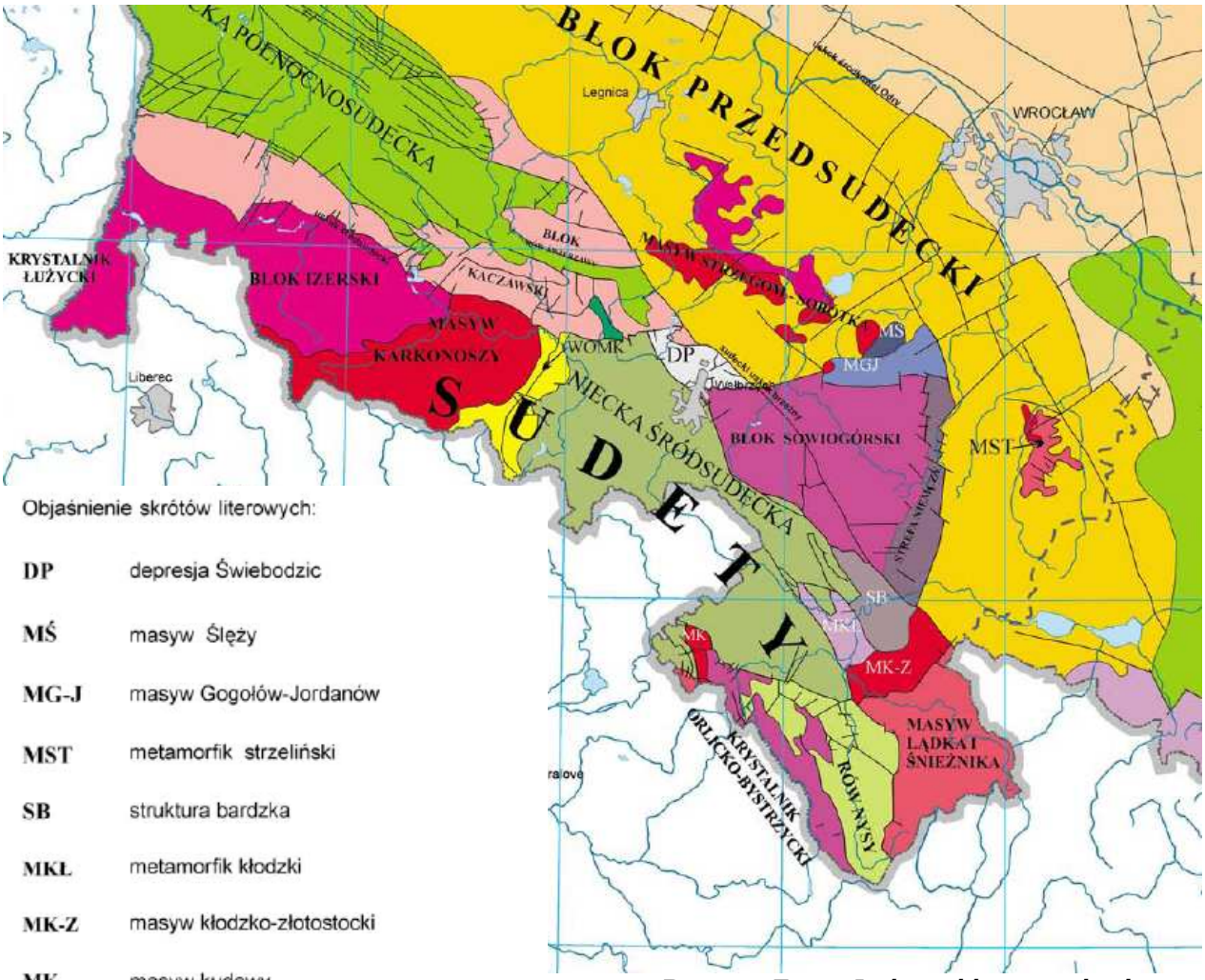

Objaśnienie skrótów literowych:

DP	depresja Świebodzic
MŚ	masyw Ślęży
MG-J	masyw Gogołów-Jordanów
MST	metamorfik strzeliński
SB	struktura bardzka
MKŁ	metamorfik kłodzki
MK-Z	masyw kłodzko-złotostocki
MK	masyw kudowy
WOMK	wschodnia osłona masywu karkonoskiego

Ryc. 7. Jednostki geologiczno – strukturalne regionu dolnośląskiego

(WBU Wrocław 2005 r.)

4.1.3. Surowce mineralne gminy[2]

Na terenie gminy Dzierżoniów występują udokumentowane złoża surowców mineralnych zaliczanych do surowców skalnych.

Kamienie łamane i bloczne to gnejsy z nieeksploatowanego złoża Mościsko, amfibolity złoża Dobrocin i Piława Górna oraz migmatyty złoża Piława Górna.

Ponadto na obszarze gminy istnieją nieudokumentowane złoża amfibolitów w rejonie Marianówka i Byszowa oraz gnejsów w rejonie Mościska.

Piaski i żwiry to występujące na terenie gminy czwartorzędowe złoża piaszczyste i piaszczysto - żwirowe.

[2] Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Dzierżoniowskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019

Na obszarze gminy istnieją możliwości rozszerzenia bazy surowcowej o obszary perspektywiczne dla złóż kruszywa naturalnego w rejonie Uciechowa, przy drodze z Uciechowa do Dzierżoniowa oraz w Dobrocinie.

Zasoby surowców skalnych z udokumentowanych złóż oraz wydobycie przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 9. Zestawienie złóż surowców mineralnych

L.p.	Nazwa złoża	Rodzaj surowca	Stan zagospodarowania	Zasoby		Wydobycie
				geologiczne bilansowe	przemysłowe	
1	Dobrocin	Kamienie łamane i bloczne (amfibolit)	Złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	4 609 tys. Mg	-	-
2	Piława Górna	Kamienie łamane i bloczne (amfibolit)	Złoże eksploatowane	77 271 tys. Mg	12 318 tys. Mg	1 030 tys. Mg
		Kamienie łamane i bloczne (migmatyt)		200 818 tys. Mg	60 267 tys. Mg	2 693 tys. Mg
3	Mościsko	Kamienie łamane i bloczne (gnejs)	Wydobycie złoża zostało zaniechane	5 304 tys. Mg	-	-
4	Dobrocin	Piaski i żwiry	Wydobycie złoża zostało zaniechane	675 tys. Mg	-	-
5	Książnica Wschód	Piaski i żwiry	Złoże eksploatowane	6 150 tys. Mg	5 110 tys. Mg	230 tys. Mg

źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2011 r.; Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2012 r.

W roku 2007 rozpoczęto eksploatację złóż migmatytów i amfibolitów, położone na obszarze Gminy Dzierżoniów, w obrębie geodezyjnym Piława Dolna oraz Gminy Piława Górna. Działalność tę prowadzi firma Dolnośląskie Surowce Skalne S.A. z siedzibą w Warszawie. Skały pochodzące ze złoża Piława Górna należą do skał przeobrażonych ze skał magmowych. Złoże tworzy mieszanka przeplatających się ze sobą warstw amfibolitu i migmatytu, o bardzo zbliżonych właściwościach.

4.1.4. Podsumowanie

1. Na obszarze Gminy Dzierżoniów w budowie geologicznej podłoża wyróżniono utwory proterozoiczno - staropaleozoiczne reprezentowanego przez skały budujące Metamorfik Gór Sowich oraz Masyw Gogołów - Jordanów, utwory trzeciorzędowe oraz najmłodsze osady czwartorzędowe.
2. Na obszarze gminy występują surowce naturalne w postaci kamieni łamanych i blocznych oraz piasków i żwirów.

4.2. Środowisko przyrodnicze

4.2.1. Uwarunkowania prawne

Ochronę przyrody w Polsce reguluje ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2013 poz. 627, z późn. zm.), a także m.in.:

- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 210, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1153);
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1205, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. z 2014, poz. 1409);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U. z 2014, poz. 1408);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2014, poz. 1348);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. z 2011, Nr 25, poz. 133, z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (Dz. U. 2010 r., Nr 77, poz. 510, z późn. zm.).

Ochrona przyrody polega na: zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody, takich jak: dziko występujące rośliny, zwierzęta i grzyby; roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych; siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt; krajobrazu; zieleni w miastach i wsiach; zadrzewień.

4.2.2. Obszary przyrodniczo cenne

Na terenie Gminy Dzierżoniów występuje wiele cennych siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów przyrody żywej i nieożywionej, itd. ustanowionych w oparciu o przepisy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2013 poz. 627, z późn.), tj.:

Parki Krajobrazowe

- **Park krajobrazowy Gór Sowich** – rok utworzenia 1991, pow. 8140,67 ha; celem ochrony jest zachowanie przyrodniczych, kulturowych i estetycznych walorów masywu Gór Sowich oraz stworzenie warunków do wypoczynku, rekreacji.
- **Ślężański Park Krajobrazowy** - rok utworzenia 1988, pow. 8190,0 ha, otulina 7450,0 ha; celem ochrony jest zachowanie środowiska przyrodniczo - krajobrazowego masywu Ślęży z przyległymi Górami oraz jego zabytków archeologicznych.

Obszary chronionego krajobrazu

- **Obszar chronionego krajobrazu Góry Bardzkie i Sowie** - utworzony został w 1981 r., obejmuje powierzchnię 17 336 ha; obszar obejmuje wartościowe krajobrazowo tereny o różnych ekosystemach, może pełnić funkcję korytarzy ekologicznych.

Rejestr pomników przyrody – ustanowione Rozporządzeniem Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19 sierpnia 2008 r. poz. 2494):

- **Topola biała** (Populus alba) – obw. 420 cm, dz. nr 234/1, obr. Nowizna, gm. Dzierżoniów, teren prywatnej posesji;
- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) – obw. 367 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, na wysepce na stawie w odległości 150 mb od pałacu;
- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) – obw. 422 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, po lewej stronie cieku wodnego odprowadzającego wodę ze stawu w odległości 20 mb od mostku na drodze do pól GHZ Roztocznik;
- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) – obw. 385 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, obok parku wiejskiego przed stawem przy ścieżce rozgraniczającej staw z ogrodzeniem;
- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) – obw. 375 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, obok parku wiejskiego nad stawem przy ścieżce nad stawem w odległości 220 mb od zabudowań gospodarczych byłego GHZ;

- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) – obw. 435 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, obok parku wiejskiego nad stawem przy ścieżce nad stawem w odległości 150 mb od zabudowań gospodarczych byłego GHZ;
- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) – obw. 490 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, obok parku wiejskiego nad stawem w odl.40 mb od drogi wiodącej z szosy Roztocznik do Kołaczowa;
- **Jesion wyniosły** (Fraxinus excelsior) – obw. 350 cm, dz. nr 1, Roztocznik, gm. Dzierżoniów, przy drodze w kierunku byłych pól GHZ w odległości 10 mb od budynków byłej Zasadniczej Szkoły Mechanizacji Rolnictwa;
- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) – obw. 367 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, na wysepce okalanej wodami stawu zlokalizowanego naprzeciw pałacu budynku byłej szkoły w odl. 150 m od frontu pałacu;
- **Lipa drobnolistna** (Tilia cordata) – obw. 540 cm, dz. nr 370, obr. Tuszyn, gm. Dzierżoniów, w parku wiejskim 20 m od szosy;
- **Klon jawor** (Acer pseudoplatanus) – obw. 397 cm, dz. nr 620/2, obr. Ostroszowice, gm. Dzierżoniów, przy ruinach zamku w odległości 10 m od stawu i 30 m do szosy prowadzącej do Jodłownika;
- **Lipa drobnolistna** (Tilia cordata) – obw. 332 cm, dz. nr 441/1, obr. Dobrocin, gm. Dzierżoniów, park Dobrocin przy alejce obrzeżnej równolegle do pól 20 m -wschodnia część;
- **Jesion wyniosły** (Fraxinus excelsior) – obw. 462, dz. nr 382/4, obr. Dobrocin, gm. Dzierżoniów, w parku od wschodniej strony, 100 m od pałacu i 20 m od stawu;
- **Lipa drobnolistna** (Tilia cordata) - obw. 384, dz. nr 382/4, obr. Dobrocin, gm. Dzierżoniów, w parku we wschodniej części przy drodze przez park w kierunku pól w odległości 20 m od nich;
- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) - obw. 380, dz. nr 342/27, obr. Dobrocin, gm. Dzierżoniów, w parku 50 m od ul. Ogrodowej i 100 m od pałacu;
- **Dąb szypułkowy** (Quercus robur) - grupa 10 drzew o obw. 300-420 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, w południowo - wschodniej części parku wzdłuż drzewostanu świerkowego w odl. 20 m prostopadle do drogi w kierunku byłej szkoły;
- **Lipa drobnolistna** (Tilia cordata) - grupa 2 drzew o obw. 332 -333 cm, dz. nr 5/2, obr. Roztocznik, gm. Dzierżoniów, w parku od strony północnej stawu w odległości 15 m od drogi utwardzonej 30 m;

- **Gnejsy i skały wapienno - krzemianowe** (inne) – dz. nr 586, obr. Włóki, gm. Dzierżoniów, jadąc drogą z Dzierżoniowa do Włók za pierwszymi zabudowaniami po prawej stronie zjazd na drogę śródpolną prowadzącą do skałek.

Użytki ekologiczne – ustanowione Rozporządzeniem Wojewody Dolnośląskiego z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 236 z dnia 17.12.2003 r. poz. 3828):

- **Paprocie serpentynitowe w Masywie Ślęży stanowisko nr 2** - rok utworzenia 2003, pow. 0,26 ha, oddział nr 262 b, obręb Książnica, gm. Dzierżoniów, stanowisko paproci serpentynitowych z przyległymi zbiorowiskami roślinnymi, w tym ze zbiorowiskami ciepłolubnymi;
- **Paprocie serpentynitowe w Masywie Ślęży stanowisko nr 3** - rok utworzenia 2003, pow. 0,22 ha, oddział nr 261 d, obręb Książnica, gm. Dzierżoniów, stanowisko paproci serpentynitowych z przyległymi zbiorowiskami roślinnymi, w tym ze zbiorowiskami ciepłolubnymi;
- **Paprocie serpentynitowe w Masywie Ślęży stanowisko nr 5** - rok utworzenia 2003, pow. 0,2 ha, oddział nr 256 f, obręb Książnica, gm. Dzierżoniów, stanowisko paproci serpentynitowych z przyległymi zbiorowiskami roślinnymi, w tym ze zbiorowiskami ciepłolubnymi.

Europejska sieć ekologiczna Natura 2000

- **Specjalny Obszar Ochrony - Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071** - zajmuje powierzchnię ok. 21325 ha, z czego na terenie gminy Dzierżoniów znajduje się około 569 ha.; obszar obejmuje większość pasma Gór Sowich. Zawiera 16 cennych obiektów - miejsc zimowania nietoperzy w Górach Sowich, m.in. w Rościszowie i Kamionkach. Obszar obejmuje także siedliska przyrodnicze, m. in. wyspowe stanowisko boru górnoreglowego na Wielkiej Sowie i rozproszone płaty innych siedlisk – tak wyznaczone granice obejmują również obszar żerowiskowy dla kolonii rozrodczej nietoperzy.
- **Specjalny Obszar Ochrony - Wzgórza Niemczańskie PLH020082** - zajmuje powierzchnię ok. 3 237 ha z czego na terenie Gminy Dzierżoniów znajduje się prawie 20% (około 605 ha). W obszarze stwierdzono dotąd 8 typów siedlisk, w tym dwa priorytetowe, wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Pod względem powierzchniowym dominują śródlądowe kwaśne dąbrowy oraz grądy środkowoeuropejskie, obecne głównie na zboczach i w części wierzchowinowej wzgórz. Przeważająca część tych siedlisk jest

dobrze zachowana, choć drzewostany cechuje stosunkowo młody wiek. Na obszarze ostoi obniżenia pomiędzy wyniesieniami miejscami mają charakter wąwozów o pionowych ścianach skalnych, na których obecne są płaty zbiorowisk z udziałem m.in. paprotki zwyczajnej *Polypodium vulgare*. Najcenniejsze siedliska tego typu występują w obrębie "Szwedzkiego Okopu" i "Tatarskiego Jaru" (skalne bramy tworzone przez przełomowe odcinki potoków przecinające Wzgórza Gumińskie - "Szwedzki Okop" koło Przystronia i "Tatarski Jar" koło Gilowa). W zbiorowiskach leśnych ostoi zaznacza się udział buczyn - zarówno kwaśnych, jak i żyznych. Do najlepiej zachowanych – ze starym drzewostanem i dość bogatym runem - należą partie w okolicy Niemczy, na Wzgórzach Dębowych. Na szczególną uwagę zasługują pasma łęgów wiązowo-jesionowych i olszowo-jesionowych wykształcające się w dolinach cieków i wokół stawów, w wielu miejscach wychodzące w formie wąskich korytarzy ekologicznych poza zwarte kompleksy leśne. Wśród zbiorowisk nieleśnych na szczególną uwagę zasługują powierzchnie muraw kserotermicznych, których największy kompleks w granicach proponowanej ostoi znajduje się koło Księgienic Wielkich. Murawy te są zachowane w dobrej kondycji, a do osobliwości z nimi związanych należy m.in. czosnek skalny *Allium montanum* oraz liczna populacja dziewanny fioletowej *Verbascum phoeniceum* - gatunku zagrożonego w południowo-zachodniej Polsce. Do wartościowych zbiorowisk nieleśnych w granicach przedmiotowego obszaru należą również płaty nawiązujące do fitocenoz łąki rajgrasowej (*Arrhenatheretum medioeuropaeum*) zachowane jeszcze w dolinie rzeki Olesznej. Najbogatsze płaty charakteryzuje obfity udział m.in. zimowita jesiennego *Colchicum autumnale*. Płaty te miejscami tworzą mozaikę z fragmentami podmokłych łąk z udziałem m.in. pełnika europejskiego (*Trollius europaeus*). Przedmiotowa ostoja obejmuje również siedliska łąk zmiennowilgotnych, których najlepiej zachowane płaty znajdują się koło Ligoty Wlk. Mimo niewielkiej powierzchni, są to siedliska rzadkich w tej części Przedgórza roślin, takich jak: kosaciec syberyjski *Iris sibirica*, mieczyk dachówkowaty *Gladiolus imbricatus* czy goździk pyszny *Dianthus superbus*. Obszar ostoi wybitnie wyróżnia fauna motyli. Za najbardziej interesujące należy uznać występowanie szlaczkonia szafrańca *Colias myrmidone*. Pojedyncze stanowiska czerwończyka nieparka *Lycaena dispar* oraz modraszka nausitous *Maculinea nausithous* znajdują się na terenie

Wzgórz Krzyżowych. W przypadku innych motyli jako wyjątkowo interesujące należy uznać nagromadzenie z tego obszaru danych o rzadkich miernikowcach *Geometridae*. Obszar ważny jest również dla ochrony dwóch gatunków nietoperzy z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Obejmuje nieczynną kopalnię wapienia w Gilowie stanowiącą jedno z ważniejszych w rejonie sudeckim stanowisk w okresie godowym i zimowym. Stwierdzono tu maksymalnie 95 zimujących nietoperzy z co najmniej 8 gatunków: nocek duży, nocek rudy, nocek wąsatek / nocek Brandta, nocek Natterera, mroczek pozłocisty, gacek brunatny, gacek szary i mopek. Sztolnia ta jest także ważnym miejscem rojenia dla mopka, nocka rudego, nocka dużego, nocka wąsatka/nocka Brandta i gacka brunatnego. W miejscowościach bezpośrednio przylegających do proponowanego obszaru (Sieniawka, Ligota, Gilów, Roztocznik, Stoszów, Jaźwina) zinwentaryzowano kolonie rozrodcze czterech gatunków, w tym 4 kolonie nocka dużego *M. myotis*. Spośród innych ssaków, obszar obejmuje rejon występowania bobrów wokół Trzcinowego Stawu w Sieniawce, jest też miejscem licznego występowania popielicy *Glis glis*. Główne walory ornitologiczne proponowanego obszaru to bogaty zespół ptaków leśnych, a także kilku wodnych, w tym 13 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG (np. lęgowe trzmielojad *Pernis apivorus*, dzięcioły czarny *Dryocopus martius* i średni *Dendrocopos medius*, muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*, bociany czarny *Ciconia nigra* i biały *C. ciconia*, bączek *Ixobrychus minutus*), oraz 14 dalszych gatunków lęgowych, uznawanych za rzadkie i zagrożone.

- **Specjalny Obszar Ochrony Wzgórza Kiełczyńskie PLH020021** - całkowita powierzchnia wynosi 403,6 ha, z czego na terenie gminy Dzierżoniów znajduje się 279 ha. Obszar obejmuje Pasmo Wzgórz Kiełczyńskich, położone na Przedgórzu Sudeckim, na zachód od Masywu Ślęży, z wychodniami serpentynitów. Teren jest w znacznej części porośnięty lasem. Jedno z kilku najbogatszych stanowisk zanokcicy serpentynowej (Asplenium adulterinum) w Polsce, występującej w szczelinach skał serpentynitowych (siedlisko 8220).
- **Specjalny Obszar Ochrony Kiełczyn PLH020099** - jest to jedna z ważniejszych w Polsce południowo-zachodniej, znana kolonia rozrodcza nocka dużego, zlokalizowana na strychu kościoła p.w. Narodzenia NMP w Kiełczynie.
- **Specjalny Obszar Ochron Masyw Ślęży PLH020040** – obszar o powierzchni 5059,3 ha, z czego na terenie Gminy znajduje się 49 ha. Obszar ważny dla

ochrony bioróżnorodności. Stwierdzono tu 11 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 7 gatunków z Załącznika II. Unikatowa roślinność naskalna, duże populacje rzadkich gatunków roślin naczyniowych, oraz jedyne, potwierdzone ostatnio w Polsce stanowisko mieczyka błotnego Gladiolus paluster. Bogata i bardzo dobrze zbadana fauna bezkręgowców, a zwłaszcza pająków, chrząszczy i motyli. Występuje tu wiele rzadkich gatunków roślin niższych o charakterze epiksylicznym i epilitycznym. Na szczególną uwagę zasługują cenne miejsca zimowania nietoperzy w sztolniach dawnej kopalni chromitów "Tąpadła" w górze Czernica oraz podziemi nieczynnego browaru w Sobótce Górce. Są one ważnymi zimowiskami wielu zagrożonych gatunków, w tym nocka dużego, nocka Bechsteina i mopka. Jest to również bardzo cenne miejsce ze względów kulturowych. Zachowały się tu zabytki archeologiczne: kręgi kamienne otaczające dawne miejsce kultu bóstwa słonecznego, wczesnośredniowieczne kurhany; na Górze Ślęży zespół rzeźb i kręgów kultowych z okresu kultury łużyckiej.

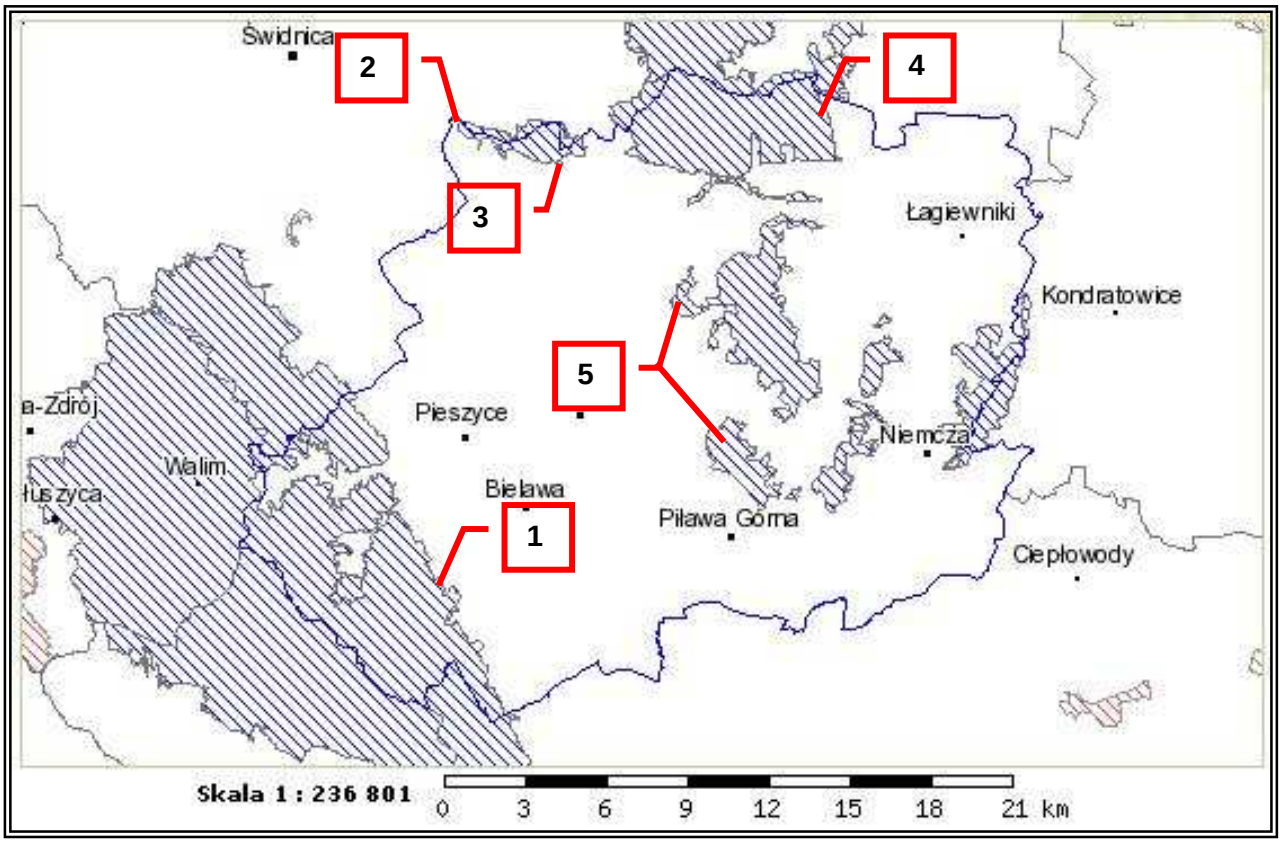

Ryc. 8. Obszar specjalnej ochrony siedlisk

źródło: http://natura2000.gdos.gov.pl

Legenda:

1. Ostoja Nietoperzy Gór Sowich
2. Wzgórza Kiełczyńskie
3. Kiełczyn
4. Masyw Ślęży
5. Wzgórza Niemczańskie

4.2.3. Obszary leśne

Ogólna powierzchnia lasów na terenie Gminy Dzierżoniów, wg stanu na dzień: 01.01.2012 r., wynosi 2122 ha co stanowi ponad 15 % powierzchni gminy.

Lasy Gminy Dzierżoniów administracyjnie należą do Nadleśnictwa Świdnica oraz Nadleśnictwa Miękinia.

Obszar gminy leży w zasięgu występowania prawie wszystkich rodzimych głównych gatunków leśnych. Rozmieszczenie poszczególnych gatunków i zespołów drzew leśnych uzależnione jest od ich charakteru gleb, wilgotności, wzniesienia nad poziomem morza oraz wystawy.

W północnej, niższej części gminy główne tło drzewostanu stanowi dąb. Występuje on zarówno w formie drzewostanów litych, jednowiekowych, jak również z udziałem innych gatunków. Na siedliskach wilgotnych (świeżych) występuje świerk, buk, sosna, modrzew, brzoza i klon. Struktura drzewostanu jest najczęściej jednopiętrowa, niekiedy dwupiętrowa z bardzo licznymi podrostami i podszytem.

W południowej części gminy drzewostan obejmuje partie podgórskie i górskie Gór Sowich, gdzie głównym gatunkiem lasotwórczym jest świerk. Tworzy on przeważnie drzewostany lite, jednowiekowe z udziałem buku, dębu, sosny, modrzewia oraz nielicznie: jodły, lipy, jesiony, jawory i inne.

W niższych partiach górskich oraz podgórskich występują drzewostany dębowe. Pozostałe gatunki, takie jak modrzew, jodła, klon, jawor, wiąz, jesion, grab, olsza, jarzębina, topola, osika i lipa występują w niewielkiej ilości i nie mają większego znaczenia dla gospodarki leśnej, jedynie swoim udziałem wzbogacają skład drzewostanów mieszanych.

4.2.4. Podsumowanie

1. Gmina Dzierżoniów posiada cenne walory krajobrazowe i turystyczne, m. in. z uwagi na liczne formy ochrony tj. parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu przyrody, pomniki przyrody, a także obszary Natura 2000.
2. Obszary leśne zajmują powierzchnię 2122 ha, co stanowi w przybliżeniu 15 % powierzchni całej gminy.

3. Ochrona przyrody w gminie realizowana jest poprzez ochronę roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową oraz siedlisk przyrodniczych, a także zieleni w miastach i wsiach.
4. Na terenie Gminy Dzierżoniów znajdują się 2 parki krajobrazowe, 1 obszar chronionego krajobrazu, 5 wyznaczonych obszarów sieci Natura 2000 oraz 18 pomników przyrody, a także 3 stanowiska użytków ekologicznych.
5. Ukształtowane obecnie ekosystemy przyrodnicze, posiadające statusy obiektów chronionych, powinny być w miarę ich naturalnej ekspansji terenowej, odpowiednio powiększane i pielęgnowane.

4.3. Gleby

4.3.1. Uwarunkowania prawne

Ochronę gleb w Polsce reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.), a także m.in. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz. U. Nr 165, poz. 1359). Unia Europejska przyjęła Strategię Ochrony Gleb.

Ochrona powierzchni ziemi polega na:

❖ zapewnieniu jak najlepszej jej jakości, w szczególności przez:
- racjonalne gospodarowanie,
- zachowanie wartości przyrodniczych,
- zachowanie możliwości produkcyjnego wykorzystania,
- ograniczanie zmian naturalnego ukształtowania,
- utrzymanie jakości gleby i ziemi powyżej lub co najmniej na poziomie wymaganych standardów,
- doprowadzenie jakości gleby i ziemi co najmniej do wymaganych standardów, jeżeli nie są one dotrzymane,
- zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych;

❖ zapobieganiu ruchom masowym ziemi i ich skutkom.

4.3.2. Charakterystyka gleb[3]

Z przeprowadzonych przez Okręgową Stację Chemiczno – Rolniczą we Wrocławiu badań poziomu skażenia gleb na terenie powiatu dzierżoniowskiego wynika, iż przeważającym typem gleb na terenie Gminy wiejskiej Dzierżoniów oraz miasta Dzierżoniów są gleby brunatne i płowe – 81,3 % powierzchni użytków rolnych (UR) - powstałe ze skał macierzystych różnego pochodzenia, stosunkowo mało przeobrażonych w procesie glebotwórczym. Kolejnym pod względem udziału procentowego typem gleb występującym na znacznych powierzchniach UR miasta i gminy są mady (14,3 %) powstałe w wyniku akumulacji wód rzecznych oraz stokowych. W porównaniu do gleb brunatnych i płowych, mady są zasobniejsze w próchnicę oraz składniki pokarmowe. Trzecim typem gleb występującym na terenie gminy i miasta Dzierżoniów są czarne ziemie, które charakteryzują się potencjalnie najwyższą żyznością z typów gleb występujących w gminie. Wśród gleb na UR stanowią one 4,3 %.

Na poniższym wykresie przedstawiono bonitację gruntów ornych na terenie Gminy wiejskiej Dzierżoniów.

Wykres nr 5. Bonitacja gruntów ornych na terenie Gminy Dzierżoniów

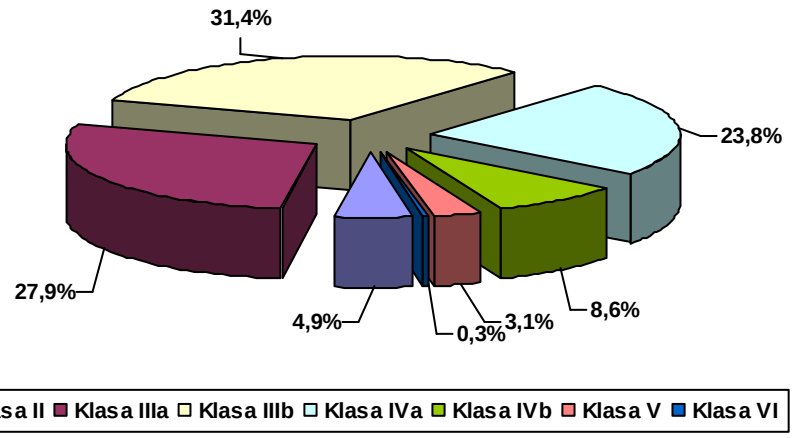

W Gminie Dzierżoniów przeważają gleby dobre (klasy IIIa) i średnio – dobrej jakości (klasa IIIb).

Na poniższym wykresie przedstawiono bonitację użytków zielonych na terenie Gminy Dzierżoniów.

[3] Badania punktowe poziomu skażenia gleb na terenie powiatu dzierżoniowskiego, Okręgowa Stacja Chemiczno -Rolnicza we Wrocławiu, Wrocław 2011 r.

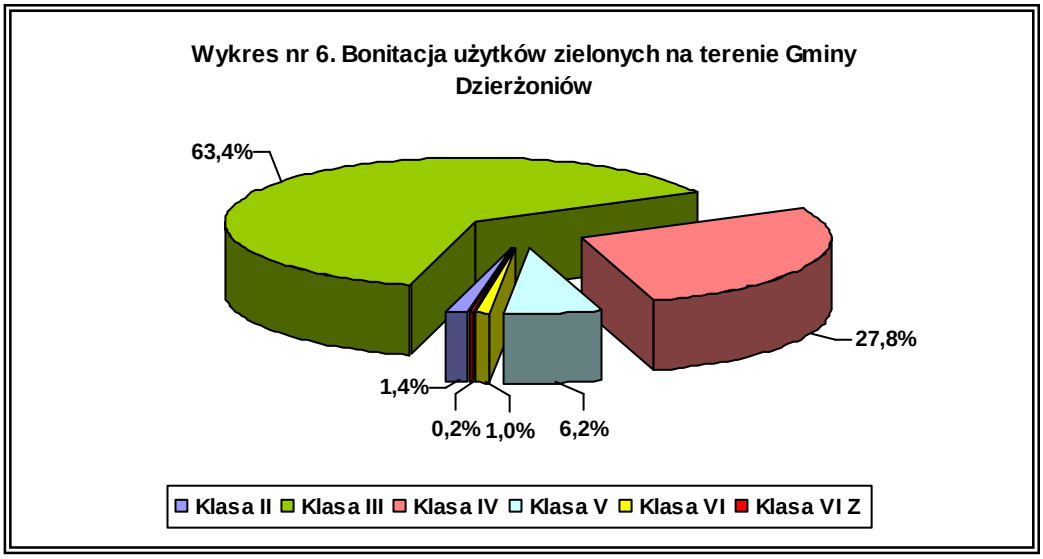

Na użytkach zielonych w Gminie Dzierżoniów zdecydowanie przeważają gleby zaliczone do klasy III (63,4 %). Na drugim miejscu pod względem udziału procentowego znajdują się gleby klasy IV (27,8 %).

Podstawą racjonalnego wykorzystania gruntów jest podział gleb na kompleksy przydatności rolniczej gleb, które określają przydatność gleb do uprawy określonych roślin. W Gminie Dzierżoniów przeważają gleby kompleksu pszennego dobrego (64,7 %), duże powierzchnie zajmują także gleby kompleksów: pszennego bardzo dobrego (4,9 %), pszennego wadliwego (7,4 %) oraz żytniego dobrego (15,9 %).

4.3.3. Ocena jakości gleb

Do czynników naturalnych, powodujących degradację naturalną gleb, można zaliczyć zmiany klimatyczne, zmiany szaty roślinnej oraz przemieszczanie i degradację gleby w wyniku erozji. Źródłem degradacji litosfery są jej współoddziaływania z atmosferą i hydrosferą. Obumarłe składniki biocenozy również wnoszą do litosfery zanieczyszczenia przechwycone z hydrosfery i atmosfery. W ramach nieustannego krążenia substancji i pierwiastków w biosferze część zanieczyszczeń i składników litosfery wchodzi w struktury organizmów żywych, a także ulega alokacji do hydrosfery (np. spływ wód i zanieczyszczeń do zbiorników wodnych, rozpuszczanie się w wodzie zanieczyszczeń zawartych w osadach dennych) i do atmosfery (unoszenie pyłów z powierzchni, z wysypisk odpadów, z kopalń).

Czynniki antropogeniczne, powodujące degradację gleb, są związane z uprawą, zmianowaniem, mechanizacją, melioracją, chemizacją i wpływem wielu innych przejawów działalności gospodarczej.

Do oceny stopnia zanieczyszczenia gleb wykorzystano rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz. U. Nr 165, poz. 1359). Glebę lub ziemię uznaje się za zanieczyszczoną, gdy stężenie co najmniej jednej substancji przekracza wartość dopuszczalną, z zastrzeżeniem iż jeżeli przekroczenie wartości dopuszczalnej stężenia substancji w badanej glebie lub ziemi wynika z naturalnie wysokiej jej zawartości w środowisku, uważa się, że przekroczenie dopuszczalnej wartości stężeń w glebie lub ziemi nie nastąpiło. Wymienione rozporządzenie nie uwzględnia jednak odczynu gleb i ich składu granulometrycznego. Dlatego też do oceny zawartości Pb, Zn, Cd, Ni, Cu, Cr w badanych glebach, wykorzystano także wytyczne do oceny stopnia zanieczyszczania gleb i roślin metalami ciężkimi i siarką, opracowane przez Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG).

Stopnie zanieczyszczeń w skali IUNG:

stopień 0 - zawartość naturalna

stopień I - zawartość podwyższona

stopień II - słabe zanieczyszczenie

stopień III - średnie zanieczyszczenie

stopień IV - silne zanieczyszczenie

stopień V - bardzo silne zanieczyszczenie

Zalecane użytkowanie rolnicze gleb o różnych stopniach jakości chemicznej:

stopień 0 – gleby nie zanieczyszczone o naturalnych zawartościach metali ciężkich. Gleby te nadają się pod wszystkie uprawy ogrodnicze i rolnicze, a zwłaszcza pod uprawy roślin przeznaczonych dla dzieci i niemowląt

stopień I - gleby o podwyższonej zawartości metali ciężkich. Mogą być przeznaczone do pełnego wykorzystania rolniczego z ograniczeniem warzyw przeznaczonych dla dzieci.

stopień II - gleby słabo zanieczyszczone. Rośliny uprawiane na takich glebach mogą zawierać nadmierne ilości metali ciężkich z punktu widzenia toksylogicznego. Szczególnie wykluczyć należy tutaj uprawę warzyw, takich jak np. sałata, szpinak, kalafior, marchew. Dozwolona jest uprawa roślin zbożowych, okopowych i pastewnych oraz użytkowanie pastwiskowe.

stopień III - gleby średnio zanieczyszczone. Wszystkie uprawy na takich glebach mogą ulec skażeniu metalami ciężkimi. Dopuszczalna jest uprawa roślin zbożowych, okopowych i pastewnych, pod warunkiem okresowej kontroli poziomu metali w konsumpcyjnych częściach roślin. Zalecane są uprawy roślin przemysłowych i traw

nasiennych. Wody gruntowe mogą być narażone na zanieczyszczenie metalami ciężkimi, w tym szczególnie kadmem, cynkiem i niklem. W przypadku pastwisk należy kontrolować pobieranie metali ciężkich przez zwierzęta.

stopień IV - gleby silnie zanieczyszczone. Gleby takie, a zwłaszcza gleby lekkie, powinny być wyłączone z produkcji rolniczej oraz zadarnione i zadrzewione. Na glebach lepszych należy uprawiać rośliny przemysłowe (np. len, konopie, wiklina) w zależności od ich wymagań siedliskowych. Dopuszcza się produkcję materiału siewnego zbóż i traw oraz ziemniaków dla przemysłu spirytusowego (spirytus energetyczny) i rzepaku na olej techniczny. Wykorzystanie na pastwiska należy ograniczać. Zaleca się zabiegi rekultywacyjne, a przede wszystkim wapnowanie i wprowadzanie substancji organicznej.

stopień V - gleby bardzo silnie zanieczyszczone. Powinny być wyłączone z produkcji rolniczej i użytkowania pastwiskowego. Należy liczyć się z potrzebą zabiegów rekultywacyjnych. Konieczne jest zadarnienie i zadrzewienie takich gleb, między innymi ze względu na zagrożenie przenoszenia zanieczyszczeń wraz z pyłami glebowymi. Na odpowiednich glebach można uprawiać rośliny przemysłowe.

Badania monitoringowe jakości gleb przeprowadzone w 2010 roku przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą we Wrocławiu obejmowały m.in. określenie podstawowych właściwości gleb oraz zawartości metali ciężkich.

Zakres badań obejmował wskaźniki:

- w zakresie podstawowym: skład granulometryczny, pH odczyn, zawartość C-org. zawartość Zn, Pb, Cd, Cu i S-SO_4,
- w zakresie rozszerzonym: skład granulometryczny, pH odczyn, zawartość C-org. zawartość Zn, Pb, Cd, Cu Cr, Ni, As, Hg i S-SO_4.

Przedmiotowe badania wykazały, że na Na terenie gminy Dzierżoniów przeważają gleby o składzie granulometrycznym glin lekkich i średnich pylastych (68,2 %); również gleby wytworzone z pyłów ilastych mają znaczny udział procentowy (27,3 %).

Badane gleby charakteryzują się znacznym zakwaszeniem. Zakres pH wahał się od 4,1 do 6,9. W 68 % badanych prób stwierdzono odczyn kwaśny bądź bardzo kwaśny, w 27,3 % odczyn lekko kwaśny. Tylko w jednej z badanych prób stwierdzono odczyn obojętny. Potrzeby wapnowania w gminie są bardzo duże i pilne.

Zawartość próchnicy w badanych glebach była zróżnicowana i wahała się od 0,50 % do 1,89 %.

Na przebadanym obszarze UR na terenie Gminy Dzierżoniów zawartość fosforu

jest znacznie zróżnicowana. Największy udział procentowy mają gleby z niską zawartością fosforu (34 %). Znaczny udział procentowy mają gleby ze średnią zawartością (21 %). Gleby bardzo ubogie w fosfor (zawartość bardzo niska) mają 18 % udziału.

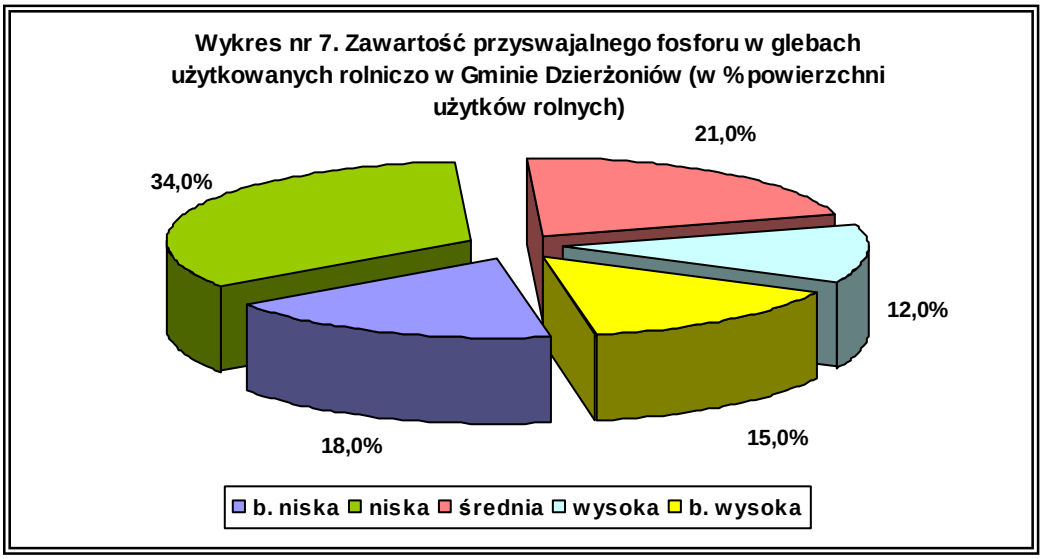

Stan zasobności gleb użytkowanych rolniczo w potas przedstawia się korzystnie. Przeważają gleby o średniej zawartości potasu (41 %), nieznacznie niższy udział procentowy mają gleby z bardzo wysoką i wysoką zawartością potasu (34 %). Gleby o bardzo niskiej zawartości potasu stwierdzono w 7 % zbadanych gleb.

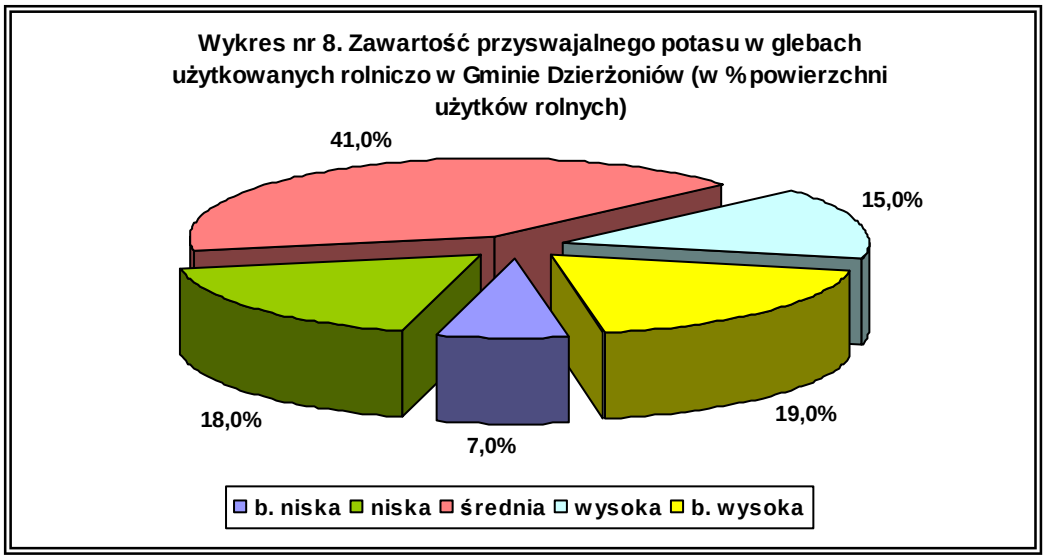

Zasobność w magnez gleb użytków rolnych na terenie Gminy Dzierżoniów jest korzystna – gleby zubożone w ten składnik (zawartość niska i bardzo niska) mają 25 % udział. Przeważają gleby o średniej zasobności w magnez (33 %). Gleby zubożone w magnez (zawartości niska i bardzo niska) wymagają pilnego nawożenia magnezowego albo poprzez wapnowanie wapnem magnezowym (jeśli pH gleby jest zbyt niskie) lub stosowanie innych nawozów zawierających w swoim składzie magnez

(tam gdzie wapnowanie nie jest potrzebne).

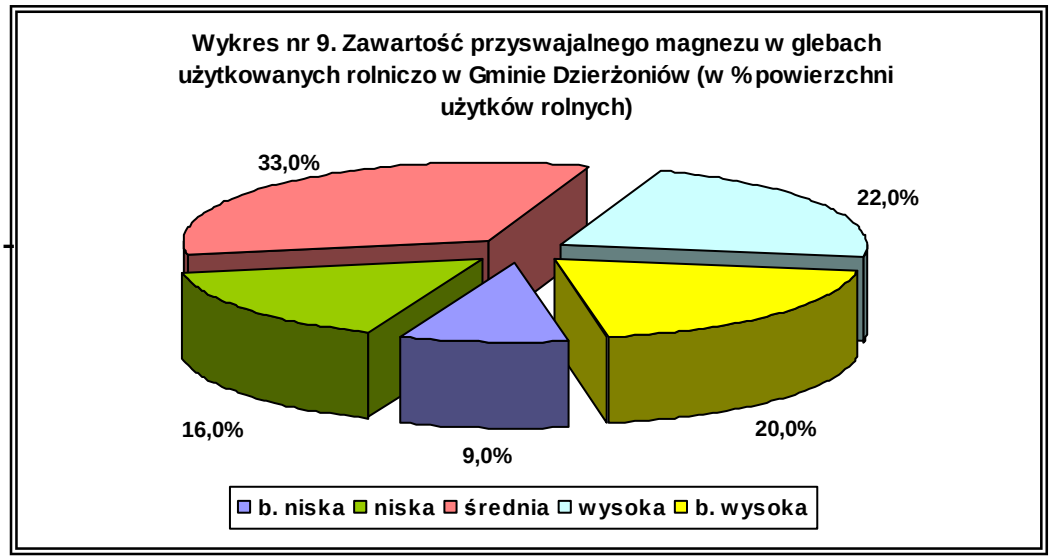

Badane gleby z obszaru gminy charakteryzowały się naturalną zawartością cynku. Zawartość cynku mieściła się w przedziale wartości 27,7– 71,3 mg/kg.

Zawartość ołowiu w badanych próbach glebowych była niska od 8,7 do 17,2 mg/kg. We wszystkich próbach stwierdzono naturalną zawartość ołowiu.

Badane gleby charakteryzowały się naturalną zawartością kadmu. Stężenie kadmu wahało się od 0,11 mg/kg do 0,42 mg/kg.

Zawartość miedzi wahała się w zakresie od 6,8 mg/kg do 21,1 mg/kg. Zawartość podwyższoną miedzi (st. I zanieczyszczenia) stwierdzono w próbach pobranych w Ostroszowicach i Piławie Dolnej.

Stężenie chromu w badanych glebach wahało się w przedziale 12,9 – 38,0 mg/kg. Zawartość podwyższoną stwierdzono jedynie w próbach pobranych w Książnicy.

Zawartość niklu w badanych glebach oscylowała w granicach 9,2 do 83,4 mg/kg. Przekroczenie zawartości naturalnej niklu stwierdzono w punktach badawczych w Kiełczynie i Roztoczniku w stopniu I (zawartość podwyższona) oraz w Książnicy w stopniu III (średnie zanieczyszczenie).

Zawartość rtęci w badanych glebach była niska i wahała się w granicach 0,022 – 0,098 mg/kg. Zawartość arsenu mieściła się w przedziale wartości 4,83 – 7,98 mg/kg.

Badane gleby charakteryzowały się niską zawartością siarki siarczanowej, jej zawartość wahała się w granicach 0,23 – 1,34 mg/100 g.

Na terenie Gminy Dzierżoniów nie stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleby i standardów jakości ziemi (Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. Dz. U. Nr 165 Poz. 1359).

4.3.4. Podsumowanie

1. Stan zakwaszenia gleb na terenie Gminy Dzierżoniów jest bardzo niekorzystny, ponad 70 % gleb na użytkach rolnych jest nadmiernie zakwaszonych a wapnowania pilnie wymaga około 60 %.
2. Wapnowanie gleb zakwaszonych, powinno być potraktowane jako podstawowy zabieg ograniczający ujemne skutki antropopresji.
3. Zawartość siarki siarczanowej w glebach na użytkach rolnych na terenie gminy kształtuje się na poziomie deficytowym.
4. Zawartość metali ciężkich (Zn, Pb, Cd, Cr, Cu, i Ni) w skali IUNG, stwierdzono w większości badanych prób ich naturalną zawartość (st. 0).
5. Pomimo nie stwierdzenia zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi, nadmierne zakwaszenie gleb utrzymujące się przez dłuższy okres czasu, zwiększa ruchliwość metali ciężkich w glebie i może prowadzić do nadmiernego pobierania ich przez korzenie roślin uprawnych.

4.4. Wody powierzchniowe

4.4.1. Uwarunkowania prawne

Ochrona wód polega na zapewnieniu ich jak najlepszej jakości, w tym utrzymywanie ilości wody na poziomie zapewniającym ochronę równowagi biologicznej, w szczególności przez:

- utrzymywanie jakości wód powyżej albo co najmniej na poziomie wymaganym w przepisach;
- doprowadzanie jakości wód co najmniej do wymaganego przepisami poziomu, gdy nie jest on osiągnięty.

Ochronę jakości wód powierzchniowych w Polsce reguluje ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.) oraz ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (tekst jednolity Dz. .U. 2012, poz. 145, z późn. zm.).

Ustawa Prawo wodne, regulująca zagadnienia związane z ochroną środowiska wodnego i dostosowująca je do wymagań prawodawstwa Unii Europejskiej, odwołuje się do szczegółowych aktów wykonawczych. Są to m.in.:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz

środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz. U. 2011 nr 257 poz. 1545);

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz. U. 2011 nr 258, poz. 1550, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 listopada 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz. U. 2002 Nr 204, poz. 1728);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 października 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych (Dz. U. 2002 Nr 176, poz. 1455);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. 2002 Nr 241, poz. 2093);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. 2003 Nr 4, poz. 44);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. 2006 Nr 137, poz. 984, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 listopada 2008 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej wody (Dz. U. Nr 206, poz. 1291);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2005 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, których wprowadzenie w ściekach przemysłowych do urządzeń kanalizacyjnych wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego (Dz. U. Nr 233, poz. 1988, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego jednolitych części wód powierzchniowych (Dz. U. Nr 258, poz. 1549).

W celu usprawnienia obecnie funkcjonujących systemów planowania i zarządzania w gospodarce wodnej poszczególnych państw członkowski UE oraz prowadzeniu jednolitej polityki w tym zakresie - wprowadzono odpowiednie przepisy, które wskazano w m.in. w dyrektywie 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 5, str. 275), tzw. Ramowej Dyrektywie Wodnej (RDW). RDW wprowadza zintegrowaną politykę wodną mającą na celu zapewnienie ludziom dostępu do czystej wody pitnej, która umożliwi rozwój gospodarczy i społeczny przy równoczesnym poszanowaniu potrzeb środowiska, jednocześnie wskazując plany gospodarowania wodami jako podstawowy dokument planistyczny na obszarze dorzeczy, który ma usprawnić proces osiągania celów środowiskowych.

Nadrzędnym celem jest osiągnięcie dobrego stanu wód do roku 2015. Wody powierzchniowe, w tym silnie zmienione i sztuczne jednolite części wód, powinny do tego czasu osiągnąć dobry stan chemiczny, oraz odpowiednio, dobry stan ekologiczny lub dobry potencjał ekologiczny, gdzie:

- **stan ekologiczny** obowiązuje dla naturalnych jednolitych części wód,
- **potencjał ekologiczny** dla sztucznych lub silnie zmienionych jednolitych części wód.

Teren Gminy Dzierżoniów w przeważającej części odwadniany jest przez rzekę Piławę należącą do zlewni rzeki Bystrzyca. Stanowi ona oś hydrologiczną gminy o przebiegu pd.-wsch. - płn.-zach. Niewielkie fragmenty gminy odwadniane są również przez:

- potok Jadkowa, zlewnia rzeki Nysy Kłodzkiej – fragment wsi Ostroszowice;
- potok Krzywula, zlewnia rzeki Ślęzy - fragment wsi Roztocznik,
- potok Czarna Woda, zlewni rzeki Bystrzyca – fragment wsi Jędrzejowice.

Z ustaleń wynikających z planu gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy wynika, że gmina zlokalizowana jest na obszarze dorzecza Odry, w regionie wodnym Środkowej Odry, w obrębie:

- **zlewni bilansowej Bystrzyca, w granicach jednostek planistycznych gospodarowania wodami - jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP):**

- Piława od Gniłego Potoku do Bystrzycy o kodzie PLRW60009134499; Piława od źródła do Gniłego Potoku o kodzie PLRW60006134489, które stanowią część scalonej część wód (SCWP) Piława (SO0807);
- Czarna Woda od źródła do Potoku Sulistrowickiego o kodzie PLRW60004134669, która stanowi część scalonej część wód (SCWP) Czarna Woda (SO0809);
- Ślęza od Księginki do Małej Ślęzy o kodzie PLRW600019133639 która stanowi część scalonej część wód (SCWP) Ślęza od Księginki do Małej Ślęzy (SO0802);

❖ **zlewni bilansowej Nysa Kłodzka, w granicach jednostek planistycznych gospodarowania wodami - jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP):**

- Budzówka od źródła do Jadkowej o kodzie PLRW60004123229, która stanowi część scalonej część wód (SCWP) Nysa Kłodzka od Ścinawki do zb. Topola (SO0908);

4.4.2. Charakterystyka wód powierzchniowych

I. Wody płynące

Piława jest ciekiem III rzędu, prawobrzeżnym dopływem Bystrzycy. Jej źródła znajdują się na wysokości ok. 370 m n.p.m., pomiędzy wzgórzami Kluczowską Górą i Ptaszą, w okolicy wsi Kluczowa. Jest to niewielki potok który niemal od samego początku przepływa przez tereny zabudowane. Już w kilometrze 43+200 wpływa na teren miasta Piława Górna i od tego miejsca kolejne miejscowości tworzą niemal nieprzerwany pas zabudowy wzdłuż górnego biegu rzeki. W środkowej części Piławy Górnej od kilometra około 41+700 do 40+600 ciągnie się po obu stronach rzeki pas podmokłego terenu porośniętego wierzbami. Kolejno rzeka przepływa przez Piławę Dolną, miasteczko usytuowane wzdłuż rzeki i równolegle do niej biegnącej drogi – ulicy Głównej nr 382.

W kilometrze około 33+000, Piława wpływa do Dzierżoniowa. Tam meandruje wokół starej części miasta i płynie prawie równolegle do linii kolejowej kierunku wsi Nowizna. Na tym odcinku Piława płynie zataczając malownicze lekkie meandry pomiędzy linią kolejową a drogą wojewódzką nr 382. W kilometrze 22+600 rzeka zaczyna zataczać wielki łuk wokół wzniesień i wpływa do miejscowości Mościsko. Dalszy bieg rzeki biegnie przez powiat świdnicki. Administratorem rzeki jest Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu.

Całkowita jej długość wynosi 45,6 km, a powierzchnia zlewni 360,8 km^2. Do Bystrzycy uchodzi w 59,7 km, na wysokości ok. 203 m n.p.m. Średni spadek wynosi 3,2 ‰, ale na dużym odcinku jest on znacznie wyższy. Górna część zlewni zbudowana jest ze skał magmowych, poniżej – ze skał magmowych przykrytych grubą warstwą osadów czwartorzędowych, głównie piasków i lessu. Piława na znacznej swej długości płynie równolegle do uskoku brzeżnego.

Średni roczny przepływ Piławy w profilu Mościsko (powierzchnia zlewni 291,3 km^2, 21-letni okres obserwacji 1963-1983) wynosi 2,23 m^3/s, natomiast przepływy ekstremalne mieszczą się w przedziale od 0,09 do 114 m^3/s. Średni odpływ jednostkowy dla tej zlewni wynosi 7,7 $dm^3/s \cdot km^2$, minimalny 0,31 $dm^3/s \cdot km^2$, a maksymalny 391 $dm^3/s \cdot km^2$.

Dorzecze Piławy cechuje znacznie niższy odpływ jednostkowy niż innych górskich terenów dorzecza Bystrzycy. Wiązać to należy ze wspomnianym zjawiskiem cienia opadowego, występującego po wschodniej stronie Gór Sowich. Wskaźnik odpływu jednostkowego jest podstawową, ogólną miarą zasobów wodnych zlewni. Jego obniżone wartości w obrębie dorzecza Piławy świadczą, iż tereny te nie cechuje bogactwo zasobów wodnych.

Czarna Woda lewobrzeżny dopływ Bystrzycy odwadnia masyw Ślęzy wraz z dopływami. Źródła jej wypływają na wysokości 718 m n.p.m. Masyw Ślęzy tworzy jednolity twardziel granitowo-gabrowy, wznoszący się na ok. 400 m ponad poziom Przedgórza Sudeckiego. Czarna Woda opływa go od zachodu i północy. W płaskiej dolinie Czarnej Wody zaznaczona jest gęsta sieć rzeczna. W ujściowym odcinku rzeki działy wodne przecinają strorzecza i rowy o nieustalonym kierunku odpływu.

Krzywula – potok o długości około 19,2 km, stanowiący lewy dopływ rzeki Ślęzy, do której uchodzi w okolicy Białobrzezia. Źródło bierze początek w okolicach wsi Roztocznik. Potok w większości swojego biegu jest nieuregulowany;

Jadkowa potok o długości ok. 22,00 km, jest prawostronnym dopływem potoku Węża w zlewni rzeki Budzówki i odwadnia północno - wschodnie zbocza południowej części Gór Sowich. Całkowita powierzchnia zlewni wynosi ok. 113,40 km^2. Źródła potoku zlokalizowane są na wysokości około 720 m pod Czarnymi Kątami w płytkiej dolince pomiędzy Zawalidrogą i Porzeczną na północ, a Kobylcem, Szkapą i Czeszką na południe.

4.4.3. Wody stojące

Zbiorniki wód stojących to w większości stawy rybne, położone przy zabytkowych pałacach i zamkach (Dobrocin, Piława Dolna). Ponadto w miejscowościach Owiesno i Ostroszowice znajdują się zbiorniki retencyjne.

4.4.4. Ocena stanu czystości wód powierzchniowych

Do głównych źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych należą w szczególności oczyszczalnie ścieków zlokalizowane na terenie Gminy Dzierżoniów.

Do rzeki Piławy z terenu gminy odprowadzane są oczyszczone ścieki z:

- oczyszczalni ścieków BIOKUBE w Piławie Dolnej do rzeki Piławy w km 37+490 w ilości $Q_{śrd} = 49,5\ m^3/d$;

Do dopływów Piławy z terenu gminy odprowadzane są oczyszczone ścieki z:

- grupowej oczyszczalni ścieków w Mościsku, z której ścieki odprowadzane są do potoku Gniłego w km 2+210 w ilości $Q_{śrd} = 240,0\ m^3/d$.

Badania monitoringowe jakości rzek, w ramach Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska były realizowane w poszczególnych latach na terenie Gminy Dzierżoniów w punktach pomiarowo – kontrolnych monitoringu.

W roku 2013 w ramach monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych prowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu objęte zostały punkty kontrolne zlokalizowane na rz. Piława – w km 23,4 powyżej ujścia Gniłego Potoku oraz w km 0,5 ujście do Bystrzycy. Przedmiotowe punkty kontrolne objęte zostały monitoringiem jednolitych części wód powierzchniowych na obszarach wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych.

Ocena stanu jednolitych części wód (JCW) prowadzona była na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U.2011.257.1545). Rozporządzenie to wymaga dokonania oceny stanu ekologicznego, stanu chemicznego i stanu jakości wód.

Ocenę eutrofizacji JCWP wykonano na podstawie wyników uzyskanych dla elementów biologicznych - fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO) oraz wskaźników fizykochemicznych: BZT_5, OWO, azot amonowy, azot *Kjeldahla*, azot azotanowy, azot ogólny fosforany i fosfor ogólny.

Tabela nr 10. Ocena spełnienia wymogów dla JCWP na obszarach chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych za 2013 r.

L.p.	Nazwa ocenianej Jednolitej Części Wód	Badane oznaczenia									Ocena spełnienia wymagań
		Fitobentos	BZT_5	OWO	Azot amonowy	Azot Kjeldahla	Azot azotanowy	Azot ogólny	Fosforany	Fosfor ogólny	
		IO	[mg O2/l]	[mg C/l]	[mg N-NH4/l]	[mg N/l]	[mg N-NO3/l]	[mg N/l]	[mg PO4/l]	[mg P/l]	
1	Piława od źródła do Gniłego Potoku – punkt kontrolny w km 23,4	0,27	6,47	8,87	1,69	2,32	3,14	5,64	2,30	0,87	NIE
2	Piława od Gniłego Potoku do Bystrzycy – punkt kontrolny w km 0,5	0,27	4,98	7,52	0,56	1,40	3,83	5,32	1,71	0,77	NIE

Ocena spełnienia wymogów dla JCWP na obszarach chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych	TAK	NIE

Wskaźnikami zadecydowały o wystąpieniu zjawiska eutrofizacji były przekroczone wartości wskaźnika biologicznego tj. fitobentosu, a z parametrów fizyko chemicznych stężenia fosforanów.

W ramach monitoringu wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w 2013 r. do badań wytypowane zostały rzeki i potoki zaopatrujące ujęcia wodociągowe oraz zbiorniki zaporowe, z których czerpana jest woda do celów komunalnych. Badano wodę przed jej uzdatnieniem. Monitoringiem operacyjnym objęte zostały ujęcia wód powierzchniowych zlokalizowane w Kamionkach oraz zbiornik Lubachów.

Ocena wyników monitoringu wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przeprowadzona została na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 listopada 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz.U.2002.204.1728). W ww. rozporządzeniu ustalone zostały, w zależności od wartości granicznych wskaźników jakości wody, trzy kategorie jakości wody, wskazujące na konieczność zastosowania standardowych procesów uzdatniania, w celu uzyskania wody przeznaczonej do spożycia:

- kategoria „A1” oznacza wodę wymagającą prostego uzdatniania fizycznego,
- kategoria „A2” oznacza wodę wymagającą typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego,
- kategoria „A3” oznacza wodę wymagającą wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego,
- „poza kategorią A3” oznacza wodę powierzchniową gorszej jakości niż jakość określona dla kategorii A3.

Jednocześnie rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U.2011.257.1545) określa sposób klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego obszarów chronionych będących jednolitymi częściami wód przeznaczonych do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia. Przyjmuje się, że tego typu jednolita część wód jest w bardzo dobrym lub dobrym stanie ekologicznym (osiąga maksymalny lub dobry potencjał ekologiczny), jeśli jednocześnie spełnia wymogi określone dla wcześniej wymienionego stanu/potencjału ekologicznego i wymogi określone dla kategorii A1 i A2 pod względem zanieczyszczeń fizykochemicznych, a poziom zanieczyszczeń mikrobiologicznych nie przekracza kategorii A3.

Przedmiotowe badania wykazały, że wody ujęcia Kamionki charakteryzują się bardzo dobrym stanem ekologicznym. Jakość wód powierzchniowych przeznaczonych do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w zakresie parametrów fizykochemicznych w 2013 r. w przedmiotowym punkcie pomiarowo-kontrolnym odpowiadała kategorii A1 - woda wymagająca prostego uzdatniania fizycznego. Biorąc pod uwagę wymogi w zakresie kategorii dla bardzo dobrego stanu ekologicznego (maksymalnego potencjału ekologicznego) jakość wody w przedmiotowym ujęciu spełniała określone wymagania, tj. odpowiadała kategorii A1, a poziom zanieczyszczeń mikrobiologicznych nie przekraczał kategorii A3 - woda wymagająca wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego.

Jakość wody w zbiorniku Lubachów pod względem fizykochemicznym odpowiadała kategorii A3, o czym zdecydowała zawartość związków organicznych charakteryzowanych wskaźnikiem BZT_5. Stwierdzono również zbyt alkaliczny, wybiegający poza kategorię A2 odczyn wody, związany prawdopodobnie z nadmiernym rozwojem glonów, co często było obserwowane w tym zbiorniku również w latach

ubiegłych. Wyniki badań mikrobiologicznych w dalszym ciągu nie przekraczały granic określonych dla kategorii A2.

4.4.5. Podsumowanie

1. Jednolite części wód powierzchniowych Rzeki Piława, w omawianych punktach pomiarowo – kontrolnym, zostały ocenione jako silnie zmieniona część wód o złym potencjale, dla której ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych jest zagrożona, z uwagi na stopnień zanieczyszczenia wód spowodowanego rodzajem zagospodarowania zlewni. Brak jest środków technicznych umożliwiających przywrócenie odpowiedniego stanu wód w wymaganym okresie czasu tj. do 2015 r.
2. Ramowa Dyrektywa Wodna przewiduje odstępstwa od założonych celów środowiskowych, jeżeli ich osiągnięcie dla danej części wód w ustalonym terminie nie będzie możliwe z określonych przyczyn. Dążenie do osiągnięcia celów mniej rygorystycznych jest możliwe dla tych części wód, które zostały zmienione w wyniku działalności człowieka w taki sposób, że doprowadzenie ich do potencjału dobrego jest niemożliwe ze względu na brak możliwości technicznych wdrożenia działań.
3. W analizowanych przekrojach pomiarowo-kontrolnych w ostatnich latach obserwuje się systematyczny spadek zanieczyszczeń organicznych oraz biogennych.
4. Podjęte działania w ramach zadania „Uporządkowanie gospodarki wodno -ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap", w zakresie którego zrealizowano oraz planuje się zrealizować:
   - przebudowę SUW Lubachów w Zagórzu Śląskim,
   - przebudowę SUW w Kamionkach,
   - przebudowę SUW "Cicha" w Dzierżoniowie,
   - budowę SUW w Niemczy przy ul. Sienkiewicza,
   - rozbudowę oczyszczalni ścieków w Dzierżoniowie,
   - budowę sieci kanalizacyjnej w Dzierżoniowie,
   - rozdział kanalizacji deszczowej od sanitarnej w Dzierżoniowie,
   - budowę kanalizacji sanitarnej w Pieszycach i kolektora ścieków do oczyszczalni ścieków w Dzierżoniowie,
   - rozbudowę oczyszczalni ścieków w Bielawie,
   - rozdział kanalizacji deszczowej od sanitarnej w Bielawie,
   - budowę zbiorników na wodę w Pieszycach,
   - budowę wodociągów tranzytowych Dzierżoniów – Włóki,
   - budowę wodociągu Dzierżoniów – Piława Górna,

przyczynią się do znacznej poprawy gospodarki wodno – ściekowej na terenie powiatu dzierżoniowskiego, tym samym powodując poprawę stanu jakości wód powierzchniowych.

4.5. Wody podziemne

4.5.1. Uwarunkowania prawne

Wody podziemne i obszary ich zasilania podlegają ochronie polegającej w szczególności na:

- zmniejszaniu ryzyka zanieczyszczenia tych wód poprzez ograniczenie oddziaływania na obszary ich zasilania;
- utrzymywaniu równowagi zasobów tych wód.

Ochronę jakości wód podziemnych w Polsce reguluje ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.) oraz ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (tekst jednolity Dz. .U. 2012, poz. 145, z późn. zm).

Ustawa Prawo wodne, regulująca zagadnienia związane z ochroną środowiska wodnego i dostosowująca je do wymagań prawodawstwa Unii Europejskiej, odwołuje się do szczegółowych aktów wykonawczych. Są to m.in.:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2008 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. 2008 r. Nr 143 poz. 896);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. 2002 Nr 241 poz. 2093);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. 2003 Nr 4 poz. 44).

4.5.2. Warunki hydrogeologiczne

Jednym z elementów naturalnego obiegu wody w przyrodzie są wody podziemne. Krążenie wód podziemnych jest częścią cyklu hydrologicznego. Powstają przede wszystkim wskutek infiltracji części wód opadowych i powierzchniowych głąb ziemi. Wody podziemne na cele wody pitnej oraz gospodarcze Gminy Dzierżoniów czerpane są z piętra wodonośnego: czwartorzędowego, trzeciorzędowego, a także

proterozoicznego.

Według regionalizacji przedstawionej w Atlasie hydrogeologicznym Polski przedmiotowy teren leży w obrębie rejonu hydrogeologicznego: XV – wrocławskiego; subregion: XV1 – przedsudecki.

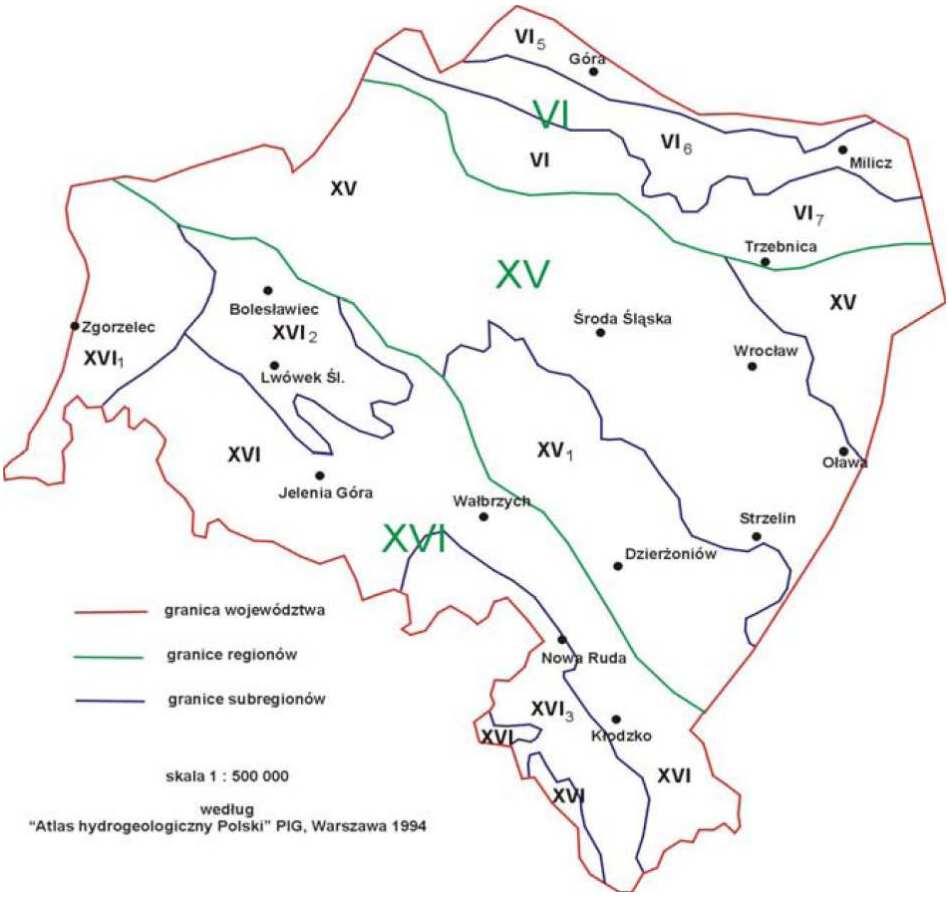

Ryc. 9. Schemat regionalizacji hydrogeologicznej wg. Atlasu hydrogeologicznego Polski

Region wrocławski charakteryzuje dominujące obszarowo piętro wodonośne trzeciorzędowe (głównie poziom mioceński) cechujące się napiętym zwierciadłem wód, zmiennymi parametrami miąższościowymi, filtracyjnymi i wydajnościowymi, natomiast w obrębie dolin rzecznych, wysoczyzn czwartorzędowych i plejstoceńskich dolin kopalnych – piętro czwartorzędowe, cechującego się zazwyczaj swobodnym zwierciadłem wód. Zwiększona rola wodonośców szczelinowych w części południowo-wschodniej, nawiązująca do sąsiadującego regionu sudeckiego, stanowiła podstawę dla wydzielenia subregionu przedsudeckiego. Subregion przedsudecki charakteryzuje dominujące obszary występowania wód szczelinowych w utworach krystalicznych (paleozoik-proterozoik). Lokalne znaczenie wód porowych w utworach kenozoiku (czwartorzęd i trzeciorzęd) oraz w utworach rumoszowych.

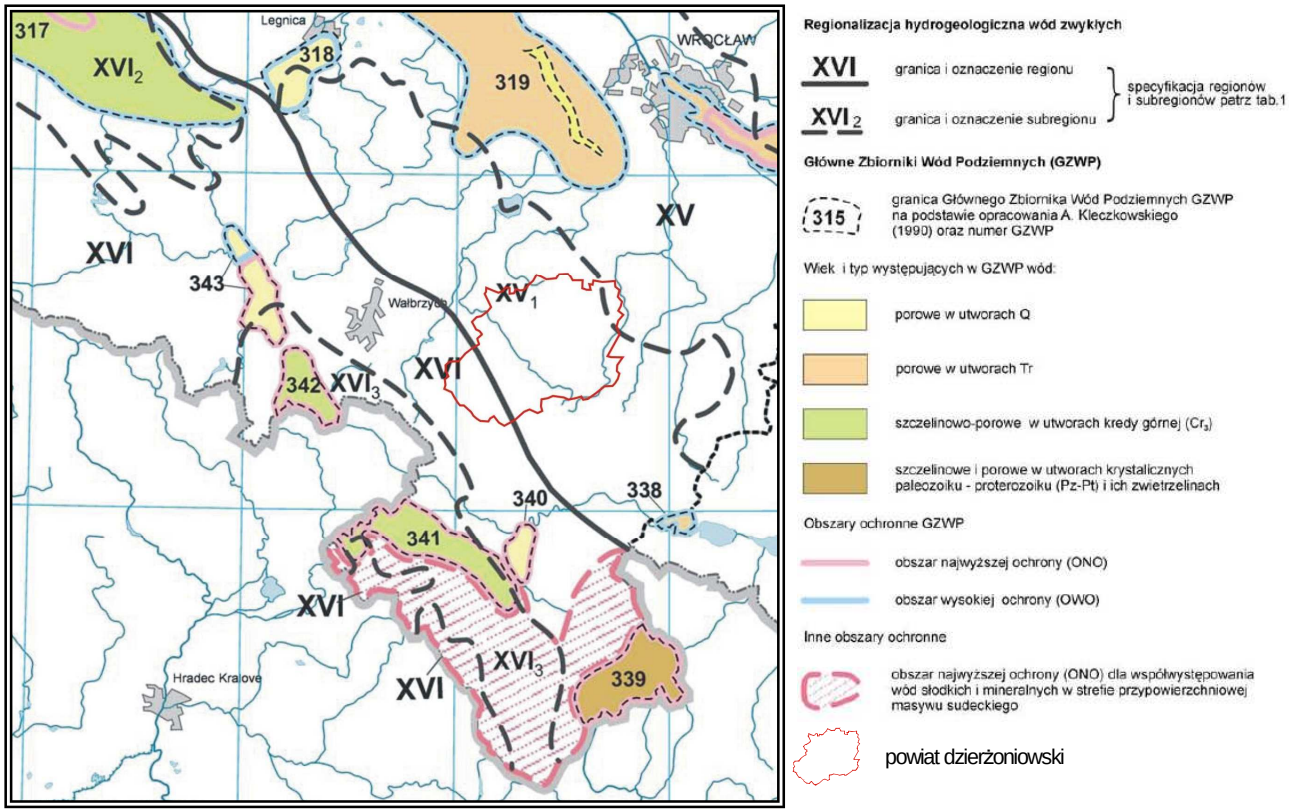

Ryc. 10. Regionalizacja hydrogeologiczna wód zwykłych (WBU Wrocław 2005 r.)

Zgodnie z Mapą Obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony (praca pod red. A.S. Kleczkowskiego, Kraków 1990 r.) obszar Gminy Dzierżoniów nie znajduje się w granicach GZWP i związanych z nimi stref ochronnych – najwyższej i wysokiej ochrony wód podziemnych (ONO i OWO).

Z ustaleń wynikających z planu gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy wynika, że Gmina Dzierżoniów w większości zlokalizowana jest na obszarze dorzecza Odry, w regionie wodnym Środkowej Odry, w obrębie zlewni bilansowej Bystrzyca, w granicach jednostek planistycznych gospodarowania wodami - jednolitych części wód podziemnych (JCWPd) – nazwa 113, europejski kod JCWPd PLGW6310113.

Powierzchnia JCWPd nr 113 wynosi 861,2 km^2 . W rejonie opisywanej jednostki wody podziemne występują w piętrach: czwartorzędowo-neogeńskim i paleozoiczno-proterozoicznym.

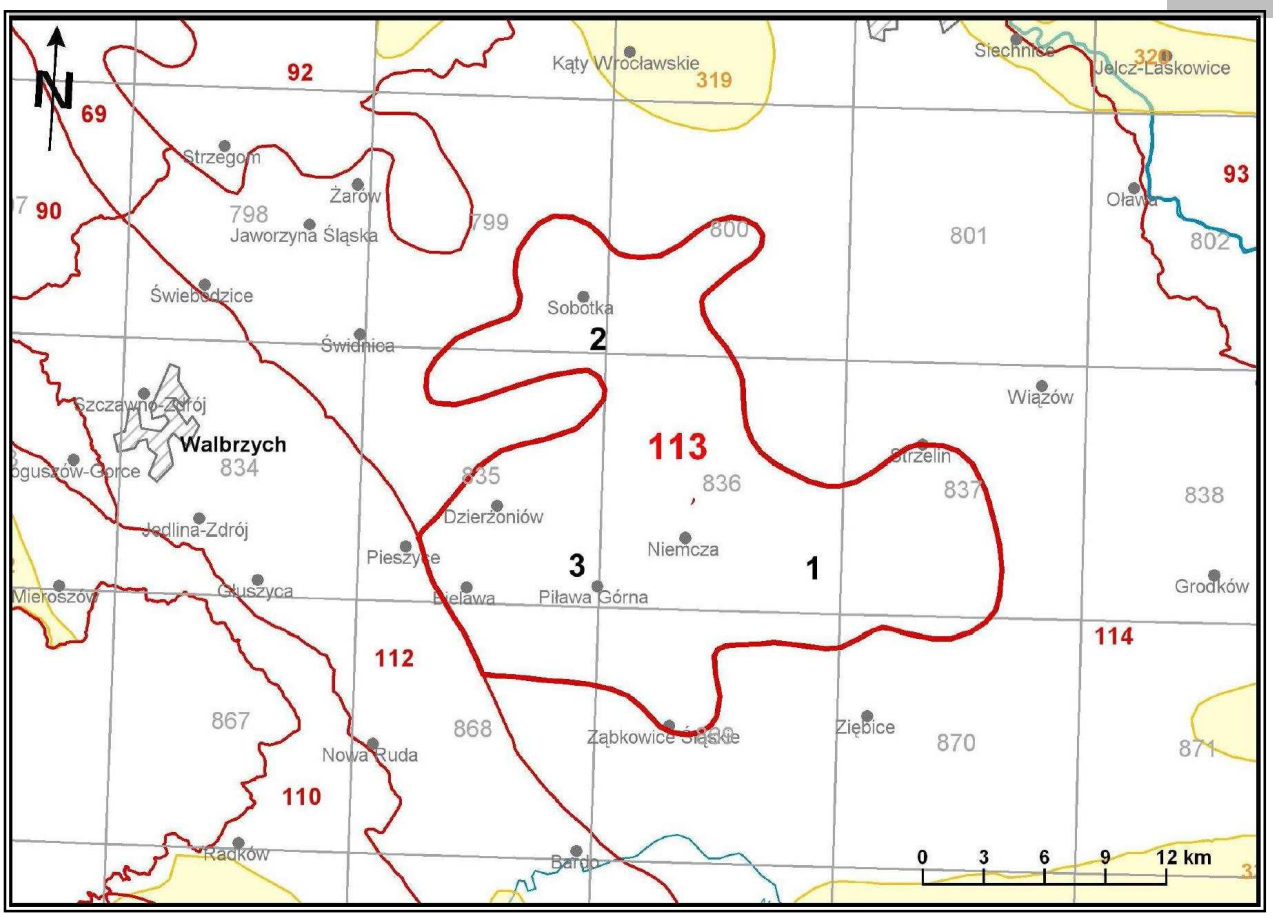

Ryc.11. Lokalizacja JCWPd nr 113

źródło: http://www.psh.gov.pl/

Zgodnie z zapisami Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (M.P. z 2011 r. Nr 40 poz. 451) ocena stanu JCWPd 113 stanowi dobry chemiczny i ilościowy stan wód w związku z powyższym nie są częściami wód zagrożonymi nieosiągnięciem celów środowiskowych.

Tabela 11. Ogólna charakterystyka geologiczna i hydrogeologiczna JCWPd nr 113

Nr JCWPd	Powierzchnia km^2	Stratygrafia	Litologia	Rodzaje utworów budujących warstwę wodonośną	Średni współczynnik filtracji m/s	Średnia miąższość utworów wodonośnych	Liczba poziomów wodonośnych	Charakterystyka nakładu warstwy wodonośnej
113	861,2	(Q, M), (Pz, Pt)	piaski, rumosz, lite skały osadowe, lite skały krystaliczne	porowe, szczelinowe, krasowe szczelinowe	10^{-4}-10^{-6}	>40	2	gł. utwory przepuszczalne

Niewielka część Gminy Dzierżoniów zlokalizowana jest również na obszarze JCWPd nr 112 oraz JCWPd 114. W rejonie JCWPd nr 112 wody występują w piętrach: czwartorzędowym, kredowym i paleozoiczno-proterozoicznym, natomiast na obszarze JCWPd nr 114 główne znaczenie użytkowe posiadają poziomy wodonośne: czwartorzędowy i neogeński.

4.5.3. Zasoby wód podziemnych

Wody podziemne na cele wody pitnej oraz gospodarcze Gminy Dzierżoniów czerpane są z piętra wodonośnego: czwartorzędowego, trzeciorzędowego, a także proterozoicznego. W tabeli nr 12 zawarto informacje dotyczące studni oraz zasobów eksploatacyjnych ważniejszych ujęć wód podziemnych na terenie Gminy Dzierżoniów.

Tabela nr 12. Ważniejsze eksploatowane ujęcia wód podziemnych

Numer otworu	Użytkownik	Lokalizacja	Ilość studni	Zasoby eksploatacyjne m^3/h	Depresja m	Stratygrafia warstwy wodonośnej
1	Ujęcie Kiełczyn - WiK Dzierżoniów	Kiełczyn	1	98,0	15	czwartorzęd
2	Ujęcie Borowica - WiK Dzierżoniów	Borowica	3	70,2	b.d.	czwartorzęd
3	Ujęcie Tuszyn - WiK Dzierżóniów	Tuszyn	2	49,5	b.d.	czwartorzęd
4	Ujęcie Uciechów "Stary" - WiK Dzierżoniów	Uciechów	4	96,0	15	czwartorzęd
5	Ujęcie Uciechów "Nowy" - WiK Dzierzoniów	Uciechów	3	150,0	15	czwartorzęd
6	Ujęcie Jodłownik - WiK Dzierżoniów	Jodłownik	1	22,5	30,8	proterozoik

źródło: WiK Sp. z o.o. Dzierżoniów

4.5.4. Ocena stanu czystości wód podziemnych

Zasadniczym czynnikiem stanowiącym o przydatności wody naturalnej do określonego celu jest jej skład fizyko - chemiczny i bakteriologiczny. Skład fizykochemiczny i bakteriologiczny wód podziemnych jest zmienny i zależy od wielu czynników, do których zaliczamy m.in. czas kontaktu z warstwami skalnymi, porę roku, ilość i jakość wód opadowych, zagospodarowanie zlewni, ukształtowanie i pokrycie terenu.

Klasyfikacja dla prezentowania stanu wód podziemnych obejmuje pięć klas jakości tych wód, z uwzględnieniem przepisów w sprawie wymagań dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi:

- klasa I — wody o bardzo dobrej jakości:
- klasa II — wody dobrej jakości:
- klasa III — wody zadowalającej jakości:
- klasa IV — wody niezadowalającej jakości:
- klasa V — wody złej jakości:

W ramach monitoringu diagnostycznego i operacyjnego wód podziemnych realizowanego przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska oraz Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie, w gminie Dzierżoniów w poszczególnych latach skontrolowano n/w punkty kontrolno – pomiarowe:

- ujecie wód w Uciechowie
- ujecie wód w Jodłowniku
- ujecie wód w Kiełczynie

Monitoringiem diagnostycznym i operacyjnym objęte zostało ujęcie wód w Uciechowie ujmujące wody piętra czwartorzędowego. Wody w przedmiotowym punkcie kontrolnym pod względem jakości klasyfikują się jako wody IV klasy, tzn. były to wody niezadowalającej jakości. Wartość charakterystyczną dla III klasy w poszczególnych latach osiągały najczęściej wskaźniki wapnia, żelaza i fosforanów. Ocenę jakości wyników monitoringu diagnostycznego i operacyjnego wód podziemnych ujęcia w Uciechowie w poszczególnych latach w przedstawiają poniższe tabele.

Tabela nr 13. Ocena jakości wyników monitoringu diagnostycznego wód podziemnych ujęcia w Uciechowie w latach 2006-2011

Lata	Miejscowość	Stratygrafia	Typ wody	Klasa	Wskaźniki w klasie III	Wskaźniki w klasie IV	Wskaźniki w klasie V
2006	Uciechów	czwartorzęd	SO4- HCO3-Ca	IV	PO_4,Ca, Mn	NH_4, Fe	
2007			SO4- HCO3-Ca	IV	PO_4,Ca,	Fe	Mn
2009			SO4- HCO3-Ca	IV	Ca, Fe	SO_4	Mn
2011			SO4- HCO3-Ca	IV	Ca, Fe	SO_4	Mn

źródło: Ocena stanu czystości wód podziemnych województwa dolnośląskiego lata 2006- 2011 – WIOŚ Wrocław.

Tabela nr 14. Ocena jakości wyników monitoringu operacyjnego wód podziemnych ujęcia w Uciechowie w latach 2010-2013

Lata	Miejscowość	Stratygrafia	Azotany	Klasa	Wskaźniki w klasie III	Wskaźniki w klasie IV	Wskaźniki w klasie V
2010/I półrocze	Uciechów	czwartorzęd	<0,18	II	Mn	-	-
2010/II półrocze			<0,18	IV	Fe	-	Mn
2012/I półrocze			<0,5	IV	Fe	SO4	Mn
2012/II półrocze			<0,18	IV	Fe	SO4	Mn
2013/I półrocze			<0,18	IV	Ca, Fe	SO4	Mn
2013/II półrocze			<0,18	IV	Fe	SO4, Ca	Mn

źródło: Ocena stanu czystości wód podziemnych województwa dolnośląskiego rok 2010-2013 – WIOŚ Wrocław.

Monitoringiem diagnostycznym i operacyjnym objęte zostało ujęcie wód w Jodłowniku ujmujące wody z warstw wodonośnych prekambru. Wody w przedmiotowym punkcie kontrolnym pod względem jakości klasyfikują się jako wody II klasy, tzn. były to wody dobrej jakości. Wartość charakterystyczną dla III klasy w poszczególnych latach osiągały najczęściej wskaźniki manganu i wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych. Ocenę jakości wyników monitoringu diagnostycznego i operacyjnego wód podziemnych ujęcia w Jodłowniku w poszczególnych latach w przedstawiają poniższe tabele.

Tabela nr 15. Ocena jakości wyników monitoringu diagnostycznego wód podziemnych ujęcia w Jodłowniku w latach 2008-2012

Lata	Miejscowość	Stratygrafia	Klasa	Wskaźniki w klasie III	Wskaźniki w klasie IV	Wskaźniki w klasie V
2008	Jodłownik	prekambr	II	Mn	-	-
2010			II	Mn	-	-
2012			II	Mn	-	-

źródło: Ocena stanu czystości wód podziemnych województwa dolnośląskiego w latach 2008- 2012 – WIOŚ Wrocław.

Tabela nr 16. Ocena jakości wyników monitoringu operacyjnego wód podziemnych ujęcia w Jodłowniku w latach 2004-2011

Lata	Miejscowość	Stratygrafia	Azotany	Klasa	Wskaźniki w klasie III	Wskaźniki w klasie IV	Wskaźniki w klasie V
2004/I półrocze	Jodłownik	prekambr	0,63	IV	Si	-	Mn
2004/II półrocze			0,55	IV	Si	-	Mn
2006			2,16	III	Mn, WWA,	-	-
2007/I półrocze			2,62	III	Temperatura, Mn, WWA,	-	-
2007/II półrocze			2,67	II	Mn	-	-
2008/I półrocze			2,75	II	Mn	-	-
2008/II półrocze			3,63	II	Mn	-	-
2009/I półrocze			4,34	II	Mn	-	-
2009/II półrocze			1,67	II	Mn	-	-
2011/I półrocze			3,93	IV	Mn	WWA	-
2011/II półrocze			3,93	II	Mn	-	-

źródło: Ocena stanu czystości wód podziemnych województwa dolnośląskiego lata 2004 - 2011 – WIOŚ Wrocław.

Monitoringiem diagnostycznym i operacyjnym objęte zostało również ujęcie wód podziemnych w Kiełczynie ujmujące wody piętra czwartorzędowego. Wody w przedmiotowym punkcie kontrolnym pod względem jakości klasyfikują się jako wody IV klasy, tzn. były to wody niezadowalającej jakości. Wartość charakterystyczną dla III klasy w poszczególnych latach osiągały najczęściej wskaźniki wapnia, magnezu

i manganu. Ocenę jakości wyników monitoringu diagnostycznego wód podziemnych ujęcia w Kiełczynie w poszczególnych latach w przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 17. Ocena jakości wyników monitoringu diagnostycznego wód podziemnych ujęcia w Kiełczynie w roku 2004, 2008 i 2010

Lata	Miejscowość	Stratygrafia	Typ wody	Klasa	Wskaźniki w klasie III	Wskaźniki w klasie IV	Wskaźniki w klasie V
2004	Kiełczyn	czwartorzęd	HCO3-SO4-Ca-Mg	III	NH4,Ca,Mg,Mn,	HCO_3,SO4	-
2008				IV	Mg,Mn,Ca,HCO3,Fe,	Ni,SO_4,	-
2010				IV	Mg,Mn,Ca,HCO3,Fe,	Ni,SO_4,	-

źródło: Ocena stanu czystości wód podziemnych województwa dolnośląskiego lata 2004, 2008 i 2010 – WIOŚ Wrocław.

Tabela nr 18. Ocena jakości wyników monitoringu operacyjnego wód podziemnych ujęcia w Kiełczynie w roku 2012

Lata	Miejscowość	Stratygrafia	Azotany	Klasa	Wskaźniki w klasie III	Wskaźniki w klasie IV	Wskaźniki w klasie V
2012/I półrocze	Kiełczyn	czwartorzęd	<0,5	IV	Mn, HCO3,Fe	Ni, SO4	-
2012/II półrocze			<0,18	IV	Mn	Ni, SO4	-

źródło: Ocena stanu czystości wód podziemnych województwa dolnośląskiego rok 2012 – WIOŚ Wrocław.

4.5.5. Podsumowanie

1. Na obszarze Gminy Dzierżoniów ujęcia wód podziemnych wykorzystują zasoby wodne zgromadzone w poziomach wodonośnych piętra czwartorzędowego, trzeciorzędowego, a także proterozoicznego..
2. Na obszarze Gminy Dzierżoniów nie wydzielono Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP).

4.6. Gospodarka wodno-ściekowa

4.6.1. Uwarunkowania prawne

Gospodarkę wodno - ściekową w Polsce reguluje ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.) oraz ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (tekst jednolity Dz. U. 2012, poz. 145, z późn. zm.).

Dodatkowe przepisy regulujące zagadnienia związane z ochroną środowiska wodnego zawarte są to m.in. w:

- Ustawie z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tekst jednolity Dz. U. z 2006 Nr 123, poz. 858, z późn. zm.);

- Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 14 stycznia 2002 r. w sprawie określenia przeciętnych norm zużycia wody (Dz. U. Nr 8, poz. 70);
- Rozporządzeniu Ministra Zdrowia, z dnia 29 marca 2007r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. nr 61, poz. 417 ze zm.);
- Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. nr 137 poz. 984, z późn. zm.);
- Rozporządzeniu Ministra Budownictwa z dnia 14 lipca 2006 r. w sprawie sposobu realizacji obowiązków dostawców ścieków przemysłowych oraz warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych (Dz. U. nr 136 poz. 964);
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. 2010 nr 137, poz. 924).

4.6.2. Zaopatrzenie gminy w wodę

Woda dla **gminy wiejskiej Dzierżoniów** pochodzi z sieci miejskiej Dzierżoniowa, Bielawy, Piławy Górnej. Zapewniają ją następujące ujęcia głębinowe i powierzchniowe:

- Grupa studni głębinowych zlokalizowanych w Uciechowie, Tuszynie, Borowicy, Kiełczynie oraz przy ul. Relaksowej w Dzierżoniowie – 16 studni,
- Ujęcia wody powierzchniowej w Kamionkach i Lasocinie – 5 ujęć,
- Studnia głębinowa przy ul. Chrobrego1 w Piławie Górnej,
- Studnia głębinowe przy ul. Okrzei w Piławie Górnej,
- Studnia głębinowa w Jodłowniku,
- Studnia głębinowa w Bielawie przy ul. 1-go Maja.

Woda surowa pobrana z powyższych ujęć, uzdatniana jest w Zakładach Uzdatniania Wody:

- Zakładzie Uzdatniania Wody „Cicha” przy ul. Relaksowej w Dzierżoniowie, który uzdatnia wodę głębinową, pochodzącą z ujęć w rejonie Uciechowa, Tuszyna, Borowiny i Kiełczyna oraz ujęć przy ul. Relaksowej,
- Zakładzie Uzdatniania Wody w Kamionkach, który uzdatnia wodę z ujęć powierzchniowych (ujęcia na potokach górskich) w rejonie Kamionek i Lasocina,
- Zakładzie Uzdatniania Wody „NOWAR” przy u. B. Chrobrego 1 w Piławie Górnej, który uzdatnia wodę ze studni przy ul. Okrzei i przy ul. B. Chrobrego w Piławie Górnej,

- Zakładzie Uzdatniania Wody w Jodłowniku, który uzdatnia wodę pochodzącą ze studni głębinowej w Jodłowniku,
- Zakładzie Uzdatniania Wody przy ul. 1-go Maja w Bielawie, który uzdatnia wodę ze zlokalizowanej obok, studni głębinowej,
- Zakładzie Uzdatniania Wody w Lubachowie, który uzdatnia wodę ze zbiornika retencyjnego.

W celu zachowania właściwego ciśnienia oraz zapewnienia ciągłości dostawy wody na sieci wodociągowej funkcjonują:

- zbiorniki wyrównawcze wody: w Roztoczniku oraz Piławie Górnej (ul. Szkolna),
- dwa zbiorniki wody w Tuszynie,
- przepompownia wody ze zbiornikami w Dobrocinie – 2 przepompownie, Roztoczniku, Byszowie, Tuszynie,
- hydrofornia w Kiełczynie.

Stopień zwodociągowania terenu Gminy Dzierżoniów wynosi 99,81 % ogólnej liczby mieszkańców. Wszystkie miejscowości w gminie z wyjątkiem przysiółków Wiatraczny i Marianówek, gdzie mieszka łącznie 18 osób, co stanowi 0,20% ogólnej liczby mieszkańców, mają dostęp do wody z wodociągu publicznego. Jednak nie wszyscy mieszkańcy gminy skorzystali z możliwości podłączenia się do sieci wodociągowej. Część mieszkańców gminy nadal korzysta z indywidualnych ujęć wodnych. Rejon Dzierżoniów (Dzierżoniów, Nowizna, Mościsko, Włóki, Tuszyn, Kiełczyn, Książnica, Jędrzejowice, Uciechów, Dobrocin, Roztocznik, Kołaczów, Byszów, Gilów, Piława Dolna) zaopatrywany jest z wodociągu grupowego administrowanego przez Wodociągi i Kanalizację Sp. z o.o. o łącznych zasobach eksploatacyjnych Q_e = 462,64 m^3/h, natomiast rejon Bielawa (Bielawa, Ostroszowice, Jodłownik, Józefówek, Myśliszów, Owiesno, Kietlice) zaopatrywany jest z wodociągu grupowego o łącznych zasobach eksploatacyjnych Q_e = 47,5 m^3/h. Sieć wodociągowa na terenie gminy jest na ogół w dobrym stanie technicznym.

Podmiotem odpowiedzialnym za dostarczenie wody dla mieszkańców Gminy Dzierżoniów jest przedsiębiorstwo Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. w Dzierżoniowie.

Zgodnie z danymi GUS z roku 2013 woda w gminie rozprowadzana jest siecią rozdzielczą o łącznej długości 98,6 km. Ogólna liczba połączeń z siecią do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkiwania wynosi 1023 sztuki. W tabeli poniżej przedstawiono dane dotyczące infrastruktury sieci wodociągowej Gminy Dzierżoniów.

Tabela nr 19. Sieć wodociągowa Gminy Dzierżoniów

L.p.	Wodociągi		j.m.	2010	2011	2012	2013
1.	długość czynnej sieci rozdzielczej	Gmina Dzierżoniów	km	98,1	98,1	98,1	98,6
2.	przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zb. zamieszkania	Gmina Dzierżoniów	szt.	969	988	1006	1023
3.	woda dostarczona gospodarstwom domowym	Gmina Dzierżoniów	dam^3	211,9	217,9	220,6	208,6
4.	zużycie wody na 1 mieszkańca	Gmina Dzierżoniów	m^3	22,5	23,1	23,4	22,3

źródło: dane GUS

4.6.3. Sieć kanalizacyjna i oczyszczalnie ścieków

W gminie zgodnie z danymi GUS z roku 2013 długość kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki komunalne wynosi 51,9 km. Liczba połączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania z siecią wynosi 632 sztuk.

W pozostałych miejscowościach gminy ścieki z gospodarstw domowych odprowadzane są do okresowo opróżnianych zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. W tabeli poniżej przedstawiono dane dotyczące infrastruktury sieci kanalizacyjnej Gminy Dzierżoniów.

Tabela nr 20. Sieć kanalizacyjna Gminy Dzierżoniów

L.p.	Kanalizacja		j.m.	2010	2011	2012	2013
1.	długość czynnej sieci kanalizacyjnej	Gmina Dzierżoniów	km	51,9	51,9	51,9	51,9
2.	przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	Gmina Dzierżoniów	szt.	604	613	623	632
3.	Ilość ścieków odprowadzanych	Gmina Dzierżoniów	dam^3	98,0	93,0	88,0	97,0

źródło: dane GUS

Na terenie gminy funkcjonują trzy lokalne oczyszczalnie ścieków w miejscowościach Mościsko, Jodłownik i Piława Dolna.

Gminna oczyszczalnia ścieków w Mościsku

Na terenie miejscowości Mościsko eksploatowana jest gminna, mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia ścieków , do której kierowane są ścieki ze zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej, obejmującej teren miejscowości: Włóki, Tuszyn, Kiełczyn, Książnica i Uciechów.

Oczyszczone w oczyszczalni ścieki odprowadzane są do odbiornika, którym jest potok Gniły w km 2+210. Administratorem oczyszczalni jest Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Dzierżoniów. Pozwoleniem na eksploatację przedmiotowej

oczyszczalni ścieków (decyzja Starosty Dzierżoniowskiego nr RL.V.6223-15/06 z dnia 05.09.2006 r.) dysponuje Gmina Dzierżoniów.

Oczyszczalnia w Jodłowniku

Biologiczna oczyszczalnia ścieków typu OS-BIOS dla 350 RLM w Jodłowniku została wybudowana w 2010 r. na potrzeby osiedla mieszkaniowego w miejscowości Jodłownik i zastąpiła źle funkcjonującą dotychczas oczyszczalnię ścieków. Nowa oczyszczalnia ścieków jest eksploatowana od 2011 r.

Oczyszczone w oczyszczalni ścieki odprowadzane są do odbiornika, którym jest rów melioracyjny (działka nr 166/5, obręb Ostroszowice).

Administratorem oczyszczalni jest Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Dzierżoniów. Pozwoleniem na eksploatację przedmiotowej oczyszczalni ścieków (decyzja Starosty Dzierżoniowskiego nr RL.V.6223-27/09 z dnia 27.10.2009 r.) dysponuje Gmina Dzierżoniów.

Oczyszczalnia w Piławie Dolnej

Oczyszczalnia ścieków typu BIOKUBE dla 450 RLM w Piławie Dolnej została wybudowana w 2013 r. na potrzeby osiedla mieszkaniowego i Ośrodka Aresztu Śledczego w miejscowości Piława Dolna i zastąpiła źle funkcjonującą dotychczas oczyszczalnię ścieków BIOBLOK MU-50. Nowa oczyszczalnia ścieków jest eksploatowana od 2013 r.

Oczyszczone w oczyszczalni ścieki odprowadzane są wylotem ϕ 400 do odbiornika, którym jest rzeka Piława w km 37+490.

Administratorem oczyszczalni jest Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Dzierżoniów. Pozwoleniem na eksploatację przedmiotowej oczyszczalni ścieków (decyzja Starosty Dzierżoniowskiego nr RL.6341.1.17.2012 z dnia 27.07.2012 r.) dysponuje Gmina Dzierżoniów.

Przydomowe oczyszczalnie ścieków

Tereny wiejskie charakteryzują się rozproszoną zabudową, co utrudnia objęcie ich kanalizacją zbiorczą nie tylko ze względów technicznych, ale i ekonomicznych. Realizacja dotycząca budowy sieci kanalizacyjnej powinna być uzasadniona finansowo i technicznie. Biorąc pod uwagę koszty inwestycyjne budowy zbiorczej sieci kanalizacji i możliwości finansowe Gminy oraz brak możliwości pozyskania znacznych środków finansowych z zewnętrznych źródeł, Gmina Dzierżoniów podjęła działania polegające na realizacji systemu kanalizacji zagrodowej opartej na budowie przydomowych

oczyszczalni ścieków.

W 2011 r. w ramach „Programu budowy kanalizacji zagrodowej na terenie gminy Dzierżoniów – etap I" i otrzymanego dofinansowania na to zadanie w ramach działania 3.2.1 „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 zastało wybudowanych 45 przydomowych oczyszczalni ścieków (w ramach projektu zostało wykonanych łącznie 81 oczyszczalni, w tym 36 oczyszczalni wybudowano w 2010 r.).

W ramach „Programu budowy kanalizacji zagrodowej na terenie gminy Dzierżoniów – etap II" i otrzymanego dofinansowania ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej" na terenie gminy wybudowano 61 przydomowych oczyszczalni ścieków. Projekt objął również modernizację zbiorczego systemu oczyszczania ścieków wraz z wymianą systemu sterowania oczyszczalni ścieków w Mościsku. W 2012 r. wykonano modernizację zbiorczego systemu oczyszczania ścieków wraz z wymianą systemu sterowania oczyszczalni ścieków oraz wybudowano 44 przydomowe oczyszczalnie ścieków natomiast w roku 2013 wykonano kolejne 17 oczyszczalni.

W miejscowościach nieobjętych zbiorczą siecią kanalizacyjną gospodarka ściekowa opiera się przede wszystkim na zbiornikach bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalniach ścieków. W latach 1998-2013 zostały wybudowane 223 indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków, z czego 142 zostały zrealizowane w ramach „Programu budowy kanalizacji zagrodowej na terenie Gminy Dzierżoniów – Etap I i II", a budowa 26 została dofinansowania z budżetu gminy w ramach przyjętej uchwały nr XXXII/252/13 z dnia 31 stycznia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i rozliczania dotacji celowej na dofinansowanie realizacji przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Dzierżoniów.

4.6.4. Stan fizykochemiczny odprowadzanych ścieków

Warunki, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, w tym najwyższe dopuszczalne wartości zanieczyszczeń, określa załącznik nr 1 do Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. 2006, Nr 137, poz. 984, z późn. zm.).

Tabela nr 21. Najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń lub minimalne procenty redukcji zanieczyszczeń dla oczyszczonych ścieków bytowych i komunalnych wprowadzanych do wód i do ziemi[1)]

Lp.	Nazwa wskaźnika [3)]	Jednostka	Najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników lub minimalne procenty redukcji zanieczyszczeń przy RLM [2)]				
			poniżej 2 000	od 2 000 do 9 999	od 10 000 do 14 999	od 15 000 do 99 999	100 000 i powyżej
1.	Pięciodobowe biochemiczne zapotrzebowanie tlenu (BZT_5), oznaczane z dodatkiem inhibitora nitryfikacji	mgO_2/l min. % redukcji	40 -	25 lub 70-90	25 lub 70-90	15 lub 90	15 lub 90
2.	Chemiczne zapotrzebowanie tlenu ($ChZT_{Cr}$), oznaczane metodą dwuchromianową	mgO_2/l min. % redukcji	150 -	125 lub 75	125 lub 75	125 lub 75	125 lub 75
3.	Zawiesiny ogólne	mg/l min. % redukcji	50 -	35 lub 90	35 lub 90	35 lub 90	35 lub 90

Objaśnienia:

1) Określone w załączniku najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników i minimalne procenty redukcji zanieczyszczeń:

- pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania tlenu (BZT_5), chemicznego zapotrzebowania tlenu oznaczanego metodą dwuchromianową ($ChZT_{Cr}$) oraz zawiesin ogólnych - dotyczą wartości tych wskaźników w próbkach średnich dobowych; z tym, że w przypadku oczyszczalni ścieków komunalnych RLM poniżej 2 000 oraz o okresowym w ciągu doby odprowadzaniu ścieków dopuszcza się uproszczony sposób pobierania próbek ścieków, jeżeli można wykazać, że wyniki oznaczeń będą reprezentatywne dla ilości odprowadzanych zanieczyszczeń,
- azotu ogólnego - dotyczą średniej rocznej wartości tego wskaźnika w ściekach, obliczonej dla próbek średnich dobowych pobranych w danym roku przy temperaturze ścieków w komorze biologicznej oczyszczalni nie niższej niż 12 ℃,
- fosforu ogólnego - dotyczą średniej rocznej wartości tego wskaźnika w ściekach,
- minimalne procenty redukcji zanieczyszczeń określane są w stosunku do ładunku zanieczyszczeń w ściekach dopływających do oczyszczalni.

2) W czasie rozruchu oczyszczalni nowo wybudowanych, rozbudowanych lub przebudowanych oraz w przypadku awarii urządzeń istotnych dla realizacji pozwolenia wodnoprawnego najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń podwyższa się maksymalnie do 50 %, a wymaganą redukcję zanieczyszczeń obniża się nie więcej niż do 50 % w stosunku do wartości podanych w załączniku.

3) Analizy wykonuje się z próbek homogenizowanych, niezdekantowanych i nieprzefiltrowanych, z wyjątkiem odpływów ze stawów biologicznych, w których oznaczenia BZT_5, $ChZT_{Cr}$, azotu ogólnego oraz fosforu ogólnego należy wykonać z próbek przefiltrowanych. Próbki pobrane z odpływu ze stawów biologicznych należy uprzednio przefiltrować, jednakże zawartość zawiesiny ogólnej w próbkach niefiltrowanych nie powinna przekraczać 150 mg/l niezależnie od wielkości oczyszczalni.

4) Wartości wymagane wyłącznie w ściekach wprowadzanych do jezior i ich dopływów oraz bezpośrednio do sztucznych zbiorników wodnych usytuowanych na wodach płynących.

5) Minimalnego procentu redukcji nie stosuje się do ścieków wprowadzanych do jezior i ich dopływów, bezpośrednio do sztucznych zbiorników wodnych usytuowanych na wodach płynących oraz do ziemi.

Z wykonanych w latach 2011-2013 analiz jakości ścieków oczyszczonych na oczyszczalni w Mościsku wynika, że mieściły się one w granicach wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń podstawowych w ściekach oczyszczonych, określonych w pozwoleniu wodnoprawnym na szczególne korzystanie z wód w zakresie odprowadzania ścieków komunalnych z grupowej oczyszczalni ścieków w Mościsku do potoku Gniły w km 2+210, bowiem wartości normowanych zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych otrzymywane na oczyszczalni w Mościsku są niższe od obowiązujących norm. Pojedynczego przypadku przekroczenia stężenia zawiesiny ogólnej w ściekach oczyszczonych nie brano pod uwagę ze względu na wykonane powtórne badanie i osiągnięcie zakładanych wartości.

Tabela nr 22. Jakość ścieków odprowadzanych z oczyszczalni ścieków w Mościsku do potoku Gniły w km 2+210

Parametry	Wartość stężeń dopuszczalnych wg pozwolenia wodnoprawnego	Wartość stęż. w ściekach - wylot z oczyszczalni ścieków								
		2011			2012			2013		
		I	VI	X	I	IV	IX	I	VII	XI
BZT_5 [g O_2/m^3]	40	20	12	5	9	15	6	24	24	5
ChZT [g O_2/m^3]	150	102	74	63	50,5	98	49	120	77	48
Zawiesina [g/m^3]	50	68	13	9,2	13	14	3,4	44	11	5,0

przekroczenia wartości wskaźników

źródło: Gmina Dzierżoniów

Efekty redukcji podstawowych zanieczyszczeń osiągane na oczyszczalni ścieków w Mościsku są wysokie i na podstawie wykonanych analiz w latach 2011-2013 r. przedstawiają się następująco:

Tabela nr 23. Wartości średnie redukcji zanieczyszczeń ścieków w oczyszczalni ścieków w Mościsku w latach 2011-2013

Lp.	Wskaźniki	% redukcji		
		I.2011	I.2012	I.2013
1.	BZT_5	91,12	98,21	95,5
2.	ChZT	86,61	94,22	85,44
3.	Zawiesina ogólna	75,5	96,47	86,34

źródło: Gmina Dzierżoniów

Z wykonanych w latach 2011-2013 analiz jakości ścieków oczyszczonych na oczyszczalni w Jodłowniku wynika, że mieściły się one w granicach wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń podstawowych w ściekach oczyszczonych, określonych w pozwoleniu wodnoprawnym na szczególne korzystanie z wód w zakresie

odprowadzania ścieków komunalnych do rowu melioracyjnego, bowiem wartości normowanych zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych otrzymywane na oczyszczalni w Jodłowniku są niższe od obowiązujących norm. Pojedynczego przypadku przekroczenia stężenia BZT_5, CHZT i zawiesiny ogólnej w ściekach oczyszczonych nie brano pod uwagę ze względu na wykonane powtórne badanie i osiągnięcie zakładanych wartości, określonych w ww. pozwoleniu wodnoprawnym.

Tabela nr 24. Jakość ścieków odprowadzanych z oczyszczalni ścieków w Jodłowniku do rowu melioracyjnego

Parametry	Wartość stężeń dopuszczalnych wg pozwolenia wodnoprawnego	Wartość stęż. w ściekach - wylot z oczyszczalni ścieków								
		2011			2012			2013		
		IV	IX	X	I	III	IX	I	IX	XI
BZT_5 [g O_2/m^3]	25	29	20,6	11	22	50	10	4	5	5
ChZT [g O_2/m^3]	125	121	122	65	67	131	40,5	37	45	48
Zawiesina [g/m^3]	35	30	59,5	34	81	28	6	14	13	5

przekroczenia wartości wskaźników

źródło: Gmina Dzierżoniów

Tabela nr 25. Wartości średnie redukcji zanieczyszczeń ścieków w oczyszczalni ścieków w Jodłowniku w latach 2011-2013

Lp.	Wskaźniki	% redukcji		
		IV.2011	I.2012	I.2013
1.	BZT_5	92,53	92,84	99,1
2.	ChZT	86,69	86,47	94,9
3.	Zawiesina ogólna	86,61	39,55	94,8

źródło: Gmina Dzierżoniów

Z wykonanych w 2013 roku analiz jakości ścieków oczyszczonych na oczyszczalni w Piławie Górnej wynika, że mieściły się one w granicach wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń podstawowych w ściekach oczyszczonych, określonych w pozwoleniu wodnoprawnym na szczególne korzystanie z wód w zakresie odprowadzania ścieków opadowych i komunalnych do rzeki Piławy w km 37+490, bowiem wartości normowanych zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych otrzymywane na oczyszczalni w Piławie są niższe od obowiązujących norm. Pojedynczego przypadku przekroczenia stężenia BZT_5, CHZT i zawiesiny ogólnej w ściekach oczyszczonych nie brano pod uwagę ze względu na wykonane powtórne badanie i osiągnięcie zakładanych wartości, określonych w ww. pozwoleniu wodnoprawnym. Przedmiotowe przekroczenia mogły być spowodowane trwającym

rozruchem oczyszczalni. Zgodnie z zapisami w załączniku nr 1 do Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 137, poz. 984 ze zmianami) w czasie rozruchu oczyszczalni nowo wybudowanej dla realizacji pozwolenia wodnoprawnego najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń podwyższa się max do 50%.

Tabela nr 26. Jakość ścieków odprowadzanych z oczyszczalni ścieków w Piławie Dolnej do rzeki Piławy w km 37+490

Parametry	Wartość stężeń dopuszczalnych wg pozwolenia wodnoprawnego	Wartość stęż. w ściekach - wylot z oczyszczalni ścieków			
		2013			
		II	III	X	XI
BZT_5 [g O_2/m^3]	40	49	37	5,5	5
ChZT [g O_2/m^3]	150	158	107	31,9	58
Zawiesina [g/m^3]	50	55	30	4,6	15

przekroczenia wartości wskaźników

źródło: Gmina Dzierżoniów

Tabela nr 27. Wartości średnie redukcji zanieczyszczeń ścieków w oczyszczalni ścieków w Piławie Dolnej w 2013 roku

Lp.	Wskaźniki	% redukcji
		X.2013
1.	BZT_5	98,98
2.	ChZT	95,97
3.	Zawiesina ogólna	98,28

źródło: Gmina Dzierżoniów

W celu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej zawarte zostało porozumienie pomiędzy gminami powiatu i spółką Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. w Dzierżoniowie w sprawie wspólnego działania na rzecz rozwoju gospodarki wodno - ściekowej w aglomeracji powiatu dzierżoniowskiego. W ramach zadania „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap", współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności, zostały zrealizowane oraz planuje się zrealizować:

- rozbudowę oczyszczalni ścieków w Dzierżoniowie,
- budowę sieci kanalizacyjnej w Dzierżoniowie,
- rozdział kanalizacji deszczowej od sanitarnej w Dzierżoniowie,

- budowę kanalizacji sanitarnej w Pieszycach i kolektora ścieków do oczyszczalni ścieków w Dzierżoniowie,
- rozbudowę oczyszczalni ścieków w Bielawie,
- rozdział kanalizacji deszczowej od sanitarnej w Bielawie,
- przebudowę SUW Lubachów w Zagórzu Śląskim,
- przebudowę SUW w Kamionkach,
- przebudowę SUW "Cicha" w Dzierżoniowie,
- budowę SUW w Niemczy przy ul. Sienkiewicza,
- budowę zbiorników wody pitnej w Pieszycach,
- budowę wodociągów tranzytowych Dzierżoniów – Włóki,
- budowę wodociągu Dzierżoniów – Piława Górna.

4.6.5. Podsumowanie

1. Gmina Dzierżoniów charakteryzuje się rozproszoną zabudową, co utrudnia objęcie jej kanalizacją zbiorczą, nie tylko ze względów technicznych ale i ekonomicznych.
2. Na terenie gminy Dzierżoniów głównym problemem z zakresu gospodarki wodno-ściekowej jest przede wszystkim dysproporcja między długością sieci wodociągowej a sieci kanalizacyjnej, powodująca zagrożenie środowiska poprzez odprowadzenie do ziemi i wód nieoczyszczonych ścieków.
3. Podjęte działania w ramach zadania „Uporządkowanie gospodarki wodno -ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap", a także w ramach gminnego „Programu budowy kanalizacji zagrodowej na terenie gminy Dzierżoniów – Etap I i II”, przyczynią się do znacznej poprawy gospodarki wodno – ściekowej na terenie Gminy Dzierżoniów.

4.7. Powietrze atmosferyczne

4.7.1. Uwarunkowania prawne

Ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, w szczególności przez:

- utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych dla nich poziomów lub co najmniej na tych poziomach;
- zmniejszanie poziomów substancji w powietrzu co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane;
- zmniejszanie i utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej poziomów docelowych albo poziomów celów długoterminowych lub co najmniej na tych poziomach.

Ochronę powietrza w Polsce reguluje ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.).

Ustawa Prawo ochrony środowiska, regulująca zagadnienia związane z ochroną powietrza i dostosowująca je do wymagań prawodawstwa Unii Europejskiej, odwołuje się do szczegółowych aktów wykonawczych. Są to m.in.:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r., w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012, poz. 1031);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 września 2012 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. z 2012, poz. 1032);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2010, Nr 16, poz. 87);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 kwietnia 2011 r. w sprawie standardów emisyjnych z instalacji (Dz. U. z 2011, Nr 95, poz. 558).

4.7.2. Źródła emisji zanieczyszczeń

Powietrze atmosferyczne jest jednym z najbardziej wrażliwych na zanieczyszczenia komponentów środowiska, który jednocześnie decyduje o warunkach życia człowieka, zwierząt i roślin. Zły stan aerosanitarny powoduje pogorszenie zdrowia ludności, straty w środowisku (zwłaszcza w drzewostanie iglastym), a także wymierne straty gospodarcze.

Przez zanieczyszczanie powietrza rozumie się wprowadzanie do niego organizmów żywych lub substancji chemicznych, które nie są jego naturalnymi składnikami albo – będąc nimi – występują w stężeniach przekraczający właściwy dla nich zakres. Zanieczyszczenia powietrza mogą mieć formę stałą, płynną lub gazową i dzieli się je ogólnie na zanieczyszczenia pierwotne - emitowane do powietrza bezpośrednio ze źródeł zanieczyszczenia oraz wtórne – powstające w wyniku reakcji chemicznych zachodzących w atmosferze pomiędzy wprowadzonymi zanieczyszczeniami pierwotnymi.

Dodatkowo, ze względu na sposób odprowadzania zanieczyszczeń do atmosfery, emisję można podzielić na zorganizowaną i niezorganizowaną. Emisja zorganizowana występuje, gdy zanieczyszczenia odprowadzane są do atmosfery za pomocą emitora (komin, wyciąg wentylacyjny), natomiast emisja niezorganizowana występuje na hałdach, terenach zabudowanych lub podczas parowania cieczy. Jeszcze innym

rodzajem emisji jest emisja ze źródeł liniowych i powierzchniowych, takich jak drogi i parkingi.

Ogólnie zanieczyszczenia powietrza dzielimy na pyłowe i gazowe. Do głównych zanieczyszczeń powietrza należy zaliczyć dwutlenek węgla, dwutlenek siarki, tlenki azotu oraz pył. Do źródeł zanieczyszczenia powietrza zaliczamy emisje pochodzące z:

- zakładów energetycznych i przemysłowych tzw. wysoka emisja,
- lokalnych kotłowni, indywidualnego ogrzewania budynków i mieszkań tzw. niska emisja,
- transportu i komunikacji.

Sposób zagospodarowania terenu ma bezpośredni wpływ na jakość powietrza. Większe stężenia zanieczyszczeń powietrza obserwowane są na terenach zurbanizowanych, gdzie przeważają indywidualne i lokalne systemy grzewcze (szczególnie systemy ogrzewane węglem) przy głównych ciągach komunikacyjnych oraz zakładach przemysłowych.

Stan jakości środowiska jest przedmiotem badań, prowadzonych w ramach sieci monitoringu jakości powietrza przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ) i inne podmioty. WIOŚ publikuje corocznie *Raporty i oceny jakości powietrza na terenie województwa dolnośląskiego*, a także inne materiały o podobnym charakterze. Podstawą prowadzenia monitoringu jakości powietrza oraz sporządzania oceny stanu powietrza jest ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.) i akty wykonawcze.

Na potrzeby oceny jakości powietrza atmosferycznego ustalone zostały dopuszczalne normy stężeń substancji obecnych w powietrzu. Na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r., w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012, poz. 1031), dopuszczalne poziomy i marginesy tolerancji wynoszą:

Tabela nr 28. Poziomy dopuszczalne dla niektórych substancji w powietrzu

Nazwa substancji (numer CAS)[a)]	Okres uśredniania wyników pomiarów	Dopuszczalny poziom substancji w powietrzu [µg/m^3]	Dopuszczalna częstość przekraczania dopuszczalnego poziomu w rok kalendarzowym[)]	Margines tolerancji [%] / [µg/m^3]					Termin osiągnięcia poziomów dopuszczalnych
				2010	2011	2012	2013	2014	
Benzen (71-43-2)	Rok kalendarzowy	5[c)]	-	-	-	-	-	-	2010 r.
Dwutlenek azotu (10102-44-0)	Jedna godzina	200[c)]	18 razy	-	-	-	-	-	2010 r.
	Rok kalendarzowy	40[c)]	-	-	-	-	-	-	2010 r.

Tlenki azotu [d)] (10102-44-0, 10102-43-9)	Rok kalendarzowy	30[e)]	-	-	-	-	-	-	2003 r.
Dwutlenek siarki (7446-09-5)	Jedna godzina	350[c)]	24 razy	-	-	-	-	-	2005 r.
	24 godziny	125[c)]	3 razy	-	-	-	-	-	2005 r.
	Rok kalendarzowy	20[e)]	-	-	-	-	-	-	2003 r.
Ołów[f)] (7439-92-1)	Rok kalendarzowy	0,5[c)]	-	-	-	-	-	-	2005 r.
Pył PM2,5[g)]	Rok kalendarzowy	25[c), j)]	-	4	3	2	1	1	2015
		20[c), k)]	-	-	-	-	-	-	2020
Pył PM10 [h)]	24 godziny	50[c)]	35 razy	-	-	-	-	-	2005 r.
	Rok kalendarzowy	40[c)]	-	-	-	-	-	-	2005 r.
Tlenek węgla (630-08-0)	8 godzin[i)]	10 000[c), j)]	-	-	-	-	-	-	2005 r.

Objaśnienia:

a) Oznaczenie numeryczne substancji wg Chemical Abstracts Service Registry Number.

b) W przypadku programów ochrony powietrza, o których mowa w art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, częstość przekraczania odnosi się do poziomu dopuszczalnego wraz z marginesem tolerancji.

c) Poziom dopuszczalny ze względu na ochronę zdrowia ludzi.

d) Suma dwutlenku azotu i tlenku azotu w przeliczeniu na dwutlenek azotu.

e) Poziom dopuszczalny ze względu na ochronę roślin.

f) Suma metalu i jego związków w pyle zawieszonym PM10.

g) Stężenie pyłu o średnicy aerodynamicznej ziaren do 2,5 µm (PM2,5) mierzone metodą wagową z separacją frakcji lub metodami uznanymi za równorzędne.

h) Stężenie pyłu o średnicy aerodynamicznej ziaren do 10 µm (PM10) mierzone metodą wagową z separacją frakcji lub metodami uznanymi za równorzędne.

i) Maksymalna średnia ośmiogodzinna, spośród średnich kroczących, obliczanych co godzinę z ośmiu średnich jednogodzinnych w ciągu doby. Każdą tak obliczoną średnią ośmiogodzinną przypisuje się dobie, w której się ona kończy; pierwszym okresem obliczeniowym dla każdej doby jest okres od godziny 1700 dnia poprzedniego do godziny 100 danego dnia; ostatnim okresem obliczeniowym dla każdej doby jest okres od godziny 1600 do 2400 tego dnia czasu środkowoeuropejskiego CET.

j) Poziom dopuszczalny dla pyłu zawieszonego PM2,5 do osiągnięcia do dnia 1 stycznia 2015 r. (faza I).

k) Poziom dopuszczalny dla pyłu zawieszonego PM2,5 do osiągnięcia do dnia 1 stycznia 2020 r. (faza II).

Uciążliwość pod względem zanieczyszczeń emitowanych do powietrza atmosferycznego na terenie Gminy Dzierżoniów związana jest głównie z emitowaniem produktów spalania paliw w celach grzewczych oraz emisją ze środków transportu i komunikacji, a także ze źródeł przemysłowych. Zestawienie emisji zanieczyszczeń z funkcjonujących zakładów szczególnie uciążliwych na terenie gminy posiadających aktualne pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 29. Lista zakładów posiadających pozwolenia na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza [stan na 01.10.2014]

Nazwa zakładu/ rodzaj substancji	Nazwa substancji	Emisja roczna [Mg]
Ostroszowicka Fabryka Mebli S.A. ul. Jodłownicka 4 58-262 Ostroszowice	Pył całkowity	2,5800
	Pył PM 10	0,335
	Pył PM 2,5	0,283

	Aceton	0,240
	Butan-2-on	1,037
	Etylobenzen	0,207
	Alkohol dwuacetonowy	0,103
	Izocyjaniany	0,085
	Ksylen	1,326
	Octan butylu	4,251
	Octan etylu	1,779
„Przetwórstwo Mięsa PIŁAWA", Piotr Juraszek, ul. Krótka 9 w Piławie Dolnej	Pył PM 10	0,028
	Dwutlenek azotu	0,007
	Aceton	0,011
	Fenol	0,0004
	Formaldehyd	0,006

źródło: Starostwo Powiatowe w Dzierżoniowie

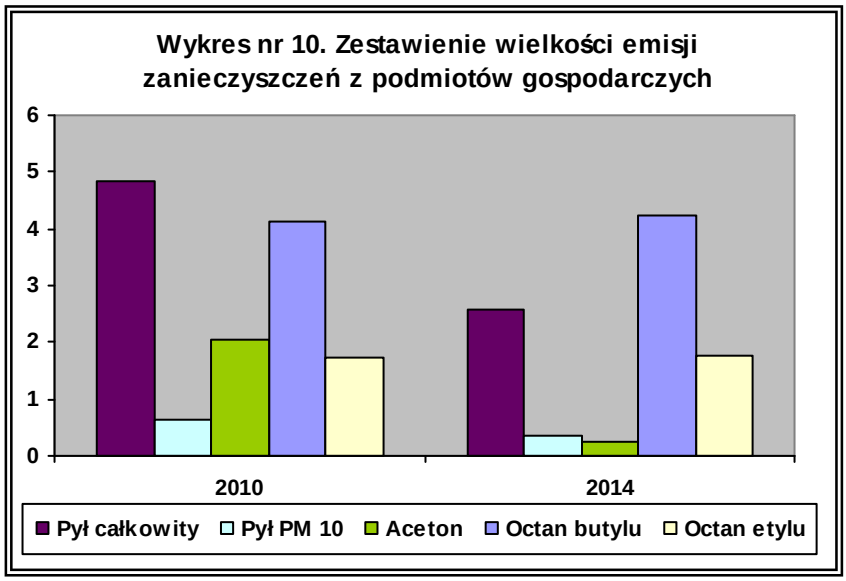

źródło: POŚ dla Gminy Dzierżoniów na lata 2009-2012, Starostwo Powiatowe w Dzierżoniowie

Jak wynika z zestawienia na powyższym wykresie emisja zanieczyszczeń na terenie Gminy Dzierżoniów w ostatnich latach nieznacznie zmalała. Różnica ta może być spowodowana spadkiem liczby podmiotów gospodarczych emitujących zanieczyszczenia do powietrza atmosferycznego bądź zmniejszeniem emisji źródeł już istniejących.

Na terenie Gminy Dzierżoniów na wielkość stężenia zanieczyszczeń w powietrzu wpływ ma również emisja ze środków transportu i komunikacji. Poziom zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 oraz gazami powstającymi podczas spalania paliw w silnikach jest zależny w największym stopniu od natężenia ruchu na poszczególnych trasach komunikacyjnych oraz stanu technicznego dróg. Duże znaczenie ma również zwarta zabudowa, gdyż w znacznym stopniu ogranicza wymianę mas powietrza. Efektem tego jest gromadzenie się zanieczyszczeń w przyziemnej warstwie atmosfery. Wielkość emisji ze środków transportu zależna jest od ilości i rodzaju samochodów oraz od rodzaju stosowanego paliwa.

Główne źródło emisji zanieczyszczeń ze źródeł liniowych stanowi ruch komunikacyjny na drogach wojewódzkich i miejskich, odpowiedzialny za powstawanie emisji zanieczyszczeń w wyniku:

- spalania paliw w silnikach,
- ścierania jezdni, opon i hamulców,
- unoszenia drobin pyłu w wyniku wzniecania go z powierzchni na skutek ruchu pojazdów (emisja wtórna).

4.7.3. Ocena jakości powietrza

Ocena poziomów substancji w powietrzu w województwie dolnośląskim wykonywana jest na podstawie pomiarów prowadzonych w wojewódzkiej sieci monitoringu powietrza, w skład której wchodzą:

- automatyczne stacje pomiarów jakości powietrza,
- stacje manualne (oznaczenia wykonywane w laboratoriach),
- punkty pomiaru zanieczyszczenia powietrza metodą pasywną i laboratoria mobilne.

Badania monitoringowe jakości powietrza pod kątem ochrony zdrowia ludzi, w ramach Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska. były realizowane na terenie powiatu dzierżoniowskiego w automatycznej stacji zlokalizowanej w Dzierżoniowie przy ul. Piłsudskiego.

Przedstawione poniżej dane pochodzą z opracowania WIOŚ „*Ocena jakości powietrza na terenie województwa dolnośląskiego”* w poszczególnych latach.

W przedmiotowym punkcie kontrolnym prowadzono pomiary stężeń średniorocznych dwutlenku siarki (SO_2) i dwutlenku azotu (NO_2), a także pyłu zawieszonego PM 10. Wyniki pomiarów zamieszczono w tabelach poniżej.

Tabela nr 30. Wyniki pomiarów SO_2 w stałej stacji pomiarowej

Stanowisko pomiarowe	Lata	Średnia roczna	Średnia w sez. grzewczym	Średnia w sez. pozagrzewczym	Stężenia 24-godzinowe SO_2			Stężenia 1-godzinowe SO_2			
					Stężenie maksymalne (1-sze)	Stężenie maksymalne (4-te)	Liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego[1)]	Stężenie maksymalne (1-sze)	Stężenie maksymalne (25-te)	Liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego[2)]	Liczba przypadków powyżej poziomu alarmowego[3)]
		µg/m³	µg/m³	µg/m³	µg/m³	µg/m³	-	µg/m³	µg/m³	-	-
Dzierżoniów, ul. Piłsudskiego	2010	14	23	5	116	-	0	205	-	0	0
	2011	12	18	5	79	59	0	157	99	0	0

	2012	13	18	7	83	62	0	157	109	0	0
	2013	12	17	6	58	45	0	108	73	0	0

źródło: WIOŚ

1) dopuszczalny poziom 24-godz. SO_2: 125 µg/m^3, dopuszczalna liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego: 3 razy,

2) dopuszczalny poziom 1-godz. SO_2 : 350 µg/m^3, dopuszczalna liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego: 24 razy,

3) poziom alarmowy 1-godz. SO_2: 500 µg/m^3 – przekroczony, jeśli wartość występowała przez trzy kolejne godziny

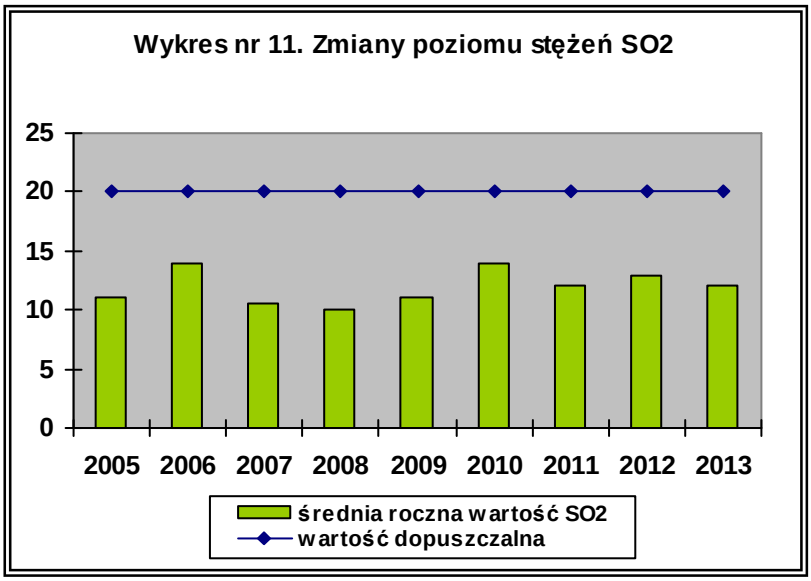

źródło: WIOŚ, opracowanie własne

Na przedmiotowym terenie nie wystąpiły przekroczenia dopuszczalnych poziomów SO_2: 24-godzinnego oraz 1-godzinnego, a także 1-godzinnego poziomu alarmowego. Kilkukrotnie wyższe stężenia w sezonie grzewczym niż w pozagrzewczym świadczą o dominującym wpływie źródeł grzewczych na poziom stężeń SO2 w powietrzu na terenach miejskich.

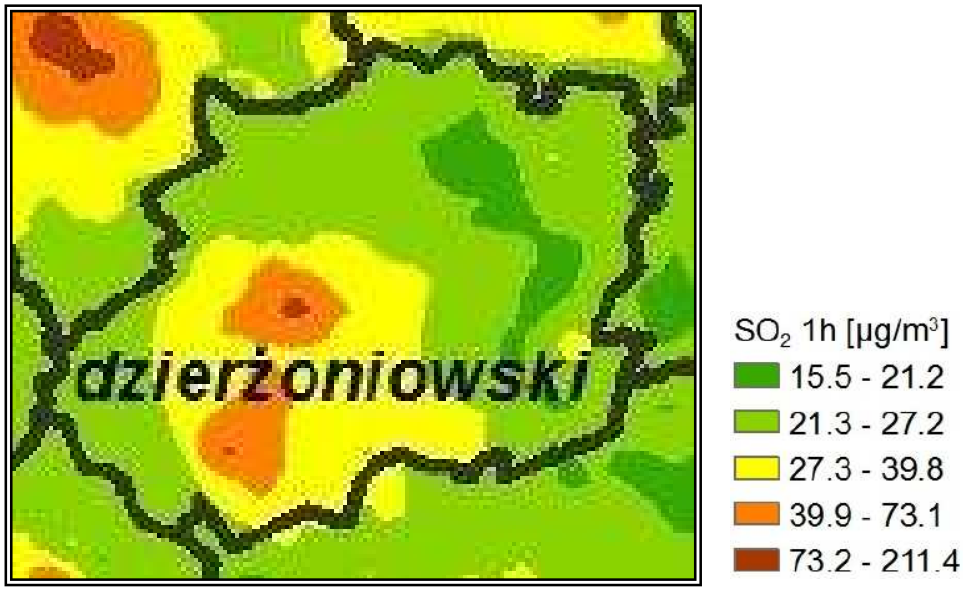

Ryc.12. Rozkład stężeń 1-godzinnych SO_2 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.

źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

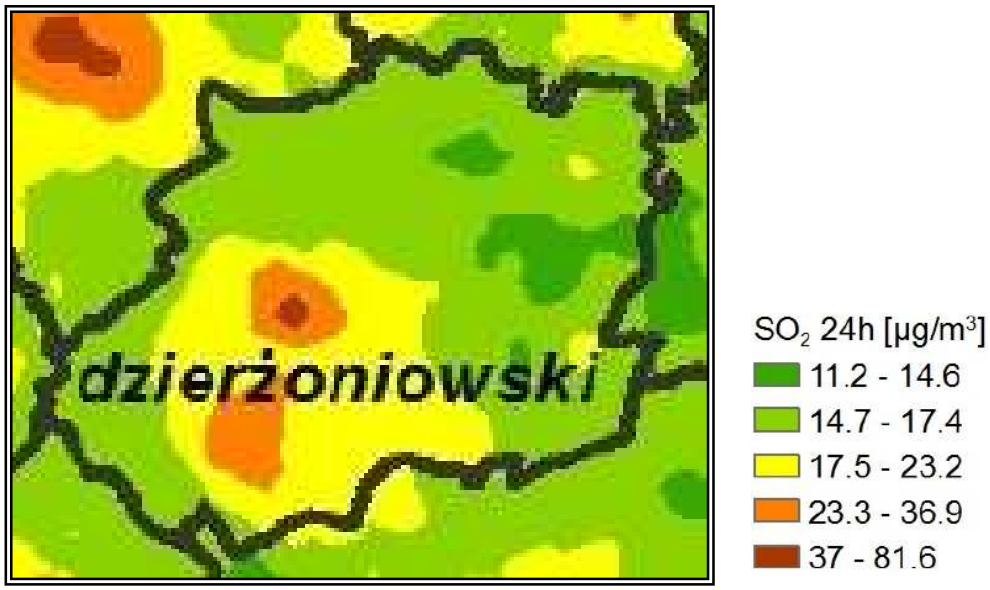

Ryc.13. Rozkład stężeń 24-godzinnych SO_2 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.

źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

Jak wynika z powyższych rozkładów stężeń podwyższone poziomy zanieczyszczeń notuje się w aglomeracjach miejskich powiatu dzierżoniowskiego, jednak nie przekraczały one dopuszczalnej wartości stężeń określonych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2010 nr 16, poz. 87) oraz Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r., w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012, poz. 1031).

Tabela nr 31. Wyniki pomiarów NO_2 w stałej stacji pomiarowej

Stanowisko pomiarowe	Lata	Średnia roczna[1)]	Średnia w sez. grzewczym	Średnia w sez. pozagrzewczym	Stężenia 1-godzinowe NO_2			
					Stężenie maksymalne (1-sze)	Stężenie maksymalne (25-te)	Liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego[2)]	Liczba przypadków powyżej poziomu alarmowego[3)]
		µg/m³	µg/m³	µg/m³	µg/m³	µg/m³	-	-
Dzierżoniów, ul. Piłsudskiego	2010	20	26	14	155	-	0	0
	2011	18	21	14	119	90	0	0
	2012	16	20	11	84	71	0	0
	2013	17	21	13	117	76	0	0

źródło: WIOŚ

1) dopuszczalny poziom średnioroczny NO_2 : 40 µg/m³,

2) dopuszczalny poziom 1-godz. NO_2 : 200 µg/m³, dopuszczalna liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego: 18 razy,

3) poziom alarmowy 1-godz. NO_2: 400 µg/m³ – przekroczony, jeśli wartość występowała przez trzy kolejne godziny

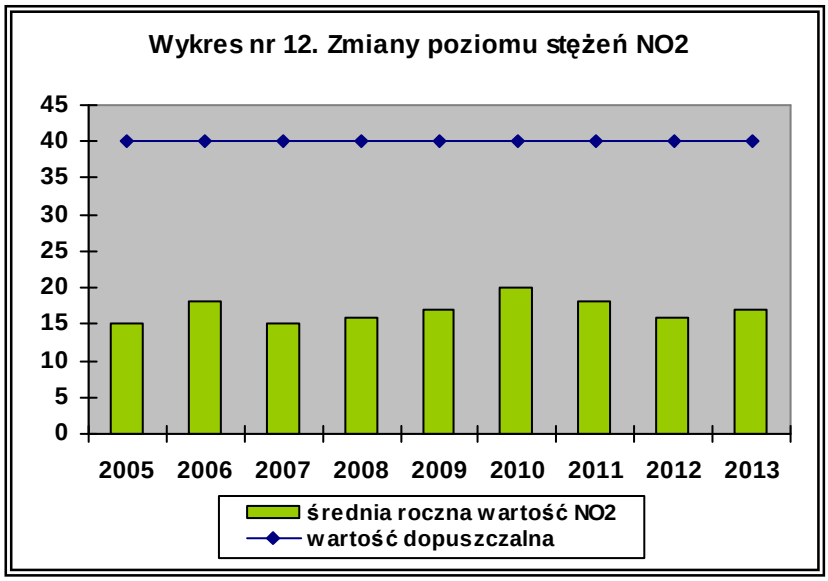

źródło: WIOŚ, opracowanie własne

Na przedmiotowym terenie nie wystąpiły przekroczenia dopuszczalnego i alarmowego poziomu 1-godzinnego. Stężenia średnioroczne występowały w zakresie ok. 50% normy. Stężenia średnioroczne NO_2 w latach 2005-2013 ulegały niewielkim wahaniom. W przedmiotowym punkcie pomiarowym średnie stężenia w sezonie grzewczym były wyższe niż w sezonie pozagrzewczym, jednak nie są to różnice tak wyraźne jak w przypadku SO_2.

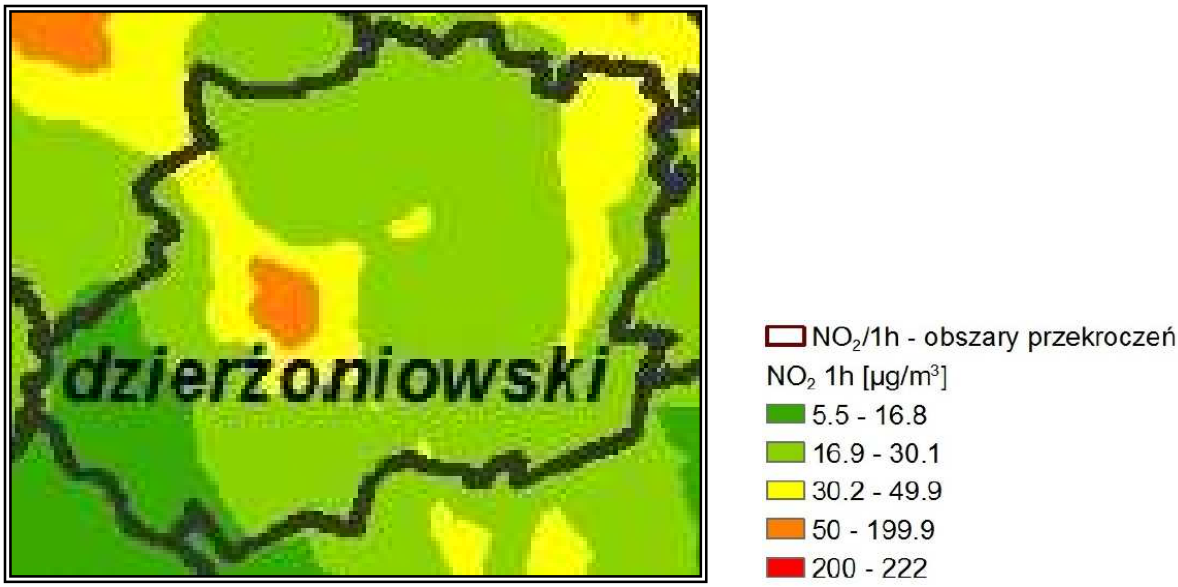

Ryc.14. Rozkład stężeń 1-godzinnych NO_2 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.

źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

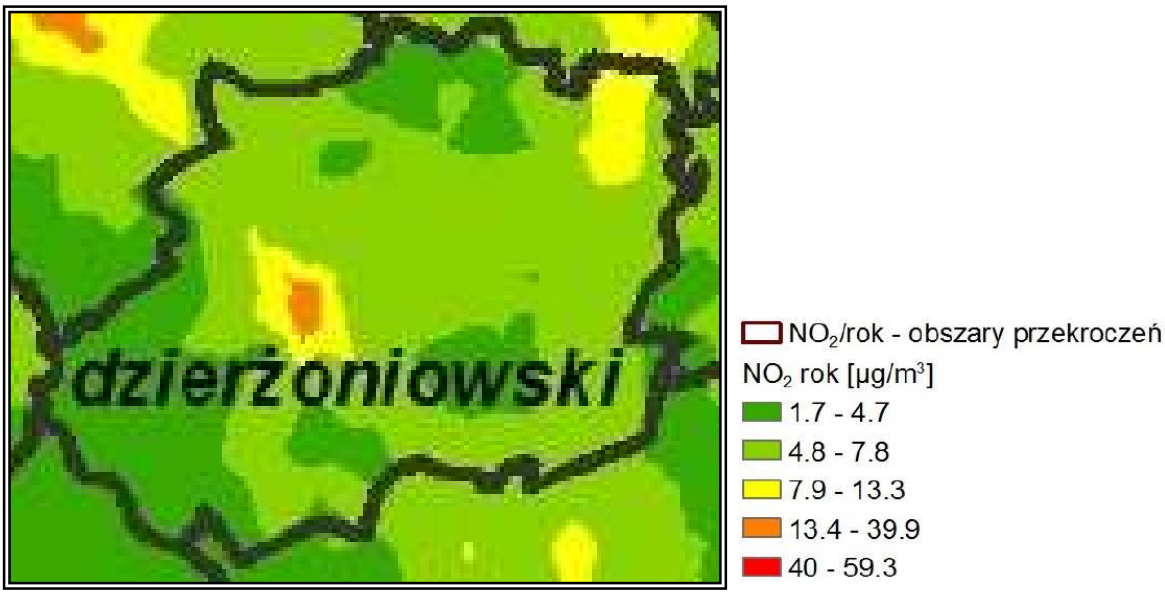

Ryc.15. Rozkład stężeń średniorocznych NO_2 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.

źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

Jak wynika z powyższych rozkładów stężeń podwyższone poziomy zanieczyszczeń notuje się w aglomeracjach miejskich powiatu dzierżoniowskiego jak również przy głównych ciągach komunikacyjnych, jednak nie przekraczały one dopuszczalnej wartości stężeń określonych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2010 nr 16, poz. 87) oraz Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r., w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012, poz. 1031).

Tabela nr 32. Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM 10 w stałej stacji pomiarowej

Stanowisko pomiarowe	Lata	Średnia roczna[1]	Średnia w sez. grzewczym	Średnia w sez. pozagrzewczym	Stężenia 24-godzinowe pyłu zawieszonego PM10				
					Stężenie maksymalne (1-sze)	Stężenie maksymalne (36-te)	Liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego[2]	Liczba przypadków powyżej poziomu informowania[3]	Liczba przypadków powyżej poziomu alarmowego[4]
		µg/m³	µg/m³	µg/m³	µg/m³	µg/m³	-	-	-
Dzierżoniów, ul. Piłsudskiego	2011	35	52	20	256	72	60	-	3
	2012	32	43	19	285	59	49	2	0
	2013	29	38	21	133	56	47	0	0

źródło: WIOŚ

- przekroczenia wartości kryterialnych

[1] dopuszczalny poziom średnioroczny pyłu zawieszonego PM10: 40 µg/m^3,
[2] dopuszczalny poziom 24-godz. pyłu zawieszonego PM10: 50 µg/m^3, dopuszczalna liczba przypadków powyżej poziomu dopuszczalnego: 35 razy,
[3] poziom informowania społeczeństwa o ryzyku wystąpienia przekroczenia poziomu alarmowego dla pyłu PM10: 200 µg/m^3 (stężenie 24-godzinne)
[4] poziom alarmowy pyłu zawieszonego PM10: 300 µg/m^3 (stężenie 24-godzinne)

Na przedmiotowym terenie nie zanotowano przekroczenia dopuszczalnego poziomu średniorocznego (40 µg/m^3), wartości progowej informowania społeczeństwa o ryzyku wystąpienia poziomu alarmowego (200 µg/m^3) i poziomu alarmowego (300 µg/m^3). Stężenia średnioroczne występowały w zakresie ok. 75-90% normy. W przedmiotowym punkcie pomiarowym zanotowano przekroczenia dopuszczalnej liczby przekroczeń normy średniodobowej (50 µg/m^3). Przekroczenia średniodobowej wartości normatywnej pyłu zawieszonego PM10 występowały głównie w sezonie grzewczym. Najwyższe stężenia rejestrowano w styczniu i pierwszej połowie lutego.

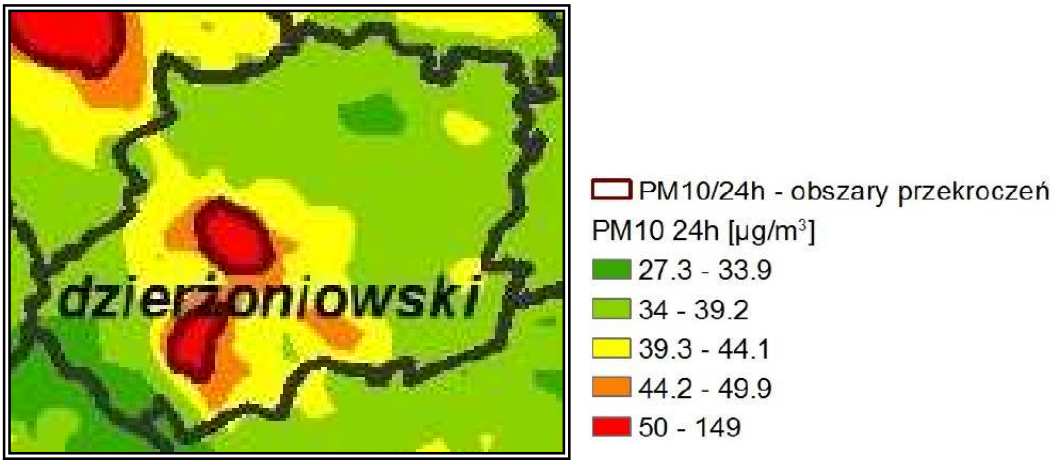

Ryc.16. Rozkład stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.
źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

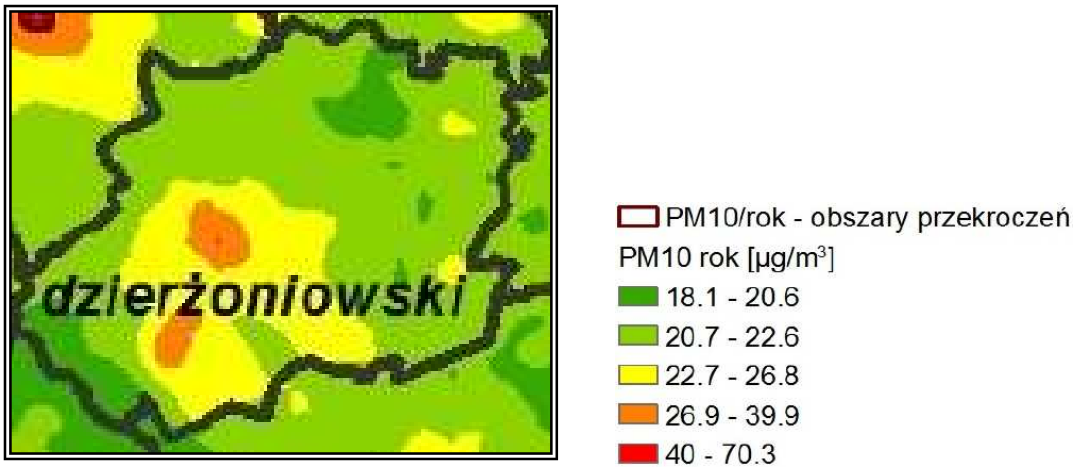

Ryc.17. Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.
źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

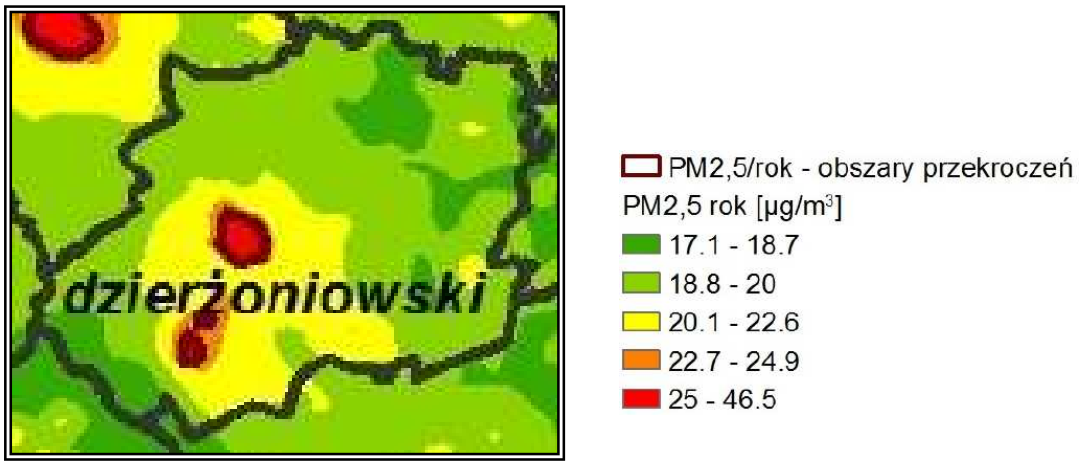

Ryc.18. Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM 2,5 na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.

źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

Jak wynika z powyższych rozkładów stężeń podwyższone poziomy zanieczyszczeń notuje się w aglomeracjach miejskich powiatu dzierżoniowskiego jak również przy głównych ciągach komunikacyjnych. Wartości stężeń określone w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2010 nr 16, poz. 87) oraz Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r., w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012, poz. 1031) zostały przekroczone dla średniodobowej wartości normatywnej pyłu zawieszonego PM 10 (50 µg/m^3) oraz średniorocznej wartości normatywnej pyłu zawieszonego PM 2,5 (25 µg/m^3).

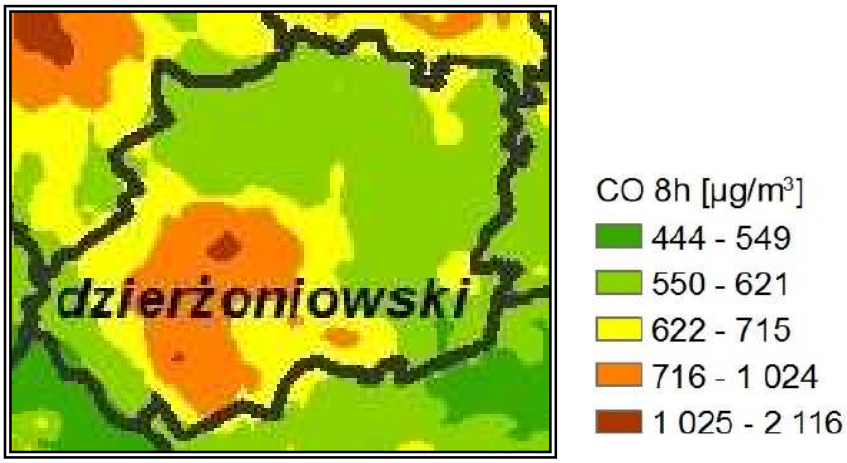

Ryc.19. Rozkład stężeń 8-godzinnych CO na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.

źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

Wskaźnikiem zanieczyszczenia powietrza tlenkiem węgla jest maksymalne stężenie 8-godzinne kroczące. Poziom zanieczyszczenia powietrza jest przekroczony, gdy maksymalna wartość ze średnich 8-godzinnych kroczących w ciągu roku jest

wyższa od 10 000 µg/m^3. Na przedmiotowym terenie nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnego poziomu 8-godzinnego tlenku węgla.

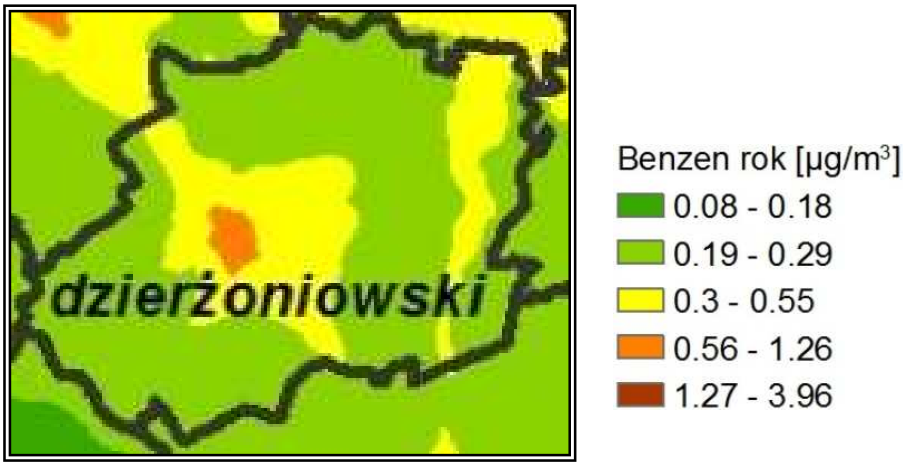

Ryc.20. Rozkład stężeń średniorocznych benzenu na terenie powiatu dzierżoniowskiego na podstawie wyników modelowania jakości powietrza za 2012 r.

źródło: http://www.wroclaw.pios.gov.pl

Poziom zanieczyszczenia powietrza benzenem ze względu na ochronę zdrowia ludzi ocenia się w odniesieniu do średniorocznego poziomu dopuszczalnego: 5 µg/m^3. Pomiary benzenu na przedmiotowym terenie nie wykazały przekroczeń dopuszczalnego poziomu średniorocznego.

Wyniki badań jakości powietrza, prowadzonych w poszczególnych latach na terenie Gminy Dzierżoniów wykazały:

- dobrą i bardzo dobrą jakość powietrza w odniesieniu do norm obowiązujących dla dwutlenku siarki, dwutlenku azotu;
- w sezonie grzewczym na obszarze gminy rejestruje się wzrost poziomu zanieczyszczenia powietrza (głównie: SO_2, NO_2, pyły); w miesiącach letnich stężenia zanieczyszczeń, zwłaszcza dwutlenku siarki są znacznie niższe od wartości normatywnych.

Główne przyczyny aktualnego stanu jakości powietrza w odniesieniu do ww. zanieczyszczeń to:

- emisja z obiektów zaliczanych do sektora komunalno-bytowego: lokalnych kotłowni i palenisk domowych, wyposażonych w niskie emitory. Ich eksploatacja jest najważniejszym czynnikiem wpływającym na wzrost zanieczyszczenia powietrza w sezonie grzewczym, obserwowany w przypadku większości mierzonych zanieczyszczeń. W miesiącach letnich stężenia zanieczyszczeń, zwłaszcza dwutlenku siarki są znacznie niższe od wartości normatywnych;

- emisja związana z ruchem samochodowym, która skutkuje całorocznym wysokim poziomem tlenków azotu w powietrzu oraz wpływa na podwyższony poziom pyłu zawieszonego PM10 w rejonach dróg o dużym natężeniu ruchu;
- tzw. wtórna emisja zanieczyszczeń – dotycząca głównie pyłu zawieszonego PM10;
- emisja z zakładów przemysłowych.

Aktualnie jako najgroźniejsze dla mieszkańców miast są tzw. „niskie" źródła emisji oraz zanieczyszczenia komunikacyjne, występujące szczególnie na obszarach charakteryzujących się dużym zagęszczeniem zabudowy mieszkaniowej o ogrzewaniu indywidualnym, gęstą siecią dróg oraz utrudnionymi warunkami rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń. Centra miast są szczególnie narażone na chwilowe przekroczenia dopuszczalnych norm jakości powietrza. Lokalne, wysokie stężenia zanieczyszczeń pochodzących przede wszystkim ze spalin pojazdów samochodowych stanowią potencjalną uciążliwość dla mieszkańców zwartej zabudowy zlokalizowanej przy głównych ciągach komunikacyjnych.

W opracowaniu pt.: „Program ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego", przyjętym przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XLVI/1544/14 z dnia 25 lutego 2014 r., określono szereg działań naprawczych oraz obowiązki poszczególnych podmiotów w zakresie ochrony powietrza.

W powiecie dzierżoniowskim konieczna jest redukcja emisji pyłu zawieszonego PM10 w celu dotrzymania wielkości dopuszczalnych w powietrzu.

Ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych może być osiągnięte dzięki zmniejszeniu zapotrzebowania na ciepło poprzez termomodernizację, podłączenie do sieci cieplnej, wymianę dotychczasowych kotłów węglowych o niskiej sprawności na nowoczesne kotły węglowe (paliwo - węgiel orzech, groszek) oraz retortowe, ekologiczne (paliwo – brykiety) lub wymianę dotychczasowych kotłów węglowych na kotły gazowe lub olejowe oraz ogrzewanie elektryczne w obszarze przekroczeń.

W tym celu konieczna jest:

- zmiana sposobu ogrzewania (tzn. zamiana paliwa stałego na paliwa ciekłe lub gazowe),
- wykonanie przyłączy sieci gazowej do poszczególnych budynków,
- likwidacja pieców węglowych w mieszkaniach i domkach jednorodzinnych,
- ewentualnie rozbudowa sieci gazowej,
- wykonanie przyłączy sieci cieplnej do poszczególnych budynków,

- ewentualna rozbudowa sieci cieplnej,
- wymiana kotłów węglowych o niskiej sprawności na nowoczesne, niskoemisyjne.

Zmiana nośnika ciepła umożliwia redukcję stężenia pyłu poprzez dobór paliwa, którego spalanie powoduje obniżoną emisję pyłu do atmosfery. Wymiana kotłów węglowych o niskiej sprawności na nowoczesne, niskoemisyjne kotły węglowe opalane węglem: groszek, orzech, brykiety umożliwia redukcję stężenia pyłu PM10 (ok. 80% - 90%) w porównaniu do kotłów węglowych o niskiej sprawności.

Zaproponowane działania zmniejszające emisję powierzchniową prowadzą do redukcji zarówno pyłu PM10 jak i innych zanieczyszczeń (np. dwutlenek siarki czy benzo(a)piren).

Poza działaniami ograniczającymi emisję powierzchniową istotne są działania związane ze zmniejszeniem uciążliwości transportu samochodowego (emisja liniowa) na terenie gminy.

Ograniczenie emisji liniowej skierowane zostało na działania, które pozwolą na zmniejszenie ruchu tranzytowego na terenie miast strefy, a ponadto pozwolą na zmiany w natężeniu ruchu na głównych arteriach komunikacyjnych strefy w zakresie ruchu tranzytowego i osobowego.

Istotnym elementem umożliwiającym realizację postanowień Programu ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego jest przeniesienie podstawowych założeń i kierunków działań do wszystkich strategicznych dokumentów i polityk powiatu i poszczególnych gmin, w celu efektywnego i sprawnego współdziałania odpowiedzialnych za jego realizację jednostek organizacyjnych oraz planowe realizowanie przyszłych inwestycji.

Program ochrony powietrza, stanowiąc akt prawa miejscowego, nakłada szereg obowiązków na organy administracji, podmioty korzystające ze środowiska oraz inne jednostki organizacyjne.

<u>Obowiązki wójtów i burmistrzów poszczególnych gmin powiatu dzierżoniowskiego w celu realizacji zadań Programu ochrony powietrza to:</u>

- Uzgadnianie z lokalnymi zarządcami transportu miejskiego możliwość bezpłatnego przewozu pasażerów w dniach wystąpienia poziomu alarmowego dla pyłu zawieszonego PM10 lub ozonu;
- Powiadamianie lokalny zarządu dróg, o uruchomieniu działań krótkoterminowych;

- Określanie obszarów, w których przeważa ogrzewanie indywidualne, węglowe, w których w razie potrzeby należy nasilić kontrole jakości spalanego paliwa;
- Określanie obszarów, w których występuje duża ilość kominków, które nie są podstawowym sposobem ogrzewania mieszkań i w których w razie potrzeby należy nasilić kontrole zakazu dogrzewania kominkami;
- Zamieszczanie powiadomienia o ogłoszeniu bądź odwołaniu alertu poziomu III lub IV, jego obszarze, czasie trwania, powodach wystąpienia oraz o zaleceniach dla ludności na stronie internetowej gminy.

Obowiązki Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w celu realizacji zadań Programu ochrony powietrza to:

- Powiadamianie społeczeństwa, władz placówek szkolno-wychowawczych, jednostek służby zdrowia oraz służb (straż miejską, policję) o ogłoszeniu, odwołaniu bądź zmianie poziomu w przypadku wystąpienia alertu poziomu III i IV oraz o konieczności podjęcia działań określonych Planem Działań Krótkoterminowych;
- Koordynacja wdrażania działań oraz służb lokalnych.

4.7.4. Podsumowanie

1. Obszar Gminy Dzierżoniów charakteryzuje się niskimi stężeniami zanieczyszczeń w powietrzu, o czym pośrednio świadczy brak punktu monitoringowego bezpośrednio na terenie gminy.
2. Główny wpływ na stan zanieczyszczenia powietrza w lecie ma ruch samochodowy, natomiast w zimie procesy spalania paliw w celach grzewczych oraz ruch samochodowy.
3. Dla mieszkańców najbardziej uciążliwe są niskie źródła emisji oraz zanieczyszczenia komunikacyjne, występujące szczególnie w centralnych częściach wsi Gminy Dzierżoniów. Obszary te charakteryzują się dużym zagęszczeniem zabudowy o ogrzewaniu indywidualnym, gęstą siecią dróg oraz utrudnionymi warunkami rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń.
4. Problemy emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłów z zakładów przemysłowych praktycznie nie dotyczy terenu gminy.

4.8. Środowisko akustyczne

4.8.1. Uwarunkowania prawne

Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez:

- utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie;
- zmniejszanie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

Ochronę przed hałasem w Polsce reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.), a także m.in.:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (t.j. Dz. U. 2014, poz. 112);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2010 r. w sprawie ustalenia wartości wskaźnika hałasu L(DWN) (Dz. U. 2010 r. Nr 215, poz., 1414);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2011 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów poziomów substancji lub energii w środowisku przez zarządzającego drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem, portem (Dz. U. 2011, Nr 140, poz. 824, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 stycznia 2003 r. w sprawie rodzajów wyników pomiarów prowadzonych w związku z eksploatacją dróg, linii kolejowych, linii tramwajowych, lotnisk oraz portów, które powinny być przekazywane właściwym organom ochrony środowiska, oraz terminów i sposobów ich prezentacji (Dz. U. z 2003, Nr 18, poz. 164).

Dokumentem UE dotyczącym hałasu jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy dotycząca oceny i zarządzania hałasem środowiskowym COM(2000)468.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (t.j. Dz. U. 2014, poz. 112) dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku wynoszą:

Tabela nr 33. Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu - z wyłączeniem hałasu powodowanego przez linie elektroenergetyczne oraz starty, lądowania i przeloty statków powietrznych wyrażone wskaźnikami L_{AeqD} i L_{AeqN}, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska, w odniesieniu do jednej doby

Lp.	Rodzaj terenu	Dopuszczalny poziom hałasu w [dB]			
		Drogi lub linie kolejowe[1)]		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
		$L_{Aeq\ D}$ przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	$L_{Aeq\ N}$ przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	$L_{Aeq\ D}$ przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korzystnym godzinom dnia kolejno po sobie następującym	$L_{Aeq\ N}$ przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy
1	a) Strefa ochronna "A" uzdrowiska b) Tereny szpitali poza miastem	50	45	45	40
2	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży c) Tereny domów opieki społecznej d) Tereny szpitali w miastach	61	56	50	40
3	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy zagrodowej c) Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe d) Tereny mieszkaniowo-usługowe	65	56	55	45
4	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców	68	60	55	45

[1)] wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych

4.8.2. Źródła emisji hałasu

Hałas towarzyszy każdej działalności człowieka. Powszechność występowania hałasu powoduje wiele negatywnych skutków, szczególnie dla jakości życia i zdrowia człowieka. Uciążliwość akustyczna jest obecnie najpowszechniejszym i najczęściej spotykanym czynnikiem zanieczyszczającym środowisko, a właściwe kształtowanie klimatu akustycznego staje się obecnie jednym z priorytetowych zadań w dziedzinie ochrony środowiska. W tym celu aby rozwiązać problemy ponadnormatywnego hałasu na terenach zamieszkania ludności przeprowadzane są badania monitoringowe hałasu

komunikacyjnego oraz działania kontrolne z zakresu ochrony przed hałasem instalacyjnym, które realizowane są w ramach działań Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska.

Hałas środowiskowy może być również rozpatrywany w kategoriach ocen subiektywnych. Państwowy Zakład Higieny opracował na podstawie badań ankietowych skalę subiektywnej uciążliwości zewnętrznych hałasów komunikacyjnych. Zgodnie z dokonaną klasyfikacją uciążliwość tego rodzaju hałasów w następujący sposób zależy od wartości poziomu równoważnego L_{Aeq}:

- mała uciążliwość $L_{Aeq} < 52$ dB,
- średnia uciążliwość 52 dB< $L_{Aeq} > 62$ dB,
- duża uciążliwość 63 dB< $L_{Aeq} > 70$ dB,
- bardzo duża uciążliwość $L_{Aeq} > 70$ dB (obszar zagrożeń).

Głównymi źródłami hałasu na terenie Gminy Dzierżoniów, stanowiącymi uciążliwość dla środowiska i ludzi, jest hałas ze środków transportowych i komunikacyjnych, natomiast emisja hałasu z obiektów przemysłowych i usługowych tzw. hałas przemysłowy (instalacyjny) nie stanowi tak istotnego problemu na przedmiotowym terenie.

Hałas przemysłowy

Hałas przemysłowy emitowany jest przez źródła znajdujące się na terenie zakładów przemysłowych, wytwórczych i rzemieślniczych. Źródłami hałasu przemysłowego są maszyny i urządzenia przemysłowe, procesy technologiczne, a także różnego rodzaju instalacje oraz transport wewnątrzzakładowy.

Hałas przemysłowy na terenie gminy stanowi zagrożenie o charakterze lokalnym, występujące głównie na terenach sąsiadujących z zakładami produkcyjnymi i usługowymi. Poziom hałasu przemysłowego jest kształtowany indywidualnie dla każdego obiektu i zależy m.in. od parku maszynowego, zastosowanej izolacji hal produkcyjnych, zastosowanych urządzeń wentylacyjnych i klimatyzacyjnych, transportu wewnątrzzakładowego. Uciążliwości są czasami spowodowane lokalizacją zakładów w bezpośrednim sąsiedztwie z zabudową mieszkaniową.

Najczęstszymi przyczynami nadmiernej emisji hałasu z zakładów przemysłowych do środowiska są:

- brak właściwych zabezpieczeń akustycznych źródeł hałasu pracujących na zewnątrz budynków produkcyjnych (instalacje wentylacyjne i odciągowe),

- niewystarczająca izolacyjność akustyczna ścian budynków produkcyjnych (otwarte okna i bramy),
- niewłaściwa organizacja działalności produkcyjnej realizowanej z udziałem hałaśliwych środków technicznych,
- nieprawidłowa lokalizacja linii technologicznych, instalacji i urządzeń na terenie zakładu oraz samych zakładów pośród zabudowy mieszkaniowej.

W celu rozwiązania problemu ponadnormatywnej emisji hałasu na terenach zamieszkania ludności przeprowadzane są działania kontrolne z zakresu ochrony przed hałasem instalacyjnym, które realizowane są w ramach działań WIOŚ.

Zgodnie z art. 115a ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.) w przypadku stwierdzenia przez organ ochrony środowiska, na podstawie pomiarów własnych, pomiarów dokonanych przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska lub pomiarów podmiotu obowiązanego do ich prowadzenia, że poza zakładem, w wyniku jego działalności, przekroczone są dopuszczalne poziomy hałasu, organ ten wydaje decyzję o dopuszczalnym poziomie hałasu. Wykaz zakładów na terenie Gminy Dzierżoniów posiadających przedmiotową decyzję przedstawiono poniżej:

Tabela nr 34. Wykaz zakładów posiadających decyzję o dopuszczalnym poziomie hałasu w środowisku

Zakład/ prowadzący	Dopuszczalny poziom hałasu dla pory dnia L_{AeqD} [dB]	Dopuszczalny poziom hałasu dla pory nocy L_{AeqN} [dB]
❖ „Globgranit I" Kazimierz Sadek, ul. Spacerowa 3 w Piławie Dolnej	55	45
❖ Zakład Usług Wysokościowych, Specjalistycznych, Remontowo-Budowlanych i Antykorozyjnych "PAJĄK" Sławomir Baranowski z siedzibą w Dzierżoniowie przy ul. Złotej 23, prowadzony w miejscowości Tuszyn nr 47	50	40

Hałas komunikacyjny

Hałas komunikacyjny wiąże się z transportem kolejowym i samochodowym. Spośród wymienionych rodzajów transportu, komunikacja drogowa należy do najbardziej uciążliwych źródeł hałasu w środowisku, co wynika przede wszystkim z powszechności jej występowania i czasu oddziaływania. Obserwowany ciągły wzrost ilości pojazdów, zarówno osobowych jak i ciężarowych, powoduje adekwatny wzrost

hałasu w środowisku. Staje się to coraz bardziej uciążliwe dla mieszkańców szczególnie w otoczeniu dróg o wysokim natężeniu ruchu lub w pobliżu skrzyżowań ulic.

Na hałas drogowy składa się przede wszystkim dźwięk generowany w związku z poruszaniem się pojazdu i hałas powstający na styku opony z nawierzchnią drogową. Przy prędkościach powyżej 60 km/h hałas wynikający z tarcia opon o nawierzchnię drogi przewyższa hałas silnika. Poziom hałasu drogowego jest bezpośrednio związany ze wskaźnikiem potoku ruchu, szybkością pojazdów oraz proporcją ciężkich pojazdów, które wraz z motocyklami są około dwa razy głośniejsze niż samochody osobowe. Normy polskie i kodeks drogowy dopuszczają do udziału w ruchu pojazdy emitujące hałas w granicach 85 dB (pojazdy osobowe) i 91-93 dB (samochody ciężarowe i autobusy).

Ze względu na szybko wzrastającą liczbę pojazdów samochodowych, niedostateczną ilość dróg szybkiego ruchu (brak obwodnic) oraz złą jakość nawierzchni drogowych, głównym obciążeniem środowiska jest przede wszystkim hałas wytwarzany przez transport samochodowy.

O poziomie hałasu komunikacyjnego decyduje bardzo wiele czynników, takich jak:

- natężenie ruchu pojazdów,
- procentowy udział samochodów ciężarowych w strumieniu pojazdów,
- prędkość strumienia pojazdów,
- położenie drogi oraz rodzaj nawierzchni,
- rodzaj i szerokość drogi,
- płynność ruchu pojazdów,
- ukształtowanie terenu, przez który przebiega trasa komunikacyjna,
- rodzaj sąsiadującej z trasą zabudowy,
- odległość pierwszej linii zabudowy od krawędzi jezdni,
- kultura jazdy kierowców.

Zwarta zabudowa i brak wolnych terenów utrudniają zastosowanie odpowiednich zabezpieczeń, takich jak ekrany czy pasy zieleni, mogących wpłynąć na poprawę warunków akustycznych.

Ograniczenie hałasu drogowego możliwe jest dzięki zastosowaniu cichych nawierzchni asfaltowych, budowaniu ekranów akustycznych wzdłuż dróg, polepszaniu właściwości akustycznych pojazdów samochodowych (korzystne akustycznie bieżniki

opon, skuteczniejsze układy tłumików, cichsze układy napędowe) oraz odpowiednim strategiom zarządzania ruchem drogowym (np. nocne ograniczenie prędkości, „strefy ciszy”, itd.).

4.8.3. Ocena klimatu akustycznego

Badania monitoringowe natężenia hałasu komunikacyjnego, w ramach Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska były realizowane w roku 2009 na terenie Gminy Dzierżoniów w punkcie kontrolno-pomiarowym w Uciechowie na os. Białym.

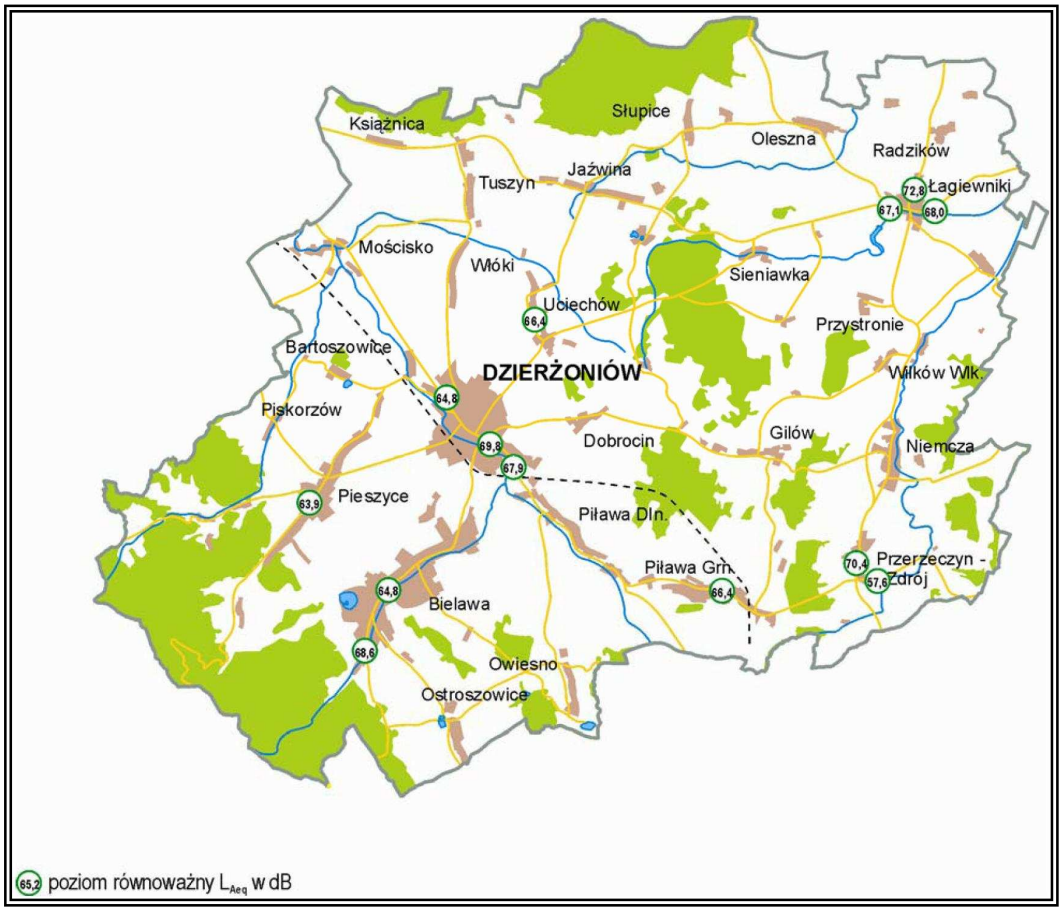

Ryc. 21. Lokalizacja punktów kontrolno – pomiarowych monitoringu hałasu na terenie powiatu dzierżoniowskiego

Wyniki pomiarów w punkcie pomiarowo – kontrolnym w Uciechowie na os. Białym. przedstawiały się następująco:

- punkt zlokalizowany na trasie Dzierżoniów - Łagiewniki, droga o asfaltowej nawierzchni w dobrym stanie technicznym. Zabudowa luźna, jednostronna, usytuowana ok. 15,0 m od krawędzi jezdni, średni poziom dźwięku odpowiadał 66,4 dB przy natężeniu ruchu 572 poj./h i udziale pojazdów ciężkich w strumieniu ruchu wynoszącym 6,3% (36 poj.). W strefie oddziaływania znajduje się 1 budynek

wielorodzinny.

Badania klimatu akustycznego na terenie Gminy Dzierżoniów wykazały, że w przedmiotowym punkcie kontrolnym, zlokalizowanym na granicy terenów chronionych, nie dotrzymana była wartość dopuszczalna dla pory dnia (65 dB).

W obecnej sytuacji na terenie Gminy Dzierżoniów możliwa jest redukcja hałasu poprzez:

- egzekwowanie dopuszczalnej prędkości jazdy (fotoradary stałe, wyrywkowe kontrole prędkości) – redukcja hałasu o około 1,4 dB;
- budowę ekranów akustycznych – redukcja hałasu nawet o ok. 15 dB dla zabudowań znajdujących się przy samej drodze;
- budowa obwodnicy – redukcja hałasu poprzez znaczną redukcję natężenia ruchu.

Wykonane badania dokumentują istotną degradację klimatu akustycznego wzdłuż ważniejszych tras komunikacyjnych. Hałas drogowy jest poważnym problemem dla mieszkańców wszystkich budynków zlokalizowanych w odległości mniejszej niż 3 m od drogi.

Przeprowadzone badania mają charakter orientacyjny a podstawowym celem ich jest podkreślenie problemu uciążliwości akustycznej wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Wskazują one na potrzebę dalszych szczegółowych pomiarów i modernizacji ciągów komunikacyjnych, budowę obwodnic a przede wszystkim na uwzględnienie problemów uciążliwości hałasu komunikacyjnego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W latach 2010-2013 badania monitoringowe klimatu akustycznego, w ramach Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, nie objęły obszaru Gminy Dzierżoniów.

4.8.4. Podsumowanie

1. Z analizy klimatu akustycznego i warunków urbanistycznych wynika, że hałas drogowy i przemysłowy nie stanowią uciążliwości dla mieszkańców gminy, poza ww. wymienionymi zakładami i obszarami położonymi wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.
2. Ze względu na znaczny wzrost liczby pojazdów emisja hałasu drogowego najprawdopodobniej może mieć w przyszłości tendencję zwyżkową.
3. Dla szczegółowego zidentyfikowania zadań z zakresu ochrony środowiska akustycznego niezbędne jest zlokalizowanie ewentualnych obszarów narażonych

na ponadnormatywne oddziaływanie, głównie hałasu komunikacyjnego. Ten rodzaj hałasu może bowiem stanowić główny element uciążliwości dla środowiska naturalnego na terenie gminy.

4. Budowa obwodnicy miasta Dzierżoniów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 382 oraz przebudowa drogi wojewódzkiej nr 384 na odcinku Dzierżoniów-Łagiewniki przyczynią się do znacznego ograniczenia emisji ze źródeł liniowych.

4.9. Gospodarka odpadami

4.9.1. Uwarunkowania prawne

Gospodarkę odpadami należy prowadzić w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, w szczególności gospodarka odpadami nie może:

- powodować zagrożenia dla wody, powietrza, gleby, roślin lub zwierząt;
- powodować uciążliwości przez hałas lub zapach;
- wywoływać niekorzystnych skutków dla terenów wiejskich lub miejsc o szczególnym znaczeniu, w tym kulturowym i przyrodniczym.

Gospodarkę odpadami w Polsce reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013, poz. 21 z późn. zm.), a także m.in.:

- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tekst jednolity z 2013 r. poz. 1399, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach (Dz. U. Nr 79, poz. 666, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi (Dz. U. z 2013 r. poz. 888),
- Ustawa z 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1413),
- Ustawa z 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (tekst jednolity Dz. U. z 2013 poz. 1162 z późn. zm.),
- Ustawa z 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2013 poz. 1155 z późn. zm.).

Problem usuwania i likwidacji odpadów komunalnych stał się jednym z najważniejszych i zarazem najtrudniejszych do rozwiązania problemów ekologicznych

współczesności. Odpady zawsze towarzyszyły człowiekowi jako skutek uboczny jego działalności, a w miarę postępu cywilizacyjnego ich ilość systematycznie rośnie. Tak więc rozwiązanie problemu odpadów komunalnych staje się nie tylko wyzwaniem dla techniki i ekonomii, ale też problemem społecznym wymagającym postawy proekologicznej i dyscypliny wszystkich obywateli - z władzami samorządowymi i państwowymi na czele.

W 2012 r. w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi zostały wprowadzone nowe uregulowania prawne. Nowelizacja ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, która weszła w życie z dniem 01.01.2012r., w sposób rewolucyjny przebudowała system prawny dotyczący postępowania z odpadami komunalnymi. Nowy system zakłada, że gmina przejmuje władztwo nad odpadami, a więc pełną odpowiedzialność za ich odebranie od wytwórców oraz zagospodarowanie zgodnie z obowiązującym prawem. Przejęcie władztwa nad odpadami komunalnymi oznacza dla gmin konieczność podjęcia i zrealizowania wielu działań organizatorskich, umożliwiających powstanie i funkcjonowanie nowego gminnego systemu postępowania z odpadami. W związku powyższym w 2012 r. były prowadzone prace związane z przejęciem przez Związek obowiązków, wynikających z nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, w tym przygotowanie: zmian statutu Związku, uchwał stanowiących podstawę funkcjonowania systemu oraz specyfikacji istotnych warunków zamówienia na odbiór i zagospodarowanie odpadów. W dniu 20.12.2012 r. Rada Gminy Dzierżoniów podjęła uchwały w sprawie funkcjonowania nowego systemu gospodarowania odpadami. Zgodnie z uchwałami podjętymi przez Radę Gminy Dzierżoniów zadania i obowiązki Gminy Dzierżoniów w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi zostały przekazane Związkowi Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego „ZGPD-7”.

Od 01.07.2013 r. na terenie Gminy Dzierżoniów funkcjonuje nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi. Zadanie to Gmina Dzierżoniów realizuje wspólnie z Gminą Miejską Dzierżoniów oraz Miastem i Gminą Niemcza w ramach Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZGPD-7. Nowym systemem gospodarowania odpadami zostały objęte nieruchomości zamieszkałe.

Rolą władz Gminy Dzierżoniów jest monitorowanie prac Związku pod kątem skuteczności i efektywności wdrażania nowego systemu gospodarowania odpadami.

4.9.2. Postępowanie z odpadami

Selektywna zbiórka odpadów

Podstawą postępowania z odpadami komunalnymi powinno być ich selektywne gromadzenie w celu umożliwienia wtórnego zagospodarowania lub utylizacji substancji i materiałów zawartych w odpadach, a co się z tym wiąże ograniczenia ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów. W 2011 r. łączna ilość zebranych odpadów komunalnych niesegregowanych (zmieszanych) z terenu gminy Dzierżoniów wyniosła 2059,95 Mg, w 2012 r. – 2487,90 Mg, natomiast w 2013 r. – 1944,3 Mg.

Selektywna zbiórka odpadów na terenie gminy dotychczas prowadzona była tzw. systemem mieszanym. W związku z tym, że na terenie Gminy Dzierżoniów przeważa rozproszona zabudowa jednorodzinna uznano, że najlepszym rozwiązaniem, w celu zwiększenia ilości odzyskiwanych i przetwarzanych surowców wtórnych, będzie wprowadzenie zbiórki odpadów segregowanych „u źródła" ich powstawania, która polega na tym, że wstępna selekcja odbywa się „u źródła" powstawania odpadów tj. w gospodarstwach domowych. Mieszkańcy od razu w domach segregują odpady i gromadzą je w specjalnych workach, dostarczonych przez firmę wywozową, w ramach zawartej umowy na odbieranie odpadów komunalnych.

Zbiórka surowców wtórnych w zabudowie wielorodzinnej (np.: blokach, kamienicach) prowadzona była przy użyciu kontenerowych punktów zbiórki (tzw. system pojemnikowy).

Obecnie w ramach nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi selektywna zbiórka odpadów na terenie Gminy Dzierżoniów prowadzona jest w ramach systemu indywidualnego oraz systemu zbiorowego.

System indywidualny selektywnej zbiórki odpadów komunalnych obowiązuje na terenie jednolitej zabudowy jednorodzinnej i obejmuje zbiórkę makulatury, tworzyw sztucznych, szkła białego i szkła kolorowego. System ten oparty jest na gromadzeniu przez właścicieli nieruchomości posegregowanych odpadów w workach przeznaczonych do selektywnej zbiórki odpadów. W ramach systemu indywidualnego odpady odbierane są raz w miesiącu, zgodnie z ustalonym harmonogramem.

System zbiorowy selektywnej zbiórki odpadów obowiązuje na terenie zabudowy wielomieszkaniowej i oparty jest na gromadzeniu w pojemnikach przez mieszkańców makulatury, tworzyw sztucznych, szkła białego i szkła kolorowego. W ramach systemu zbiorowego odpady odbierane są z częstotliwością niedopuszczającą do przepełnienia pojemników, ale nie rzadziej niż raz w miesiącu. Na terenie gminy znajduje się

37 punktów selektywnej zbiórki odpadów (gniazda segregacyjne).

Ponadto w ramach nowego systemu gospodarowania odpadami został utworzony Gminny Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), do którego właściciele nieruchomości zamieszkałych mogą oddać odpady komunalne zebrane w sposób selektywny. PSZOK funkcjonuje w Dzierżoniowie przy ul. Bielawskiej 15B. Do ww. PSZOK-u mieszkańcy Gminy Dzierżoniów w ramach uiszczanej opłaty za gospodarowanie odpadami mogą oddać (bez dodatkowych opłat), zebrane w sposób selektywny następujące odpady komunalne: zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, przeterminowane leki, metal, opakowania wielomateriałowe, zużyte baterie i akumulatory, chemikalia i inne odpady niebezpieczne, meble i inne odpady wielkogabarytowe, opony, odpady zielone, odpady ulegające biodegradacji (kuchenne), odpady budowlane i rozbiórkowe. Punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) czynny jest dwa razy w tygodniu tj. w środy w godz. 11:00-19:00 oraz w soboty w godz. 8:00 – 16:00**.**

W 2011 r. na terenie Gminy Dzierżoniów zebrano 98590 kg surowców wtórnych, w tym:

- tworzywo sztuczne 25710 kg
- szkło białe i kolorowe 58590 kg
- makulatura 14290 kg

W 2012 r. na terenie Gminy Dzierżoniów zebrano 104610 kg surowców wtórnych, w tym:

- tworzywo sztuczne 39200 kg
- szkło białe i kolorowe 47700 kg
- makulatura 17710 kg

W 2013 r. na terenie Gminy Dzierżoniów zebrano 146 800 kg surowców wtórnych, w tym:

- tworzywo sztuczne 35 300 kg
- szkło białe i kolorowe 74 200 kg
- makulatura 37 300 kg

Efekty prowadzonej zbiórki surowców wtórnych na terenie Gminy Dzierżoniów przedstawiono na poniższym wykresie.

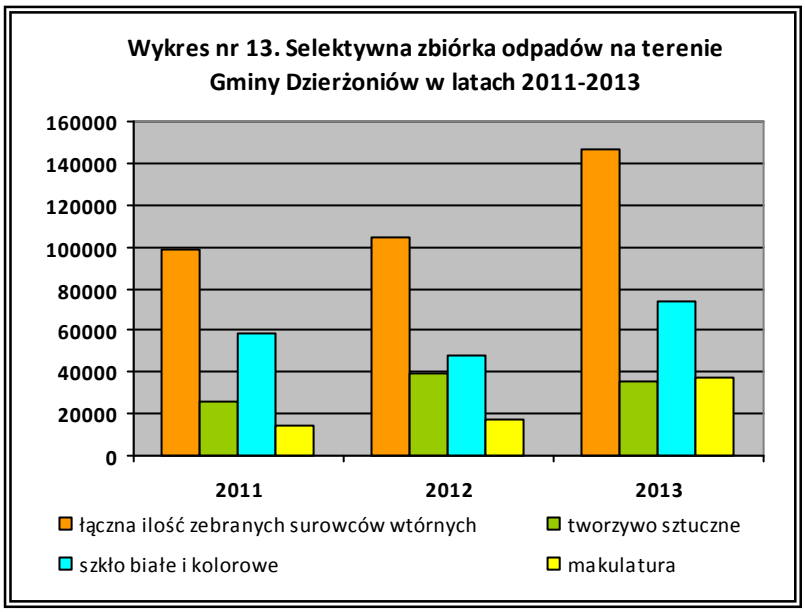

źródło: Gmina Dzierżoniów i ZGPD7, opracowanie własne

Jak wynika z wyżej przedstawionych danych ilości odpadów zbieranych selektywnie uległy zwiększeniu. W celu osiągnięcia coraz lepszych wyników selektywnej zbiórki surowców na bieżąco prowadzona jest edukacja ekologiczna młodzieży szkolnej oraz mieszkańców gminy. W ramach propagowania zachowań proekologicznych oraz działań mających na celu zapobieganie powstawaniu „dzikich wysypisk" śmieci na terenie gminy realizowane są bezpłatne zbiórki odpadów w formie tzw. „wystawek".

W 2011 r. na terenie Gminy Dzierżoniów zorganizowano zbiórkę:

- zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, w ramach, której zebrano ok. 4 Mg zużytego sprzętu;
- odpadów wielkogabarytowych, w ramach, której zebrano ok. 11 Mg odpadów;

W 2012 r. na terenie Gminy Dzierżoniów zorganizowano zbiórkę:

- zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, w ramach, której zebrano ok. 5,41 Mg zużytego sprzętu;
- odpadów wielkogabarytowych, w ramach, której zebrano ok. 13,8 Mg odpadów;
- zużytych opon samochodowych, w ramach której zebrano 28 Mg zużytych opon.

W 2013 r. na terenie Gminy Dzierżoniów zebrano w ramach zbiórki objazdowej i w punkcie przyjmowania odpadów (PSZOK):

- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, w ilości 4,2 Mg;
- odpady wielkogabarytowe, w ilości 3,9 .Mg;
- zużyte opony samochodowe, w ilości 1,2 Mg;

Podczas zorganizowanych zbiórek mieszkańcy mogli pozbyć się ww. odpadów nie

ponosząc dodatkowych kosztów.

Ponadto w ramach selektywnej zbiórki odpadów w placówkach oświatowych z terenu Gminy Dzierżoniów prowadzona jest zbiórka zużytych baterii, co zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela nr 35. Zbiórka odpadów prowadzona w placówkach oświatowych z terenu Gminy Dzierżoniów

Lp.	Szkoła	Rok szkolny	Ilość zebranych zużytych baterii [kg]
1.	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Piławie Dolnej	2010/2011	43
		2011/2012	28
		2013/2014	66
2.	Szkoła Podstawowa w Tuszynie	2010/2011	107
		2011/2012	75
		2013/2014	142
3.	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Mościsku	2010/2011	33
		2011/2012	148
		2013/2014	400
4.	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ostroszowicach	2010/2011	77,30
		2011/2012	49
		2013/2014	82
5.	Gimnazjum Gminne w Dzierżoniowie	2010/2011	50
		2011/2012	47
		2013/2014	41
Razem		**2010/2011**	**310,3**
		2011/2012	**347**
		2013/2014	**731**

źródło: Gmina Dzierżoniów

Zbiórka zużytych baterii na terenie Gminy Dzierżoniów prowadzona jest w ramach współpracy z organizacją odzysku REBA S.A., która jest organizatorem ogólnopolskiej akcji zbierania zużytych baterii i akumulatorów małogabarytowych. Baterie zbierane są do specjalnych pojemników, które zostały umieszczone we wszystkich placówkach oświatowych oraz w siedzibie Urzędu Gminy Dzierżoniów.

Przewiduje się, iż efekty selektywnego zbierania surowców wtórnych będą coraz lepsze i będzie wiązać się to ze wzrostem wiedzy społeczeństwa w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami, wynikającego z przepisów prawa, co z kolei przyczyni się do uporządkowania gospodarki odpadami komunalnymi oraz ułatwi utrzymanie czystości i porządku na terenie Gminy Dzierżoniów.

Odzysk i unieszkodliwianie zebranych odpadów komunalnych

Zgodnie z decyzją Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 03.04.2014 r. Nr Z 50/2014 znak: DOW-S-V.7241.9.2013.RSt.KD, L.dz.574/04/2014 wyrażającą zgodę na zamkniecie składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Byszów-Gilów z dniem 30.04.2013 r. zaprzestano składowania odpadów komunalnych na przedmiotowym składowisku. Obecnie na terenie nieczynnego składowiska odpadów prowadzone są prace rekultywacyjne.

Odpady zmieszane oraz odpady zielone od właścicieli nieruchomości z terenu gminy są przekazywane do Ekologicznego Centrum Odzysku w Bielawie znajdującego się przy ul. Ceglanej 10, które w 2013 r. otrzymało statut Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych. Tam każda partia zostaje zważona, a następnie dokładnie przesiana, by wybrać znajdujące się w śmieciach odpady, które można wysegregować. Frakcje organiczne zostają na miejscu przetworzone, szkło, metal, plastik oddzielone, dopiero pozostałości z sortowania odpadów komunalnych tzw. balast jest przeznaczony do składowania.

Zgodnie z danymi uzyskanymi od ZGPD7 w 2013 r. łączna masa selektywnie odebranych odpadów komunalnych ulegających biodegradacji z terenu gminy wynosiła 41,4 Mg. Osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania kształtował się na poziomie 4,2 %. Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła wynosił 18,9%.

Szczegółowe informacje dotyczące nowego systemu gospodarki odpadami przedstawione zostały w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012 (uchwała nr XXIV/616/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 czerwca 2012 r.).

Odpady zawierające azbest

Azbest jest substancją stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska i stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi, dlatego powinien być wykorzystywany, przemieszczany i sukcesywnie eliminowany przy zachowaniu szczególnego nadzoru oraz odpowiednich środków ostrożności.

W związku z zagrożeniem, jakie stwarza azbest, opracowany został Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032**,** który Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej przyjęła w dniu 14 lipca 2009 r. (zmieniony uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 marca 2010 r.). Przedmiotowy program narzuca na jednostki

samorządu terytorialnego obowiązek opracowania programów usuwania wyrobów zawierających azbest.

Uchwałą Rady Gminy Dzierżoniów nr XI/61/11z dnia 21 kwietnia 2011 r. został przyjęty Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terenie Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZGPD-7". Stanowiący załącznik do niniejszej dokumentacji „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Dzierżoniów" jest kontynuacją i aktualizacją programu przyjętego w 2011 r.

Potrzeba aktualizacji programu wynika z konieczności dostosowania programu do zmieniających się warunków i wymogów prawnych, technicznych oraz finansowych. Ponadto konieczność aktualizacji programu wynika z faktu, iż z dniem 1 stycznia 2012 r., w związku ze zmianą przepisów ustawy o odpadach (ustawa z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, Dz. U., Nr 152, poz. 897) nastąpiła likwidacja dotychczasowych planów gospodarki odpadami, w tym Planu Gospodarki Odpadami dla Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego, którego załącznikiem był „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosownych na terenie Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZDPD-7 na lata 2007-2013".

Podstawowym celem Programu jest realizacja głównych założeń zawartych w dokumencie „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032", tj. oczyszczenie obszaru gminy Dzierżoniów z azbestu i usunięcie wyrobów zawierających azbest do roku 2032 oraz udzielanie pomocy finansowej mieszkańcom gminy w realizacji kosztownego usuwania i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest zgodnie z przepisami prawa.

Realizacja Programu wpłynie na poprawę warunków ochrony zdrowia i życia ludności, przyniesie korzyści w sferze społecznej, ekologicznej i ekonomicznej.

Korzyści społeczne

- oczyszczenie kraju z wyrobów zawierających azbest, a w konsekwencji zmniejszenie emisji włókien azbestu do środowiska i uzyskanie warunków dla poprawy ochrony zdrowia mieszkańców;
- wczesne wykrywanie chorób azbestozależnych, ich leczenie i ograniczanie negatywnych skutków;
- ograniczenie śmiertelności na skutek chorób azbestozależnych, a w szczególności raka płuc i międzybłonniaka opłucnej;

- przedłużenie okresu użytkowania obiektów budowlanych oraz uzyskanie lepszych parametrów eksploatacyjnych;
- poprawa wyglądu zewnętrznego obiektów budowlanych;
- wzrost atrakcyjności agroturystycznej terenów wiejskich;
- wzrost atrakcyjności terenów oczyszczonych z azbestu dla inwestorów krajowych i zagranicznych.

Korzyści ekologiczne

Podstawową korzyścią ekologiczną będzie stopniowe ograniczanie, a następnie całkowita eliminacja narażenia środowiska na azbest. Narażenie takie powstaje na skutek emisji do powietrza włókien azbestu z uszkodzonych wyrobów zawierających azbest oraz ich odpadów, a także na skutek niewłaściwie prowadzonych procesów eksploatacji i usuwania tych wyrobów. Poważne zanieczyszczenie środowiska naturalnego powstaje również na skutek emisji azbestu z tzw. „dzikich" wysypisk odpadów – głównie w lasach.

Korzyści ekonomiczne

- przyrost wartości nieruchomości;
- przyrost wartości gruntów;
- poprawa stanu technicznego obiektów budowlanych;
- wzrost inwestycji;
- wzrost dochodów budżetu państwa z podatku od działalności gospodarczej związanej z usuwaniem wyrobów zawierających azbest oraz zastosowania nowych materiałów;
- zmniejszenie kosztów leczenia chorób azbestozależnych.

4.9.3. Utrzymanie czystości i porządku na terenie gminy

Duży problem na terenie Gminy Dzierżoniów stanowi gospodarka odpadami komunalnymi i powstające nielegalne składowiska odpadów. Stanowią one zagrożenie sanitarne i uciążliwość dla otoczenia, jak również negatywnie wpływają na wizerunek gminy. Terenami najbardziej narażonymi na powstawanie „dzikich wysypisk" są miejsca oddalone od zabudowy mieszkaniowej z możliwością dobrego dojazdu (np.: lasy, rowy, pola). Problemy te można rozwiązać jedynie przy aktywnym udziale mieszkańców gminy.

Pomimo, że obowiązujące akty prawne – ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach czy ustawa o odpadach nakładają na właścicieli i zarządców terenu obowiązek dbania o jego czystość nieustannie borykamy się z problemem

powstających wokół nas „dzikich wysypisk” śmieci. Każdego roku powstają kolejne, nowe miejsca nielegalnego składowania różnego rodzaju odpadów na terenie Gminy Dzierżoniów.

W ramach walki z nielegalnymi składowiskami odpadów, bezpośrednio po ich zlokalizowaniu, w pierwszej kolejności podejmowane są działania mające na celu wykrycie sprawcy w celu nałożenia na niego obowiązku likwidacji. W przypadku braku takiej możliwości, w oparciu o posiadane siły i środki podejmowane są kroki w kierunku likwidacji tych składowisk przede wszystkim poprzez wywóz nieczystości i zabezpieczenie terenu przed dalszym jego zaśmiecaniem.

W latach 2011-2013 zlikwidowano dziewięć nielegalnych wysypisk m.in. przy drodze relacji: Uciechów-Dobrocin, Piława Dolna-Bielawa, Uciechów-Włóki, Myśliszów-Owiesno, Włóki-Nowizna, Mościsko-Książnica, w miejscowości Uciechów i Piława Dolna oraz kilkanaście miejsc regularnie zaśmiecanych. Łącznie zebrano ponad 90 ton odpadów.

Likwidacja dzikich wysypisk na terenie gminy prowadzona jest sukcesywnie w miarę posiadanych możliwości finansowych, bowiem likwidacja ich pochłania znaczne środki finansowe. Na bieżąco są również porządkowane tereny regularnie zaśmiecane (głównie przy drogach). Pomimo likwidacji nielegalnych składowisk odpadów w ich miejsca wciąż powstają nowe.

Zakłada się iż nowe przepisy wprowadzone znowelizowaną ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach przyczynią się do eliminacji powstawania „dzikich wysypisk”. Nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi nakłada na gminy obowiązek utrzymania czystości i porządku w gminie, dzięki temu gminy mogą kształtować sposób gospodarowania odpadami komunalnymi na swoim terenie, a co najważniejsze wszyscy mieszkańcy gminy zostali objęci zorganizowanym systemem gospodarowania odpadami. Dzięki temu rozwiązaniu być może nikomu nie będzie opłacało się podrzucać śmieci do lasu, przydrożnych rowów, czyli w miejsca do tego celu nieprzeznaczone.

Zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach gminy są zobowiązane do prowadzenia ewidencji:

1) zbiorników bezodpływowych w celu kontroli częstotliwości ich opróżniania oraz w celu opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej;

2) przydomowych oczyszczalni ścieków w celu kontroli częstotliwości i sposobu pozbywania się komunalnych osadów ściekowych oraz w celu opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej;

3) umów zawartych na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości w celu kontroli wykonywania przez właścicieli nieruchomości i przedsiębiorców obowiązków wynikających z ustawy.

Rzetelnie prowadzona ewidencja pozwoli na szczegółowy monitoring prowadzonej gospodarki odpadami, zapewniający nadzór nad powstającymi odpadami, począwszy od miejsca wytworzenia, a skończywszy na odbiorcy odpadów i sposobie postępowania z odpadami.

4.9.4. Podsumowanie

1. Od lipca 2013 r. obowiązuje nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi. Gmina Dzierżoniów realizuje to zadanie w ramach Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego. Rolą władz gminy jest monitorowanie prac Związku pod kątem skuteczności i efektywności.
2. Wszyscy mieszkańcy gminy zostali objęci zorganizowanym systemem gospodarowania odpadami.
3. Gmina Dzierżoniów objęta została „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terenie Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZGPD-7”.

4.10. Promieniowanie elektromagnetyczne

4.10.1. Uwarunkowani wstępne

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu środowiska poprzez:

- utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach;
- zmniejszanie poziomów pól elektromagnetycznych co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane.

Ochronę przed PEM w Polsce reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.), a także m.in.:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. z 2003 r., Nr 192, poz. 1883);

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 roku w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. z 2007 r., Nr 221, poz. 1645).

Polska jest jednym z krajów, które mają prawny system ochrony środowiska przed oddziaływaniem sztucznych pól elektromagnetycznych, które określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. z 2003r., Nr 192, poz. 1883).

Tabela nr 39. Zakres częstotliwości pól elektromagnetycznych, dla których określa się parametry fizyczne charakteryzujące oddziaływanie pól elektromagnetycznych na środowisko, dla terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych, charakteryzowane przez dopuszczalne wartości parametrów fizycznych, dla terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową

Zakres częstotliwości pola elektromagnetycznego		Parametr fizyczny		
		Składowa elektryczna	Składowa magnetyczna	Gęstość mocy
	1	2	3	4
1	50 Hz	1 kV/m	60 A/m	-

Objaśnienia:
a) 50 Hz - częstotliwość sieci elektroenergetycznej,
b) podane w kolumnach 2 i 3 tabeli wartości graniczne parametrów fizycznych charakteryzujących oddziaływanie pól elektromagnetycznych odpowiadają wartościom skutecznym natężeń pól elektrycznych i magnetycznych.

Tabela nr 40. Zakres częstotliwości pól elektromagnetycznych, dla których określa się parametry fizyczne charakteryzujące oddziaływanie pól elektromagnetycznych na środowisko, dla miejsc dostępnych dla ludności oraz dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych, charakteryzowane przez dopuszczalne wartości parametrów fizycznych, dla miejsc dostępnych dla ludności

Lp.	Zakres częstotliwości pola elektromagnetycznego	Parametr fizyczny		
		Składowa elektryczna	Składowa magnetyczna	Gęstość mocy
1.	0 Hz	10 kV/m	2.500 A/m	-
2.	Od 0 Hz do 0,5 Hz	-	2.500 A/m	-
3.	Od 0,5 Hz do 50 Hz	10 kV/m	60 A/m	-
4.	Od 0,05 kHz do 1,0 kHz	-	3/fA/m	-
5.	Od 0,001 MHz do 3,0 MHz	20 kV/m	3 A/m	-
6.	Od 3,0 MHz do 300 MHz	7 kV/m	-	-

7.	Od 300 MHz do 300 GHz	7 kV/m	-	0,1 W/m^2

4.10.2.Źródła promieniowania

Promieniowanie - to termin oznaczający wysyłanie i przekazywanie energii. Promieniowanie dzieli się na dwie zasadnicze grupy: jonizujące oraz niejonizujące. Źródła promieniowania można podzielić na naturalne - występujące w przyrodzie i sztuczne – wytwarzane przez człowieka.

Na terenie Gminy Dzierżoniów nie występują źródła promieniowania jonizującego. Promieniowanie niejonizujące jest związane ze zmianami pola elektromagnetycznego wytwarzanego przez źródła energetyczne i radiokomunikacyjne. Do źródeł tych zalicza się m.in. urządzenia nadawcze (radio-telewizyjne, telekomunikacyjne, radiolokacyjne itp.), jak również urządzenia przemysłowe i linie oraz stacje elektroenergetyczne. Dla środowiska i człowieka w zakresie promieniowania elektromagnetycznego istotne są mikrofale, radiofale i fale o bardzo niskiej częstotliwości (VLF), a także fale o ekstremalnie niskiej częstotliwości (FW).

Głównymi źródłami promieniowania elektromagnetycznego na terenie Gminy Dzierżoniów są pojedyncze obiekty i liniowe źródła PEM. Do źródeł PEM należy zaliczyć głównie:

- stacje bazowe telefonii komórkowych w Mościsku i Ostroszowicach,
- stacje elektroenergetyczne o napięciu 110 kV oraz linie elektroenergetyczne o napięciu 110 kV,
- urządzenia pracujące w przemyśle, ośrodkach medycznych oraz urządzenia stanowiące wyposażenie policji czy straży pożarnej.

4.10.3. Ocena stanu środowiska w zakresie PEM

W art.121 Prawo Ochrony Środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 1232, z późn. zm.) określa zasady ochrony środowiska przed polami elektromagnetycznymi. Ochrona ta polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu środowiska poprzez utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach oraz zmniejszenie poziomów pól elektromagnetycznych co najmniej do dopuszczalnych, gdy poziomy te nie są dotrzymane. Zgodnie z art. 123 w/w ustawy oceny poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku i obserwacji zmian dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska. Monitoring środowiska obejmuje uzyskiwane na podstawie badań monitoringowych informacje w zakresie pól elektromagnetycznych.

Na terenie powiatu dzierżoniowskiego w 2009 r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu wykonał pomiary poziomów pól elektromagnetycznych zgodnie z metodyką określoną w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r., w oparciu o reprezentatywne normy lub procedury badawcze, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r.

Pomiary były wykonywane miernikiem do pomiaru pola elektromagnetycznego PMM 8053A z sondą EP 408 mierzącą w zakresie częstotliwości 0,001 - 40 GHz.

Badania te były prowadzone dla:

- terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową,
- miejsc dostępnych dla ludności.

Do badań wytypowano tereny w strefie oddziaływania stacji bazowych telefonii komórkowej, ze względu na fakt, że stacje te są obecnie najbardziej rozpowszechnionym rodzajem obiektów radiokomunikacyjnych. Punkty kontrolno – pomiarowe PEM na terenie powiatu dzierżoniowskiego zlokalizowano w: Sieniawce, Jodłowniku, Bielawie, Pieszycach i Dzierżoniowie.

Tabela nr 41. Wykaz punktów pomiarowych w Gminie Dzierżoniów oraz średnie arytmetyczne zmierzonych wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych w tych punktach

Lp.	Lokalizacja punktu pomiarowego	Data wykonania pomiaru	Średnia arytmetyczna zmierzonych wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych promieniowania elektromagnetycznego dla zakresu 3 MHz- 3000 MHz [V/m]
1	Jodłownik	25.08.2009	0,01
2		13.08.2012	0,22

Badania przeprowadzone w 2009 r. i 2012 r. przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu na terenie Gminy Dzierżoniów wykazały, że w przebadanym punkcie kontrolno-pomiarowym nie stwierdzono przekroczeń poziomów dopuszczalnych pól elektromagnetycznych.

W celu dokładnego określenia wielkości promieniowania w środowisku, a także określenia dynamiki jego wzrostu należy prowadzić dokładną rejestrację źródeł emisji, a w ramach monitoringu szerokopasmowych pomiarów widma pól elektromagnetycznych.

4.10.4. Podsumowanie

1. W badanym punkcie pomiarowym zlokalizowanym w Jodłowniku nie została przekroczona wartość dopuszczalna pól elektromagnetyczny (7 V/m).

2. Występujący wzrost zapotrzebowania na usługi telefonii komórkowej, powoduje systematyczny wzrost infrastruktury stacji bazowych, będących źródłami promieniowania elektromagnetycznego. W związku z tym należy liczyć się również ze wzrostem emisji promieniowania do środowiska.
3. W celu dokładnego określenia wielkości PEM w środowisku, a także określenia dynamiki jego wzrostu należy prowadzić dokładną rejestrację źródeł PEM, a w ramach monitoringu szerokopasmowych pomiarów widma pól elektromagnetycznych.

5. Cele polityki ekologicznej oraz kierunki działań

5.1. Cel nadrzędny

Do głównych celów strategicznych i priorytetów, mających na celu ochronę środowiska, które wynikają ze Strategii Rozwoju Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2020 należą:

Priorytet I. Wielofunkcyjny rozwój gminy w oparciu o rolnictwo i przedsiębiorczość

Priorytet II. Rozwój turystyki poprzez wykorzystanie dziedzictwa kulturowego

Priorytet III. Budowanie społeczeństwa obywatelskiego

Priorytet IV. Kompleksowe działania na rzecz ochrony środowiska

Cel strategiczny IV.1. – Potencjał ekologiczny

Cel operacyjny IV.1.1. Uporządkowanie i rozbudowa infrastruktury wodno-ściekowej

Cel operacyjny IV.1.2. Utrzymane w czystości środowisko naturalne

Cel operacyjny IV.1.3. Monitoring i ewaluacja wdrożonego systemu gospodarowania odpadami

Cel operacyjny IV.1.4. Ograniczenie degradacji gleb

Cel operacyjny IV.1.5. Ograniczenie energochłonności budynków

Cel operacyjny IV.1.6. Wyeksponowanie i zabezpieczenie obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo

Cel operacyjny IV.1.7. Zwiększona retencja wodna

Cel operacyjny IV.1.8. Edukacja ekologiczna wśród mieszkańców i turystów

Cel operacyjny IV.1.9. Wprowadzanie rozwiązań innowacyjnych służących poprawie jakości środowiska

Cel operacyjny V.1.10. Ograniczenie emisji gazów, pyłów i hałasu

Priorytet V. Infrastruktura techniczna, bezpieczeństwo oraz sprawna administracja

Priorytet VI. Poprawa jakości życia mieszkańców

Priorytet VII. Partnerstwo dla rozwoju

5.2. Priorytety ekologiczne

Spośród celów wyznaczonych w Programie ochrony środowiska dokonano wyboru najistotniejszych zagadnień, których rozwiązanie przyczyni się w najbliższej przyszłości do poprawy stanu środowiska Gminy Dzierżoniów – tzw. priorytetów ekologicznych. Ich wyboru dokonano w oparciu o ocenę stanu poszczególnych komponentów środowiska na terenie gminy, uwarunkowania zewnętrzne (obowiązujące akty prawne) i wewnętrzne, a także inne wymagania w zakresie jakości środowiska.

Wybór priorytetowych przedsięwzięć ekologicznych przeprowadzono przy zastosowaniu następujących kryteriów organizacyjnych i środowiskowych:

- wymiar przedsięwzięcia (ponadlokalny i publiczny),
- zaawansowanie przedsięwzięcia w realizacji,
- konieczność realizacji przedsięwzięcia ze względów prawnych,
- zgodność z celami zawartymi w dokumentach szczebla krajowego, wojewódzkiego i powiatowego,
- zabezpieczenie środków na realizację lub o możliwość uzyskania dodatkowych zewnętrznych środków finansowych (z Unii Europejskiej z innych źródeł zagranicznych lub krajowych),
- możliwość likwidacji lub ograniczenia najpoważniejszych zagrożeń dla środowiska i zdrowia ludzi,
- skala dysproporcji pomiędzy stanem aktualnym i prognozowanym oraz stanem wymaganym przez prawo,
- skala efektywności ekologicznej przedsięwzięcia (efekt planowany, tempo jego osiągnięcia),
- wieloaspektowość efektów ekonomicznych przedsięwzięcia (możliwość jednoczesnego osiągnięcia poprawy stanu środowiska w zakresie kilku elementów środowiska).

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria proponuje się, w perspektywie najbliższych czterech lat, następującą hierarchię potrzeb:

W zakresie zadań systemowych:

- Rozwój edukacji ekologicznej
- Zarządzanie środowiskowe.

W zakresie poprawy jakości środowiska:

- Poprawa jakości wód
- Racjonalizacja gospodarki odpadami
- Poprawa jakości powietrza atmosferycznego
- Ochrona przed hałasem ze źródeł komunikacyjnych

W zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody:

- Efektywna ochrona przyrody
- Ochrona i racjonalna eksploatacja ekosystemów leśnych

- Ochrona gleb użytkowanych rolniczo

W zakresie zrównoważonego wykorzystania surowców, wody i energii:

- Zabezpieczenie środowiska i człowieka przed zagrożeniami powodziowymi
- Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych

Należy zaznaczyć, że wiele przedsięwzięć proponowanych w ramach jednego zagadnienia wpisuje się także w pozostałe zagadnienia. Wynika to z faktu, że poszczególne elementy środowiska i uciążliwości środowiskowe są ze sobą powiązane i poprawa jakości lub ochrona jednego z nich zwykle skutkuje poprawą lub ochroną pozostałych.

Tabela nr 42. Harmonogram zadań z zakresu ochrony środowiska

Cele długoterminowe do 2021 r.	Cele krótkoterminowe do 2017 r.	Zadania	Odpowiedzialny za realizację	Termin realizacji	Koszty realizacji zadania przypadające na Gminę [zł]	Źródło finansowania
Ochrona wód						
Dążenie do osiągnięcia dobrego stanu i potencjału wód powierzchniowych i podziemnych pod względem jakościowym określonych przez Ramową Dyrektywę Wodną (Dyrektywę 2000/60/WE)	Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez ograniczenie ładunku i ilości ścieków	Przebudowa SUW Lubachów w Zagórzu Śl. w ramach zadania „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I I II etap"[1)]	WiK Sp. z o.o. w Dzierżoniowie	2014-2015	703 000,0	budżet WiK Sp. z o.o., budżet gmin powiatu, budżet państwa, środki Unii Europejskiej – Fundusz Spójności
	Rozwój i modernizacja infrastruktury techniczno-inżynieryjnej w zakresie wodociągów i kanalizacji	Przebudowa SUW w Kamionkach w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap"[1)]		2014	40 000,0	
	Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych ze źródeł komunalnych, przemysłowych i rolniczych	Przebudowa SUW CICHA w Dzierżoniowie w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap"[1)]		2014	85 000,0	
		Zakup pojazdu specjalistycznego do czyszczenia kanałów i obiektów technologicznych w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap"[1)]		2014	154 000,0	

		Modernizacja kolektora zrzutowego ścieków z oczyszczalni ścieków Jugowice poniżej zbiornika wody pitnej w Lubachowie w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap"[1)]		2014-2015	14 000,0	
		Budowa systemu monitoringu i sterowania obiektów wodnych w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - II etap"[1)]		2014-2016	170 000,0	
		Wymiana odcinków sieci wodociągowej w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - II etap"[1)]		2014-2016	170 000,0	
		Wykonanie węzła do dezynfekcji i pomiaru ciśnienia wody w miejscowości Tuszyn w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - II etap"[1)]		2015	60 000,0	
		Budowa wodociągu tranzytowego Lubachów – Pieszyce – Dzierżoniów – Bielawa w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - II etap"[1)]		2016	176 000,0	
		Budowa systemu oczyszczania	Właściciele	2014-2017	450 000,0	środki prywatne,

		ścieków w gospodarstwach domowych[2)]	nieruchomości			budżet gminy fundusze UE
		Bieżąca konserwacja i remonty urządzeń melioracji szczegółowej	Gmina Dzierżoniów, właściciele gruntów	2014-2020	b.d.	budżet gminy; Powiatowy Urząd Pracy w Dzierżoniowie
Ochrona powietrza						
Trwała poprawa jakości powietrza atmosferycznego	Poprawa jakości powietrza atmosferycznego poprzez ograniczanie niskiej emisji	Termomodernizacja obiektów użyteczności publiczno-prywatnej	Gmina Dzierżoniów	2015-2020	b.d.	budżet gminy, właściciele nieruchomości, fundusze UE
	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł przemysłowych	Wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach		-	-	budżet gminy
	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł komunikacyjnych	Budowa dróg gminnych[3)]		2015-2020	2 000 000,0	budżet gminy; środki UE;
		Przebudowa drogi ul. Fabrycznej łączącej drogę powiatową nr 3006D z drogą powiatową nr 3004D w miejscowości Ostroszowice wraz z dojazdem do pól[2)]		2014	130 000,0	budżet gminy i powiatu; środki UE;
		Przebudowa ul. Ogrodowej w Ostroszowicach[2)]		2014	500 000,0	budżet gminy; środki U
	Sukcesywny wzrost wykorzystania alternatywnych źródeł energii	Budowa lamp solarnych na terenie Gminy Dzierżoniów[3)]		2014	805 000,0	budżet gminy; środki UE
	Utrzymanie wartości stężeń poszczególnych	Wdrażanie programów ochrony powietrza	Gmina Dzierżoniów	-	-	budżet państwa, budżet województwa,

	zanieczyszczeń powietrza co najmniej na poziomie określonym prawem lub poniżej tego poziomu	Monitoring jakości powietrza oraz podejmowanie działań wpływających na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, celem dotrzymywania standardu jakości powietrza w związku ze zmniejszającym się corocznie marginesem tolerancji	Gmina Dzierżoniów, WIOŚ	-	-	budżet powiatu, budżet gmin, budżet WIOŚ, środki UE
		Wspieranie rozbudowy i modernizacji obiektów i sieci gazowych oraz elektroenergetycznych oraz systemów ciepłowniczych zgodnie z zamierzeniami przedsiębiorstw energetycznych	Gmina Dzierżoniów, Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A., TAURON Polska Energia S.A.,	-	-	
* Dodatkowo działania naprawcze przewidziane do realizacji określone w „Programie ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego”, przyjętym przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XLVI/1544/14 z dnia 25 lutego 2014 r.						
Hałas						
Poprawa klimatu akustycznego na obszarach, gdzie zostały przekroczone wartości normatywne oraz zabezpieczanie pozostałych obszarów przed zagrożeniem wystąpienia ponadnormatywnej emisji hałasu	Ograniczenie występowania przekroczeń normatywnych hałasu komunikacyjnego	Budowa dróg gminnych[3)]	Gmina Dzierżoniów	2015-2020	2 000 000,0	budżet państwa, budżet województwa, budżet powiatu, budżet gmin, budżet zarządców dróg, budżet WIOŚ, środki UE
		Przebudowa drogi ul. Fabrycznej łączącej drogę powiatową nr 3006D z drogą powiatową nr 3004D w miejscowości Ostroszowice wraz z dojazdem do pól[2)]		2014	130 000,0	
		Przebudowa ul. Ogrodowej w Ostroszowicach[2)]		2014	500 000,0	
		Monitoring poziomu hałasu ze źródeł komunikacyjnych	Zarządcy dróg, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska	-	-	
		Opracowanie map akustycznych				
		Budowa zabezpieczeń akustycznych dróg przebiegających w pobliżu zabudowy mieszkaniowej				

	Ograniczanie występowania przekroczeń normatywnych hałasu przemysłowego	Modernizacja lub wymiana urządzeń będących źródłem hałasu.	Podmioty gospodarcze, Prowadzący instalacje	-	-	środki własne podmiotów gospodarczych i prowadzących instalacje
Promieniowanie elektromagnetyczne						
Ochrona przed negatywnym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych	Utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach	Gromadzenie danych dotyczących instalacji powodujących wytwarzanie pól elektromagnetycznych	Jednostki samorządu terytorialnego	-	-	budżet państwa, budżet powiatu, budżet gmin, budżet województwa budżet WIOŚ, środki własne użytkowników urządzeń emitujących pole elektromagnetyczne
	Stała kontrola źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego	Monitoring środowiska ze względu na promieniowanie niejonizujące	Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, użytkownicy urządzeń emitujących pole elektromagnet.	-	-	
Ochrona gleb						
Ochrona gleb przed degradacją oraz rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych	Ochrona gleb użytkowanych rolniczo	Stosowanie zabiegów agrotechnicznych mających na celu zmniejszenie zakwaszenia gleby	Właściciele gruntów	-	-	środki własne właścicieli gruntów
		Wdrażanie programów rolno–środowiskowych, uwzględniających działania prewencyjne w zakresie ochrony gleb	Jednostki samorządu terytorialnego	-	-	budżet gminy, budżet państwa, środki UE; środki własne właścicieli gruntów
	Zwiększenie zakresu rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, (przywracanie funkcji przyrodniczej, rekreacyjnej lub rolniczej)	Rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych w szczególności przemysłowych, kopalnianych itp.		-	-	

	Tworzenie korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie i leśnictwie poprzez poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych, lasów i gruntów leśnych	Scalanie gruntów wsi Dobrocin	Powiat Dzierżoniowski	2014	-	środki UE (PROW)
		Scalanie gruntów na terenie Gminy Dzierżoniów		2014-2020	-	
Gospodarka odpadami						
Stworzenie systemu gospodarki odpadami, zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju i opartego na hierarchii sposobów postępowania z odpadami komunalnymi	Zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów w szczególności komunalnych	Intensyfikacja działań edukacyjno-informacyjnych promujących zapobieganie powstawania odpadów oraz właściwe postępowanie z wytworzonymi odpadami.	Gmina Dzierżoniów, ZGPD7, podmioty gospodarki komunalnej	2014-2017	-	budżet gminy, budżet państwa, budżet podmiotów gospodarki komunalnej, środki UE
		Promowanie wykorzystywania produktów wytwarzanych z materiałów odpadowych poprzez odpowiednie działania promocyjne i edukacyjne.		2014-2017	-	
	Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska	Prowadzenie selektywnego zbierania i odbierania co najmniej następujących frakcji odpadów komunalnych: odpady zielone z pielęgnacji ogrodów i parków; papier i tektura (w tym opakowania, gazety, czasopisma, itd.); odpady opakowaniowe ze szkła w podziale na szkło bezbarwne i kolorowe; tworzywa sztuczne; metale; zużyte baterie i akumulatory; zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny; przeterminowane leki; chemikalia (farby, rozpuszczalniki, oleje		2014-2017	-	

		odpadowe, itd.); meble i inne odpady wielkogabarytowe; odpady budowlano - remontowe				
	Zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów przy zwiększeniu udziału innych form unieszkodliwiania odpadów	Zaprzestanie składowania odpadów ulegających biodegradacji poprzez zastosowanie kompostowania przydomowego oraz budowę linii technologicznych do przetwarzaniach tych odpadów		2014-2017	-	
	Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów	Tworzenie systemów gospodarowania odpadami uwzględniającego wszystkie niezbędne elementy gospodarki oraz dostosowanych do warunków lokalnych	Gmina Dzierżoniów, ZGPD7, podmioty gospodarki komunalnej	2014-2017	-	budżet gminy, budżet państwa, budżet podmiotów gospodarki komunalnej, środki UE
		Likwidacja nielegalnych składowisk odpadów na terenie gminy	Gmina Dzierżoniów, ZGPD7	2014-2017	2000,0-5000,0	budżet gminy
	Intensyfikacja edukacji ekologicznej promującej właściwe postępowanie z odpadami oraz prowadzenie skutecznej kampanii informacyjno - edukacyjnej, w celu kształtowania odpowiednich postaw zmierzających do zmniejszania ilości wytwarzanych odpadów komunalnych	Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczności gminy odnośnie gospodarki odpadami	Gmina Dzierżoniów, ZGPD7, podmioty gospodarki komunalnej	2014-2017	-	budżet gminy, budżet państwa, budżet podmiotów gospodarki komunalnej, środki UE

	Wyeliminowanie wyrobów zawierających azbest ze środowiska	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków oraz oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest	Gmina Dzierżoniów, ZGPD7	2015-2017	-	Gmina Dzierżoniów, ZGPD7, WFOŚiGW
Ochrona lasów i terenów chronionych						
Ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu	Ochrona dziedzictwa przyrody i zachowanie bioróżnorodności	Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej oraz doskonalenie systemu obszarów chronionych poprzez zachowanie, odtworzenie i wzbogacanie zasobów przyrody	Jednostki samorządu terytorialnego, Nadleśnictwa	-	-	budżet państwa, budżet powiatu, budżet gmin, budżet Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu, środki Unii Europejskiej
	Ochrona lasów i utrzymanie lesistości gminy na dotychczasowym poziomie	Zmniejszanie ekspansji terenów zurbanizowanych i przemysłowych na obszarach przyrodniczo cennych poprzez stosowanie odpowiednich zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego	Jednostki samorządu terytorialnego	-	-	
		Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczności gminy odnośnie ochrony przyrody i zasobów przyrodniczych	Jednostki samorządu terytorialnego	-	-	
Turystyka i rekreacja						
Rozwój turystyki i rekreacji z uwzględnieniem zasad ochrony środowisk	Wspieranie rozwoju turystyki regionalnej.	Promowanie regionu jako atrakcyjnego miejsca dla uprawiania turystyki, w tym promocja produktów turystycznych i produktów regionalnych	Jednostki samorządu terytorialnego	-	-	budżet państwa, budżet powiatu, budżet gmin, środki Unii Europejskiej
	Optymalizacja wykorzystania potencjału turystycznego regionu.	Optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczych gminy do celów rekreacji i turystyki		-	-	
	Ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko rozwoju turystycznego	Przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w procesie rozwoju infrastruktury turystycznej i sportowo-		-	-	

		rekreacyjnej				
Zarządzanie środowiskowe						
Stworzenie mechanizmów stymulujących przystępowanie przedsiębiorstw i instytucji do systemów zarządzania środowiskowego	Usprawnienie wdrażania zarządzania środowiskiem	Współpraca międzygminna w realizacji inwestycji proekologicznych	Jednostki samorządu terytorialnego	-	-	budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego, NFOŚiGW, WFOŚiGW we Wrocławiu, środki Unii Europejskiej
		Analiza i kontrola przestrzegania nałożonych obowiązków w zakresie ochrony i korzystania ze środowiska		-	-	
		Udział w szkoleniach pracowników zajmujących się ochroną środowiska		-	-	
		Realizacja zapisów ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie […]		-	-	
		Wdrażanie systemu ekozarządzania i audytu (EMAS) w organizacjach oraz zbudowanie systemu rozwiązań legislacyjnych i finansowych wspierających powyższe działanie		-	-	
Edukacja ekologiczna						
Kształtowanie prawidłowych wzorców zachowań wszystkich grup społeczeństwa w odniesieniu do konkretnych sektorów środowiska w ramach podejmowanych inicjatyw z zakresu edukacji ekologicznej	Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców gmin , zgodnie z zasadą "myśl globalnie, działaj lokalnie"	Kształtowanie prawidłowych wzorców zachowań poszczególnych grup społeczeństwa w kontekście ochrony środowiska	Gmina Dzierżoniów, ZGPD7	2014-2017	b.d.	Gmina Dzierżoniów, ZGPD7, WFOŚiGW
		Kontynuacja edukacji z zakresu ochrony środowiska w szkolnictwie wszystkich szczebli				

źródło:
[1)] Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych dla Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2016
[2)] Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Dzierżoniów na lata 2008 -- 2015
[3)] Wieloletnia prognoza finansowa Gminy Dzierżoniów na lata 2013 – 2025

6. Podstawowe instrumenty zarządzania realizacją programu

6.1. Instrumenty realizacji programu

6.1.1. Instrumenty prawne

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów realizowany jest zgodnie ze znowelizowanym polskim prawem. Instrumenty służące do realizacji polityki ochrony środowiska wynikają przede wszystkim z następujących aktów prawnych: ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach, ustawy Prawo wodne, Prawa o zagospodarowaniu przestrzennym, ustawy o ochronie przyrody, ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska, Prawa geologicznego i górniczego, Prawa budowlanego.

Podstawowymi instrumentami prawnymi wynikającymi z w/w aktów prawnych są:

- decyzje reglamentacyjne – pozwolenia: zintegrowane, na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wytwarzanie odpadów, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, decyzja o dopuszczalnym poziomie hałasu dla zakładu, w wyniku którego działalności przekroczone są dopuszczalne poziomy hałasu,
- zgłoszenia instalacji nie wymagających pozwoleń dokonywane przez zakłady je eksploatujące,
- decyzje na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami.
- pozwolenia wodno-prawne na szczególne korzystanie z wód, wykonywanie urządzeń wodnych, wykonywanie innych czynności i robót, budowli, które mają znaczenie w gospodarowaniu wodami lub w korzystaniu z wód,
- decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- cofnięcie lub ograniczenie zezwolenia lub pozwolenia na korzystanie ze środowiska,
- decyzje naprawcze dotyczące zakresu i sposobu usunięcia przez podmiot korzystający ze środowiska przyczyn negatywnego oddziaływania na środowisko i przywrócenia środowiska do stanu właściwego oraz zobowiązujące do usunięcia uchybień,
- opłaty za korzystanie ze środowiska,
- administracyjne kary pieniężne,
- decyzje zezwalające na usuwanie drzew i krzewów,
- programy dostosowawcze dotyczące przywracania standardów jakości środowiska do stanu właściwego,

instrumentami prawnymi są również:

- kontrole przestrzegania prawa ochrony środowiska i zobowiązań wynikających z decyzji,
- oceny oddziaływania na środowisko,
- raporty oddziaływania przedsięwzięcia inwestycyjnego na środowisko,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- przeglądy ekologiczne,
- monitoring środowiska,
- składniki prawa miejscowego, w szczególności dotyczące gospodarowania środowiskiem i zrównoważonego rozwoju.

Przedstawione powyżej instrumenty prawne są stosowane przez Wojewodę Dolnośląskiego, Marszałka Województwa Dolnośląskiego, Starostę Powiatu Dzierżoniowskiego, Wójta Gminy Dzierżoniów, Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej, zgodnie z kompetencjami wymienionych organów.

6.1.2. Instrumenty finansowe

Do podstawowych instrumentów finansowych należy zaliczyć:

- opłaty za korzystanie ze środowiska – za emisje zanieczyszczeń do powietrza, za składowanie odpadów, za odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, za pobór wody powierzchniowej lub podziemnej itp.,
- administracyjne kary pieniężne w zakresie przekroczeń określonych limitów w pozwoleniach, naruszenie decyzji zatwierdzających eksploatację składowiska odpadów lub decyzji określających miejsce i sposób magazynowania odpadów,
- opłaty podwyższone za korzystanie ze środowiska uiszczają podmioty korzystające z niego bez uzyskania wymaganego pozwolenia,
- kredyty, pożyczki i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych funduszy europejskich tj. fundusze strukturalne i Fundusz Spójności, mechanizmy finansowe (EOG, norweski, szwajcarski),
- opłaty produktowe i depozytowe,
- budżety samorządów i państwa,
- pozostałe instrumenty finansowe.

6.1.3. Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne wspomagają realizację programu ochrony środowiska. Zagadnienie to wiąże się z realizacją zasady współdziałania, której służą uzgodnienia i usprawnienia instytucjonalne.

Akceptacja społeczna dla zaproponowanych działań jest podstawowym warunkiem wdrożenia programu. Instrumenty społeczne obejmują działania edukacyjne i informacyjne prowadzone przez samorząd, a także proces budowania powiązań pomiędzy władzą samorządową a społeczeństwem. Celem obydwu elementów jest podniesienie świadomości społecznej. Do instrumentów tych należą:

- edukacja ekologiczna,
- współpraca i budowanie partnerstwa (włączenie do realizacji programu jak najszerszej liczby osób, system szkoleń i dokształceń, współpraca zadaniowa z poszczególnymi sektorami gospodarki, współpraca z instytucjami finansowymi),
- monitorowanie odczuć społecznych i badania dotyczące udziału społeczności lokalnej w działaniach w zakresie zarządzania i poprawy stanu środowiska,
- upowszechnianie informacji o środowisku.

6.1.4. Instrumenty programowo - planistyczne

Do instrumentów tych należą:

- studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz plany miejscowe stanowią narzędzia o zupełnie podstawowym znaczeniu; są one sporządzane przez władze gmin i uzgadniane przez starostę; sposób ich opracowania, stopień szczegółowości i zasady współpracy z gminami w trakcie udzielania przez starostę pozwoleń na budowę będą w znacznej części decydowały o możliwości realizacji zapisów Programu,
- oceny oddziaływania na środowisko projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego stanowią istotny materiał umożliwiający uzgodnienie planu miejscowego,
- oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć inwestycyjnych realizowane w ramach procedury zmierzającej do wydania decyzji o warunkach zabudowy, pozwolenia na budowę, koncesji na poszukiwanie i wydobywanie kopalin, pozwolenia wodnoprawnego, o warunkach prowadzenia robót regulacyjnych wód i melioracyjnych, zatwierdzającej projekt scalania i podziału gruntów, o zmianie lasu na użytek rolny.

6.2. Zarządzanie środowiskowe

Systemy zarządzania środowiskowego (SZŚ) są dobrowolnym zobowiązaniem przyjmowanym przez przedsiębiorstwa i instytucje do podejmowania konkretnych działań technicznych i organizacyjnych w celu zmniejszenia ich oddziaływania na środowisko, spełniające wymagania stosownych, międzynarodowych i krajowych norm lub uzgodnionych przez zainteresowane podmioty uregulowań o charakterze programowym (przede wszystkim normy PN-EN-ISO 14001 i norm związanych, Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS), Programu „Odpowiedzialność i Troska" (będącego polskim odpowiednikiem międzynarodowego programu „Responsible and Care" realizowanego przez przedsiębiorstwa przemysłu chemicznego) oraz Ruchu Czystszej Produkcji, działającego zgodnie z Deklaracją Czystszej Produkcji przyjętą przez UNEP.

W 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS) (Dz. U. z 2011, Nr 178, poz. 1060), która definiuje ramy organizacyjne systemu EMAS w Polsce. Zasady te są zgodne z postanowieniami rozporządzenia (WE) nr 1221/2009 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 listopada 2009 r., definiującego zasady dobrego zarządzania z punktu widzenia ochrony środowiska.

Celem podstawowym zarządzania środowiskowego jest jak najszersze przystępowanie do systemu EMAS, rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie. Konieczne jest również stworzenie mechanizmów stymulujących przystępowanie przedsiębiorstw i instytucji do systemów zarządzania środowiskowego. Do mechanizmów tych należą:

- wprowadzanie „zielonych zamówień" promujących w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego firmy posiadające certyfikaty zarządzania środowiskowego przez uzyskanie przez nie dodatkowych punktów,
- upowszechnienie wśród społeczeństwa logo EMAS i normy ISO 14001, a także logo CP jako znaków jakości środowiskowej firmy będącej wytwórcą danego wyrobu lub świadczącej określoną usługę,

- podniesienie prestiżu instytucji publicznej posiadającej certyfikat zarządzania przez akcję wśród społeczeństwa dotyczącą znaczenia takiego certyfikatu,
- ograniczenie częstotliwości kontroli, w zakresie ochrony środowiska, podmiotów posiadających certyfikaty zarządzania środowiskowego i uproszczenie trybu ich kontroli,
- ograniczenie kosztów związanych z wdrożeniem systemów zarządzania środowiskowego przez przedsiębiorstwa i instytucje.

6.3. Monitoring realizacji Programu Ochrony Środowiska

Wdrożenie Programu Ochrony Środowiska spoczywać będzie na Wójcie Gminy Dzierżoniów, który prowadzić będzie bieżący nadzór nad realizacją Programu.

System monitoringu realizacji Programu ochrony środowiska składa się z podstawowych elementów tj.:

- monitoring środowiska,
- monitoring wdrażania zapisów programu ochrony środowiska, a także jego przygotowania, oceny i aktualizacji,
- monitoring społeczny (odczucia i skutki),
- monitoring, inspekcje i egzekucje leżące w zakresie zadań WIOŚ i innych instytucji.

Monitoring realizacji Programu Ochrony Środowiska polegał będzie na bieżącej, regularnej ocenie w zakresie:

- określenia stopnia realizacji przyjętych celów priorytetowych,
- określenia stopnia wykonania przyjętych zadań,
- ocena oraz analiza przyczyn powstałych rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i zadaniami, a ich wykonaniem.

Przedmiotowa ocena stopnia realizacji celów ekologicznych, określonych w programie do 2017 r., odbywać się będzie w cyklach czteroletnich. Ocena ta będzie podstawą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie Prawo ochrony środowiska, a dotyczących okresu, na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska. Wynikającymi z zapisów ustawy są następujące działania:

- ocena stopnia wdrażania programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata),

- aktualizacja listy przedsięwzięć.

Podstawą monitoringu realizacji programu jest sprawozdawczość oparta na wskaźnikach odzwierciedlających stan środowiska i presję na środowisko. W celu nadzoru nad realizacją opracowanego Programu, wskazano przykładowe wskaźniki, które będą pomocne w przedstawianiu stopnia realizacji założonych zadań. Analiza tych wskaźników będzie podstawą do korekty i weryfikacji przedsięwzięć planowanych w Programie ochrony środowiska.

Tabela nr 43. Wskaźniki efektywności Programu

L.p.	Wskaźnik	Jednostka
1.	długość sieci wodociągowej	km
2.	połączenia sieci wodociągowej prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.
3.	ilość zużytej wody	dam^3
4.	długość sieci kanalizacyjnej	km
5.	stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	-
6.	połączenia sieci kanalizacyjnej prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.
7.	ilość odprowadzanych ścieków	dam^3
8.	ilość nieruchomości wyposażonych w przydomowe oczyszczalnie ścieków	szt.
9	wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza (gazy) z zakładów	Mg
10.	wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza (pyły) z zakładów	Mg
11.	liczba wsi z dostępem do sieci gazowej	-
12.	zużycie gazu z sieci	tys. m^3
13.	powierzchnia zagospodarowanych terenów zielonych	ha
14.	powierzchnia obszarów prawnie chronionych	ha
15.	Powierzchnia gruntów wskazanych do zalesienia/liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających zalesienia gruntów	ha/szt.
16.	Powierzchnia gruntów objętych procesem scalania	ha
17.	pomniki przyrody	szt.
18.	nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska	zł.
19.	nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej	zł.
20.	długość zmodernizowanych dróg	km
21.	liczba wybudowanych obwodnic	km
22.	liczba nowopowstałych ścieżek edukacyjno-przyrodniczych i rowerowych	szt. lub km
23.	liczba imprez kulturalnych i podjętych wspólnych inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.
24.	liczba nowych i zmodernizowanych obiektów infrastruktur rekreacyjnej i aktywnego wypoczynku	szt.
25.	liczba akcji promocyjnych wspierających lokalne produkty turystyczne	szt.
26.	liczba gospodarstw agroturystycznych	szt.
27.	liczba organizowanych lub współorganizowanych akcji proekologicznych	szt.
28.	ilość osób biorących udział w programach proekologicznych	ilość osób

29.	ilość i rodzaj podjętych działań dotyczących wykorzystywania alternatywnych źródeł energii	-
30.	ilość nieruchomości objętych systemem gospodarowania odpadami	szt.
31.	ilość zlikwidowanych dzikich składowisk odpadów	szt.
32.	ilość wydanych decyzji rekultywacyjnych	szt.
33.	powierzchnia terenów zrewitalizowanych / liczba wyremontowanych obiektów z obszarów popegeerowskich i poprzemysłowych	ha/szt.
34.	ilość obiektów poddanych termomodernizacji	szt.
35.	długość wykonanych konserwacji cieków wodnych	km
36.	dodatkowa moc energii ze źródeł odnawialnych/Ilość wybudowanych lamp solarnych	MW/szt.
37.	ilość wymienionych pieców o niskiej sprawności	szt.
38.	Ilość decyzji wydanych na usunięcie drzew	szt.
39.	Ilość wydanych decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach	szt.
40.	Ilość podjętych uchwał w sprawie zagospodarowania przestrzennego	szt.

6.4. Finansowanie programu

Realizacja zadań „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018 - 2021” wymaga zabezpieczenia i uzyskania środków budżetowych jak i pozabudżetowych. Wdrażanie Programu powinno być możliwe między innymi dzięki stworzeniu sprawnego systemu finansowania ochrony środowiska, w którym podstawowymi źródłami finansowania są fundusze ekologiczne, programy pomocowe, środki własne inwestorów oraz budżet gminy. Do instrumentów finansowych gminy w zakresie ochrony środowiska należą:

- opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska,
- kary za przekroczenie wartości dopuszczalnych,

Fundusze celowe

Środki zgromadzone w funduszach są przeznaczane na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej i służą realizacji zasad zrównoważonego rozwoju. Gmina Dzierżoniów ma możliwość ubiegania się o pomoc w finansowaniu zadań w zakresie ochrony środowiska z poniżej wymienionych źródeł:

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jest największą instytucją finansującą przedsięwzięcia z ochrony środowiska w Polsce. Celem działalności NFOŚiGW jest finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska.

Programy priorytetowe NFOŚiGW na lata 2015-2010:

Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi

1.1 Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach

1.2. Budowa, przebudowa i odbudowa obiektów hydrotechnicznych

Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi

2.1. Racjonalna gospodarka odpadami

2.2. Ochrona powierzchni ziemi

2.3. Geologia i górnictwo

Ochrona atmosfery

3.1. Poprawa jakości powietrza

3.2. Poprawa efektywności energetycznej

3.3. Wspieranie rozproszonych, odnawialnych źródeł energii

3.4. System zielonych inwestycji (GIS – Green Investment Scheme)

Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów

4.1. Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej

Programy międzydziedzinowe

5.1. Wsparcie Ministra Środowiska w zakresie realizacji polityki ochrony środowiska

5.2. Zadania wskazane przez ustawodawcę

5.3. Wspieranie działalności monitoringu środowiska

5.4. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska z likwidacją ich skutków

5.5. Edukacja ekologiczna

5.6. Współfinansowanie programu LIFE

5.7. SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez WFOŚiGW

Źródła dofinansowania:

- Środki krajowe;
- Środki unijne;
- Środki norweskie;
- System zielonych inwestycji GIS.

Zasady dofinansowania

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udziela dofinansowania w formie:

Formy dofinansowania:

1) dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych;
2) dopłaty do ceny wykupu obligacji;
3) dotacja
4) pożyczki.

Beneficjenci:

O dofinansowanie ze środków Narodowego Funduszu mogą ubiegać się podmioty podejmujące realizację przedsięwzięć służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, gminy i związki międzygminne małe, średnie i duże przedsiębiorstwa, podmioty zarejestrowane na terenie wspólnoty Europejskiej, Regionalny i Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, Działalność Funduszu ukierunkowana jest na finansowe wspieranie przedsięwzięć służących ochronie środowiska i poszanowaniu jego wartości, w oparciu o konstytucyjną zasadę zrównoważonego rozwoju przy zachowaniu bezpieczeństwa ekologicznego kraju i realizacji programów ekologicznych regionu (art. 400a. ust. 1 pkt. 1-9 i 11-42 ustawy Prawo ochrony środowiska).

Działalność finansowa Wojewódzkiego Funduszu skupia się głównie na wspieraniu przedsięwzięć w zakresie:

- ochrony wód i gospodarki wodnej,
- ochrony atmosfery,
- ochrony ziemi,
- ochrony przyrody,
- edukacji ekologicznej,
- profilaktyki zdrowotnej,
- zapobiegania i likwidacji poważnych awarii i ich skutków,
- monitoringu środowiska.

Wysokość dofinansowania (zgodnie z załącznikiem do Uchwały Rady Nadzorczej Nr 33/2011 z dnia 14.04.2011 r. – Zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz tryb i zasady udzielania i rozliczania dotacji)

Wojewódzki Fundusz udziela pomocy finansowej na realizację zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych, (z zastrzeżeniem zadań realizowanych z udziałem środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, zadań termomodernizacyjnych lub innych określonych stosownymi zasadami dofinansowania) w następującej wysokości:

a) do 60% wartości zadania w przypadku dofinansowania tylko w formie pożyczki,

b) do 20% wartości zadania w przypadku dofinansowania tylko w formie dotacji,

c) w przypadku łączenia w/w form dofinansowania: do 20% wartości zadania w formie dotacji i do 40% wartości zadania w formie pożyczki, z zastrzeżeniem, że wysokość pożyczki nie może być niższa niż wysokość dotacji.

Forma udzielania pomocy finansowej

- pożyczki, jako uzupełnienie środków własnych,
- dotacje,
- dopłaty do oprocentowania kredytów udzielanych przez banki.

Beneficjenci

- jednostki samorządu terytorialnego i ich związki oraz stowarzyszenia,
- jednostki budżetowe,
- publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- nieprowadzące działalności gospodarczej stowarzyszenia, związki wyznaniowe, fundacje, inne jednostki o charakterze: opiekuńczo – wychowawczym, kultury fizycznej, oświatowym, kulturalnym i badawczym,
- przedsiębiorcy w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 672) i pozostałe osoby prawne posiadające zdolność do zaciągania zobowiązań finansowych.

Bank Ochrony Środowiska S.A., który istnieje od 1991 roku. BOŚ jest uniwersalnym bankiem komercyjnym, specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska i współpracuje z organizacjami zajmującymi się finansowaniem ochrony środowiska, tj. NFOŚiGW, WFOŚiGW oraz innymi funduszami pomocowymi. Bank posiada bardzo szeroką ofertę z której mogą korzystać jednostki samorządu terytorialnego.

Formy dofinansowania:

- kredyt na realizację przedsięwzięć z zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii, z przeznaczeniem na finansowanie projektów polegających na budowie:
  - biogazowni,
  - farm wiatrowych,
  - instalacji energetycznego wykorzystania biomasy,
  - innych projektów z zakresu energetyki odnawialnej.
- dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych na wskazane przez Narodowy Fundusz programy i przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
- kredyt na zakup i montaż kolektorów słonecznych, pomp ciepła, rekuperatorów, przydomowych oczyszczalni ścieków, systemy dociepleń budynków i wiele innych.
- dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne bank proponuje:
  - premię termomodernizacyjną,
  - premią remontową,
  - premią kompensacyjną.
- kredyty na zbiorowe zaopatrzenie w wodę wsi i miast do 20 tys. mieszkańców,
- kredyt inwestycyjny z linii NIB (Nordic Investment Bank) - długoterminowe finansowanie przeznaczone na realizowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę środowiska naturalnego w Polsce w trzech strategicznych sektorach związanych z ochroną powietrza atmosferycznego, ochroną wód i gospodarką wodną oraz gospodarką odpadami.

Warunki udzielania kredytu:

Kredyt udzielany jest na podstawie stosownych zasad określonych przez bank, w zależności od wyboru oferowanego kredytu.

Beneficjenci:

- właściciele lub zarządcy budynku
- jednostki samorządu terytorialnego
- przedsiębiorcy

Wysokość dofinansowania:

W zależności od oferowanego kredytu, maksymalna kwota kredytu nawet do 100% kosztów.

Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - projekt

Głównym celem PROW 2014-2020, spośród trzech niżej wymienionych, będzie wzrost konkurencyjności rolnictwa z uwzględnieniem celów środowiskowych.

1. poprawa konkurencyjności rolnictwa,
2. zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu
3. zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

PROW 2014 – 2020 będzie realizował wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020.

1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich (priorytet przekrojowy).
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Powyższe cele zamierza się osiągnąć poprze realizację szeregu działań i poddziałań takich jak:

Działanie I. Transfer wiedzy i działalność informacyjna

Poddziałania:

1. Szkolenia zawodowe i nabywanie umiejętności
2. Demonstracje i działania informacyjne

II. Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw

Poddziałania

1. Udzielanie pomocy rolnikom lub właścicielom lasów w korzystaniu z usług doradczych
2. Zakres:

- świadczenie kompleksowej porady dla rolnika lub grupy rolników
- świadczenie kompleksowej porady dla właścicieli lasów.

3. Wsparcie szkoleń dla doradców

III. Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych

Poddziałania

- Wsparcie dla nowych uczestników systemów jakości żywności
- Wsparcie na przeprowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych

IV. Inwestycje w środki trwałe

Poddziałania

- Inwestycje w gospodarstwach rolnych (Modernizacja gospodarstw rolnych)
- Inwestycje w przetwórstwo/marketing i rozwój produktów rolnych (Przetwórstwo i marketing produktów rolnych)
- Scalanie gruntów

V. Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich działań zapobiegawczych

Poddziałania

1. Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze w celu ograniczania skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof (Inwestycje zapobiegawcze)
2. Wsparcie inwestycji w odtwarzanie gruntów rolnych i przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych, w tym chorób zwierząt, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof (Inwestycje odtworzeniowe)

VI. Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej

Poddziałania

1. Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników (Premie dla młodych rolników)
2. Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich (Restrukturyzacja małych gospodarstw)
3. Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw (Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej)
4. Rozwój przedsiębiorczości – Rozwój usług rolniczych

5. Płatności dla rolników kwalifikujących się do wsparcia w ramach systemu dla małych gospodarstw (Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa)

VII. Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich

Poddziałania

1. Inwestycje związane z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycje w energię odnawialną i w oszczędzanie energii- zakresy:

a) operacje dotyczące zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych

b) budowa lub modernizacja dróg lokalnych

2. Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej- zakresy:

a) ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego

3. Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury - zakresy:

a) inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne oraz kształtowanie przestrzeni publicznej

b) inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów i usług

VIII. Zalesianie i tworzenie terenu zalesionego

IX. Tworzenie grup i organizacji producentów

X. Działanie rolnośrodowiskowo - klimatyczne

Poddziałania

1. Płatności w ramach zobowiązań rolno środowiskowo - klimatycznych:

Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone;

Pakiet 2. Ochrona gleb i wód;

Pakiet 3. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych;

Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000;

Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000.

2. Wsparcie ochrony i zrównoważonego użytkowania oraz rozwoju zasobów genetycznych w rolnictwie:

Pakiet 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie;

Pakiet 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie.

XI. Rolnictwo ekologiczne

Poddziałania

1. Płatności w okresie konwersji na rolnictwo ekologiczne:

Pakiet 1. Uprawy rolnicze w okresie konwersji;

Pakiet 2. Uprawy warzywne w okresie konwersji;

Pakiet 3. Uprawy zielarskie w okresie konwersji;

Pakiet 4. Uprawy sadownicze w okresie konwersji;

Pakiet 5. Uprawy paszowe na gruntach ornych w okresie konwersji;

Pakiet 6. Trwałe użytki zielone w okresie konwersji.

2. Płatności w celu utrzymania rolnictwa ekologicznego:

Pakiet 7. Uprawy rolnicze po okresie konwersji;

Pakiet 8. Uprawy warzywne po okresie konwersji;

Pakiet 9. Uprawy zielarskie po okresie konwersji;

Pakiet 10. Uprawy sadownicze po okresie konwersji;

Pakiet 11. Uprawy paszowe na gruntach ornych po okresie konwersji;

Pakiet 12. Trwałe użytki zielone po okresie konwersji.

XII. Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW)

Poddziałania

1. Płatności dla obszarów górskich (ONW typ górski).
2. Płatności dla obszarów nizinnych (ONW typ nizinny).
3. Płatności dla obszarów specyficznych (ONW typ specyficzny).

XIII. Współpraca

Poddziałanie:

Wsparcie na rzecz rozwoju nowych produktów, praktyk, procesów i technologii w sektorze rolno -spożywczym poprzez współpracę w ramach grup operacyjnych na rzecz innowacji EPI (Współpraca w ramach grup EPI).

Wsparciem objęte zostaną grupy EPI utworzone w celu opracowania i wdrożenia konkretnej operacji. Przedmiotem operacji mogą być produkty oraz praktyki, procesy i technologie związane z produkcją lub przetwarzaniem produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

XIV. LEADER

Poddziałania

1. Wsparcie przygotowawcze.
2. Realizacja operacji w ramach lokalnych strategii rozwoju (LSR)
3. Wdrażanie projektów współpracy.
4. Wsparcie kosztów bieżących i aktywizacji.

Beneficjenci:

- jednostki naukowe i uczelnie,
- publiczne podmioty doradcze (CDR, wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, izby rolnicze),
- szkoły rolnicze lub szkoły leśne, lub centra kształcenia ustawicznego, lub centra kształcenia praktycznego prowadzone przez JST lub organy administracji rządowej,
- podmioty prowadzące działalność szkoleniową
- publiczne podmioty doradcze, tj. wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, Centrum Doradztwa Rolniczego, izby rolnicze,
- prywatne podmioty doradcze,
- rolnik aktywny zawodowo,
- podmiot utworzony przez co najmniej dwóch producentów, wytwarzających produkty rolne lub środki spożywcze w ramach systemów jakości, zwany „zespołem promocyjnym”,
- rolnik prowadzący działalność rolniczą w celach zarobkowych lub grupa rolników,
- starosta,
- spółki wodne lub ich związki,
- gmina, powiat lub ich związki,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- grupy operacyjne na rzecz innowacji.

Fundusze strukturalne Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska dostępne w latach 2014-2020. W ramach funduszy strukturalnych dostępnymi w Polsce programami operacyjnymi są:

- Program Operacyjny Infrastruktura i środowisko,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020,
- Instrument Finansowy LIFE+
- Mechanizmy finansowe w ramach EOG

Fundusz Spójności

Fundusz Spójności ma na celu wsparcie finansowe krajów członkowskich Unii Europejskiej, których Produkt Narodowy Brutto (PNB) na mieszkańca nie przekracza 90% średniej PNB dla wszystkich państw członkowskich. Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów. Z Funduszu Spójności można otrzymać dofinansowanie na duże projekty inwestycyjne z zakresu ochrony środowiska, infrastruktury technicznej, ochrony zdrowia, dziedzictwa kulturowego oraz szkolnictwa wyższego.

W ramach programu realizowane są następujące priorytety z dziedziny ochrony środowiska:

- Zmniejszenie emisyjności gospodarki;
- Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu;
- Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej;

Beneficjenci:

- Jednostki samorządu terytorialnego w ramach programu mogę pozyskiwać środki w większości z wymienionych powyżej priorytetów, jednak działania realizowane przy pomocy środków z Programu muszą mieć charakter ponadregionalny lub regionalny,
- związki gmin lub inne podmioty publiczne, np. przedsiębiorstwa komunalne będące własnością gminy.
- Inne podmioty w zależności od ogłaszanego konkursu.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego to jeden z szesnastu programów stworzonych odrębnie dla każdego województwa. Program przygotowany został w odpowiedzi na lokalne potrzeby oraz dostosowany został do specyfiki województwa, wynika także ze Strategii Rozwoju Województwa. Realizacja programu ma przyczynić się do wzrostu konkurencyjności regionu oraz zwiększenia spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

W ramach RPOWD o unijne pieniądze można się starać na wiele typów inwestycji m.in. z zakresu: edukacji, ochrony zdrowia, infrastruktury drogowej czy ochrony środowiska.

RPOWD wyróżnia dwa priorytety z zakresu ochrony środowiska są to:

Priorytet 3 „Gospodarka niskoemisyjna"

3.1 Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych – głównym celem jest zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnym bilansie energetycznym województwa

3.2 Efektywność energetyczna i użycie OZE w przedsiębiorstwach – głównym celem jest zwiększenie efektywności energetycznej oraz wykorzystania OZE w MŚP

3.3 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym – głównym celem jest zwiększenie efektywności energetycznej oraz udziału odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym

3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych – głównym celem jest ograniczenie niskiej emisji oraz obniżenie zużycia energii w ramach kompleksowych strategii niskoemisyjnych

3.5 Wysokosprawna kogeneracja – głównym celem jest zwiększenie udziału wysokosprawnych systemów kogeneracyjnych i trigeneracyjnych w produkcji energii cieplnej i elektrycznej regionu

Priorytet 4 „Środowisko i zasoby"

4.1 Gospodarka odpadami – głównym celem jest zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska

4.2 Gospodarka wodno-ściekowa – głównym celem jest wzrost liczby ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z wymogami akcesyjnymi

4.3 Dziedzictwo kulturowe – głównym celem jest zwiększenie ochrony i efektywności wykorzystania zasobów kulturowych regionu

4.4 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych – głównym celem jest ochrona różnorodności biologicznej i zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów przyrodniczych regionu

4.5 Bezpieczeństwo – głównym celem jest wzmocnienie odporności regionu na zagrożenia wynikające z ekstremalnych zjawisk atmosferycznych

Instrument Finansowy LIFE+

LIFE+ jest jedynym instrumentem finansowym Unii Europejskiej koncentrującym się wyłącznie na współfinansowaniu projektów w dziedzinie ochrony środowiska. Jego głównym celem jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja polityki ochrony środowiska oraz identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących ochrony środowiska.

Ważną cechą Instrumentu LIFE+ jest promowanie nowatorskich rozwiązań w dziedzinie ochrony środowiska, dlatego istotne jest, aby projekty miały charakter demonstracyjny lub innowacyjny.

Warunki dofinansowania oraz typy projektów

Program LIFE+ podzielony jest na trzy komponenty tematyczne:

- Komponent I - PRZYRODA I RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA

  W ramach komponentu pierwszego przewiduje się finansowanie projektów związanych z ochroną, zachowywaniem lub odbudową naturalnych ekosystemów, naturalnych siedlisk, dzikiej flory i fauny oraz różnorodności biologicznej, włącznie z różnorodnością zasobów genetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów NATURA 2000.
- Komponent II - POLITYKA I ZARZĄDZANIE W ZAKRESIE ŚRODOWISKA

  W ramach drugiego komponentu przewiduje się finansowanie innowacyjnych lub demonstracyjnych projektów z zakresu szeroko rozumianej ochrony środowiska, w szczególności: zapobiegania zmianom klimatycznym; ochrony zdrowia i polepszania jakości życia; ochrony wód, ochrony powietrza, ochrony gleb; ochrony przed hałasem; monitorowania lasów oraz ochrony przed pożarami; zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi i odpadami, jak również tworzenia, wdrażania i oceny polityk oraz prawa UE w zakresie ochrony środowiska.
- Komponent III - INFORMACJA I KOMUNIKACJA

W ramach trzeciego komponentu przewiduje się finansowanie projektów informacyjnych i komunikacyjnych, kampanii na rzecz zwiększania świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz wymianę najlepszych doświadczeń i praktyk.

Beneficjenci

Finansowanie z LIFE+ mogą otrzymywać jednostki, podmioty i instytucje publiczne lub prywatne, zarejestrowane na terenie dowolnego państwa należącego do Wspólnoty Europejskiej. Beneficjenci mogą tworzyć partnerstwa w celu realizacji poszczególnych projektów.

Wysokość dofinansowania

Wysokość dofinansowania projektów LIFE+ to maks. 95% kosztów kwalifikowanych. Dofinansowanie mogą otrzymać zarówno Beneficjenci koordynujący projekty realizowane na terenie Polski, jak również polscy partnerzy (Współbeneficjenci) projektów międzynarodowych.

Mechanizmy finansowe w ramach EOG lata 2009 – 2014

Bezzwrotna pomoc finansowa dla Polski w postaci dwóch instrumentów pod nazwą: Mechanizm Finansowy EOG oraz Norweski Mechanizm Finansowy (potocznie znanych jako fundusze norweskie), pochodzi z trzech krajów EFTA (Europejskiego Stowarzyszenie Wolnego Handlu), będących zarazem członkami EOG (Europejskiego Obszaru Gospodarczego), tj. Norwegii, Islandii i Liechtensteinu.

Istotę programu będzie wzmocnienie współpracy dwustronnej pomiędzy Państwami-Darczyńcami i Państwami-Beneficjentami. Jednym z narzędzi zacieśniania współpracy będzie partnerstwo na poziomie programu i na poziomie projektu. Większość programów będzie wdrażana przez polskich operatorów we współpracy z partnerami z krajów darczyńców. Partnerzy będą mieli wpływ na kształt programu i jego wdrażanie. Współpraca dwustronna będzie również możliwa poprzez nawiązywanie partnerstw na poziomie projektów. Poza tym, w ramach niektórych obszarów, partnerstwo będzie obligatoryjne.

Obszary priorytetowe

Zakres wsparcia w ramach nowej perspektywy będzie bardzo szeroki, z zakresu ochrony środowiska wspierane będą projekty dotyczące efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, jak również działania na rzecz różnorodności biologicznej

i ekosystemów, a także przedsięwzięcia służące wzmocnieniu monitoringu środowiska i działań kontrolnych.

Beneficjenci

Beneficjentami mogą być podmioty prywatne czy też publiczne, komercyjne bądź niekomercyjne, oraz organizacje pozarządowe ustanowione jako podmiot prawny w Polsce, jak również organizacje międzyrządowe działające w Polsce.

Wartość dofinansowania

Minimalna wartość dofinansowania została ustanowiona na 170 tys. euro. Ponadto, w ramach niektórych programów przewidziano możliwość ustanowienia Funduszu małych grantów, gdzie minimalna wartość dofinansowania może wynosić od 5 tys. euro do 250 tys. euro.

Tabela nr 44. Lista zasadnicza projektów inwestycyjnych Gminy Dzierżoniów

Lp.	Tytuł projektu	Okres realizacji	Koszty realizacji zadania przypadające na Gminę [PLN]	Źródła finansowania
1.	Przebudowa SUW Lubachów w Zagórzu Śl. w ramach zadania „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I I II etap"[1)]	2014-2015	703 000,0	budżet WiK Sp. z o.o., budżet gmin powiatu, budżet państwa, środki Unii Europejskiej – Fundusz Spójności
2.	Przebudowa SUW w Kamionkach w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap"[1)]	2014	40 000,0	
3.	Przebudowa SUW CICHA w Dzierżoniowie w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap"[1)]	2014	85 000,0	
4.	Zakup pojazdu specjalistycznego do czyszczenia kanałów i obiektów technologicznych w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap"[1)]	2014	154 000,0	
5.	Modernizacja kolektora zrzutowego ścieków z oczyszczalni ścieków Jugowice poniżej zbiornika wody pitnej w Lubachowie w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - I etap"[1)]	2014-2015	14 000,0	
6.	Budowa systemu monitoringu i sterowania obiektów wodnych w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - II etap"[1)]	2014-2016	170 000,0	
7.	Wymiana odcinków sieci wodociągowej w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - II etap"[1)]	2014-2016	170 000,0	
8.	Wykonanie węzła do dezynfekcji i pomiaru ciśnienia wody w miejscowości Tuszyn w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu dzierżoniowskiego - II etap"[1)]	2015	60 000,0	
9.	Budowa wodociągu tranzytowego Lubachów – Pieszyce – Dzierżoniów – Bielawa w ramach projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin powiatu	2016	176 000,0	

	dzierżoniowskiego - II etap"[1)]			
10.	Budowa systemu oczyszczania ścieków w gospodarstwach domowych[2)]	2014-2017	450 000,0	środki prywatne, budżet gminy fundusze UE
11.	Bieżąca konserwacja i remonty urządzeń melioracji szczegółowej	2014-2020	b.d.	budżet gminy; Powiatowy Urząd Pracy w Dzierżoniowie
12.	Termomodernizacja obiektów użyteczności publiczno-prywatnej	2015-2020	b.d.	budżet gminy, właściciele nieruchomości, fundusze UE
13.	Budowa dróg gminnych[3)]	2015-2020	2 000 000,0	budżet gminy; środki UE;
14.	Przebudowa drogi ul. Fabrycznej łączącej drogę powiatową nr 3006D z drogą powiatową nr 3004D w miejscowości Ostroszowice wraz z dojazdem do pól[2)]	2014	130 000,0	budżet gminy i powiatu; środki UE;
15.	Przebudowa ul. Ogrodowej w Ostroszowicach[2)]	2014	500 000,0	budżet gminy; środki U
16.	Budowa lamp solarnych na terenie Gminy Dzierżoniów[3)]	2014	805 000,0	budżet gminy; środki UE

źródło:

[1)] Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych dla Gminy Dzierżoniów na lata 2014-2016

[2)] Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Dzierżoniów na lata 2008 -- 2015

[3)] Wieloletnia prognoza finansowa Gminy Dzierżoniów na lata 2013 – 2025

7. Analiza oddziaływania POŚ na środowisko

Wdrożenie zadań określonych w niniejszym „Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Dzierżoniów" nie będzie powodowało negatywnego wpływu na poszczególne komponenty środowiska, uciążliwość proponowanych działań może być odczuwalna jedynie w fazie realizacji, jednakże przy zastosowaniu odpowiednich rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych wpływ będzie znikomy.

Wskazane działania nie będą stwarzały zagrożenia dla ustanowionych na obszarze gminy form ochrony przyrody, również nie będą negatywnie oddziaływać na gatunki i siedliska, dla ochrony których zostały wyznaczone obszary Natura 2000 (zgodnie z art. 33 ust.1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 o ochronie przyrody [tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 627, z późn. zm.]). Nie przewiduje się też, aby realizacja przedmiotowych zadań stanowiła zagrożenie dla naturalnych siedlisk i/lub gatunków o znaczeniu wspólnotowym, w tym priorytetowych, zgodnie z Dyrektywami Rady: 92/43/EWG o ochronie naturalnych siedlisk oraz dziko żyjącej fauny i flory („Dyrektywa Siedliskowa"), 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków („Dyrektywa Ptasia") oraz zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r., w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (Dz. U. Nr 77.poz. 510, z późn. zm.).

Podjęcie działań związanych z uregulowaniem gospodarki wodno – ściekowej przyczynią się do poprawy stanu czystości środowiska w gminie, co poprawi ekologiczne warunki życia mieszkańców gminy, jak również spowoduje poprawę jakości wód powierzchniowych i podziemnych.

Z przeprowadzonej oceny aktualnego stanu środowiska z zakresu ochrony powietrza wynika, iż na terenie Gminy Dzierżoniów zachowane są normy wskaźników zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Obszar Gminy Dzierżoniów charakteryzuje się niskimi stężeniami zanieczyszczeń w powietrzu, o czym pośrednio świadczy brak punktu monitoringowego bezpośrednio na terenie gminy, dlatego też w dalszym ciągu podejmowane będą działania mające na celu dalsze ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko, poprzez m.in. sukcesywne remonty dróg, optymalizację warunków ruchu drogowego, promowanie proekologicznych zachowań wśród mieszkańców, a także termomodernizację budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej.

W celu rozwiązania problemu ponadnormatywnego hałasu na terenach zamieszkania ludności przeprowadzane są badania monitoringowe hałasu komunikacyjnego oraz działania kontrolne z zakresu ochrony przed hałasem instalacyjnym, które realizowane są w ramach działań Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska. Przedmiotowe badania z zakresu hałasu komunikacyjnego objęły swoim zakresem teren Gminy Dzierżoniów. Gmina Dzierżoniów nie posiada danych dotyczących wielkości hałasu instalacyjnego, co nie pozwala na dokładną analizę uciążliwości akustycznej na terenie przedmiotowej gminy.

Badania monitoringowe natężenia hałasu komunikacyjnego realizowane były w 2009 na terenie Gminy Dzierżoniów w ramach WIOŚ i wykazały przekroczenia emisji hałasu w punkcie kontrolno-pomiarowym zlokalizowanych w Uciechowie na os. Białym (na trasie Dzierżoniów – Łagiewniki). Zakłada się, że budowa obwodnicy miasta Dzierżoniów w ciągu drogi wojewódzkiej nr 382 oraz przebudowa drogi wojewódzkiej nr 384 na odcinku Dzierżoniów-Łagiewniki przyczynią się do znacznego ograniczenia emisji ze źródeł liniowych.

W obecnej sytuacji na terenie Gminy Dzierżoniów możliwa jest redukcja hałasu poprzez:

- egzekwowanie dopuszczalnej prędkości jazdy (fotoradary stałe, wyrywkowe kontrole prędkości) – redukcja hałasu o około 1,4 dB;
- budowę ekranów akustycznych – redukcja hałasu nawet o ok. 15 dB dla zabudowań znajdujących się przy samej drodze;
- budowa obwodnicy – redukcja hałasu poprzez znaczną redukcję natężenia ruchu.

Ograniczenie hałasu drogowego możliwe jest również dzięki zastosowaniu cichych nawierzchni asfaltowych, polepszaniu właściwości akustycznych pojazdów samochodowych (korzystne akustycznie bieżniki opon, skuteczniejsze układy tłumików, cichsze układy napędowe) oraz odpowiednim strategiom zarządzania ruchem drogowym (np. nocne ograniczenie prędkości, „strefy ciszy”, itd.).

Załącznik do
„Programu Ochrony Środowiska dla Gminy
Dzierżoniów na lata 2014-2017
z uwzględnieniem perspektywy
na lata 2018-2021”

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Dzierżoniów (aktualizacja)

Urząd Gminy Dzierżoniów
ul. Piastowska 1
58-200 Dzierzoniów
www.ug.dzierzoniow.pl

Dzierżoniów, październik 2014

- **Opracowanie:**

Kamila Zawadzka
Referat Mienia Komunalnego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska
Urząd Gminy Dzierzoniów
ul. Piastowska 1
58-200 Dzierżoniów

Spis treści:

1. WSTĘP 4

2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST 5

3. SZKODLIWY WPŁYW AZBESTU NA ZDROWIE CZŁOWIEKA I ŚRODOWISKO 6

4. OBOWIĄZKI WŁAŚCICIELI I ZARZĄDCÓW NIERUCHOMOŚCI, W KTÓRYCH JEST LUB BYŁ WYKORZYSTYWANY AZBEST LUB WYROBY ZAWIERAJĄCE AZBEST 7

4.1 OBOWIĄZKI WŁAŚCICIELI I ZARZĄDCÓW PRZY UŻYTKOWANIU OBIEKTÓW, URZĄDZEŃ, INSTALACJI LUB INNEGO MIEJSCA ZAWIERAJĄCEGO AZBEST 8
4.2 OBOWIĄZKI WŁAŚCICIELI I ZARZĄDCÓW NIERUCHOMOŚCI, PRZY USUWANIU WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST 10
4.3 OBOWIĄZKI WYKONAWCY PRAC ZWIĄZANYCH Z USUWANIEM AZBESTU 11

5. POSTĘPOWANIE Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST 13

6. AKTUALNY STAN GOSPODAROWANIA WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST NA TERENIE GMINY DZIERŻONIÓW 14

6.1 INFORMACJA O ILOŚCI I STANIE WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBESTOWYCH 14
6.2 HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU 18
6.3 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA 18

7. PODSUMOWANIE 19

8. LITERATURA: 21

9. ZAŁĄCZNIKI: 22

1. Wstęp

Zgodnie z „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032", uchwalonym przez Radę Ministrów w dniu 14 lipca 2009 r., zmienionym uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 marca 2010 r., jednostki samorządu terytorialnego zostały zobligowane do opracowania programów usuwania wyrobów zawierających azbest. Okres usunięcia wyrobów azbestowych na terytorium Polski określono na lata 2003-2032. Program stanowi niezbędny element do realizacji tego zadania.

Niniejszy Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Dzierżoniów stanowi kontynuację i aktualizację „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosownych na terenie Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZDPD-7 na lata 2007-2013", przyjętego uchwałą Nr XI/61/11 Rady Gminy Dzierżoniów z dnia 21 kwietnia 2011 r.

Potrzeba aktualizacji programu wynika z konieczności dostosowania programu do zmieniających się warunków i wymogów prawnych, technicznych oraz finansowych. Ponadto konieczność aktualizacji programu wynika z faktu, iż z dniem 1 stycznia 2012 r., w związku ze zmianą przepisów ustawy *o odpadach* (ustawa z dnia 1 lipca 2011 r. *o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw*, Dz. U., Nr 152, poz. 897) nastąpiła likwidacja dotychczasowych planów gospodarki odpadami, w tym Planu Gospodarki Odpadami dla Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego, którego załącznikiem był „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosownych na terenie Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZDPD-7 na lata 2007-2013".

Podstawowym celem Programu jest realizacja głównych założeń zawartych w dokumencie „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032", tj. oczyszczenie obszaru gminy Dzierżoniów z azbestu i usunięcie wyrobów zawierających azbest do roku 2032 oraz udzielanie pomocy finansowej mieszkańcom gminy w realizacji kosztownego usuwania i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest zgodnie z przepisami prawa.

W Programie zawarto podstawowe informacje o azbeście, przedstawiono aktualną sytuację związaną z obecnością azbestu na terenie gminy Dzierżoniów, wyniki inwentaryzacji wyrobów azbestowych oraz szacunkowy koszt usunięcia odpadów.

Niniejsza aktualizacja Programu została opracowana na podstawie danych zamieszczonych w Bazie Azbestowej (www.bazaazbestowa.gov.pl) oraz na podstawie danych przekazanych przez Związek Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZGPD-7.

2. Ogólna charakterystyka wyrobów zawierających azbest

Azbest jest nazwą handlową włóknistych minerałów naturalnie występujących w przyrodzie. Pod względem chemicznym są to uwodnione krzemiany magnezu, sodu, wapnia lub żelaza. Azbest jest znany i wykorzystywany przez człowieka od tysiącleci. Cechą charakterystyczną azbestu jest jego włóknista budowa oraz wyjątkowe właściwości fizyczne i chemiczne. Jest niemal niezniszczalnym materiałem o wielu zaletach: odporny na działanie bardzo wysokich temperatur, ale także na działanie mrozu, kwasów i substancji żrących, wody morskiej a przy tym giętki i wytrzymały.

Azbest ze względu na swoje zalety był szeroko stosowany do produkcji budowlanych wyrobów azbestowych, wśród których największe zainteresowanie miały rury i płyty azbestowo--cementowe. Płyty były szeroko stosowane jako pokrycia dachowe, a rury, stosunkowo niewielkie ilości, do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz jako przewody kominowe i zsypy w budynkach wielokondygnacyjnych.

Poza powszechnym wykorzystaniem w budownictwie azbest znalazł także zastosowanie w energetyce, w przemyśle chemicznym, motoryzacyjnym, hutniczym i stoczniowym.

Istnieje sześć odmian azbestu, różniących się m.in. składem chemicznym oraz rodzajem włókien. Największe znaczenie przemysłowe w Polsce i około 95% udział w ogólnej masie stosowanych minerałów azbestowych miał azbest biały – chryzotyl (uwodniony krzemian magnezu), rzadziej stosowane, aczkolwiek dużo bardziej niebezpieczne dla zdrowia są:

- azbest niebieski – krokidolit – stosowany do połowy lat 80-tych ubiegłego wieku,
- azbest brązowy – amozyt – bardzo rzadko stosowany w Polsce.

Wyroby zawierające azbest oraz odpady azbestowe w zależności od ich gęstości objętościowej oraz zastosowanego spoiwa, dzieli się na „miękkie” i „twarde”.

Wyroby **„miękkie”** o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m^3, zawierające powyżej 20% azbestu to wyroby bardzo szkodliwe dla zdrowia. Łatwo ulegają uszkodzeniom mechanicznym, powodując duże emisje pyłu azbestowego. W wyrobach miękkich istnieje możliwość emisji włókien nawet bez obróbki mechanicznej. Najczęściej stosowanymi w tej klasie były wyroby tekstylne z azbestu używane przez pracowników w celach ochronnych, koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury uszczelkowe m.in. w sprzęcie AGD, materiały i wykładziny cierne.

Wyroby **„twarde”** o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m^3, zawierające poniżej 20% azbestu to wyroby stosunkowo mniej szkodliwe. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane, a w przypadku mechanicznego uszkodzenia ma miejsce niewielka emisja azbestu do otoczenia. Niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzi stwarza mechaniczna obróbka tych wyrobów.

Do tej klasy wyrobów zaliczone są produkty azbestowo-cementowe tzw. eternit (o zawartości azbestu 10-15%). Z tego materiału produkowano pokrycia dachowe: płyty faliste i płaskie tzw. „karo", płyty płaskie elewacyjne – wykorzystywane najczęściej w budownictwie miejskim. Na znacznie mniejszą skalę produkowane i stosowane były inne wyroby azbestowo-cementowe, takie jak: rury w instalacjach wodociągowych i kanalizacyjnych oraz przewody kominowe i zsypy na śmieci.

3. Szkodliwy wpływ azbestu na zdrowie człowieka i środowisko

Ze względu na swoje właściwości i niezniszczalność, azbest wprowadzony do środowiska utrzymuje się w nim przez czas nieokreślony. Oznacza to trwały charakter zanieczyszczenia lub skażenia poszczególnych komponentów środowiska. Zanieczyszczenie lub skażenie środowiska przyrodniczego azbestem oznacza:

- skażenie powietrza pyłami azbestowymi, zwłaszcza najbardziej niebezpieczną dla człowieka frakcją respirabilną tj. są to włókna o średnicy mniejszej niż 3 mikrometry i długości powyżej 5 mikrometrów;
- skażenie gleb, które powoduje reemisję pyłów azbestu.

Dla stężeń azbestu w powietrzu podane są najwyższe dopuszczalne stężenia (NDS) wyrażone zarówno liczbą włókien azbestu w 1 cm^3, jak i ilością pyłu całkowitego w mg/m^3. W przypadku koncentracji azbestu w glebach brak jest w światowych, europejskich i krajowych materiałach kryteriów, ustalających dopuszczalne poziomy zanieczyszczenia. Zanieczyszczenie gruntu azbestem jest jednak zagadnieniem istotnym, gdyż powoduje jego reemisję do środowiska. W celu wyeliminowania reemisji włókien azbestu konieczne jest przeprowadzenie odpowiednich zabiegów ograniczających pylenie.

Włókna azbestu przedostają się do powietrza atmosferycznego w wyniku korozji materiałów, wydatnie przyspieszonej przez „kwaśne deszcze" i inne chemiczne zanieczyszczenia powietrza, jak i działalność człowieka, np.: niewłaściwe składowanie odpadów azbestowych na tzw. „dzikich wysypiskach", źle prowadzone prace remontowe w obiektach zawierających azbest, w szczególności podczas usuwania wyrobów zawierających azbest.

Azbest jest zaliczany do substancji o udowodnionym działaniu rakotwórczym dla człowieka. Szkodliwość azbestu nie wynika z jego składu chemicznego – przyczyna szkodliwości tkwi w jego włóknistej strukturze. Chorobotwórcze działanie azbestu następuje w wyniku wdychania włókien, zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje

ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na występowanie i typ chorób wpływa rodzaj azbestu, wymiary włókien oraz stężenie włókien i czas trwania narażenia, a także efektywność biologicznych mechanizmów oczyszczania układu oddechowego. Im mniejsze i krótsze są włókna, tym są one bardziej odpowiedzialne za wywoływanie zmian chorobowych o charakterze rakowym. Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, które przedostając się z powietrzem do pęcherzyków płucnych, mogą penetrować tkankę płucną. W efekcie oddziaływania pyłów azbestowych stwierdzono możliwość występowania takich schorzeń jak: pylica azbestowa, rak płuc, zmiany opłucnowych, międzybłonniaka opłucnej.

Ze względu na szkodliwość wyrobów azbestowych dla zdrowia ich produkcja zakazana została w Polsce ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. *o zakazie stosowana wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. z 2004 r., Nr 3, poz. 20 z późn. zm.), zgodnie z którą do 28 września 1998 r. zakończono produkcję pyt azbestowo-cementowych, zaś od 28 marca 1999 r. obowiązuje zakaz stosowania obrotu azbestem i wyrobami go zawierającymi. W krajach Unii Europejskiej całkowity zakaz stosowania azbestu wprowadzony został 1 stycznia 2005 r.

4. Obowiązki właścicieli i zarządców nieruchomości, w których jest lub był wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest

Obowiązki właścicieli i zarządców nieruchomości, obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest oraz sposób postępowania z wyrobami zawierającymi azbest określają przepisy prawne, w szczególności:

- rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. *w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz Dz. U. z 2010 r. Nr 162, poz.1089);
- rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. *w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest* (Dz. U z 2011 r., Nr 8, poz. 31);
- rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. *w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów* (Dz. U. Nr 216, poz.1824).

4.1 Obowiązki właścicieli i zarządców przy użytkowaniu obiektów, urządzeń, instalacji lub innego miejsca zawierającego azbest

Obowiązkiem właścicieli i zarządców przy użytkowaniu obiektów, urządzeń instalacji i innych miejsc zawierających azbest jest:

- przeprowadzenie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest (wg wzoru formularza zawartego w załączniku nr 1);
- sporządzenie „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" (wg wzoru formularza zawartego w załączniku nr 2);
- opracowanie i wywieszenie w widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest;
- oznakowanie pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest (wg wzoru formularza zawartego w załączniku nr 3);
- opracowanie corocznego planu kontroli jakości powietrza dla pomieszczeń zawierających azbest;
- zaznaczenie na planach sytuacyjnych terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. *w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest* należy dokonać inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury. Inwentaryzuje się wyroby zawierające azbest, instalacje lub urządzenia z azbestem, drogi utwardzane odpadami azbestowymi, rury azbestowo-cementowe oraz usunięte wyroby zawierające azbest.
Wykorzystujący wyroby azbestowe sporządza informację o wyrobach zawierających azbest w dwóch egzemplarzach:

- osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami przedkładają informację odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta;
- pozostałe podmioty (np. przedsiębiorcy) przedkładają informację w formie pisemnej marszałkowi województwa, drugi egzemplarz należy przechowywać przez okres jednego roku, do czasu sporządzenia następnej informacji.

Uaktualnioną informację należy składać corocznie do 31 stycznia za poprzedni rok kalendarzowy.

Zebrane informacje o rodzaju, ilości i miejscach występowania azbestu są bezpośrednio wprowadzane przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta do Bazy Azbestowej w terminie do dnia 31 marca za poprzedni rok kalendarzowy, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia

23 lipca 2009 r. *w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska* (Dz. Nr 124, poz. 1033 z późn zm.).

Baza Azbestowa jest dostępna pod adresem internetowym www.bazaazbestowa.gov.pl. Właścicielem Bazy Azbestowej jest Ministerstwo Gospodarki RP.

Właściciel, zarządca lub użytkownik nieruchomości, obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest jest zobowiązany do przeprowadzenia kontroli stanu tych wyrobów w formie „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest". Ocenę tę sporządza się w celu kwalifikacji wyrobów azbestowych do dalszego użytkowania lub usunięcia oraz określenia stopnia pilności podjęcia działań naprawczych. Ocena jest sporządzana na formularzu, który stanowi załącznik do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. *w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* w jednym egzemplarzu.

Wypełniony formularz oceny pozostaje u właściciela, użytkownika lub zarządcy nieruchomości łącznie z dokumentacją miejsca zawierającego azbest, obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej, a w przypadku obiektów dla których prowadzona jest książka obiektu budowlanego, ocenę dołącza się do tej książki.

W przypadku wykonania prac polegających na zabezpieczeniu wyrobów zawierających azbest poprzez zabudowę lub nałożenie powłoki, należy ponownie sporządzić Ocenę stanu tych wyrobów w terminie 30 dni od przeprowadzenia zabezpieczenia.

Właściciel, zarządca lub użytkownik wieczysty nieruchomości, a także zarządca obiektów przemysłowych i usługowych (hale fabryczne, warsztaty, zakłady) powinien w widocznym miejscu umieścić instrukcję bezpiecznego postępowania i ochrony przed narażeniem na pył azbestowy, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004r. *w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest*.

Ważne jest również właściwe oznakowanie miejsca występowania azbestu. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. *w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest* instalacje lub urządzenia zawierające azbest oraz użytkowane bez zabezpieczenia drogi i pozostawione w ziemi wyłączone z użytkowania rury azbestowo-cementowe należy oznakować. W przypadku braku możliwości

trwałego umieszczenia oznakowania na instalacji lub urządzeniu, oznakowanie umieszcza się w widocznym miejscu w każdym pomieszczeniu, w którym taka instalacja lub urządzenie się znajduje, dodając ostrzeżenie pomieszczenie zawiera azbest. Natomiast oznakowanie rur azbestowo--cementowych umieszcza się na stałych elementach nadpoziomowych instalacji. W przypadku dróg utwardzonych odpadami azbestowymi, ale niezabezpieczonymi trwale przed emisją włókien azbestu stosowane oznakowanie musi pojawić się na elementach pionowych na całym odcinku drogi.

Jeżeli w budynku, urządzeniu czy na terenie znajdują się „miękkie" wyroby azbestowe lub wyroby zawierające azbest niebieski (krokidolit) lub wyroby zawierające azbest znajdują się wewnątrz budynku w pomieszczeniach zamkniętych bądź istnieje uzasadniona obawa pylenia azbestu, wówczas właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza, polegający na pomiarach stężenia włókien azbestu. Wyniki takiego monitoringu powinien uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

4.2 Obowiązki właścicieli i zarządców nieruchomości, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest

Po przeprowadzeniu inwentaryzacji oraz oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest właściciel budynku, budowli, instalacji lub urządzenia zobowiązany jest do podjęcia decyzji o usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Zamiar przeprowadzenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest podlega zgłoszeniu właściwemu organowi administracji architektoniczno-budowalnej. Zgłoszenia trzeba dokonać co najmniej 30 dni przed zaplanowanym terminem rozpoczęcia robót. Można do nich przystąpić po 30 dniach od daty doręczenia zgłoszenia, jeśli właściwy organ nie wniesie w drodze decyzji sprzeciwu, ale nie później niż po upływie dwóch lat od określonego w zgłoszeniu terminie ich rozpoczęcia. O zakończeniu tych prac należy starostę poinformować w terminie 14 dni od dnia ich zakończenia.

Kolejnym krokiem jest wybór przez właściciela lub zarządcę wykonawcy prac, z którym zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczania budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac.

Właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu o zamiarze usunięcia niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz o sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Po zaprzestaniu wykorzystania materiałów zawierających azbest, właściciel, zarządca lub użytkownik, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. *w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest*, sporządza w dwóch w egzemplarzach informację (wg wzoru formularza zawartego w załączniku nr 1), przy czym jeden egzemplarz przedkłada w odpowiednim urzędzie:

- osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami przedkładają informację odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta;
- podmioty prawne przedkładają informację bezpośrednio marszałkowi województwa.

4.3 Obowiązki wykonawcy prac związanych z usuwaniem azbestu

Na wykonawcy prac, polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest, ciąży obowiązek zgłoszenia zamiaru przeprowadzenia tych prac, jeszcze przed przystąpieniem do ich realizacji. Zgłoszenia należy dokonać właściwemu organowi nadzoru budowlanego, właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy oraz właściwemu państwowemu inspektorowi sanitarnemu w terminie co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem prac.

Wszystkie prace budowlane polegające na oczyszczaniu budynków z azbestu mogą być wykonywane wyłącznie przez wykonawców posiadających odpowiednie uprawnienia, wyposażenie techniczne do prowadzenia takich prac oraz zatrudniających pracowników przeszkolonych w zakresie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy w kontakcie z azbestem i wyrobami zawierającymi azbest.

Gwarancję prawidłowo wykonania prac stanowi szczegółowy plan pracy opracowany przed ich rozpoczęciem, który powinien zawierać informacje określone w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. *w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest*. Kolejno należy opracować plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia przedstawiający informacje z zakresu przewidywanych zagrożeń podczas realizacji prac budowlanych, o którym mowa w prawie budowlanym.

Po dopełnieniu wszelkich czynności formalnych wykonawca jest zobowiązany odpowiednio przygotować miejsce prowadzenia prac i magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy m.in. poprzez:

- **odizolowanie obszaru prac od otoczenia** poprzez stosowanie osłon zabezpieczających przenikanie azbestu do środowiska;

- **ogrodzenie terenu prac** z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniejszych niż 1 m, przy zastosowaniu osłon zabezpieczających przed przenikaniem azbestu do środowiska;
- umieszczenie w strefie prac w widocznym miejscu **tablic informacyjnych** o następującej treści: **„Uwaga! Zagrożeniem azbestem**";
- zastosowanie odpowiednich środków technicznych ograniczających do minimum emisję azbestu do środowiska;
- zastosowanie w obiekcie odpowiednich zabezpieczeń przed pyleniem i narażeniem na azbest, w tym uszczelnienia otworów okiennych i drzwiowych, a także innych zabezpieczeń przewidzianych w planie bezpieczeństwa i ochronie zdrowia;
- codzienne **usuwanie pozostałości pyłu azbestowego** ze strefy prac przy zastosowaniu podciśnieniowego sprzętu odkurzającego lub metodą na makro;
- **izolowanie pomieszczeń**, w których zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń pyłu azbestowego dla obszaru prac, w szczególności izolowania pomieszczeń w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi azbest niebieski (krokidolit);
- stosowanie zespołu szczelnych pomieszczeń, w których następuje oczyszczanie pracowników z azbestu (komora dekontaminacyjna), przy usuwaniu pyłu azbestowego przekraczającego dopuszczalne wartości stężeń.

Wszystkie prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest należy prowadzić w taki sposób, aby uniemożliwić emisję azbestu do środowiska oraz zminimalizować pylenie. Aby uniemożliwić emisję azbestu do środowiska prace powinny być wykonywane w następujący sposób:

- wyroby azbestowe przed ich usunięciem powinny być nawilżone wodą i utrzymywane w stanie wilgotnym przez cały czas pracy;
- wyroby należy demontować w całości, w miarę możliwości unikając ich uszkodzenia;
- do prac należy stosować wyłącznie narzędzia ręczne lub wolnoobrotowe wyposażone w miejscowe instalacje odciągające powietrze;
- w przypadku stwierdzenia występowania przekroczeń najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu, należy prowadzić kontrolny monitoring powietrza;
- należy codziennie zabezpieczać zdemontowane wyroby i odpady zawierające azbest oraz magazynować je w wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu.

Po zakończeniu prac, polegających na demontażu elementów azbestowych należy oczyścić teren robót i jego otoczenie. Po wykonaniu prac wykonawca jest zobowiązany do przedstawienia zleceniodawcy (właścicielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości) pisemnego oświadczenia, o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych, które należy przechowywać przez okres co najmniej 5 lat. W przypadku kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 lub wyroby mocno uszkodzone i zniszczone lub prowadzone były w pomieszczeniach zamkniętych, wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza, przeprowadzonego przez uprawnione do tego laboratorium lub instytucję.

5. Postępowanie z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest

Wyroby zawierające azbest po ich usunięciu stają się odpadami niebezpiecznymi. Zgodnie z obowiązującymi przepisami wykonawca prac remontowych jest wytwórcą odpadów niebezpiecznych.

Bezpieczne usunięcie opadów niebezpiecznych oznacza właściwe przeprowadzenie procesów magazynowania, transportu i unieszkodliwiania. Odpady zawierające azbest należy odpowiednio przygotować do transportu tzn. nawilżyć, zabezpieczyć folią i oznakować (naklejki ostrzegawcze z literą „a”). Opady mogą być magazynowane w miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych, muszą być zabezpieczone przed mechanicznym uszkodzeniem opakowań.

Transport odpadów azbestowych może być realizowany przez wytwórcę odpadów lub innego posiadacza legitymującego się stosownym zezwoleniem wydanym w trybie ustawy o odpadach. Transport odpadów zawierających azbest powinien odbywać się według zasad określonych w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o przewozie towarów niebezpiecznych* (Dz. U. Nr 227, poz. 1367 ze zm.). W czasie transportu należy zwracać szczególną uwagę na szczelność i odpowiednie umocowanie.

Odpady niebezpieczne zawierające azbest powinny być umieszczane na składowiskach przeznaczone do składowania tego typu odpadów, tj. na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów.

Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonują obecnie dwa składowiska odpadów przyjmujące odpady azbestowe, tj.:

- składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzebczu (Gm. Polkowice, m. Trzebcz) – Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o., ul. Dąbrowskiego 2, 59-100 Polkowice;
- składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Marcinowie (Gm. Trzebnica, m. Marcinowo) – Zakład Gospodarki Komunalnej ERGO Sp. z o.o, Pl. Piłsudskiego 1, 55-100 Trzebnica (obecnie przyjmuje tylko odpady z terenu gminy Trzebnica, składowisko planuje przyjmowanie odpadów również spoza terenu gminy Trzebnica).

6. Aktualny stan gospodarowania wyrobami zawierającymi azbest na terenie gminy Dzierżoniów

Na terenie gminy Dzierżoniów występują głównie wyroby zwierające azbest w postaci pokryć dachowych, Są to płyty azbestowo-cementowe, zwane eternitem. Występują płyty płaskie i faliste.

6.1 Informacja o ilości i stanie wyrobów zawierających azbestowych

W kwietniu 2008 r. została zakończona inwentaryzacja pokryć dachowych zawierających azbest na terenie powiatu dzierżoniowskiego, która była prowadzona na zlecenie Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZPD-7 w celu opracowania programu usuwania azbestu z terenu gmin członkowskich.

Inwentaryzacja została zaktualizowana w sierpniu 2011 r. i jest systematycznie uzupełniania na podstawie informacji, otrzymywanych od mieszkańców. Zebrane informacje o rodzaju, ilości i miejscach występowania azbestu są wprowadzane do Bazy Azbestowej (www.bazaazbestowa.gov.pl). Wyniki inwentaryzacji zostały zawarte w poniższej tabeli usystematyzowanej wg miejscowości/obrębów ewidencyjnych.

Pierwotnie na terenie gminy Dzierzoniów zostało zinwentaryzowanych 363 nieruchomości, na których znajdują się wyroby zawierające azbest. Łączna powierzchnia pokryć wynosiła ok. 68 500 m^2 o wadze ok. 753,5 Mg (przy założeniu że 1 m^2 pokrycia dachowego waży 11 kg, zgodnie z „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”). Rzeczywista masa 1 m^2 pokrycia dachowego może wynosić ok. 16-17 kg, w zależności od ich rodzaju, sposobu ułożenia płyt i poziomu wilgotności.

W okresie od kwietnia 2012 r. do sierpnia 2013 r. Związek Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZGPD-7 realizował program usuwania azbestu z terenu gmin członkowskich, w tym Gminy Dzierżoniów. Na ten cel pozyskano dotację w wysokości 170.000,00 zł z Wojewódzkiego Funduszu

Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu. Całkowity koszt realizacji zadania wyniósł 200.087,62 zł. Zasady udzielania dotacji na usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów położonych na terenie Związku określał regulamin przyjęty przez Zgromadzenie Związku w dniu 02.08.2011 r. Koszt usunięcia i utylizacji azbestu w ramach zadania był pokrywany w 100%, do kwoty 10.000,00 zł dla jednej nieruchomości. Prace polegały na demontażu pokryć dachowych wykonanych z płyt azbestowo-cementowych oraz zabezpieczeniu i przygotowaniu do transportu i przewiezieniu na składowisko odpadów niebezpiecznych w Wałbrzychu.

W ramach zadania zostały usunięte wyroby budowlane zawierające azbest o powierzchni ok. 10 110 m^2 i wadze 178,89 Mg z 67 nieruchomości z terenu gminy Dzierżoniów (w niektórych przypadkach z terenu nieruchomości usunięto tylko część wyrobów zwierających azbest z uwagi na fakt, iż właściciele tych nieruchomości nie posiadali środków finansowych umożliwiających jednoczesny zakup nowych pokryć dachowych na wszystkie budynki, na których znajduje się azbest).

Planuje się, że wnioski o dofinansowanie usunięcia azbestu, które nie zostały zrealizowane w 2013 r. z powodu wyczerpania środków finansowych w ramach zadania, zostaną uwzględnione w pierwszej kolejności we wniosku o dofinansowanie do WFOŚiGW na 2015 r. Na koniec III kw. 2014 r. zainteresowanie pozyskaniem dotacji zadeklarowało 31 właścicieli nieruchomości z terenu gminy Dzierżoniów.

Obecnie na terenie gminy Dzierżoniów pozostaje 300 nieruchomości, na których znajdują się wyroby zawierające azbest Wyroby te stanowią głównie płyty azbestowo-cementowe stosowane na pokrycia dachowe. Łączna powierzchnia pokryć wynosi ok. 58 390 m^2 o wadze ok. 574,6 Mg.

Tab. 1. Ilość punktów/nieruchomości na terenie których znajdują się wyroby zawierające azbest, na terenie gminy Dzierżoniów, stan na dzień 17.10.2014 r.

Liczba punktów/nieruchomości na których znajdują się wyroby zawierające azbest	Liczba nieruchomości, których właściciele złożyli „Informacje o wyrobach …”	Grupa I	Grupa II	Grupa III	Brak oceny stanu wyrobu	Liczba właścicieli nieruchomości deklarujących chęć usunięcia wyrobów zawierających azbest
300	**291**	**36**	**237**	**1**	**26**	**31**

Tab. 2. Ilość zinwentaryzowanych i unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Dzierżoniów

Lp.	**Miejscowość (sołectwa)**	**Ilość zinwentaryzowanych** wyrobów zawierających azbest **[kg]**			**Ilość unieszkodliwionych** wyrobów zawierających azbest **[kg]**			**Ilość pozostałych do unieszkodliwienia** wyrobów zawierających azbest **[kg]**		
		razem	osoby fizyczne	osoby prawne	razem	osoby fizyczne	osoby prawne	razem	osoby fizyczne	osoby prawne
1.	Dobrocin	204 295	204 295	0	19 590	19 590	0	184 705	184 705	0
2.	Jędrzejowice	12 050	12 050	0	3 140	3 140	0	8 910	8 910	0
3.	Jodłownik	9 700	9 700	0	9 700	9 700	0	0	0	0
4.	Kiełczyn	31 658	31 658	0	4 400	4 400	0	27 258	27 258	0
5.	Książnica	28 555	28 555	0	4 410	4 410	0	24 145	24 145	0
6.	Mościsko	153 574	153 574	0	21 500	21 500	0	132 074	132 074	0
7.	Myśliszów	3 880	3 880	0	3 880	3 880	0	0	0	0
8.	Nowizna	19 544	19 544	0	1 350	1 350	0	18 194	18 194	0
9.	Ostroszowice	43 533	43 533	0	13 910	13 910	0	29 623	29 623	0
10.	Owiesno	21 995	21 995	0	7 200	7 200	0	14 795	14 795	0
11.	Piława Dolna	86 220	86 220	0	40 120	40 120	0	46 100	46 100	0
12.	Roztocznik	17 747	17 747	0	9 200	9 200	0	8 547	8 547	0
13	Tuszyn	30 328	30 328	0	1 870	1 870	0	28 458	28 458	0
14.	Uciechów	49 175	49 175	0	26 480	26 480	0	22 695	22 695	0
15.	Włóki	41 246	41 246	0	12 140	12 140	0	29 106	29 106	0
Razem		**753 500**	**753 500**	**0**	**178 890**	**178 890**	**0**	**574 610**	**574 610**	**0**

Tab. 3. Rodzaj zinwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Dzierżoniów

kod wyrobu	**zinwentaryzowane [kg]**	**unieszkodliwione [kg]**	**pozostałe do unieszkodliwienia [kg]**
W01/Płyty azbestowo--cementowe płaskie stosowane w budownictwie	24 761	14 860	9 901
W02/Płyty azbestowo--cemnetowe faliste dla budownictwa	728 739	164 030	564 709

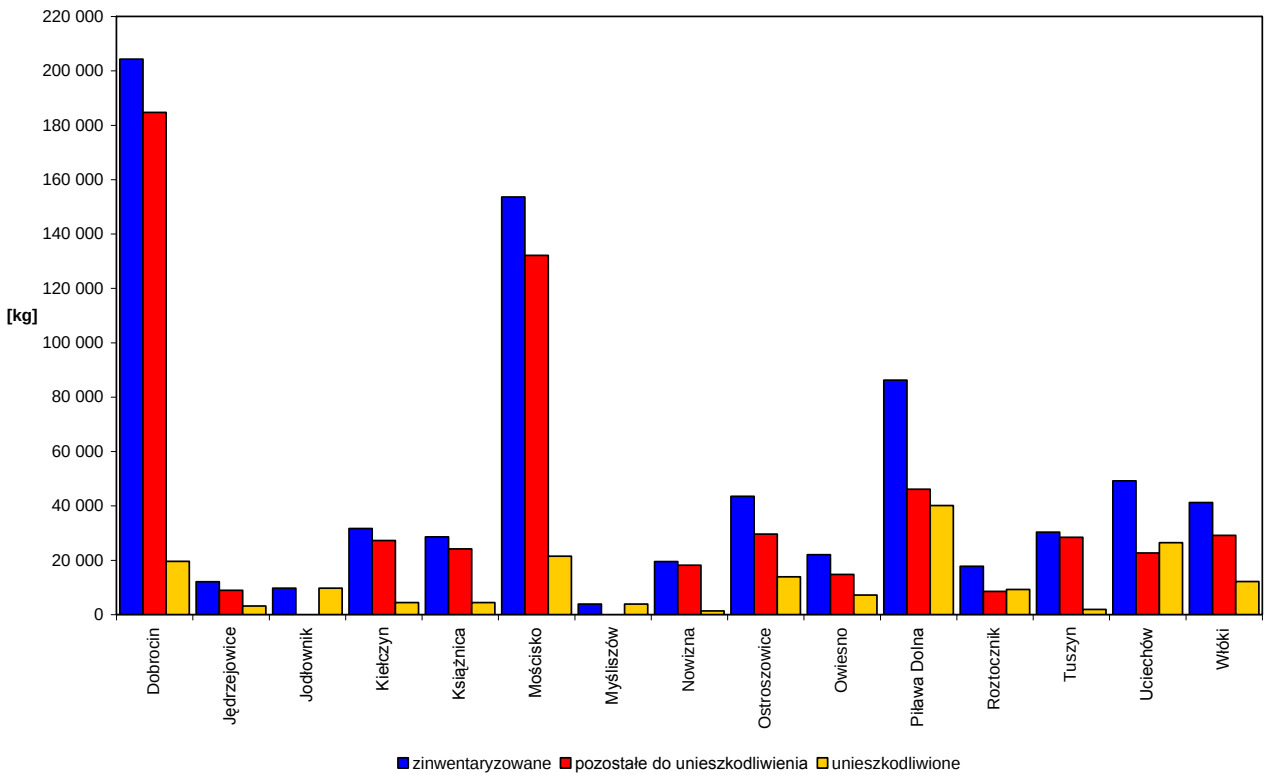

Rys. 1. Wykres przedstawiający aktualny stan gospodarowania wyrobami zawierającymi azbest w poszczególnych miejscowościach/obrębach ewidencyjnych

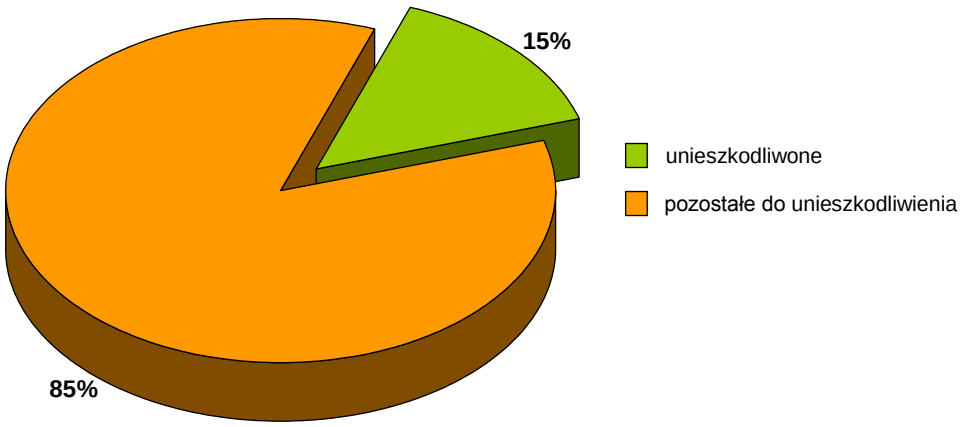

Rys. 2. Procentowy udział wyrobów zwierających azbest unieszkodliwionych i pozostałych do unieszkodliwienia

6.2 Harmonogram realizacji programu

Okres usunięcia wyrobów azbestowych na terytorium Polski określono na lata 2003-2032. Zatem proces usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Dzierzoniów powinien zostać zakończony do 2032 r. W pierwszej kolejności należy usunąć wyroby azbestowe, które są w złym stanie technicznym. Przyjęto, że w latach 2003-2032 na terenie gminy konieczne będzie sukcesywne usuwanie wyrobów zawierających azbest, zgodnie z poniższym zestawieniem:

- okres I: lata 2003-2012 usunięcie 15% odpadów azbestu
- okres II: lata 2013-2022 usunięcie 60% odpadów azbestu
- okres III: lata 2023-2032 usunięcie 25% odpadów azbestu

6.3 Źródła finansowania

Podstawowym kosztem usunięcia wyrobów zawierających azbest z ternu gminy jest usunięcie odpadu i wywóz na składowisko. Składa się on z trzech pozycji:

- **demontaż** wyrobów zawierających azbest wraz z przygotowaniem do transportu
- **transport** na składowisko odpadów azbestowych
- **utylizacja** na składowisku.

Ceny wykonania usługi demontażu, transportu i utylizacji wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Dzierzoniów, przez specjalistyczną firmę kształtują się od 1 do 18 zł (brutto)/1m^2. Najbliższe składowiska wyrobów zawierających azbest znajdują się w:

- Trzebczu (Gm. Polkowice), w odległości ok. 115 km od Dzierżoniowa. Cena za przyjęcie 1 Mg odpadów zawierających azbest wynosi 426,60 zł (brutto);
- Jastrzębie Zdrój, ul. Dębiny 36, w odległości ok. 230 km od Dzierżoniowa. Cena za przyjęcie 1 Mg odpadów zawierających azbest wynosi 216,00 zł (brutto);

Do dokonania szacunkowej ilości kosztów całości przedsięwzięcia został przyjęty koszt demontażu, odbioru i utylizacji 1m^2 odpadów zawierających azbest na poziomie

15 zł (w tym 8% VAT)

Szacunkowy koszt usunięcia ilości odpadów azbestowych, pozostałych do unieszkodliwienia wynosi więc łącznie:

ilość wyrobów zawierających azbest pozostałych do unieszkodliwienia x 15 zł/m^2 = 58 390 m^2 x 15 zł/m^2 = <u>875 850,00 zł (brutto)</u>

Zgodnie z założeniami „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032" koszty związane z usunięciem wyrobów zawierających azbest mają być finansowane przez właścicieli - - zarządców obiektów, w tym prywatnych właścicieli obiektów z wyrobami zawierającymi azbest.

Inicjatywy samorządu terytorialnego, zmierzające do sukcesywnego usuwania wyrobów azbestowych i likwidacji skutków ich szkodliwości dla mieszkańców i środowiska dają możliwości dofinansowania powyższych działań z funduszy jednostek samorządowych, funduszy Ochrony Środowiska, a także ze środków funduszy Unii Europejskiej.

Stąd też rola samorządu w pozyskiwaniu funduszy na wsparcie realizacji programu usuwania wyrobów azbestowych z terenu gminy ma istotne znaczenie, w szczególności dla prywatnych właścicieli obiektów, dla których usunięcie wyrobów zawierających azbest i w następstwie odnowa pokryć dachowych/elewacyjnych obiektów w większości przekracza ich możliwości finansowe.

Finansowanie zadań niniejszego programu ma być realizowane ze środków własnych właścicieli nieruchomości oraz środków własnych gminy. Ponadto, ze względu na możliwość uzyskanie wsparcia finansowego w postaci dotacji i pożyczek z funduszy Ochrony Środowiska (Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) planuje się, że środki na dofinansowanie usuwania azbestu będą pozyskiwane i przekazywane dla mieszkańców przez Związek Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZGPD-7.

7. Podsumowanie

W związku ze znanymi od dłuższego czasu negatywnymi skutkami oddziaływania azbestu na zdrowie ludzi i środowisko, oraz co za tym idzie, wymienionymi wcześniej wymogami prawnymi dotyczącymi wyrobów zawierających azbest, zadanie polegające na usuwaniu i unieszkodliwianiu azbestu z terenu gminy Dzierzoniów realizowane jest stopniowo, w miarę pozyskiwanych środków finansowych na ten cel. Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stanowi niezbędny element do realizacji tego zadania. Przedsięwzięcie to, na terenie gminy Dzierzoniów, realizowane jest przez Związek Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZGPD-7 wg wcześniej przedstawionego harmonogramu.

W procesie wdrażania Programu ważna jest kontrola przebiegu tego procesu oraz stopnia realizacji zadań w nim wyznaczonych z punktu widzenia założonych celów.

Skutecznym narzędziem monitorowania procesu usuwania azbestu z ternu gminy jest Baza Azbestowa (BA) dostępna na stronie www.bazaazbestowa.gov.pl Baza azbestowa jest składową utworzonego Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej (ESIP). System Informacji

Przestrzennej umożliwia przetwarzanie danych przestrzennych wykorzystując informacje zawarte w Bazie Azbestowej. Monitoring Programu będzie prowadzony systematycznie przez cały okres realizacji Programu z wykorzystaniem Bazy Azbestowej.

Warunkiem powodzenia działań związanych z usuwaniem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Dzierżoniów jest zapewnienie środków finansowych na ich realizację. Dlatego też najważniejszym, zadaniem Gminy Dzierżoniów jest uruchomienie finansowania Programu i sukcesywne pozyskiwanie środków na wsparcie działań w zakresie usuwana azbestu. Planuje się, że zadanie to będzie realizowane w ramach Związku Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego ZGPD-7.

Niezbędnym jest również rozpowszechnienie informacji o negatywnych skutkach zdrowotnych oraz szkodach środowiskowych powodowanych przez wyroby zawierające azbest wśród społeczności lokalnej.

8. Literatura:

- ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowana wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r., Nr 3, poz. 20 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późn. zm);
- ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013r., poz. 21 z późn. zm.)
- ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 227, poz. 1367 z późn. zm)
- rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz Dz. U. z 2010 r. Nr 162, poz.1089);
- rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U z 2011 r., Nr 8, poz. 31);
- rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz.1824);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. Nr 124, poz. 1033 z późn zm.).
- uchwała Rady Ministrów nr 122/2009 z dnia 14 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009--2032;
- uchwała Rady Ministrów nr 39/2010 z dnia 15 marca 2010 r. zmieniająca uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032,
- Poradnik dla właścicieli i zarządców nieruchomości „Co z tym azbestem?”, Szczecin: Federacja Zielonych GAJA, 2013;
- www.bazaazbestowa.gov.pl

9. Załączniki:

1. **wzór formularza zawierającego informację o wyrobach zawierających azbest** - załącznik nr 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U z 2011 r., Nr 8, poz. 31);
2. **wzór formularza oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest** – załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz Dz. U. z 2010 r. Nr 162, poz.1089);
3. **wzór oznakowania** instalacji lub urządzeń zawierających azbest oraz rur azbestowo-cementowych lub pomieszczenia zawierającego azbest - załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r., Nr 8, poz. 31).

Załącznik nr 1

WZÓR

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST[1]

1. Nazwa miejsca/urządzenia/instalacji, adres[2]*:

2. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest — imię i nazwisko lub nazwa i adres:

3. Rodzaj zabudowy[3]*:.....
4. Numer działki ewidencyjnej[4]*: .....
5. Numer obrębu ewidencyjnego[4]*: .....
6. Nazwa, rodzaj wyrobu[5]*: .....

7. Ilość posiadanych wyrobów[6]*:.....
8. Stopień pilności[7]*: .....
9. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów[8]*:
   a* nazwa i numer dokumentu: .....
   b* data ostatniej aktualizacji: .....
10. Przewidywany termin usunięcia wyrobów: .....
11. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia[6]*: .....

(podpis]

data .....

1* Za wyrób zawierający azbest uznaje się każdy wyrób zawierający wagowo 0,1 % lub więcej azbestu.

2* Adres faktycznego miejsca występowania azbestu należy uzupełnić w następującym formacie: województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica, numer nieruchomości.

3* Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno-gospodarczy, inny.

4* Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.

5* Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
— płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
— płyty faliste azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie,
— rury i złącza azbestowo-cementowe,
— rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi,
— izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
— wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
— przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
— szczeliwa azbestowe,
— taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
— wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
— papier, tektura,
— drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, po trwałym zabezpieczeniu przed emisją włókien azbestu*,
— drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu,
— inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura; podać jakie.

6* Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m2, m3, m.b., km*.

7* Według „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" określonej w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089*.

8* Nie dotyczy osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Należy podać nazwę i numer dokumentu oraz datę jego ostatniej aktualizacji, w którym zostały oznaczone miejsca występowania wyrobów zawierających azbest, w szczególności planu sytuacyjnego terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest, dokumentacji technicznej.

Załącznik nr 2

WZÓR

OCENA
stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

Adres miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

Rodzaj zabudowy[1)]:.....

Numer działki ewidencyjnej[2)]:.....

Numer obrębu ewidencyjnego[2)]:.....

Nazwa, rodzaj wyrobu[3)]: .....

Ilość wyrobów[4)]:.....

Data sporządzenia poprzedniej oceny[5)]: .....

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
1	2	3	4
I	**Sposób zastosowania azbestu**		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m^3)	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II	**Struktura powierzchni wyrobu z azbestem**		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
III	**Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem**		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	
IV	**Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych**		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	

1	2	3	4
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	
20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V	**Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej**		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stałe lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25	Nieużytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
	SUMA PUNKTÓW OCENY		
	STOPIEŃ PILNOŚCI		

UWAGA: *W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:*

Stopień pilności I od 120 punktów
wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie
Stopień pilności II od 95 do 115 punktów
wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku
Stopień pilności III do 90 punktów
wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

Oceniający
(nazwisko i imię)

Właściciel/Zarządca
(podpis)

(miejscowość, data)

(adres lub pieczęć z adresem)

Objaśnienia:
1) Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, inny.
2) Należy podać numer obrębu ewidencyjnego i numer działki ewidencyjnej faktycznego miejsca występowania azbestu.
3) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
– płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
– płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
– rury i złącza azbestowo-cementowe,
– izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
– wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
– przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
– szczeliwa azbestowe,
– taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
– wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
– papier, tektura,
– inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura, podać jakie.
4) Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m^2, m^3, mb).
5) Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeśli jest to pierwsza ocena, należy wpisać „pierwsza ocena".

Załącznik nr 3

WZÓR OZNAKOWANIA INSTALACJI LUB URZĄDZEŃ ZAWIERAJĄCYCH AZBEST ORAZ RUR AZBESTOWO-CEMENTOWYCH

Pomieszczenie zawiera azbest*

* Tylko w przypadku oznakowania pomieszczenia w związku z brakiem możliwości trwałego umieszczenia oznakowania na instalacji lub urządzeniu zawierającym azbest.

Wszystkie instalacje lub urządzenia zawierające azbest oraz rury azbestowo-cementowe powinny być oznakowane w następujący sposób:

1) oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno mieć wymiary: co najmniej 5 cm wysokości (H) i $^{1}/_{2}$H szerokości;

2) oznakowanie powinno składać się z:

   a) części górnej (h = 40 % H) zawierającej literę „a" w białym kolorze na czarnym tle,

   b) części dolnej (60 % H) zawierającej standardowy napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle; napis powinien być wyraźnie czytelny;

3) jeżeli wyrób zawiera krokidolit, standardowo stosowany zwrot „zawiera azbest" powinien być zastąpiony zwrotem „zawiera krokidolit/azbest niebieski".